

УЙГУН

УИГУН

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР ИККИ ТОМЛИК

I
ТОМ

ЎзССР ДАВЛАТ БАДИИЙ АДАБИЁТ НАШРИЁТИ
ТОШКЕНТ – 1959

ТОНГ

Тонг қизи кулимсаб юзини очди.
Олтин денгизлари күк узра тошди.
Боғларда чечаклар атиrlар сочди.
Күкдаги юлдузлар уялиб қочди.

Тұманга ўралыб йүқолди уйқу
Хар ерда бир гүзәл умидли түйғу.
Хар дилда очилди шодлик чечаги,
Борлиқда қолмади ҳасрат ва қайғу.

Тонг ели үйнагач қанотин ёзіб,
Тебраниб, чайқалиб очилди гуллар.
Нур сочиб чиққанда яиги кун кулиб,
Янгратди боғларни сайраб булбуллар.

Коинот гуллари яна яшнади.
Жонлилар уйғонди, құзғалди, юрди.
Хаёт ўлқасининг юмшоқ шамоли
Шодлик гулларини борлиққа бурди..

Нурларга күмилгай чечаклар, боғлар.
Хар ерда севинчлар тонготар өндер.

К Е Л Д И К

(Тошкент музофат таълим-тарбия техникумини
биринчи марта битирувчилар тилидан)

Мудҳиш қишининг совуқ музлари эриб,
Ерларни майсалар қоплаган чоқда,
Шарқнинг ёқасидан золим қўл кетиб,
Мазлумлар истати чақнаган чоқда,
Умидларга тўлиб, қувониб келдик.

Эркликининг қуёши нурларин сочиб,
Чин ҳаёт тўфони қўзғалган чоқда,
Эскилик тузуми турмушдан ошиб
Тугалиш юртига юзланган чоқда,
Янгилик тузумин тузгали келдик.

Саҳролар қўйнида чаманлар униб,
Кўнгилда севинчлар ўйнаган чоқда,
Қўрқинчли кечалар, фифонлар сўниб,
Эрта — тонг юzlари оқарган чоқда,
Эркнинг чолғусини чалгали келдик.

Маориф боқчаси гул ёйган чоқда,
Юксалиш баҳори жонланган дамда,
Ўйғониш шамоли тебранган чоқда,
Жаҳолат тумани тараалган дамда,
Юксалиш қўшиғин куйлашиб келдик.

Toшкент
I — V — 26 й.

КҮНГЛИМ

Күнглимдаги гуллар,
Сұлмоқ нима билмас.
Елқинли тилаклар
Яшнар, сира сұнмас.

Күксимда оловлар
Зүр күч-ла ёнишда.
Теграмда чаманлар,
Күзлар юпанишда...

Борлиқми яшарған?
Ул тонгми оқарған?
Күкламми күкарған?
Күнглим безанишда.

Хасрат нима сүрма,
Қалбимда севинч бор...
Кел, тингла, құлимда
Сайрайди гүзал тор...

Күзлар қувонишда,
Күнглим юпанишда.

Тошкент
и - XI - 25 д.

КҮНГЛИМ

Күнглимдаги гуллар,
Сұлмоқ нима билмас.
Елқинли тилаклар
Яшнар, сира сүмас.

Кұксимда оловлар
Зүр күч-ла ёнишда.
Теграмда чаманлар,
Күзлар юпанишда...

Борлықми яшарған?
Ул тонгми оқарған?
Күкламми күкарған?
Күнглим безанишда.

Хасрат нима сүрма,
Қалбимда севинч бор...
Кел, тингла, құлимда
Сайрайди гүзәл тор...

Күзлар қувонишда,
Күнглим юпанишда.

Toishkenz
и - XI - 26 а.

ЯШАСИН ҚИШЛОҚ

(Ер ислоҳоти муносабати билан)

Нурлардан даста
Чечаклар сочиб,
Нозлар-ла аста
Юзини очиб,
Эркин ҳаётнинг
Қүёши кулди.
Севинч, нашъалар
Ҳар ён тўкилди.

Майса кўйлакли
Яшил увалар,
Алвон чечакли
Гўзал далалар,
Батраклар учун
Атаб берилди,
Севинч боғидан
Чечак терилди.

Меҳнат эрлари,
Дала, қирларда,
Саҳро, чўлларда,
Чаман яратар,
Қайғу-ғамларни
Дард-аламларни
Дилдан тарқатар...

Дала қизлари,
Эркин меҳнат-ла,
Энди ишлайди.

Құшиқ айтишиб,
Үйнаб, кулишиб,
Дилни хушлайди.

Нақадар шириң
Шу каби яшаш,
Құл күч-ла ашаң!
Деңқон қизлари
Қайғудан йироқ,
Шодлиққа улфат!
Йүқ әнди кулфат!

Кетмөн зарбидан
Гулласин тупроқ.
Трактор билан
Яшнасиян қишлоқ.

Toшкент
26 — I — 26 ә.

ШОДЛИГИМ

Қайғулар учди күнгилдан; шодлигимни сўзладим.
Зўр умидлар бирла иқболим диёрин кўзладим.
Телба ёвлардан ҳайиқмасдан тилакнинг йўлида
Мен дадил ўйнаб-кулиб ҳормас қадамни тезладим.

Тонг ели ўтди чечаклар тебратиб ҳам эркалаб.
Сирли дунё чурга чўмди, қайғу қочди эрталаб.
Қоп-қора тун қўйнида музга асир бўлган тилим,
Койиманг, ёшлиқ билан оҳиста сўзлар эркалаб.

Тун давомида кўзимни қоплаб олгаи уйқулар,
Учди, қочди кўзларимдан англатадир сезгилар.
Лоладек очилди кўнглим, куз хазонин кўрмасин.
Ваҳмаларнинг ўрнида фикримда порлоқ туйғулар.

Лабларимдан томди маънолар умид япроғига,
Тилларим олқишилар айтар нурли кўклам чоғига.

БАХОР ТОНГИДА

Паришон бўлганда кечанинг ҳоли,
Зулматнинг юзлари аста сўлганда,
Тонгнинг мармар тусли оппоқ рўмоли
Зардан попук боғлаб, ноз-ла кулганда,
Кумуш қор кўйлакли тоғлар устига
Шуълалардан олтин байроқ тикилди.
Зангори чеҳрали кўкнинг қалбини
Олтин қизнинг сочи нур қиллар тилди...

Ипак қанот тақиб эсганда еллар,
Қушлар мақтаб тонгни тўлиб сайради.
Сочганда кун кулиб борликқа зарлар
Қуртлар, қумурсқалар, гуллар яйради...

Чўпон қўбуз ҷалиб молларин ёйди,
Барқит гилам ёзган тепа, қирларга.
Ўнг ёқда катта сув, ҷап ёқда сой-ди,
Чўпон кўнгли эди тўлиқ нурларга.

Деҳқон бобо: «тезроқ ишламоқ керак,
Букун ҳаво жуда чиройли» дейди.
Елга ўпиш бериб шафтоли, терак
Нурдан рўмол ўраб, зар кўйлак кийди.

Олтин байроқ тикиб тонглар отади:
Ҳасрат, фарёд билан зулмат ботади.

ТУТҚҮН КЕЛИНЧАК

Очилмоқ истаркан лола дудоқлар,
Жавдираб күзларинг нечун ўйноқлар?
Сўзла, кимни кутдинг дасталаб чечак,
Бебаҳо гўзалим, тутқун келинчак?

Майин ел шивирлаб бошингдан эсса,
Рўмолинг пириллаб ўйнаб кетади.
Чечаклар ўйнашиб йўлингни тўсса,
Этакларинг аста сийпаб ўтади.

Нозли қизлар каби тонглар отади,
Булутларга мармар қўйлак кийгизиб,
Духоба гулларга дудоқ тийизиб,
Ҳар саҳар шабада ўйнаб ётади.

Ҳар оқшом фируза каби уфқлар,
Зардан қулоғига сирға тақади.
Зангори денгизнинг тиниқ қўйнидан
Кумуш ой нозланиб, кулиб боқади...

Шундай оқшом, саҳар — гўзал дамлардан
Кўнглингга заррача севинч сололмай,
Яйраб, бир оз эркин нафас ололмай,
Кўзларинг ёш тўкар... алам, ғамлардан
Юзларинг заъфарон каби бўлибди.
Ҳасрат-ла юрагинг қонга тўлибди.

Кимни шунча кутдинг, дасталаб чечак?
Юзлари заъфарон каби келинчак?

Гул бермоқ истаган «ошибинг» сенинг,
Чол эмасми, эркам, ялқов, эринчак?

Унга гул керакмас, күнгли гул эмас,
Чарчаган күзлари: «қани гул!» демас.
Гул отиб ўйнашни сира ўйламас!
Гулингга қизиқиб, сира сўйламас...

Шундай турмушларнинг чиркин бағрига,
Богирларча қўрқмай, кўкраклар кериб,
Кел бери, барчамиз олов ёқамиз,
Ҳасрат нолаларни ёвларга бериб,
Кўнгилга севинчдан чечак тақамиз.

Кел бери, барчамиз ўйнаб-куламиш!
Жаҳон нурга тўлсин! Гулласин баҳор!
Зардан рўмол ўраб бошингга, сени
Қутласин, олтин соч, эрталаб — наҳор!..

1926 йиљ, апрель.

БАХОРДА

Баҳор қучоғида яна сунбуллар,
Ел билан ўйнашни сира қўйишмас,
Қўёш нурларига асло тўйишмас.
Дилга ҳис сочишар ранг-бараң гуллар.

Қирларда духоба майсалар. Нечун —
Менинг ҳам кўнглимда баҳор бўлмасин?
Нечун чаманлари гулга тўлмасин?
Нечун баҳтим менинг ноз-ла кулмасин?

Кўклам сувларида жонли тўлқинлар,
Нечун юрагимда тўлқин бўлмасин?
Аlam-қайғу гули нечун сўлмасин?
Борлиқда аланга, кучли ёлқинлар...

Кўнгил қилларига ел тегиб аста,
Жонли оҳангларни юргизиб кетди,
Дилда умидларни тиргизиб кетди,
Шунда ҳам кулмасми, сезгиси хаста?

Баҳор қучоғида лола, сунбуллар,
Чечаклар, нурларга тўлди кўнгиллар.

БАХОР ЕЛИ

Ел эсиб ўтган эрди ўйноқлаб,
Тушди титрашга нозли япроқлар.
Лолаларга бекинди тупроқлар.
Қишиң яна қолди дилда кир сақлаб.

Гул очишка баҳорғи ўйноқ ел.
Сен нега, айтчи, бунча йиғлайсан?
Дард, алам-ла дилингни тиғлайсан?
Тұхтат әнди, ёшингни қилмай сел!

Майсалар қўйнида чечак боғлаб,
Бир нафас ҳам кулолмаган юзлар,
Хаста дилсизки, қўкка йўл ҷоғлаб,
«Ер қизин» ҳеч кўролмаган кўзлар!

Эй, мозор устида ватан тутган,
Оқмасин гуллар узра кўз томчинг!
Тегмасин лолага заҳар қамчинг,
Бағри тош, лахта-лахта қон ютган!

Гуллар очди баҳорда ел ўйнаб.
Гул терайлик биз эрк куйин куйлаб.

3/VIII. 25. 4.

СИНГЛИМГА

Қайғуга ботган,
Гүзал шарқ қизи,
Аламлар тотган
Шарқнинг юлдози,
Нечун ўйнамас
Кўзларинг сузгун?
Нечун юзларинг
Заъфарон, сўлғун?
Сўйла бир йўли,
Эркам, тинглайин,
Руҳингга кириб
Мен ҳам инглайин,
Дердим, йиғлардим,
Юрак тиғлардим...

Утди, кетди зор.
Кулмоқда баҳор.
Синглим чимматни
Йиртиб ташлади.
Турмушда янги
Тарих бошлади.
Синглим юзида
Севинч ўйнади.
Энди тиллари
Эркин сўйлади.
Қуёш қиз каби
Кулиб боқади,
Зардан бўйнига
Маржон тақади.

Ҳасратларини
Үртаб ёқади.

Қайғулар сўлиб
Кулди қизил юз.
Ҳаётга тўлиб
Ўйнар ўтли кўз.
Бўйнида лола,
Кўксида юлдуз.
Аlam, жафодан
Топилмас ҳеч из...

Чаманлар кулди,
Синглим қувонди.
Амаллар кулди,
Кўнглим юпонди.

12 — X — 26 й.
Тошкент

1996

ЮРАК ТҮЛҚИНЛАРИ

Тарихнинг тўлқинли, ўтли изидан,
Қип-қизил қон тусли чечаклар тердим.
Бутун ижодимни халқимга бердим.
Олдим илҳомимни кўклам қизидан.

Ўтли уфқулар-ла тонг кулган чоқда,
Ёлқин сочиб ҳар ён саҳро кездим мен!
Аламдан, ҳасратдан, ғамдан бездим мен,
Борлиқ яшнаб, ҳаёт гул ёйган чоқда.

Тонгда сабо қанот ёзганда ноз-ла,
Кўнглим завққа тўлиб ўйнаб, кулдим меб.
Духоба япроқли гуллар юлдим мен,
Достон сўйлаганда булбуллар соз-ла.

Тўлқин ҳайқирганда ғазаб-ла, ёвлар —
Билгандим, тўсолмас ҳаёт селини.
Боққанда нозлар-ла зафар келини,
Қувонгандим кўриб қизил яловлар!

Амаллар кулганда тақдиримни мен,
Теграмдан изладим, кўз тутмай кўкдан.
Тиланмай юз бурдим, кўз юмдим йўқдан,
Ҳаётдан ўргилиб, севиб қучдим мен.

Нурлардан гул ёйган менинг йўлларим,
Кўнглимда севинчлар тўлиб бораман,
Қайғумни чўлларга кўмиб бораман,
Денгизлар, тоғларни илмай кўзларим.

1926 йил, ноябрь.

ШЕРІМ

Хар шеъримда бир баҳор,
Гуллар сочиб кулади:
Тилларимда титрак соз —
Эмас, севинч тұладир.

Хар шеъримда бир ҳавас
Қанотланиб учади.
Күчли меҳнат қизининг
Танларини қучади.

Мен күкларга беркинган
«Малак» ларни билмайман.
Эски, чирик дард билан
Йиғлаб юрак тилмайман.

Күкда ой ҳам юлдузи
Менга бир қош қоқмасин.
Гуллар сочар иш қизи
«Жаннат ҳури» боқмасин.

Юракларда амаллар,
Олов янглиқ қайнайди.
Теграмда гул, чаманлар,
Нозли-нозли ўйнайди.

Нам баҳтимнинг офати
Йиғлаб шеър ёзмайман.
Йұлим Ленин йүлидир,
Бу йўлдан ҳеч озмайман.

Эркин мәхнат әлидан,
Үйнаб гуллар тераман.
Севиб йўқсил юртига
Кулиб қучоқ кераман.

Куннинг олтин зарлари
Ипак қўл-ла силайди.
Янги ҳаёт еллари
Қайноқ бўса тилайди.

Ҳар шеъримда бир ҳавас
Қанотланиб учади.
Ҳар шеъримда бир баҳор,
Қўнглим чечак қучади.

17 — I — 28 й.

Самарқанд.

С Е З Г И Л А Р

(Қызыл аскарларнинг 10 диллик байрами кунида)

Яна дилларда нашъалар ўйнар.
Яна кун сочди зарли гулдаста.
Яна тиллар севинч билан сўйлар.
Нозли қиздек ялов кулар аста.

Яна шеърим ипак қанот тақди.
Яна кўнглим қучар тотли ҳавас.
Яна қайғим бутун эриб оқди.
Яна эмдим букун тоза нафас.

Бу улуғ кун очар зарли варақ,
Қари тарих юзида олтин из.
Ой кулар нозли... нур сочар юлдуз,
Нур-ла порлар буюк, шонли варақ.

Яна тиллар букун нашъа сочар.
Яна кўнглим кулар, гуллар очар.

23 – 11 – 28 й.
Самарқанд.

ТОВУШ

Саҳар чоғи... кумуш каби шудрингдан
Сирға тақиб, япроғига бош қўйиб,
Гуллар туннинг қучоғида мудрайди...
Титраб-титраб унда-мунда юлдузлар,
Шошиб-пишиб, ётоғига кетгали,
Даргоҳига еткали,
Олтин шоҳи этагини судрайди...

Табиатнинг мармар танли, гул сочли
Эрка қизи — тонг оқариб келади.
Чечаклардан тотли бўса олай деб,
Чаманларнинг гул танини силкитиб,
Астагина шабада ҳам елади...

Уфқ қизил атласларга ўралиб,
Этагига зардан чечак тақади.
Енгил кулиш — табассум ва ноз билан
Олтин сочнинг йўлларига боқади...

Тегра ёқда на овоз бор, на шовқин,
Жимжитгина борлиқ — ҳамма ухлайди.
Фақат сабо қанот кериб, ёзилиб,
Кумуш сочин астагина тарайди.

Шунда бирдан завод кучли товуш-ла,
Алангали қаҳқача-ла кулади,
Сукунатни тилади.
Кўк шоҳидан кўйлак кийиб тутуни,
Ўйнаб-ўйнаб юксакларга учади.

Нур ипларга тирмашиб,
Күк бағрини қучади.

Шунда күнгил севинчлар-ла күпиреб,
Завқ әмади, нурдан чечак тақади.
Иш созидан жонли оҳанг таралиб,
Ухлаб ётгай ҳаёт яна оқади.

Яна товуш... ҳароратли қаҳқаҳа
Алангали юрагимни эркалаб.
Еру күкни қалтиратиб ўйнайди,
Озод меңнат қўшиғини куйлади.

1926 йил. апрель.

МАЙ

Нур сочиб,
Гуллар очиб,
Шодлик-ла ўйнаб келди май.
Тилга қувват,
Күзга нур,
Күнгилга илҳом солди май.

Май гүзалдир:
Гул — чечакли,
Болға — түқмоқ сирғали.
Май гүзалдир:
Нозли қиздай,
Нур-ла ўйнар күзлари.

Май гүзалдир:
Күйнида
Яшнайди меңнат эрлари,
Ялтирайди марваридек
Томчи-томчи герлари.

Май кулар,
Май эркалар,
Қутлайди меңнат бахтини.
Парчалар,
Үртар,
Еңар май
Зулму ваҳшат тахтини.

Май кулар,
Ўйнар,

Сочар,
Борлиққа олтин зарралар.
Май куни
Үйнар юрак
Шодлик-ла миллион карралар

Май кулар,
Май әркалар,
Борлиқда ҳасрат, ғам битар!
Май куни миллион күзи
Шеъримга илхом бахш этар.

30 — IV — 28
Самарқанд.

БАХОР

Келганды гул ёйиб эркалада баҳор,
Олтин табассум-ла, нозли боқишиш-ла.
Кумуш томчи сочар, инжу каби қор.
Оғочлар ясанар, құшлар чалар тор...

Қүёш кулар. Қезар ҳар ёнда сурур...
Шунда қувнар күнгил, гул очар тиляк.
Далалар, саҳролар яйраб әмар нур.
Киярлар чамандан, майсадан күйлак.

Ипак қанот ёзиб аста эсар ел.
Майса — қызлар сочин тараб ўргали,
Гуллардан тотли бир бўса сўргали.

Оқ сочли кекса тоғ музли киприкдан.
Сочар тубанларга садаф доналар.
Ёяр этаклари чечак — лолалар...

Кун кулиб ёзганда зарлардан чаман,
Ишлар завққа тұлыб дала қызлари,
Тердан мунчоқ тақиб анор юзлари,
Ҳаётдан нур әмиб барқут күзлари.

Баҳорда қувнайди меҳнат әрлари,
Баҳорда томчилар манглай терлари.
Баҳорда завқ әмар дала қызлари.
Ҳаёт сочар куннинг олов излари.
Баҳорда йўрғалар олтин трактор...
Оҳ, баҳор нашъали, баҳор гўзалдир.
Олтин табассум-ла келганды баҳор,
Оғочлар ясанар, құшлар чалар тор.

* * *

Зиёсиз, юлдузсиз, ойсиз тунларда.
Мазлумлар, йўқисиллар, қуллар инглади.
Ваҳшат тўғонлари тошган кунларда,
Аччиқ фарёдларни борлиқ тинглади.

Одамхўр золимлар, беклар, хоқонлар,
Олтин қадаҳларда шароб ичарди.
Кўпирисб тошарди ҳар ёнда қонлар.
Мазлумлар тилидан оҳлар учарди...

У додлар, ҳасратлар ўтмишнинг узоқ,
Зиёсиз қўйнида бекиниб қолди.
Ўтли фарёд тинди... Севинчлар кулди.
Эзилган диллардан алам йўқолди.

Қизил байроқ ушлаб зафар отли қиз
Нурдан кўйлак кийиб, кулиб турганда,
Олов қаҳқача-ла ёлқинлар сочиб,
Борлиқда қип-қизил гулхан қурганда,
Доғланган юраклар чечаклар тақди,
Ҳаёт яшнаб кулди, нозлар-ла боқди,
Дилларга севинчлар сел бўлиб оқди.

Биз кураш қизининг ёлқин кўзидан
Хаста кўнгилларга шифо олганмиз.
Қизил инқилобнинг нурли изидан
Янги ҳаёт сари йўллар солганмиз.

Тарихнинг кўзлари нурларга қонсин
Маҳкум ўлкаларда олов ёқамиз.

Қапитал дүнёси ўртаниб ёнсин,
Борлықта нурлардан чечак тақамиз.

Қизил байроқларнинг анор юзидан
Кўнгилларда қизил шафақ яратиб,
Ҳасрат, аламларни мангу таратиб,
Биз эркин ўлкада яшнаб ўсамиз,
Ўпиб инқилобнинг олов кўзидан.

5 — VI — 28 й.
Самарқанд.

ҚИЗ

I

Қалдан чиқар әди кучсиз бир нола,
Нурсиз чироғларнинг учқуни каби.
Бағрингда ўсганди қонлардан лола,
Юзларинг япроқлар хазони әди.

Зиёсиз тунларнинг сиёҳ қўйнида
Созингнинг унлари титраб учарди,
Сузгун кўзларингнинг кумуш донаси
Ер узра томарди... тупроқ қучарди.

Кучсиздинг, тутқундинг қафас қўйнида,
Оғули тиллардан қарғиш тинглардинг.
Ҳасратли тунларда аччиқ фарёдлар
Қалбингдан учарди... маъюс инглардинг.

II

Алангалар ўйнаб, нурлар сочилди,
Баҳор яшнаб кулди чаман қўйнида.
Мажруҳ юраклардан аламлар учди.
Бахт кўрдим борлиқнинг нурли бағрида.

Кўрдим буқун севинч исён этади,
Барқут кўзларингда бир тўлқин бошлаб.
Эрк куйи қалбларга оҳанглар ташлаб,
Дудоқлардан учиб ҳар ён кетади.

Тонгларнинг оқ мармар сийналаридан
Фабрик тутунлари бўса олганда:

Ҳар саҳар шабада кумуш соч ёзиб,
Гудоклар дилларга илхом солганда;
Эркин дудоқлардан кулгилар сочиб,
Қизил рўмол боғлаб ўтиб қоласан.
Фабриканга нурлар қўйнида ишлаб
Ҳаёт чаман экан, завққа толасан.

Баҳор кулиб ҳар ён чечаклар сочмиш,
Қиз қалби гул экан, япроқлар очмиш.

1928 йил, июль.

ШАҲАР

Ленинград хотираси

I

Шаҳар нур қўйнида тўлғаниб,
Денгиз каби қайнаб ётади.
Шовқин-сурон, аччиқ товушлар
Қулоқларга сингиб ботади.

Фабрикларнинг кучли свози,
Аллалайди буюк шаҳарни.
Нурлардан соч тақиб чироқлар,
Қиз каби ясатар шаҳарни.

II

Ўзгариш кунлари қип-қизил
Қонлардан чаманлар яратган,
Кўксидан, жонкуяр онадек
Ҳар ёнга учқунлар таратган,—

Эй шонли, инқилоб бешиги!
Бағринг буқун чаман — гул экан.
Ўйнадим, яйрадим, қувондим,
Кўйнингда ҳасратлар кул экан!

Биламан қўлларда байроқ-ла,
Кўксингда ёвларга ўт очган
Кураш эрларини биламан,
Эрк учун ҳар ёнга қон сочган.

Биламан, Октябрь ёлқини
Олтин тахтларни ёндирган.

Саодат бахш этиб, севинч-ла
Миллионлар күнглини қондирған.

III

Нурли чаман ҳар ён тунларда,
Чироқлардан гуллар очилған.
Күкларга, шаҳарнинг сочиdek
Зангори тутунлар сочилған.

Ишчилар шаҳарнинг қалбида
Қелажакка асос тузмоқда.
Иродали қўллар, пок диллар
Меҳнат денгизида сузмоқда.

Эркин шаҳар ҳаёт қўйнида
Денгиз каби қайнаб ётади.
Нур билан безаниб тонглари
Олтин рўмол ўраб боқади.

1928 йил. июль.

ОЛТИН СОЗ

(Сочма)

Күллимда олтин соз.
Киллари:
Нурдан.
Торидан учар овоз,
Хар зарраси
Үтдан,
Учқундан!

Кўксимга таққанмен
Гулдаста,
Шафақдек қизариб
Кулар аста.
Буни мен:
Курашлар сўнгида,
Қонлардан яралган,
Чаманлар бағридан
Олганмен.
Онордек юзидан,
Созимнинг тилига,
Маънилар согланмен..

Бадбинлик достонин
Сўйловчи тиллар,
Ҳазин фарёд билан
Инглавчи диллар,
Тўхтасин!
Тинсин!
Жим қолсин!
Созимнинг торидан

Шеърият учирай,
Тонгларнинг оқ туманлари каби
Ер бағрига ёйилсин!
Янги завқ,
Янги достон иставчи дилларга
Силжисин!
Оқсин!

Замон:
Олов танли қиз!
Елқин кулишли дилбар!
Тингламас у
Ҳазин зорларни!
Истамас у
Қайғу, додларни!
Истамас!!
Ҳаёт:
Тўлқинли денгиз,
Мавж уриб тошади,
Нурлардан чаман яратиб кулади!

Эй, бадбин шоир!
Синдирий ииғлоқ созингни!
Тилларида заҳар бор,
Заҳар!..
Етар!
Бас!
Ингламасин!
Ингламасин!
Уни борлиқ тингламасин!
Бу соз-ла:
Қонли тунлардан,
Эсдалик ўқиймен!
Нурли кунлардан
Достонлар тўқиймен!

Бу соз-ла:
Миллионлар бахтини куйлаймен!
Миллионлар бахтини!!!.
Фабрикнинг олов тўла қўйнидан,
Меҳнатнинг иродаларидан
Сўзлаймен!

Бу соз-ла:

Машиналарнинг олов кўзларидан,
Қирларнинг чаман юзларидан
Шеърият сочамен.
Ҳаёт отли дилбар,
У пок кўксидан,
Утли ҳуснидан,
Шеърим учун янги,
Манбалар очади.
Ҳасратлар таралиб қочади

Созимнинг унлари:

Баҳор шабадаларидек ёқимли,
Электир нурлари каби соф,
Денгиз тўлқинлари қадар ўйноқ,
Гудок товуши каби кучли!!!
У:
Кирсиз,
Оппоқ юракларнинг садоси!
Нурли кўнгилларнинг нидоси!

Қалбимда:

Баҳор,
Ёз.
Қўлимда олтин соз...
Тингла!
Тингла бир оз!
Торидан:
Учқунлар каби
Учар овоз!

10 – XI – 25 д.
Самарқанд.

ШАХАР ҚҮЙНИДА

Олтин чироқлар
Енар ловиллаб,
Күлганды саҳар...
Нурдан танига
Зар чойшап ёпиб
Ухлайди шаҳар...

Төнгнинг мармардек
Оппоқ бадани
Нурлар әмганды,
Шоҳи уфқлар
Лолалар тақиб
Ноз-ла кулганды,
Чорлайди завод
Қаҳқаҳалар-ла
Нозли дилбардек,
Шаҳарнинг қалби,
Тўлқин бошлайди,
Ўйноқ сувлардек.

Шаҳар қўйнида,
Жонли бир ҳаёт,
Яшнаб оқади...
Тонглари унинг,
Тутун соchlар-ла,
Кулиб боқади...
Гудок садоси
Ўйнаб юксалар,

Ҳар оқшом, саҳар.
Нурдан кўксига,
Чечаклар тақиб,
Яшнайди шаҳар..

9 — XII — 29 й.

Самарқанд.

ОҚ ҚИРЛАР

Иදл әсдалиги

Еуурланиб поезд қичқириб,
Узоқларга томон учади.
Оқ буғлари енгил сузилиб,
Муздай ҳаволарни қучади.

Кумуш чойшап ёпиб далалар,
Қор қўйнида ухлаб ётади.
Уфқларга қизил хол ташлаб,
Зар соч ёзиб қуёш ботади.

Фоҳ булутлар кўкда ястаниб,
Ерга оқ япроқлар қуяди.
Изғиринлар ўйнаб-қувлашиб,
Япроқларни қучиб суюди.

Гоҳ узоқдан оқ — зар кўйлакда
Кўринади тоғлар, тепалар.
Гоҳ чўзилиб қуюқ ўрмонлар,
Кўз ўнгидан аста ўталар...

Чечаклар, майсалар, чаманлар,
Яшнагандир баҳор кунлари.
Юлдузлар-ла тўлиб кулгандир,
Бу қирларнинг олтин тунлари...

Олтин денгиз каби буғдойлар,
Қуёшнинг нуридан эмгандир.
Ўрмонларнинг хивич сочини.
Япроқ — рўмолчалар кўмгандир.

Хирмонларда қызлар танини
Юмшоқ еллар аста қучгандир.
Қизил дудоқлардан күй тинглаб,
Йироқларга томон учгандир...

Гүзалдир ҳар фасли қирларнинг:
Ёзлари, қишилари, баҳори.
Гүзалдир кунлари, гүзалдир:
Оқшоми, тунлари, наҳори...

Оппоқ чойшап ёпиб дала, қир,
Қор қўйнида ухлаб ётади.
Кумуш табассум-ла нозланиб,
Киприк сузиб тонглар отади...

Қуёш кулса ҳар ёқ оқ денгиз,
Олмос каби чақнаб боқади.
Оғочларда садаф япроқлар,
Кўнгилларга нашъа тақади.

Поезд ҳамон учиб кетади.
Оқ қирларни босиб ўтади..

1928 йил, декабрь.

Ч У Л Л А Р

(Издл. эсдалиги)

Мудрайди кенг саҳро, чечаксиз чўллар.
Сарғиши туманлар-ла осмон кўринар.
Сўлғин уфқлардан мадорсиз еллар
Қанот силкиб учар, ҳар ён уринар...

Оқшом зарлар тўкиб қуёш ботади.
Сўнгра чўл юзини қалин бир парда
Епид олар... Саҳро сўлиб ётади.
Еллар ҳам дам олар қум тепаларда.

Тунлари юлдузлар кўк қучоғидан
Олтин чаманлардай яшнаб боқади.
Кумуш бўшлиқларда, нур пардаларда
Сукунат ўйнайди, қанот қоқади...

Саҳро ташналиқдан тинкаси қуриб
Чўзилиб ётгандай... Безаги ёнтоқ.
Танаси қовжираб ёрилиб кетган
Шўр босган кўкраги кафандай оппоқ.

Асрлардан бери бу чўл қўйнида
Чаманлар кулмаган, ўсмаган боғлар,
Аммо келажакда бу чўл учун ҳам
Келади гул билан безанаар чоғлар..

Бу чўллар кўксида чаман кулажак.
Чаманларни сўнгра достон этарман.
Севинчларга тўлиб тўплаб кетармас,
Ўтганимда чаман қўйнидан чечак.

1929 й. шонъ.

А Н О Р Х О Н

Тонг кумуш тумандан күйлак кийганда,
Үйнатиб күзларин аста қочар тун.
Юмшоқ ел ҳар гулга ўпид тийганда,
Олтин соч силкитиб юзин очар кун.

Уфқлар, қип-қизил шоҳи уфқлар,
Заррин денгизлардек кулги соғганда,
Духоба майсали, чаманли қирлар
Қуёш нурларига қучоқ очганда,

Еш қиз секин очар барқут күзини,
Пайларига ором, қувват тұлдириб,
Қайғы ҳасратларни топтаб, сұлдириб,
Жуда ҳам бахтиёр сезиб ўзини.

Эх, ана күрдингми зумрад далалар
Анорнинг үйнаган ва ўсган ери.
Гуллаган, яшнаган ва күбдан бери
Шодликларга тұлиб қувнаб ётурлар.

Очилган ғұзанинг оппоқ пахтаси,
Дилларга завқларни тұлдириб үйнар.
Зангюри барглари елга ўптириб,
Күксига нурларни құндириб үйнар.

Ҳавасларга тұлиб Анорхон келар
Пахтазорда қувнаб пахта тергали.
Тонгдан оқшомгача тинмасдан ишлар,
Ота-оналарга күмак бергали.

Анорнинг кўксига кулиб турали,
Ғўзахоннинг қизи оқ-кумуш чечак.
Пахталар терилар этак ва этак,
Қалбидан севинчлар кезиб юради.

Бу ерлар, бу гулшан колхоз даласи.
Анор шу гулшанинг эркин боласи.

29 и. сентябрь.

ЗАРБАЛИ БУЙРУҚ

Умумий мажбурий, ҳарбий
гаълим муносабати билан

Бутун тарих томларини ахтариб,
Тополмайсан,
Шундай суръат,
Шундай мард,
Шундай жасур,
Шундай гигант қадам-ла,
Довруқ солиб ер шарининг қалбиға.
Темир ўмров,
Тўла, тифиз қон билан,
Кучли ғайрат, чидам,
Буюк шон билан,
Олға қарай уча кетган,
Шу учиш-ла зафарларни қуча кетгани,
Бир давр.
Фақат биз,
Большевиклар ўлкасида тинмасдан,
Қон тўлдириб мускулларга, пайларга,
Ишонч билан нурлантириб дилларни,
Ўз ихтиёр, ўз эркига қўймасдан,
Қамчи босиб, ҳансиратиб йилларни
Олға томон сура кетган, кунларнинг
Жиловини бура кетган фақат биз!
Бизгина,
Қайта бошдан мойлаб кекса тарихнинг,
Занг боғлаган чархини,
Янги, шонли бир тарихни бошлаган;
Зарб кўндириб юрагига жаҳоннинг,
Ғулғулалар ташлаган!
Бизгина,

Үзгартиб қайта бошдан дунёни,
Үзгартириб сезгиларни, онгларни,
Үзгартириб замонларни, тонгларни,
Қайта бошдан яратмоққа қодир бўлган
бирдан-бир.

Муштумзўрни синфликдан тугатиб,
Ўлаксасин сураётган бир четга,
Режа билан катта-гигант бир рўзғор,
Янги ҳаёт қураётган бизгина!
Қандай аҳмоқ,
Қандай тентак, девона,
Дея олсин:

— Бу қурилиш, бу ўсиш,
Хамирдан қил суғургандай беозор,
Бемашаққат, осойишта бир иш деб?!
Ким билмайди ўлаётган душманнинг,
Жончиқарнинг талвасаси остида,
Қилаётган қаршилигин, найрангин?
Ким билмайди сиртқи ёвнинг туну кун,
Тўп, самолёт, бомба, заҳар газ билан,
Шалдиратиб скелетли панжасин,
Тишларини шақирлатиб, ғижиниб,
Бизга қарши ҳужум этмак қастида,
Кўз олайтиб турганин?

Шундай:

Оғир,
кескин кураш,
машаққат.

Қийинлиқ-ла сапчиб тепар
Давримизнинг юраги!
Мана букун қурултойнинг,
Минбаридан юксалган,
Янграб учган кескин буйруқ,
Радионинг тўлқинидай таралди:

— Ҳарбий таълим ўрганмаган
Ҳеч рабочий,
Ҳеч колхозчи,
Ҳеч меҳнаткаш қолмасин!
Ҳеч қолмасин қурол ушлай билмаган,
— Социализм қураётган ўлкада,
Синфий кураш кескинлашган дамларнинг,
Бевосита иштирокчиси бўлган —

Бир нафар ҳам қадақ қўл!
Колхозларда тракторнинг ролини,
Заводларда машинанинг қулоғин,
Бурагандай
Жуда ихчам,
Жуда пухта,
Бурай олсин бешотарниң затворин!
Кези келса уза билсин наганининг ўқини,
Доллаб туриб синфий ёвнинг қалбига.
Бутун меҳнат армияси
Қизил аскар сафита!»—
Ёв баҳтини хўб сўлдириб,
Қўкрагига куч тўлдириб,
Ҳар ишчи,
Ҳар колхозчи,
Ҳар батрак,
Ҳар меҳнаткаш,
Бу буйруқни сингдиради кўксига!
Социализм қураётган ўлканинг,
Маҳкам, темир постида,
Қурол ушлаб,
Кеча-кундуз тик туриб,
Сезгир бўлиб,
Сақламоқ-чун,
Довруқ солиб оламга,
Ўсаётган катта, гигант рўзғорни!

23/II — 31 ild.

КОММУНИЗМНИНГ ГУЛ БОҒЛАРИГА

I

Қонларингга тўлқин солади,
Бу дәмларнинг буюк шовқини.
Кўкрагингга йиғиб олдингми,
Гигант қурилишнинг завқини?!

Метин қанотига даврнинг,
Большевик суръати бойланган,
Ҳар дамда минг зафар, гардиши —
Давримизнинг шундай айланган!

«Қуш учганда қаноти куйган»
Чўллардан йироққа йўл солдик.
Днепрдай ўйноқ сувларнинг
Тўлқинли кўксига қўл солдик.

Ўзоқ йиллар бўйсунмай оқсан.
Кучли Чирчиқ тан берәтири.
Қалби бўстон бўлиб, шу қизил ўлка.
Электр, машинли ҳаётга
Қучоини кенг кераётитир.

Тракторстрой, сельмашлар —
Гигантларни қуриб ташладик.
Яна юзлаб, минглаб заводлар,
Фабрикалар қура бошлидик.

Темир кўкрагини кўтариб.
Юксалмоқда, шаҳар ўсмоқда,

Қулоч ёзиб коллектив рұзғор,
Чүлларнинг юзини түсмоқда.

Яшнади, ҳар ёнда, яшнатдик
Оқ олтиннинг чаманзорини.
Парчаладик күхнә ҳаётнинг
Ү, ҳазин, жонсарак торини.

Ёвга қарши бўлган ҳар ҳужум,
Ҳар кураш, ҳар юриш, ҳар ишда,
Раҳбар бўлди бизга партия,
«— Ёвга ўлим! Бизга баҳт!» — дея,
Ўнғалмас зарб бериб ўнг ва «сўл»ларга,
Иқболи, тақдирни чўлларга,—
Ғолиб бўлдик, зафар биз билан!

II

Эҳ, қалбингга тўлқин солади
Бу дамларнинг буюк шовқини.
Бизлар баҳтиёрмиз,
Кўкракларга олиб,
Гигант қурилишнинг завқини!

Кучли қанотига даврнинг
Большевик суръати бойланган,
Қадам сайин кескин кураш, жанг гардиши —
Давримизнинг шундай айланган.

Жабҳа бўйлаб қулоч отган ҳужум,
Оси ёвнинг тилак, армонин,
Ёвга ўлим сочди,
Ёвга мозор очди,
Пайларидан қирқди дармонин.

Фақат ёв, тарқалған тутунлардай бўлиб,
Белгисиз, нишонсиз йўқолган эмас!
Ёв ўз ихтиёри билан таслим бўлиб,
«Мен энди курашдан воз кечдим», демас.

Мижилган ҳолиҷа судралиб,
Сочмоқдадир ғазаб, қаҳрини,

Ев ҳали тирикдир, түплаб қувватин
Сочмоқда эңг сүнгги захрини.

Душман айёр,
Турли-турли йўл олади курашга.
Пастқам ерда ифво қўзғар,
Ёғламачи тил билан.
Бурчакларда йўл оздирар,
Қора, машъум дил билан.
Синдиримоққа мўлжал қилиб,
Янгиларнинг кўлини,
Талвасалаб, тўсаман деб
Кучли колхоз йўлини,
Ифво қўзғар дин исмидан
Афсоналар яратиб,
Кўҳна, ёлғон китоблардан
Оят, ҳадис таратиб.

Душман айёр,
Турли-турли йўл олади курашга.
Дам қонсираб ханжар, пичоқ,
Милтиқ билан иш кўрса;
Дам ўт қўйиб пахталарга
Оловида исинса;
Дам истайди, колхозчининг
Тилак, армони синса,
Ишонч тўлган юракларда
Файрат тўлқини тинса;
Дам юзига ниқоб тортиб,
Ўз кишингдай бўлади:
Ширин сўзлар, «қизил» гаплар
Билан борлиқ тўлади.
Кўз олдингда силлиқ бўлиб,
Иблисона кулади.
Лозим келса: «ўз» бўлмоқ-чун;
Бирон нуқсон юз берса,
Ачингандай бўлиб шунга
Сочларини юлади.
Душман айёр, курашларга
Турли-турли йўл олар,
Қалбимизга кирмоқ учун,
Минг товланиб буралар.

Эҳ, қунлар келади,
 Ўзгариб жаҳон,
 — Қасб этиб ўзига янги бир мазмун,
 Янги бир кайфият,
 Янги бир одат,—
 Бутун қайта бошдан яралажакдир.
 Бонг уриб, дунёниг асабларига,
 Янги қон, янги жон таралажакдир.
 Биз, мана тарихда биринчи дафъа,
 Бу нурли жаҳонга қадам ташладик,
 Ўзимиз яратиб, яралиб, унинг
 Аввал баҳорига кира бошладик.
 Биз, мана бор бутун қувватни тўплаб,
 Шу олий жаҳонни қураёттирмиз.
 Шунинг иқболига халақит берган,
 Шунинг йўлларида кўксини керган,
 Ҳар тўсиқ, ҳар ғовни парчалаб, бузиб,
 Тубсиз ўпқонларга суроёттирмиз.

Партия йўлбошчи, йўлимиз равшан,
 Сафимиз мустаҳкам худди темирдек.
 Биз, мана, қақшатиб ёвуз душманнинг
 Разил ҳаётини тубдан емирдик.

Фақат, у, эриган тутунлардай бўлиб,
 Белгисиз, нишонсиз тараалган эмас.
 Ёв ўз истагича, бизга бўйин эгиб,
 Курашсиз ўлай деб яралган эмас!

Сиртқи ёв тинимсиз тишини қайраб,
 Янги дунёмизни ағдармоқ истар.
 Ҳали, буржуйларнинг тўплари сайраб,
 Ўн тўртингчи йилни қайтармоқ истар.

Коммунизм номли олий ҳаётнинг
 Ҳали, етилажак наҳори олдда,
 Ҳали кишиликнинг тўлиқ зафари,
 Абадий кулажак баҳори олдда.
 Ҳали, биз бошлаган нурли жаҳоннинг,
 Ўтилмаган, мушкул йўллари бордир.

Албат ўтилгуси, бу йўлларнинг ҳали —
Хавфи, хатарлари, чўллари бордир.
Шу учун чидамли, саботли бўлиб,
Ҳеч бўшашмай олга юрмоқлик керак.
Суръатлар устига суръатлар қўшиб,
Кунларни илгари сурмоқлик керак.
Шу учун қадалиб синфий курашнинг
Постларида маҳкам турмоқлик керак,
Синфий сезгириликни яна ошириб,
Ёвни, гал бермасдан, урмоқлик керак.
Биз Маркс, Лениндан таълимлар олиб,
Ҳар қандай ғовни ҳам янчиб ўтамиз.
Йўлларда учраган ҳар қандай ёвнинг
Бағрини қон этиб санчиб ўтамиз.
Биз қуриш даврининг самолётида
Иилларни ойларда ўтиб кетамиз.
Биз коммунизмнинг гул боғларига
Албатта, албатта етамиз.

1981.

НАЗИР ОТАНИНГ ФАЗАБИ

I

Кўк юзини булут, чол кўзини ғазаб,
Аста босиб кела бошлади.
Етиб келиб булут чолнинг тепасига,
Уч-тўрт совуқ томчи ташлади...

Муштумини қисди, титради чол,
Оловланди хира кўзлари.
Ғазабларга тўлиб, асабий бир тусда
Лабларидан учди сўзлари:

«Тавба!..
Бу лаънати, асти, нима қилади?!

Қани энди... бўға бошласам!
Иложи бўлса-ю, лаънатини
Тилка-тилка қилиб ташласам!..»

Муштумини қисган, титрайди чол,
Кўк юзида хира кўзлари.
Ғазабларга тўлиб, асабий бир тусда
Лабларидан учар сўзлари:

«Э!..
Менга деса агар тош ёғмайдими!
Барibir, пахтани терамиз!
Бир дона ҳам кўсак қолдирмасдан,
Хукуматга тўплаб берамиз!..»

Юрагида унинг ғайрат тўла,
Ўзи эса жуда ҳам қари.
Кўкка қараб яна ғўдиллаб олди-да,
Босиб кетди пахтазор сари...

1934 йил, декабрь.

КИРОВ ТИРИК

I

Биринчи декабрь... Мен ётаман,
Минг азоблар билан түшакда.
Уяси бузилган қүшдай, юрак
Типирчилар, бўлар безовта...

Бошларимни оғир хаёл босар,
Кўз олдимда унинг сурати.
Қулоғим остида такрорланар,
Такрорланар Кировнинг оти...

Юрагимда ётар оғир бир қайғи,
Ғазаб билан дейман: Йўқол! Бас! Етар!!!
Томоғимга келиб тиқилар йиғи,
Зўр билан босаман, чекилар, кетар...
Мен биламан: ёш тўкиш бекор.
Бир қатра ҳам ёш тўкилмасин.
Ранжимасин кўнгил, ғам билан юрак
Қат-қат бўлиб ҳеч сўкилмасин.
Мен биламан: иқбол бизники,
Бизницидир саодат, шараф,
СССР аталган ўлка —
Ўсиб-унган, гуллаган тараф.
Мен биламан: енгамиз, бизнинг
Ғалабамиз таъмин этилган.
Мен биламан: бизнинг янги турмуш
Навбаҳордай бўлиб етилган.

Мен биламан: фақат бизга боқар,
Бизницидир асл келажак.

Биз бошлаган турмуш ҳеч тұхтовсиз
Илгарига қараб елажак.
Мен биламан: Сергей үлсада,
Шавкатли халқ, партия тирик,
Кундан-кунга гуллар шонли ватан,
Кундан-кунга ишимиз йирик.
Мен биламан: ёш тұкиш бекор.
Аммо нима чора... Оғир бўлди...
Мен ўзимни боса олмадим.
Мен йиғладим, тўкилди ёшим.
Мен унутдим ўзни бир нафасга,
Бир нафасга гангради бошим...

Ишонмасдан қайта-қайтадан,
Ўз-ўзимдан сўрайман секин:
Шундай одам чиндан ўлдими?
Киров каби асл, ноёб киши,
Сийрак умр ҳазон бўлдими?..

II

Минг азоблар билан мен ухлайман,
Қўз олдимда униг сурати.
Тилларимда менинг такрорланар —
Такрорланар Кировнинг оти...

Оғир тушлар кўриб босинқирайман:
Ленин шаҳарининг қор кўчалари...
Мен кўйлакchan ўт бўлиб ёниб,
Югураман... гўё сарсари...
Оёқларим сезмас қор совуғин,
Мен кўйлакchan, ўт бўлиб ёниб,
Югураман... гўё сарсари...
Оғир тушлар кўриб босинқирайман,
Қўзларимда исён,
Қўзимда алам.
Қўзларимда ишонч,
Қўзларимда ғам.
Қўзларимда менинг қасос ўти ёнар.
Қўзларимда ғазаб,
Қўзларимда нам.
Типирчилар юрак. Қўлимда наган.

Наганда ўқ, оғир, құрғошин ўқ,
Душман учун ўзим атаган.
Дут күчириб бутун дунёларни,
Қичқираман: Қани? Қани қотил?
Қани жаллод? Қани шарманда?!
Қани хоин?! Қани разил одам?
Қани сотқин, ярамас банда!
Менга жавоб учун гуриллайди,
Дунёларни остин-устун қилиб —
Миллион товушлардан яралған бир соз,
Миллион товушлардан уюшган овоз:
— Асрлардан бери мәхнат қонини,
Қора зулук каби сүрүчи синф;
Босқинчилекларни, үйреклекларни,
Хұреклекларни яхши құручи синф;
Йұқолишга маңкүм этилған күпдан,
Сұнгги пайти етиб ўлучи синф;
Сұнгги нафасида ғазабға тұлған,
Хазон бўлиб умри, сұлучи синф;
Ориятсиз, разил, сотқин бандалар;
Юзи қора, хоин, паст, шармандалар,
Ҳаромхўрлар унинг қотили!!!

Босинқирайман мен, оғир тушлар күриб,
Ленин шаҳарининг қор күчалари...
Мен кўйлакчан, ўт бўлиб ёниб,
Югураман... гўё сарсари...
Оёқларим сезмас қор совуғин,
Мен кўйлакчан, ўт бўлиб ёниб,
Югураман... гўё сарсари...
Типирчилар юрак, тўзғиган сочим.
Қарши елни сезмас ёйған қулочим.
Мен сўрайман ҳар кўринғандан;
Қани Қиров?! Қани?! Қани раҳбар?!
Қани баҳоси йўқ, у, асл инсон?!
Қани курашларда пишган коммунист?!
Қани курашларда енгған қаҳрамон?!
Қани устоз?! Қани буюк ҳурмат,
Тенгсиз тақдирларга арзийдиган жон?!
Менга жавоб учун гуриллайди,
Дунёларни остин-устун қилиб —
Миллион товушлардан уюшган овоз,

Ишонч билан тўлиб янграган бир соз:
— Киров тирик, Киров ўлмади.
Ҳар ишчининг қалбида яшар.
Киров билан бирга биз бошлаган турмуш,
Тўхтамасдан, босиб илгари,
Довонлардан — довонлар ошар.
Киров ўлди... аммо биз ўлмадик —
Шарафли халқ, партия тирик.
Кундан-кунга гуллар азиз ватан.
Кундан-кунга ишимиз йирик...
Киров тирик, Киров ўлмади.
Киров ҳар ҷоқ бизнинг қонимизда.
Киров ҳар ҷоқ бизнинг ёнимизда.
Киров ҳар ҷоқ биз билан бирга...

III

Олтинчи декабрь, оғир дамлар...
Одатдаги каби олинмас нафас.
Юраклар типирлар, бўлар безовта,
Юракларга танлар, гўё, тор қафас.
Одатдаги каби олинмас нафас.
Фарёд чекар Шопенниң куйи.
Гоҳи кўтарилиб, гоҳ тушиб қуйи,
Фарёд чекар, Шопенниң куйи...

Олтинчи декабрь. Кўз очирмай,
Совуқ шиддат билан қоқар қанотин.
Изғирин асабий қамчилар отин.
Юраклар безовта, дўст кўнгиллар ғаш.
Ёшлар ихтиёrsиз тўкилар секин...
Ҳаяжонга тўлиб ораторлар,
Сўйлайдилар унинг мадҳини;
Бутун дунё тинглар,
Бутун дунё инглар,
Мотам босган дунё сатҳини...

Олтинчи декабрь. Дўстлар билан
Қизил майдон тўла... Ҳар тарафда қор
Шу куни қўйилди, у буюк одам,
Мавзолей ёнига яна бир мозор...

Сергей!

Сени ҳурматлади азиз Ватан,
Бутун дунё сени ёд этди.
Келажакни севган ҳар бир юрак
Сенинг учун куйди, дод этди.

Сени ҳурматлади, сени севди,
Қизил постда турган эрларнинг бари.
Сени ҳурматлади, янги дунёнинг —
Кишилик асрининг ижодчилари.
Сенинг исминг, Сергей, машъал бўлар,
Тутилажак, бизнинг қўлларда.
Сен ҳам бир йўлбошчи бизнинг учун,
Утилажак, шонли йўлларда.

Сергей! Сенинг исминг мангу қолар
Тарихларнинг асл бобида.
Мамлакатда ўсган ҳар тоза ғўза,
Шараф билан қилинган ҳар иш,
Ўлкамизда янги тигантларнинг
Асосига қўйилган ҳар ғишт,
Ҳар буюк хотира,
Ҳар буюк зафар.
Давримизнинг ҳар шоҳ асари
Сенинг учун бўлсин обида.

1934 йил, декабрь.

БРИГАДИР КАРИМ

Ҳали туннинг барқут этаги ерда,
Ҳали қизармаган уфқанинг юзи.
Ҳали бутун қишлоқ вазмин үйқуда.
Ҳали кулиб қарап само юлдузи.

Ҳали бошларини сатанг товуқлар,
Майин қанотидан олганлари йўқ.
Ҳали ел — йигитлар, ғўза — қизларнинг,
Бўйинларига қўл солганлари йўқ...

Эрта саҳар вақти. Тонг қоронғиси.
Саросима бўлиб юрибди Қарим.
Қора кўзларида ҳаяжон тўла,
Ахтаргани нима? Ахтаргани ким?

Ким билади, балки, унинг қалбини,
Бевафо бир гўзал эзадигандир.
Балки қонларида пок муҳаббатнинг,
Ҳаяжони кезадигандир...

Балки субҳидамда учрашайлик деб,
Кўзлари шаҳло қиз ваъда бергандир.
Унинг йўлларига интизор бўлиб,
Балки жонон кутадигандир...

Каримнинг кўнгли раш. Қарим безовта.
Юзида ташвишнинг қуюқ шарпаси...
Ҳали тонг кўзини очолмай мудрар.
Ҳали йиғилмаган туннинг кўрпаси...

Хар эшик олдида тұхтаб, зулфини,
Ховлиқиб, шошилиб қоңа бошлайды.
Миясида кезиб юрган фикрлар,
Ранжиган күнглини ёқа бошлайды...

Карим жуда диққат. Жуда асабий.
Қайта-қайта ўқир, құлида газет.
Унинг миясига бол арисидай
Үйлар кириб чиқар, бир-бирига зид:

«Нега районимиз ҳамон орқада?!
Нега рўйхатнинг охиридамиз?!

Бизда ҳам бор, ахир, барча шароит!

Бизлар ҳам одам-ку?.. Қимдан каммиз биз?!

Айб кимда?.. Айб нимада?
Еки ер ёмонми?.. Уруғ ёмонми?
Е бўлмаса айб ҳаводами?
Е ерга солинган ўғит ёмонми?

Ундај эмас!.. Еримиз яхши.
Уруғ ҳам соз эди, ўғит ҳам нағиз...
Ошириб бажарди бошқа районлар,
Ҳали саксонга ҳам боралмадик биз...

Бизнинг еримизга ёққан ёмғир,
Бошқа ерларга ҳам ёққан, албатта!
Бошқа нарсалардан қидириш бекор —
Айб ўзимиизда, ўзимииз латта!..

Меҳнатни яхшилаб уюштиrmадик,
Шунинг учун район ҳаммадан кейин.
Шунинг учун бизлар шарманда,
Шунинг учун ҳолимиз қийин...

Мамлакат бизларга ишонсин!
Биз шалвираб ишни хуржун қилайик!..
Бундан ҳам хунукроқ иш бўладими?
Бундай «шуҳрат» ким учун лойик?

Бу қандай гап! Бу жуда оғир!
Бу уят! Бу номус! Бу мумкин эмас!

Районни бу ҳолдан чиқармоқ керак.
Хеч қандай баҳона қўл келмас!

Йигит бўлиб бошим... тавба қилдим...
Ташвиш нима, сира билмаган.
Хеч қандай иш, ҳеч қандай нарса,
Менга бундай алам қилмаган...»

Ҳали жуда барвақт бўлса ҳам Карим,
Бригадасини йиғмоқчи.
Унга ҳорманг, дейди омбор ёнида
Милтиқ ушлаб ўтирган соқчи..

Ҳали туннинг барқут этаги ерда,
Ҳали қизармаган уфқнинг юзи.
Ҳали бутун қишлоқ вазмин уйқуда,
Ҳали кулиб қарап само юлдузи.

Ҳали тонг кўзини очолмай мудрар.
Карим ҳар тарафга қараб чопади.
Оғир ташвишларга солган дардининг
Давосини излаб топади...

1934 йил, декабрь.

У ФА И УЛИДА

I

Кечә сутдай ойдин...
Кечә сокит...
Кечә ухлар оппоқ күрпада.
Ой нурида кумуш сурат каби
Күринади мудраган сада...

Вагон ойнасидан қарайман,
Равшан бўлиб кўринар бари:
Ложувард юксакда уйқусираб ойнинг
Сузилмоқда шаҳло кўзлари...

Дала ухлар. Тепалар ухлар.
Тинчиб ухлар ялтироқ қорлар.
Новча қарагайлар, оқ қайинлар,
Үрмонларнинг яшил арчаси,
Чарчаган ел, музлаган дарё,
Жимжит, толиб ухлар барчаси...

Пассажирлар текис уйқуда...
Уйқуни тарк этдик иккимиз...
Оддийгина, шундай танишдик-да,
Суҳбатлаша кетдик иккимиз.
Сен сўзладинг. Мен қулоқ бердим.
Ой ҳам тинглагандай туюлди.
Назар солдинг ойга, кўзларингга
Ойнинг кумуш нури қуйилди...

II

Сўзлаб бердинг. Бари эсимда:
«Мен отадан жуда ёш қолдим.

Онам ҳам тез ўлди. Йиғлай-йиғлай,
Бошим оққан ёққа йўл солдим.

Яланг бошман. Яланг сёқман.
Кузнинг сўнгги пайти... Ер қиров...
Қўз ёшимни артиб, шафқат билан,
Силамади бошимни бирор...

Қўринганга қўлимни чўздим,
Рангим сариқ, юзим заъфарон.
Қўл, сёғим шишган. Тил ғулдураг.
Дейман: йиғлаб — бу қандай замон?!

Ҳар гўшада тентираб юрдим.
На ғамхўр бор. На меҳрибон бор.
На ялчиб кийиндим. На тўйиб едим,
Бурда қора нонга бўлдим зор...

Муз — тўшагим бўлди. Қиров — кўрпам...
У кунларнинг азоби қурсин!
Қандай замон — дейман—биров очдан ўлсин,
Биров терисига сиғмасдан юрсин!?

Оғир бўлиб ўтган болалик.
Нималарни кўрмади бошим?..
Оч-яланғоч қолиб,
Хору зор бўлиб,
Кўчаларда тўкилди ёшим...

Мен ўн бешга кирган ўсмирман.
Гумбурлади ўн еттинчи йил.
Мени бирга олиб кетдилар.
Қуроллилар — байроғи қизил.

Мен қизиллар билан ҳар фронтда
Бирга юрдим қурол кўтариб,
Меҳнаткашлар учун уруш қилдик,
Душманларни тупроққа қориб...

Унутмайман ўша кунларни,
Шарафли замонлар эсимда.
Ут ичиди юриб жон берган

Талай қадрдонлар эсимда.
Тоғу тошда ёвни хор этган
Қизил партизанлар эсимда.
Евга ер юзини тор этган
Шонли қаҳрамонлар эсимда...

Уруш битди. Қишлоққа қайтдим.
Қишлоқ хароб, кулбалар вайрон.
Усти-бош йүқ. Озиқ-овқат йүқ.
Қир экинсиз, чечаксиз қолган.

Биз ишладик, гуллади тупроқ;
Биз ишладик, күкарди әкін.
Илгарига қараб йұлға тушди
Зафарларнинг карвони секін...

Қишлоқ тиклаб қолди қаддини.
Колхоз туздик... Мен үзім бошлиқ...
Әдімдан ҳеч чиқмас қурбон бүлгай
Комсомолкам, қайрилма қошлиқ.

Ишга чаққон, барчага ёққан,
Ҳеч нарсадан құрқмаган бир қызы...
У, ҳам дүстім әди, ҳам севганим,
Құзи шаҳло, юzlари қирмиз...

Бир кун туни, йўлда ушлашиб,
Сўйибдилар уни қулоқлар.
Қони пастга силжиб оқипти,
Қизарипти кумуш булоқлар...

Қўз олдимга келар эслаганда,
Кулиб турган шаҳло кўзлари.
Эшитилган каби бўлиб туюлар
Қулоғимга ширин сўзлари...

Эсимдадир оғир курашлар.
Эсимдадир ёвларнинг иши.
Эсимдадир гўзал Ойсулув —
Мени севган, севилган киши...

Эсимдадир катта йиғинда
Аҳмаджон қулоқни сўккани,

Абдулла сўфининг обрўйини
Бир пул қилиб ерга тўkkани...

Эсимдадир булоқ бўйида
Тегаман — деб ваъда бергани.
Эсимдадир шарақлаб кулиб,
Ўйнаб юриб гуллар тергани.

Гуллар қолди, булоқлар қолди,
Бир умрга юмди кўзини.
Шарафли кун, шонли турмуш учун
Қурбон этди гўзал ўзини...

Яқин дўстим, биринчи севгим,
Очилмайин сўлди мангуга...
(Сўнгра сен жим қолдинг — уйга толдинг
Яна бирдан сўзладинг): Нега?!

Нега керак бекорчи ҳасрат!?
Нега керак фойдасиз ғамлар.
Ўтган ўтиб кетди туш каби —
Ҳам севинчли, ҳам оғир дамлар...

Биз яшаган шу кеча-кундуз,
Севинч шарафларнинг ётоғи,
Қайта борсанг ўртоқлик ҳаёт,
Қайта борсанг колхознинг боғи.

Гуллаб кетган бизнинг колхоз ҳам,
Турмушимиз қувноқ, фаровон.
Меҳнатимиз бойлик манбаи,
Қирларимиз мўл ҳосилга кон.

Ҳисоби йўқ сигир, йилқининг;
Ўтлоқларда семирар қўйлар.
Ҳалол меҳнат қилиб ҳар колхозчи
Ҳалқимизнинг баҳтини ўйлар.

III

Ўйқуни тарқ этдик иккимиз,
Кўп толиқдан-толган бўлсак ҳам.
Суҳбат яхши эди, суҳбат қизиқ.
Суҳбатга қўшилди субҳидам...

Фируза уфқда тонг күринди,
Қизил шоҳи кийган күйлаги.
Сўнг очилди куннинг эшиги —
Устӣ сарғич, лола ранг таги.

Сен сўзлаган асл сўзларинг
Юрагимга ёзилди бари...
Хайрлашиб сен тушиб қолдинг,
Қўл силкитиб мен кетдим нари...

1984 йил, март.
1985 йил, декабрь.

ЧЕЛЮСКИНЧИЛАР ҚҰШИҒИ

Минг йиллик музларни тарс ёриб,
Олға қараб сұзды пароход.
Ёввойи қутбнинг миллион йиллик
Үйқусини бузди пароход...

Пароход сузади, пароход мағрур.
Күйлагани жануб ялласи:
«Бир күн Арктикада булбул сайрап,
Гулга тұлар баҳор палласи...»

Фазабланди соқов табиат,
Чиқаёзди күз ғаногидан.
У билмайди, қизил пароход
Гул келтирар жануб боғидан.

У билмайди, ажаб күнлар келар,
Лола камар бўлар белида..
Муз кўйлаги эриб, гул кўйлаги
Ҳилпираиди баҳор елида...

Пароход келади. Пароход мағрур.
Күйлагани зафар ялласи.
Оғзини очишиб оқ айиқлар,
Тушунолмай шишиді калласи.

Фазаб билан ишга киришди.
Соқов табиатнинг аскари:—
Муз, бўрон, совуқ, қор, изғирин —
Юриш қилди Челюскин сари.

Қор қутурди. Бүрон бақирди.
Совуқ ишга солди қаҳрини.
Муз қисди ҳар ёндан. Үжар шамол
Ерга сепди барча заҳрини.
Үзини «душман»га урди табиат.
Челюскинга қараб юрди табиат.
Жангга отларини сурди табиат.
Музлардан истеҳком қурди табиат.
Йўлларда ғов бўлиб турди табиат.

Аммо чекинмади мағрур пароход.
Олға қараб босди — зафар қўлида.
Олға қараб босди челюскинчилар
Чечак ўстирай деб қутб чўлида.

Чекинди бўронлар, енгилди музлар,
Жиловини берди мардлар қўлига.
Ёввойи Арктика — соқов табиат
Тиз чўқди, бош эгди эрлар йўлида...

Енгилган қутбнинг муз қайиқлари
Челюскинчиларни олиб юрдилар.
Арктиканинг ўжар оқ айиқлари
Мардларга честь бериб, тикка турдилар...

Арктикада ҳилпираб турган
Қизил байроқ — Совет байроғи.
Арктиканинг бўлар маъдан ўчоқлари,
Бинолари, парклари, боғи...

1934, 35 йил, декабрь

ШУНИНГ ИШКИ

I

Ер бағырлаб учган лочин каби,
Йұлларида кетар паровоз.
Завқим билан түлиб мен қарайман.
Чаман водиларга тикиб күз.
Хаяжон түлдириб сүзларимга,
Қалам үйнатаңын... Шу қадар
Жилва билан кулар күзларимга
Дил тортучи алвон лавҳалар...

БИРИНЧИ ЛАВҲА

Қуёш ботган.
Шұхлик билан еллар
Гул ҳидларин ұар ән түкканлар.
Еқут танли, сулув бир оқшомнинг
Атлас яйловида булатлар
Мармар түшларини қўйиб аста,
Ясов тортиб қатор чўкканлар,

ИККИНЧИ ЛАВҲА

Ҳавасларга түлиб мен қарайман,
Барқут водиларга сузилиб.
Зилол денгизлардай пахтазорлар
Йўл ёқалаб кетган чўзилиб.

Йўл ёқалаб кетган пахтазорлар,
Кўм-кўк, тоза, зумрад япроқлар,
Оқиш, қизғиши, рангли сарин гуллар,
Алвон-алвон бўлиб ёзилган.

Зумрад водиларда ўсиб, униб,
Зумрад водиларда күчтә тўлиб,
Зумрад водиларга ҳусн бўлиб,
Чексиз пахтазорлар ястангган.

Бу лавҳалар, дилбар қўринишлар,
Минг товланиб жилва бошлайди.
Ҳавасларни боғлаб асир этмоқ учун,
Қалб ичра домини ташлайди.

Ҳаваслар толпиниб, қанот қоқиб,
Шунда саир этмоқни истайди,
Лавҳалар товланиб, дилбар боқиб,
Бизни севги! — дея қистайди.

Биламан, ранг-баранг, бой табиатнинг
Туганмас, кенг, теран завқлари бордир.
Ёқут оқшомларнинг, кумуш тонгларнинг,
Ўзига яраша шавқлари бордир.

Биламан, оқ қушлар — мармар булутлар,
Майсалар, чечаклар духоба ўтлар,
Денгизлар, наҳрлар, кўллар, кўлчалар,
Олтин жимжимили зилол кечалар,
Гул танли водилар, увалар, тоғлар,
Баҳорнинг лаблари сийпаган боғлар,
Саноқсиз кайфият,
Саноқсиз хислат,
Саноқсиз, ҳисобсиз мавжудотларнинг
Кенг ётоғи бўлган шу бутун ҳаёт,
Туганмас абадий буюк коинот
Битмас манбаидир гўзалликларнинг!..

Фақат, ҳаяжонли юрагимни
Пахтазорлар келиб бойлади.
Ҳуснлари тўлган, кўркам, бўла
Қарашимни асир айлади.

Ҳавасларга тўлиб мен қарадим
Зумрад водиларга сузилиб,
Чексиз денгизлардай, оқ олтиннинг
Яшил бўстонлари чўзилиб,

Ястанганлар.
Майин тұлқинлари
Завқтаримни қучиб олдилар.
Шунинг ишқи кезиб қонларимда
Дилларимга илхом солдилар.

II

Оқ олтиннинг ишқи дилни торған,
Миллион чеҳраларни кулдирған.
Шунинг ишқи, бизнинг юракларда,
Тоза, асл севги ўстирган.
Шунинг ишқи, кун-тун шуъла сочиб,
Қўнгилларда тинмай порлаган.
Шунинг ишқи, бизни тонғ отмасдан,
Меҳнат қучоғира чорлаган.
Шунинг ишқи зилол тунларда-да,
Трактор минмакни истаган.
Шунинг ишқи, бизни «райрат билан
Ҳормай ишла» дея қистаган.
Шунинг ишқи бизни зарбдор этиб,
Асабларга қувват тұлдирған.
Шунинг ишқи топтаб ялқовлиқнинг
Қора юзларини сұлдирған.
Шунинг ишқи билан синфий постда,
Қўкракларни кериб турамиз.
Шунинг ишқи билаң душман сари,
Кескин ҳужум ясаб юрамиз.
Шунинг ишқи билан емрилмоқда
Синфий ёвнинг қурған түсифи,
Шунинг ишқи билан янграмоқда,
Мустақиллиқ — мардлик қўшиғи.

III

Қўй кўкарсан, ўссин паҳтазорлар,
Паҳтанинг ҳосили мўл бўлсин:
Меҳр қўйиб ҳар ким,
Терган оқ паҳтадан,
«Тома-тома катта кўл бўлсин!..

Қолхозчи қиз! Қайға? Йўл бўлсин?
Паҳта теришгами?

Сўйлагил!
Тер пахтангни, майли.
Истар эсанг ҳар кун,
Янги бўлсин кийган кўйлагингї.

Пахта терсанг агар, пайқаб тергил,
Синдириб қўймагил бандини...
Пахта кўкартирган азаматлар,
Минг яшасин! Урсин қандини!

Бизнинг иродамиз, бизнинг муъжиза,
Олтин билан ёзилар тошга..
Қани биродарлар, ёппасига,
Давлатманд, маданий яшашга!..

IV

Шундай қараганда пахта ўзи,
Оддий бир ўт,
Оддий ўсимлик.
Шундай қараганда пахта гули
Қизил гулдан гўзал эмасдир.
Унинг гўзаллиги,
Унинг ҳусни,
Унинг бизга берган фойдаси!

Биз севамиз уни, чунки унда
Бахтимизнинг озиқлари бср,
Пахта учун тўккан ҳар томчи терда
Давлатманд турмушнинг мазмуни порлар.

Биз севамиз уни ўлкамизнинг,
Чеҳраси баҳордай бўлсин деб;
Чеҳраси баҳордай бўлган ўлкамизнинг,
Пайларига қувват тўлсин деб;
Пайларига қувват тўлган ўлкамизнинг,
Донғи дунёларга кетсин деб;
Донғи дунёларга кетган ўлка
Тилагига тўлиқ етсин деб...

V

Бизнинг далаларда очилган ғўза,
Кўз нуримиз билан етилган.

Оқ олтиннинг ишқи ҳар ишчининг,
Ҳар комсомол,
Ҳар колхозчининг,
Ҳар қурашчан,
Ҳар зарбдор қизнинг,
Ҳар пионер —
Ҳар олма юзнинг,
Юрагига пайванд этилган.

VI

Ер бағырлаб учган лочин каби,
Иўлларида кетар паровоз.
Завқим билан тўлиб мен қарайман,
Зумрад водиларга тикиб кўз.

1931—35.
Сентябрь.

КУЗ ҚҰШИҚЛАРИ

I

Хар фаслнинг ўз хислати бор.
Хар фаслнинг ўз фазилати.
Кумуш қишдан, зумрад баҳордан
Қолишмайди кузнинг зийнати...

Күк — ювилган, артилган шиша,
Сувлар тиник, япроқлар олтин.
Шакар қовунларнинг майин ҳидлари,
Сабо билан тарқалар секин...

Шимолдан жанубга йўл олар,
Карвон қушлар уйғониб саҳар.
Күк бағрида товланиб қолар,
Чир айланиб кумуш рангли пар.

Қуёш кўқдан эгилиб қарап,
Жуда равшан оловли кўзи.
Сариқ кўйлак кийиб кўринган
Барқут фасл — бу, кузнинг ўзи...

II

Боққа кирдим, шафтоли, узум,
Шарбатларга тўлиб пишипти.
Олтин нашватилар, ёқут олмалар,
Узилиб тагига тушипти.

Барчасига кўз ютуртирдим,
Барчаси ҳам товланар, кулар —

Боққа кириб куз шабадаси,
Япроқларни тортқилаб юлар...

Шафтоли дер, кулиб: куз чоқлари,
Шарбат билан лим-лим тұламан.
Емаган армонда, еган дармонда,
Минг дардинға шифо бұламан.

Япроғига бекиниб олиб,
— Сүқінг кирар күп назар солма!
Қызил юзларымдан бир үпканнинг
Армонаң йүқ — дер, ёқут олма.

Нашвати дер, күзини сузиб:
Мен сиз учун, күрингиз баҳам.
Хеч кимда йүқ менинг олтын тусим,
Тилла билан баравар баҳом.

Ишкомидан мұралаб, дейди
Бүйга етган ҳусайни узум:
Ҳуснда тенгсизман, менга қара,
Брильянтдай товланар юзим.

Жонимга ур — дейман — етилибсиз,
Қани, энди, отамлашайлик...
Үзимиз етказған мевалардан еб,
Қандимизни уриб, яшайлик...

Шода-шода бўлиб турған ҳусайнилар,
Брильянтлар садақа сиздан!
Қызил юзларидан шарбат әмиб,
Үргиламан шафтоли — қиздан...

Сизни тўйиб есин колхозчилар,
Ударниклар, ишчилар есин!
Үзимиз тер тўккан ҳалол мәжнатнинг
Ҳосилоти — меваси десин...

Бу боғларда озод мәжнатнинг
Жаранглайди созланган сози.
Бу боғлардан юксалар кўкка
Тинч ҳаётнинг, баҳтнинг овоэи.

Бу боғлардан учар кенг фазоға,
Колхозчи қизларнинг ялласи...
Мева пишган, ғўза очилган — бу
Фаслларнинг асл палласи...

III

Саҳар туриб, далага бордим,
Бошқачадир кумуш далалар.
Тонг пайтининг гул манзараси
Юракларга чуқур из солар.

Япроқларда марварид шудринг,
Қўрак очган кумуш пахтасин.
Пахта дейди, кулиб товланиб,
Севган киши мени маҳтасин!

Бир толамни ерга туширмай,
Ударниклар, чечанлар терсин!
Келажакни севғанлар менга
Севгисини, меҳрини берсин!

Саҳар туриб теримчи қизлар
Ишга солар бутун кучини.
Тонг еллари ўйнар, тортқилаб
Узун кокилларнинг учини...

IV

Шиша осмонлари, тиниқ сувлари,
Зийнатлари билан қайтиб келди куз.
Барчани теримга, йиғимга чорлаб,
Мардлик қўшигини айтиб келди куз.

Куз келди, бизларга кумуш косада
Шарбат ола келди, бол ола келди.
Сават-сават қилиб ширин мевалар,
Омборлар лиқ тўла дон ола келди,
Кенг водилар билан, дала билан бир —
Пахта ола келди — шон ола келди...

V

Ҳар фаслнинг ўз хислати бор,
 Ҳар фаслнинг ўз фазилати.
 Кумуш қишдан, зумрад баҳордан
 Қолишмайди кузнинг зийнати...

Йилимизнинг салмоқдор иши
 Тўрт фаслга текис бўлинар:
 Қиши тайёрлар, баҳор экади,
 Куз йигади, ёз тарбиялар...

VI

Кайфим чоғ уйқудан уйғониб наҳор,
 Сабодан сўрадим: бу қандай фасл?
 Сабо жавоб берди: бу фасл, асл
 Олтин кўйлак кийиб кўринган баҳор.

1935 йил, сентябрь.

ҚУЕШ ҰЛКАСИГА

I

Қуш боқиши билан күкка қарайман:
Чексиз фазо құзимни тортар.
Севинчларим дарәдай тошиб,
Юрагимда ҳавасим ортар...

Бу кун алоҳида кийинган осмон,
Қўйлаги топ-тоза, ҳарир, зангори.
Бу кун бошқачадир шиша ранг сувлар,
Бу кун бошқачадир сабонинг тори...

Бу кун бошқачадир пахтазор дала,
Ойнадай булоқлар, кумуш соч тоғлар.
Бу кун бошқачадир фируза кўллар,
Адирлар, водилар, гулзорлар, боғлар.

Ҳаммаси байрамга тайёрлангандай,
Ҳаммаси ясанган — жойида пардоз...
Севинч ва мардликни қўшиб, басталаб,
Табиат тўлғаниб чалади бир соз.

Бу кунги тўй учун атаб чаламан,
Қўлимда йилларнинг ғалати найи.
Ўзига зеб бериб, сочини ювиб,
Кун ҳам томошага чиққан атайи...

II

Хат ёзиб қуёшдан сўрамай изин,
Куннинг нури билан ювдириб юзин,

Қатта умидларга тўлиб мамлакат
Қуёш ўлкасига йўллади қизин.

III

Қатта аэродром лиқ тўла одам,
Осмонда сайр этар миллион жуфт кўзлар.
Тутилиб, шошилиб, ҳовлиқиб тиллар
Парашиботчи қизни — Башорни сўзлар...

Қуш боқиши билан кўкка қарайман:
Осмон кўк шоҳидай, уфқлар ёқут.
Менинг кўзларимга қўринди гўё:
Қуёш — парашютчи, осмон — парашют...

IV

Бир галаси ўтди пўлат қушларнинг,
Кўқдан эшитилди гуриллаб овоз...
Барча ҳайрат билан қаради кўкка,
Сен мардларча туриб қилганда парвоз...

Ипак парашютинг очилди. Қуёш —
Олтин рўмол силкиб, кузатди сени.
Атрофингда еллар парвона бўлиб,
Кўқдан то ергача узатди сени.

Терисига сиғмай севинди кўплар.
Дўстлар қичқирдилар: «Минг яша, Башор!
Сенинг юрагингда ва мардлигинда.
Миллионларнинг ғуури яшар!»

V

Еллар сўрадилар мен жавоб бердим:
Бу, олий мардликнинг намунасиdir.
Бизга бол эмдирган асл кунларнинг
Навбатдаги муъжизасидир.

Бу, ўзни кўрсатган азамат насл,
Турмуш шотисига чиқиб юқори.
Бу, олдин ақчага сотилганларнинг,
Жамият олдида оқлаган ори.

Бу, бутун дунёга танилган шараф,
Бу, қүёш юртига бошланган сафар.
Бу, қизил тарихда, қиз-аёлларнинг
Олтин дафтариға ёзилган зафар!

VI

Қүш боқиши билан кўкка қарайман,
Севинчларим дарёдай тошар.
Сенинг юрагингда, мардлигингда
Миллионларнинг ғурури яшар...

1935 йил, сентябрь.

ҚИЗЛАРНИНГ АЛЬБОМИГА

Күрүлтой таассуотидан

Энди теккан эди ёстиққа бошим,
Күзим бир озгина мизғиган эди,
Гул илҳомим келиб, бошимни силаб,
Аста әркаланиб, уйғотиб деди:

Тур, шоирим, уйқуни тарк эт!
Тур, шоирим, мана, олтин соз!
Тур, шоирим, мана, олтин қалам!
Бугун қүрүлтойга келгандардан ёз!

Қоши қалам, күзи шаҳлолардан,
Үн саккиз баҳорни күрганлардан ёз!
Атлас, шоҳиларга ўралганлардан,
Сочларини майды ўрганлардан ёз!

Хурсанд юраклардан, шод чеҳралардан,
Меҳнатнинг завқини сурганлардан ёз!
Совет ўлкасида туғилиб, ўсиб,
Саодат боғида юрганлардан ёз!

Бир умрга қора, разил қулликнинг
Кишан, занжирини узганлардан ёз!
Кечә-кундуз ўқиб фан дарёсида
Қатта қулоч отиб сузганлардан ёз!

Тонналаб-тонналаб пахта терганлар,
Ишқини Ватанга берганлардан ёз!
Биз озодмиз дея дунё олдида
Қўкрагини дадил керганлардан ёз!

Чимбатни тарк этиб «Ким» нишонини
Севиб күкрагига таққанлардан ёз!
Шонли келажакка, гүзал турмушга
Умидларга тұлиб боққанлардан ёз!

Ленин томларини ўқиганлардан,
Хақы-хуқуқини билғанлардан ёз!
Параютчилардан — лочин қизлардан,
Ер юзини қойил қылғанлардан ёз!

Қизларжон!
Хақорат, тубанлик орқада қолди!
Күз ёши, аламлар орқада қолди!
Зах уйлар, деворлар орқада қолди
Оlam-олам ғамлар орқада қолди!

Қизларжон, чекилмай зўр курашларда,
Ёвуз душманларни топтаб кетдингиз.
Сиз шонли, шарафли турмуш йўлида,
Баланд довонлардан ошиб ўтдингиз.

Сиз тушган йўл порлоқ саодат йўли.
Комсомол сиз билан, партия раҳбар.
Олға юринг қизлар, ўлжа мўл бўлсин!
Сизга оқ йўл, хатарсиз сафар!

Совет ўлкасида гул ёйган баҳор
Сизни қуchoқлади ўз қучоғига.
Қандай баҳтиёrsиз, сизнинг умрингиз,
Тўғри келди баҳор чоғига!

Қизларжон, шод бўлиб сиз билан бирга,
Чаламан тўлғаниб зафар созини.
Мақтайман завқ билан шонли ўлканинг,
Бизни катта қылған республиканинг,
Абадий кулажак олтин ёзини.

Қандингизни уринг! Яшанг! Кулинг,
Давримизнинг шод насллари!
Қизларжон, ёзилсан альбомингизга,
Гул шеъримнинг энг асллари!

БУКУН ВА ЭРТА

Үлкамизда ўткан ҳар минутнинг
Ширин хотираси дилимда.
Бизни катта қилган шод кунларнинг
Олтин қўшиқлари тилимда.

Кечада тўлди пахта плани,
Зафарларнинг чалинди тори.
Ҳамон пахтазорда мамлакат
«Миллион тонна!» айткан шиори.

Букун қурултойнинг минбарида
Ғурур билан сўзлар пахтакор.
Бизнинг ўлкамизда яшаганинг
Юрагида не армони бор?

Янги ўлжаларга отланар,
Эрта туриб яна мамлакат.
Индинига учар Кремлга янги
Ўлжалардан дарак берган хат.

Үлкамизда ўтган ҳар минутнинг
Ширин хотираси дилимда.
Бизни катта қилган мамлакатнинг
Олтин қўшиқлари тилимда.

Ч Е В А Р Қ И З

Хуш келибсан азиз паҳтакор!
Кумуш далаларнинг ҳур қизи,
Олтин водиларнинг юлдузи,
Давлатманд колхознинг кўрар кўзи,
Хуш келибсан азиз паҳтакор!

Ютиб чиқиб ҳар гал теримда,
Қойил қилған азамат, чевар.
Ҳар дўст кўнгил,
Ҳар тоза юрак,
Сени мақтар, ҳурматлар, севар.

Сен бошладинг шарафли ишни,
Ўртоқларинг сенга сафбаста.
Яна олға интил чевар қиз,
Севинчларинг бўлсин пайваста.

Сен моҳирсан ишда, теримда
Ҳар чоқ ғолиб бўлиб қолучи!
Сен миллионлаб паҳтакорларнинг
Юрагига илҳом солучи.

Амр эт чевар!
Амр эт йўлларингга
Поёндозлар солиб берайми?
Истаганинг нима? Истагингни айт?
Ёки ойни олиб берайми?

Сен билан биз агар истасак,
Бу ҳам қўлимиздан келади.

Сен билан биз агар истасак,
Сув тескари оқиб,
Қуёш тушиб,
Шамол қайга десак елади.

Бизлар ҳазилакам эмасмиз.
Колхозчи дейдилар бизларни!
Агар омон бўлсак бир куни,
Забт этамиз ой, юлдузларни!

Қўлимиздан келар барча иш...
Қўлимиздан топиб парвариш,
Чўл гулистон бўлар,
Тупроқ гуллар,
Ҳар иш топар саранжом-сариш.

Хуш келибсан азиз пахтакор!
Кумуш далаларнинг ҳур қизи,
Зумрад водиларнинг юлдузи,
Отоқли колхознинг кўрап кўзи,
Хуш келибсан азиз пахтакор!

Мени бутун дунё тингласин,
Чевар қиз деб мақтайин қат-қат.
Хуш келибсан шонли қурултойга,
Ҳар бир қадамингга ҳасанот.

ЖАЕЛИНГДА КЕЗАР ИККИ НАРСА

Кумуш ҳаволарда, гул боғларда
Ярқиради баҳорнинг тани.
Баҳор гулларидан кийим кийган
Кенг қирларда мен кўрдим сани...

Сен ишладинг, бирга ишлашибилар
Йўлдошларинг — уч юзлаб киши.
Еллар шеър ўқийди шивирлашиб:
— Қандай яхши колхознинг иши...

Сен ишладинг, миниб тракторга,
Қолхоз ери — ҳайдаган еринг.
Қатор-қатор бўлиб манглайнингда
Брильянтдай товланди теринг...

Бир чоғ дам олай, деб ўтирединг сен,
Атрофингда майсалар, гуллар...
Сени мақтаб, тўлиб сайрадилар
Бошларингда эрка булбуллар.

Сен эса бир нафас гулларга ҳам
Қўнгил бердинг, дасталаб олдинг.
Бир нафас завқ билан булбулларнинг
Қўшиқларин юракка солдинг.

Сўнгра фикрларинг далаларнинг
Қўкрагида сайди эта кетди.
Ҳайдалган ер, қатор тракторлар
Қўзларингни тез асир этди.

— Қанча ер ҳайдабман букун,— дея,
Қараб чиқдинг күз юуртириб.

— Иш катта,— деб секин кулиб қўйдинг
Ўз ишингга ўзинг маст бўлиб.

Сўнгра иш режангни хомчўт қилиб,
Ўз-ўзингча сўйланана кетдинг.

Сўнгра қўлингдаги гулдастани
Искаб туриб, ўйланана кетдинг.

Юзларингда кезди қуюқ бир завқ,
Бошларингни ўради хаёл...

Шу онда ўринсиз ҳазил қилди
Сочларингдан тортқилаб шамол.

Сен эса сезмасдан ҳеч нарсани,
Хаёлларга берилдинг бирпас.

Юракларинг дук-дук урди шошиб,
Ола кетдинг энтикиб нафас...

Хаёлингда кезар икки нарса,
Икки нарса кўнглинигга яқин.

Бири сўз беришган, суюшган ёр,
Бири колхоздаги пахтазор.

1935 йил.

Я Н Г И Й И Л

I

Кечагина эди шекиллик,
Тўпланишиб ўтирганимиз,
Янги йилни қаршилаб, дўстлар,
Қадаҳларни кўтарганимиз.

Ҳа демай бир йил ҳам ўтиб кетипти,
Ҳали ўша майнинг таъми лабларда.
Бир йилки, мазмуни миллион жилд бўлар,
Зафар пъесасидан каттакон парда.

Тўғри, йил тез ўтар. Биз ишлаймиз,
Ютуқ тоғ-тоғ бўлиб уюлар.
Турмуш қанча завқли бўлса, йиллар
Шунча тез ўтгандай туюлар.

II

Юксакдадир биз борар манзил,
Йиллар унинг пиллапояси.
Йиллар — зафар туғучи она,
Биз ўзимиз унинг дояси.

III

Котиби ўзимиз, тамом бўлди,
Асримизнинг бир шоҳ асари.
Қани дўстлар янги ўлжага!
Янги бахтга! Янги йил сари!

1935 йил, декабрь

Л Е Н И Н ҲАҚИДА

I

Сўрадинг доҳийнинг умр тарихии,
Қисқа жавоб бериш мен учун одат:
Унинг умр йўли инсониятнинг
Умр тарихидан иборат.

II

Ўқидим, ўқийман, умрим борича,
У айтган сўзларда маъно жуда кенг.
Унинг ҳар сўзида порлаган мазмун,
Миллион асрларнинг мазмунига тенг.

III

У тирик. Ўлмади. Ҳаёт у билан.
У билан тин олар тириклик ҳам иш.
Ҳаётнинг ўлиши мумкин бўлмасдек,
Унинг ҳам ўлини табиатдан тиш.

IV

Ўз балоғатини, ўз талантини,
У билан ифода қилолди башар.
Энг буюк инсонга хос бўлган исм,
Кишилик авлоди тургунча яшар.

1936 ийл, 12 январь.

АШИРГУЛ

Сени кўрдим, қувонди кўзлар,
Сени кўрдим, жўш урди дилим.
Сени кўрдим, ўйнади юрак,
Маъниларга кўмилди тилим.

Сени кўрдим китоб устида,
Рўпарангда Ильич чироғи.
Диққатингни тортмиш ўзинга
Фан гулшани, маърифат боғи.

Сени кўрдим, бахтиёр гўзал,
Юрагига севинч тўлган қиз.
Сени кўрдим, Чирчиқ бўйида,
Меҳнат билан катта бўлган қиз.

Сени кўрдим, кумуш қирларниң
Кўкрагидан пахта терган қиз.
Сени кўрдим, ҳар бир толаси
Олтинга teng пахта берган қиз.

Сени кўриб, ёдимга тушди
Ёшлигимда кўрган бир жувон.
Ўзи сухсур каби гўзал эди,
Фақат тутқун, бағри тўла қон.

Эртаю кеч ўчоқ бошида,
Қўлда касов, кўзида ёши,
Ранги заҳил, дил тўла ҳасрат,
Кўкрагида қайғунинг тоши...

Қайғу тоши бўлиб кўксини,
Эзиб, босган эди ичкари.
У, қизнинг бахтини, баланд дор ясаб,
Шунга осган эди ичкари.

Бу лавҳалар келгач кўз олдимга,
Ҳайрат тўлиб кетди дилимга.
У, мубтало эди жаҳолатга,
Сен ошно бўлдинг илмга.

Одатан, Аширгул, юз йиллар керак
У ҳолдан бу ҳолга етгунча.
Аммо биз бу ишни қила олдик
Ўн саккиз ёз ўтиб кетгунча...

Қалам қошлар бежирим, сокит,
Гулчеҳрангда сипойи ғурур
Хаёлингда гўзал келажак,
Юрагингда ўлчовсиз сурур.

Кўксингдаги муқаддас нишон,
Доҳий қўли билан тақилган.
Ленин номи сенинг дилингга
Ўчмас чироғ бўлиб ёқилган.

Сени кўрдим, қувонди кўзлар,
Сени кўрдим, жўш урди дилим.
Сени кўрдим, ўйнади юрак,
Булбул каби саиради тилим.

1936 йил, январь.

ОЛТИН СЕВГИ

I

Айб эмасдир, севилмоқ, севмоқ,
Айб эмасдир севгим бор десам.
Севгиси ҳур, толеи баланд,
Айб эмасдур сени ёр десам.

Айтиб бер, деб, қистама мени,
Севгимизнинг тарихи узоқ.
Менинг дилим кабутар бўлди,
Йўлларига сен қўйдинг тузоқ.

Домингга илингган кабутар
Юрагини пора қилмади.
Утганлардай зор-зор йиғлаб,
Толеини дорга илмади.

Ошиқ Фарҳод каби унинг ёши
Дарё-дарё бўлиб оқмади.
Кўкрагини босиб азоб, уни
Ажал ели келиб қоқмади.

Балки у, меҳрибон ҳаётнинг
Ширии бўсасига йўлиқди.
Сезишга сазсвор ҳислари
Балогатга етди, тўлиқди.

Муҳаббатнинг баҳоси йўқдир,
Бизнинг учун севги фазилат.
Севги одат бизнииг кунларда,
Севги бизга олтии зарурат.

II

Қарашларинг дилнавоз эди,
Ғамга дучор бўлмадим зарра.
Ой тўлишган, кеча соз эди,
Бўса бердинг биринчи карра.

Шунда билдим бўсанинг кучин,
Бўса мени айлади сарҳуш.
Ўйнаб туриб сочингнинг учин,
Енгил тортдим гўёки бир қуш...

Бу бўсада бор эди қуёш —
Ҳарорати, май малоҳати.
Шу бўсадан бошланмиши, ёш
Ҳаётимнинг баҳти, роҳати.

У умримнинг олтин бобига
Равнақ бериб мунавар қилди.
У ишқимнинг гул китобига
Үчмас муҳр бўлиб босилди.

Мен йигитман, сен барқамол қиз,
Бўса бердинг сафоли тунда.
Олтин занжир каби умримиз
Бир-бирига уланди шунда.

Хотиримда: илк бўса бизни
Ҳаддан зиёда қилмиш эди шод.
Чунки ўша тақдиримизни
Қўшиб қўйган эди умрбод.

Шул сабабдан тақдир аталди,
Илк бўсанинг иккинчи оти.
Шул сабабдан умрбод қолди
Лабда ўшал бўсанинг тоти.

III

Сен биласан Лайлини, Қайсни,
Бир-бирини қандай севишган.
Мактабда юрганда ёшлиқда,
Бир-бирига ваъда беришган.

Фақат минг афсуски, у чоқларда
Хукм сурар эди тожу тахт.
Ошиқ-маъшуқ қанча уринмасин
Этагини тутқизмаган бахт.

Севги дарёсида тош бўлиб,
Хусусий мулк, тенгсизлик ётди.
Қанча ошиқ урилиб тошга,
Хароб бўлди, дарёга ботди.

Мажнун тушган севги кемаси ҳам
Ҳалок бўлди урилиб тошга.
Қанча мажнун зор-зор йиғлаган,
Ўтганларнинг тақдиди бошқа.

Бизда севги пулга сотилмас,
Ёлғиз кўнгил унинг баҳоси.
Риёкор турмушнинг чангалидан
Қутқазилган ошиқ ёқоси.

Агар кўнгил кўнгилга тушса,
Шу ўзи бас, ийқидир ҳеч тўсиқ.
Тамагар совчисиз, ошиққа
Ўзи айтар кўнглини маъшуқ.

Ўтганлар дейдилар ошиқларнинг
Лабларида фақат зори бор.
Бизнинг мамлакатда ҳар ошиқнинг
Ўзи севиб олган ёри бор.

1936 йил, июль.

Нега лабларимда кезар табассум?
Күнгил гулзорига тинмасдан нега
Чексиз севинч келтирап ҳар зум?
Нега имо қилас гүзал табиат?
Нега чақиради ёнига?
Нега шунча ўйнар, типирлар юрак?
Нега шодмен? Айтингиз, нега?

Мия асл баҳосиз күзгу,
У күзгуда акс этар ҳаёт.
Ҳаёт гүзал, ҳаёт мароқли,
Шунинг учун эрка күнгил шод.

1936 йил, август.

ЛОЧИНЛАР

(Чкаловга)

Қулочлар ёйилди, күзларда ишонч,
Лаблар бұса олди лаблардан.
Чексиз қувонч, чуқур муҳаббат
Күтарили тоза қалблардан.

Чексиз масофани кезді улар,
Енгил бўлиб, момиқдан, пардан,
Ва оқибат омон қайтдилар
Қаҳрамонлар узоқ сафардан.

Учиб кетганича Москвадан,
Йўлда қўнмай, дам олмай, тинмай,
Яна келиб қўнди Москвага
Пўлат лочин йиқилмай, инмай.

Кўкда учратдилар тун қоронғисин,
Оқшомни ва тонгги қуёш тифини.
Шараф билан бажаришдилар
Халқимизнинг топширигини,

Бажарилди тарихий бир иш,
Чарақлади чеҳраси фаннинг.
Рози бўлиб ботирларидан,
Ярақлади юзи Ватаннинг.

Шу минутлик оддий бўсада,
Оlamга сифмовчи мазмун бор.
Самимият, ишонч, муҳаббат,
Фолибият бўса билан ёр.

Улүғ халқыннң мард лочинлари
Тұгатдилар олий сафарни,
Шу шириң, шу тоза, шу қайноқ бұса
Тасдиқ қиласар эди зафарни.

1986 ынш, сентябрь.

ҰЛАН

(Жамбулга)

Нақадар хаёлга, фикрга бойсан,
Мени мафтун этди қүшиғинг, Жамбул.
Сен асл шоирсан, сен тұлған ойсан,
Сен күм-күк далада сайраган булбұл.

Гуллар билан тұлған баҳоринг, ёзинг.
Севинч билан жүшиб чиқар овозинг.
Буюқ, озод әлнинг бахтидан сүзлар
Құлингта ушлаган шу олтин созинг.

Сен үлан айтганда құлға олиб соз,
Еллар жим қолади этолмай парвоз,
Сайрашдан тұхтайди сайроқ булбуллар,
Қулоқ солар тинчиб қирдаги гуллар.
Тинглар табиатнинг ойи, қүёши,
Эриб кетар тинглаб тоғларнинг тоши,
Сокит туриб тинглар фируза күллар.
Улан овозидан тирилар чүллар.
Улан тоғдан сүққан елдай учади.
Улан күнгилларни келиб қучади.
Улан баҳордаги гулдай очилар.
Улан әрталабки нурдай сочилар.
Улан дала бүйлаб янграб кетади.
Улан еру күкда парвоз этади.
Уланда сүзланар: тарихнинг ёди,
Бечора қулларнинг, тулларнинг доди,
Қозоқнинг ўтмиши, қозоқнинг куни,
Бошидан кечирған жафоли туни
Бечора қозоқнинг таланған чоғи,

Оқсуяк, бийларнинг яланган чоғи,
Бўлис, муллаларнинг эзиб ётгани,
Неча йиллар чорнинг қон қақшатгани,
Сибирга ҳайдалган осилган эрлар,
Оёқ ости бўлиб босилган эрлар,
Иззат, номусидан айрилган қизлар,
Ёшлий қанотлари қайрилган қизлар,
Ҳалқумга бўридай ёпишган очлик,
Йўқчилик, ғариблиқ, хорлик, муҳтожлик,
Дарё-дарё бўлиб тўкилган қонлар,
Йўқсиллар кўтарган ўчли исёnlар,
Оқибат нур сочиб болқиган қуёш,
Нурланган чеҳралар, тўхтатилган ёш,
Тору мор этилган, яксон бўлган тахт,
Курашлар сўнггида келиб етган баҳт,
Мангуга берилган ҳурлик, озодлик,
Дунёга сиғмаган муҳаббат, шодлик,
Ҳақиқатга кўчган олтин хаёллар,
Муъжиза яратган ботир аёллар,
Қариган чоғида яшарган чоллар,
Бахтиёр ошиқлар — лаблари боллар,
Хўрликни билмаган бахтиёр насл,
Баҳордан-баҳорга кўчучи фасл,
Гулга тўлиб турган колхоз боғлари,
Гўзал яйловлари кумуш тоғлари,
Қарағанда, Балхаш, Эмба, Аму, Сир,
Барчаси кўнглингдан ўтар бирма-бир.

Нақадар хаёлга, фикрга бойсан,
Мени мафтун қилди ўланинг Жамбул
Сен асл шоирсан, сен тўлган ойсан.
Сен кўм-кўк далада сайраган булбул.

1936 йил, ноябрь.

ҲАЁТ КИТОБИДАН УЧМАЙДИ

(Николай Островскийга)

Үлим ортиқчадир бизнинг кунларда,
Умрин хазон этар кўп аслларнинг.
Шу равноқ, шу гўзал ҳаётни ташлаб,
Ўлгуси келмайди мард наслларнинг.
Ҳар бири миллион йил яшасам дейди,
Улар учун ҳар минут асл.
Ҳар бирининг кўнглида орзу:
Ўмр сурсам, дейди, муттасил...

Фақат ўлим ҳали кучида,
Ҳали тополмадик ўлимга чора.
Олтин умрларни ўғирлаб гоҳи,
Юракларни қиласи пора.

Яна, у бир ноёб умрнинг
Юрагини чиқарди ишдан.
Ҳаёт ишқи билан тўлган мия
Тўхтаб қолди ижод қилишдан.

Чала қолди мислсиз ижод,
Чала қолди бошланган асар,
Ижод ҳазинасин тўла беришга
Афсус, бўлолмади мұяссар.

Қувноқлик, ботирлик, чидам, жасорат,
Изчиллик, содиқлик, темирдай бадан,
Меҳнатни, ватани, ҳаётни севиш
Унинг оддий хислатларидан.

У, бутун умрини, бутун кучини,
Сарф айлади кураш йўлида.
Энг ўжар, ашаддий оғирликлар ҳам
Тобга келди унинг қўлида.

Ҳар қандайин оғир курашда ҳам
Енгиш эди унинг одати.
Шу енгишлар билан барқ уради
Истиқболи ва саодати.

Мисоли йўқ кўтаринки руҳ,
У яшашдан сира толмади,
Тамом барбод бўлган сиҳати ҳам
Уни ғамгин эта олмади.

Жисман тамом тугаган одам,
Руҳан тамом гуллаган киши.
Асл эди, муъжиза эди
Унинг ижод айлаган иши...

У, янги одамнинг тимсоли,
У, янги ҳаётнинг гулидан.
У, фақат томчилар бера олди
Қалбидаги ижод кўлидан.

Унинг муҳаббати умрбод,
Инсон юрагидан кўчмайди.
Унинг порлоқ тимсоли ҳеч вақт
Ҳаёт китобидан ўчмайди.

1936. йил, декабрь.

Ш О И Р

(Пушкинга)

I

Босиб ётди Россия кўксин
Икки бошли бургут сояси.
Халқнинг қони билан бўялди
Подшонинг зинапояси.

Мудҳиш овоз тарагиб ётди
Черковларнинг қўнғироғидан.
Қул мужикнинг қадди букилди
Зулмлардан, жафо тоғидан.

Бўлди чорга сармоя: зўрлик,
Сургун, киshan, қилич, тилла, дор.
Тул хотинлар, етим гўдаклар
Уқубатдан йиғларди зор-зор.

Шунда унинг оташин шеъри
Қалтиратди чорнинг тахтини.
Умид билан ахтарди шоир
Сургунларда халқнинг баҳтини.

Шоир ўз қалбига нур олди
Ҳақиқатнинг ҳур қуёшидан.
Шоир ўз шеърини суғорди
Қул мужикнинг тўккаи ёшидан.

Шунинг учун юракка яқин,
Шунинг учун порлар умрбод.
Шунинг учун баҳосиз шеър,
Азал-абад этилажак ёд.

У, мислсиз буюк шоирнинг
Нималар ўтмади бошидан.
Чил-чил бўлиб парчаланди дил,
Киборларнинг таъна тошидан.

Қалтиратди шоир қалбини:
Гул жанубда қуллар чеккан оҳ,
Оёғини кишан қийганлар,
Ҳарамларда ҳалок бўлган моҳ,
Фисқу-фасод, фийбат, бўҳтон, фахш,
Қулоқларни кар қилган фифон,
Қамчи товуши, кишан овози,
Дарё-дарё бўлиб оққан қон,
Қонли дорга осилган дўстлар,
Кўр жаҳолат, тубанлик, зулмат,
Қисилган дил, бўғилган рубоб,
Таҳқирланган номус, муҳаббат.

II

Гул жанубнинг ойдин кечаси,
Аста келди денгиз ёнига.
Қалбидаги ўч, ғазаб ва ҳасрат,
Ташна бўлиб кетган қонига.

Тун чиройли. Сайр этар шоир,
Кўзлар ўйчан, соchlар жингалак.
Шамсиядек тураг босида,
Юлдузлар-ла безалган фалак.

Үнг қўлинини қўйган кўксига,
Қараб турди тикка соҳилдан.
Шовилларди тубанда денгиз,
Мафтун этиб шоирни дилдан.

Қирғоқларга урилиб денгиз,
Ғазаб билан исён этарди.
Тўлқинларнинг кучли наъраси,
Юлдузларга қадар етарди.

Денгиз дерди:— қирғоқ йиқилсин,
Тўлқинларим ўйнасин озод,

Кишанлардан холи ва маъсуд
Замонларни айлар эди ёд.

Аммо ҳиссиз, раҳмсиз қирғоқ
Сақлар эди гўр ҳунуклитин.
Тўлқинларни босиб бағрига
Мағрур денгиз ингради секин.

Тўлқинларга кўз тиккан, сокит,
Асл мия хаёл билан банд.
Эшигдана денгиз наърасин,
Топди шоир, қалбига монанд.

У — денгиэди. Қирғоқ — замона,
Қон ҳидига кўмилган тузум,—
Адолатсиз, шафқатсиз, ҳиссиз,
Кўз ёшига чўмилган тузум.

Қанот қоқди илҳом париси,
Денгиз каби чайқалди кўнгил.
Тўлқин каби ўйнади шеър,
Ғазабини ёзиб солди дил:
Ҳақоратга, зулмга, қонга,
Кишанларга, қамчига, дорга,
Бўхтонларга, фисқу фасодга,
Қиборларга, олчоқقا, чорга,
Замонага — қонли тузумга,
Зўрга қарши кўтарди исён,
Бу наъралар йиллардан оша,
Денгиз каби шовиллар ҳамон.

III

Уз даврида ҳақоратланган,
Меҳру шафқат кўрмаган азал,
Энди топди ошносини,
Баҳоси йўқ у, олтин ғазал.

Санъатни чин севган ўлкада,
Түғилди у буқун янгидан.
Тозаланди асл мисралар,
Замонининг қора chanгидан.

Бу туғилиш мангу туғилиш,
Энди унга ўлим йўқ сира.
Шоир битган гўзал шеърлар
Қархисида қуёшлар хира.

Унинг шеъри мисоли олтин:
Очилади ўқиган сайин.
Унинг шеъри қиличдан ўткир,
Чақмоқдан тез, ипакдан майин.

Бу ижодга ўлим йўқ асло,
У яшайди моддадай мангу.
У олтиндир, ўқиган сайин
Очилади янгидан-янги.

1937 йил, февраль.

БАХОР ҲАҚИДА

Яна келдинг қалбимнинг рамзи,
Яна келдинг минг жилва билан.
Яна келдинг ясанди дунё,
Далаларга тўшалди гилам,

Ҳар ёғочга кийғизиб лиbos,
Ҳар нарсани кўрасан бориб.
Мўлойим ва илқ бўса билан,
Гул очасан ғунчани ёриб.

Қуёш чиқар ёқут уфқдан,
Гулда ўйнар шудринглар порлаб,
Сен юрасан далада, қирда,
Колхозчини меҳнатга чорлаб.

Субҳидамда колхозчи қизни
Уйғотасан бошидан силаб.
Ҳосилдор ер кўксини очар,
Сендан шифо, сендан нур тилаб.

Сен нақадар хислатга бойсан,
Бир муъжиза ҳар табассуминг.
Дунё-дунё севинчлар берар
Ҳар қарашинг, ҳар олтин зуминг,

Чечакларинг нақадар кўркам!
Осмонларинг нақадар тоза!
О... гул баҳор, сен очил, сочили!
Мадҳ этайин мен ёза-ёза.

Боғларингда булбул ғазалхон,
Қизил гуллар қилди нишона.
Бахт майи тут ғунча пиёлангда,
Шимирайин мен қона-қона. .

Қўлларингга бинафша ушлаб,
Яна бўлдинг қаршимда пайдо.
Сен бизнинг ҳаётга ўхшайсан,
Шунинг учун мен сенга шайдо.

Ҳар жиҳатдан ўхшайсан унга,
Умринггина ўхшамас фақат.
Сен, ҳа, демай ўтиб кетасан,
Турмуш — баҳор яшнар то агад.

1937 йил, март.

МАЙ КУНИ

Май — сабза баҳорнинг етилган чоги,
Унда ҳур ёшликтининг хислатлари бор.
Табиат кенг очиб гул қучоғини,
Майни севинч билан қаршилаб олар.

Булбуллар шеър ўқир, сувлар — мадҳия,
Лолазорлар қилар майга табассум.
Мен ҳам шод бўламан теримга сифмай,
Ҳаёт нури билан ярқирар кўзим...

Мен ҳам шод бўламан майни кўрганда,
Чунки май, ёшликтининг мардликнинг рамзи,
Чунки май туғилган қизил чаманда,
Чунки май бахтиёр баҳорнинг қизи.

Дараҳтлар кийишар кўк либосини,
Етилган гулларнинг ранглари тоза...
Яшасин инқилоб, яшасин май, деб,
Фазони тўлдириб кетар овози.

Ҳар элда ёдланар майнинг қўшиғи,
Майни яшатучи ҳур, янги одам.
Май инсониятнинг гул боғларига
Шон билан мардона қўйилган қадам.

Майда кишиликнинг жасур қўшиғи,
Абадий ёшликтининг куйи жаранглар.
Май меҳнат халқини сўнгги курашга,
Зафарга чорловчи жанговар шиор.

Қ У В О Н

(Faфурға)

Саодат қўллаган шоир,
Кетирдим сенга олтин байт,
Кўнгилда эзгу шеърият,
Булоқдай қайнаб оққан пайт.

Йўнал, шеърий фазоларга!
Демас ҳеч ким: йўлингдан қайт!
Кўлингда янграган созинг
Қувонгани дилга ёққан пайт.

Тараниум айла севгингни,
Севинчингни баён қил, айт!
Қувон! Қўксингни кер! Ерлар,
Фазолар бизга боққан пайт.

1937 йил, шюль.

БАХТИЁР АВЛОД

Ҳали сабий, ҳали бир ғунча,
Тўлар, ўсар, очилар ҳали.
Тоза, маъсум бола тушунча
Гавҳар бўлиб сочилар ҳали.

Чеҳрасига тушмас ҳеч қачон,
Кир ўтмишнинг қора сояси.
Уни ювиб, тараб ўстирап
Асримизнинг ғамхўр дояси.

Зинданларда чиримас гул тан,
Қиshan қиймас қўл-оёғини.
Очлик келиб бўғмас томоғдан,
Хазон урмас яшил боғини.

Шу бола нақадар баҳтиёр!
Юрагини қисмас фарёд, оҳ.
Яшагани гулдайин диёр,
Умид билан ўралган нигоҳ.

Бахт соқчиси бўлиб етилар,
Асти бўлмас баҳтидан жудо.
Агар ватан сўраса ундан,
Жонини ҳам қиласжак фидо.

Олтин аср дерлар асрини,
Ўлкаси бор баҳорга монанд.
Бу ўлкада етишган насл,
Янги дунё қуриш билан банд.

О... баҳтиёр жигар пораси!
О... саодат силаган авлод!
Яратасиз, гүзал бир дунё
Тарих сизни мангу айлар ёд.

16/VII — 37 йил. Чимён.

ТАСОДИФ

(Таржимаи ҳолимга)

Тасодиф ажойиб бир ҳолат,
Унинг алвон хислатлари бор.
Тасодиф гоҳ ўлим келтирас,
Гоҳи эса саодатга ёр.

Менинг туғилишим тасодиф,
Мумкин эди туғилмаслигим.
Ёки юз йил аввал туғилиб —
Бахтни сира танимаслигим.

О, қандай баҳт, мен туғилибман,
Баҳт қуёши чиқаётганда;
Қизил байроқ ушлаб ҳақиқат
Зулм тогин йиқаётганда.

О, қандай баҳт, мен улғайибман
Баҳт кетирган баҳор чоғида;
Қўкарибман, ўсиб, унибман,
Етилибман совет боғида.

Қурбон бўлай олтин тасодиф,
Сен ҳў... ӯша мен туғилган он,
Яшармоқ олдида эди ҳаёт,
Ғунчасини очарди жаҳон.

Инқилоб еллари келажакдан
Сўзлар эди маънидор лапар.
Тасодифан мен туғилган кун
Яқин эди бўлажак зафар.

Аждодларим кўрмаган сира
Бу кунларда мен кўрган бахтни.
Кўтаришар эди ноилож
Елкасида қон ичар тахтни.

Улар ожиз, маҳкум, хору зор,
Азоб билан ҳаёт кечирган.
Фарёд билан ўтган ҳар минут
Аждодимга заҳар ичирган.

Зулмларга чидолмай улар,
Йсён қилиб дорга осилган;
Зинданларда чириган. Кўпи —
Оёқ ости бўлиб босилган.

Улар қишин-ёзин меҳнат қилиб,
Оқибатда кўрганлар жафо.
Билмаганлар нима эрур бахт,
Билмаганлар нимадир сафо.

Бу, мен кўрган асл кунларни,
Аждодларим кўрмаган сира,
Улар учун бутун коинот
Кўринарди туманли, хира.

Севинч билан ўтар кунларим
Гул умримнинг лолазорида,
Бахт қўшиғи куйланар баланд
Гул асримнинг асл торида.

Ўргулайин олтин тасодиф,
Сен ҳў... ўша мен туғилган он.
Яшармоқ олдида эди дунё,
Фунчасини очарди жаҳон.

16/VIII — 37 йил, Чимён.

БАЗАЛЕТ КУЛИ*

(Илья Чавчавадзедан)

Дейдиларким, олтин бешик бор
Базалет қўлининг остида,
Сеҳрли боғ ҳазонсиз гуллар,
Зангори сувларнинг пастида.

Дейдиларким, бу боғ ҳеч сўлмас,
Япрогини тўқмас ҳеч қачон.
Узоқ йиллар яшар, қаримас.
Қиши кунлари ўрамас туман.

Тоза кўл сувида йўқ ғубор,
Новдаларин урмас ҳарорат.
Эмиб ёғду, сояда фақат,
Баҳор билан алмашар баҳор.

Елдай майин кўлнинг қаърида
Сал тебранар сувнинг бешиги.
Тушиш учун кўлнинг тагига
Журъат қилолмаган ҳеч киши.

Фақат енгизл майин оҳанглар
У бешикни силаб ўйнашар.
Севиб нозик бешик нақшини,
Жозибали алла сўйлашар.

* Шеър истиорали. Шоир олтин бешикдаги боладан Грузия халқининг озодлигини англайди.

Дерлар, уни мислсиз боқقا
Малика — Тамара кетиргай.
Халқ, ёмғирдай күз ёши билан
Богни ҳам болани ботирган.

Аммо билмас ҳеч ким: кимниңи,
Нега бу бешикка солинган?
Нега шүр ёшини дарә қилиб халқ,
Олтин бешик устига түккан?

Дерлар, у бешикда мудраг бола,
Үлкадаги барча әл кутган,
Күпдан бери Грузиямнинг
Хаёлини ўзга банд этган.

Құл остига тушиб бешикни
Олиб чиқса, ким биринчи бор,
У баҳодир, у ботир бўлар
Барча халқнинг раҳматига ёр.

Бутун ернинг умиди бўлган,
У, азиз болани эмизган,
Катта қилган она шаксиз бўлар
Жаҳон олқишига сазовор.

Б Е Л Б А О ҚИЗИ

(Belbaο тарихидан)

I

Саккиз ёшга энди кирганди,
Хали ҳеч нарсаны күрмаган.
Бола шүрлик ёриғ дунёниң
Лаззатини ҳали сурмаган.

Оғир турмуш, ғариб оила,
Азоб билан ўтучи кунлар...
Ҳеч нарса күрган йўқ, ҳалитдан
Юрагида қанча туғуналар.

Қанча ҳасрат, қанча оҳу-зор
Бўғар, эзар ҳалитдан уни...
Том остида қолиб ўлди она,
«Юнкерс» кўкда кўринган куни...

Шундан бери юраги пора.
Шундан бери «Юнкерс» дан қўрқар.
Шундан бери уйқи кўрмади
Шундан бери оғир дарди бор.

Тахта бўлиб қолар ўрнида,
Гуруллаган овоз эшитса,
Даҳшат босар икки кўзини,
«Юнкерс» кўкдан гуриллаб ўтса.

Дамба-дам ёшини дарё қилиб,
Ўлган онасини ўйлайди.
«Фашист», «Юнкерс» деган калималар,
Ўлимниң номи деб сўйлайди.

II

Букун кўкни булат қоплади,
Ёмғир тўхтамади кун бўйи.
Бу аҳволда узоқ ёғса керак.
Қиз шўрликнинг чувалди ўйи.

Қиз бечора орзу қиласа ёмғир,
Тўхтамаса, ёғса умрбод.
У билади агар кун очилса,
«Юнкерс» келар — кўтарилар дод.

III

Эртасига ҳаво очиқ бўлди,
«Юнкерс» учиб ўтди янгидан.
Осмон қўринмади, бомба тушиб.
Йиқилган уйларнинг чангидан.

Белбаони босди йиғи-фарёд.
Қон рангидаги қуёш ботарди.
Йиқилган уй ёнида қизнинг
Чўрт узилган боши ётарди...

У, энди сезмасди устидаги
Бутун уйнинг оғирлигини.
У, энди сезмасди юзидағи
Ботаётган куннинг тифини.

У, энди кўрмасди оналарнинг
Оқаётган тоза қонларин.
У, энди кўрмасди жангга кетаётга!,
Белбаонинг қаҳрамонларин.

О Н А

I

Азобланган, озғин, паришон,
Кўзларида жафонинг изи.
Бир парча нон топиб келтирай — деб,
Чиқиб кетган эди ёш қизи.

II

Она ғариб, ҳозирда унинг
Шу биттаю-битта қизи бор.
Икки ўғли, эри, бир қизи
Мадрид жангларида ўлдилар.

Ҳали ҳам онанинг қалбини
Босиб ётар шуларнинг дарди.
О... нақадар оғир бўлганди,
Жон берганда энг сўнгги марди.

Сочларини юлганди она,
Юзлари қон бўлганди бутун.
Қуйган эди юраги, бағри,
Нафасидан чиққанди тутун.

У, қарғади ёвуз фашистларни,
Франкога ўлим тилади.
Үнга жафо қилган, уйини бузган
Шулар эканини билади.

Фашизмга қарши, сўнгги жангда
Ўзи ҳам ўқ еди қўлидан.

Аммо дадил, руҳидан тушмас,
Қайтмайман дер, эрклик йўлидан.

III

Шу бир йилнинг ичида унинг
Қўрмаган азоби қолмади.
Барчасини кечирди бошдан,
Фақат ажалгина олмади.

Зийрак хотин эди, энди эси —
Кирди-чиқди бўлиб қолгандай...
Баъзан унга болаларининг
Ўлганлари худди ёлғондай.

Баъзан тунлар қизи жангдан келиб,
Қаршисида тургандай бўлар.
Ўғиллари, эри сўзлашиб,
Ташқарида юргандай бўлар.

Уйқусиз тунларда, баъзан худди,
Оёқ тоғуши келгандай бўлар.
Хувуллаган қоронғи уйда,
Юрагига ваҳима тўлар.

Шунда она даҳшатга тушиб,
Кўрқинч овоз билан бақирар.
Сўнгра телбалардек, ўлганларнинг
Номларини айтиб чақирар.

Фақат ҳеч ким овоз бермагач,
Юраклари бўлар минг пора.
Сўнгра ёш қизини бағрига босиб,
Тонгга қадар йиғлар бечора...

IV

Она ёлғиз қизини кутиб,
Ўтиради сўлғин, паришон.
Таҳликага тушди, бир дам «Юнкерс»
Тепасидан учиб ўтган он.

Югурганча күчага чиқиб,
Излаб кетди маъсум қизини.
Кўзларида тенгсиз таҳлика,
Даҳшат босган эди юзини.

Келиб етди мудҳиш минутлар,
Устма-уст бомбалар ёрилди.
Гурсиллашиб йиқилди уйлар,
Кўплар қора қонга қорилди.

Она келар йўлда югуриб,
Кўрингандан қизини сўраб:
Ҳозиргина бошланган ёнғин
Кенгаймоқда уйларни ўраб.

Даҳшат билан тўхтади бирдан,
(Қандай қилиб тасвир этай... оҳ...)
О... бечора сўнгги фарзандин
Ўт ичида кўрди баногоҳ.

Қимирламас эди қизи ҳеч,
Гарчи ўт олса ҳам кўйлагин...
Аччиқ фарёд кўтарди она,
Зўрға-зўрға олар эди тин.

Қинидан чиқардай кўзлари,
Юзларида сўнгсиз изтироб.
То шу ҷоққа давр она шўрлик,
Кўрмаганди бу қадар азоб.

Охирги бор қаттиқ йиғлади,
Сўнг бир нафас жим бўлиб қолди.
Сўнгра қаҳ-қаҳ уриб бир кулди-да,
Ўт ичига кириб йўқолди.

1937 йил, ноябрь.

МОМОТОМБОНИНГ ЖАВОБИ

(*Виктор Гюгодан*)

Вулканларни چўқинтириш — Американи забт этишнинг дастлабки вақтларидан бошланган қадимий одат. Никарагунинг, Момотомбодав бошқа ҳамма кратерлари шундай چўқинтирилган эди. Айтишларига кўра, Момотомбонинг чўққисига крест ўрнатиш учун юборилган руҳонийларнинг биттаси ҳам қайтмаган экая.

Ское. «Жанубий Америкага саёҳат».

Вулканларнинг наъраси жадаллашганда,
Улар چўқинтирилсин, бўлсинлар банда,—
Деган буйруқ бергандা испан подшоси.
Ёнар тоғлар бош эгди, пасайди саси.
Фақат бир Момотомбо бўйинсунмади,
Баджаҳл чўқинишга сира кўнмади.
Фойдасиз қанча поп тоқقا кўз тикиб,
Қўлларига бут ушлаб, чарчаб, энтикиб,
Чўқинтиromoқчи бўлиб баланд чўқини,
Чиқиб кетдилар унга. Аммо ҳеч киши
Кайтмади шу кетгандан, қирқилди уни.
Мушкул бўлди уларга бу тоғнинг иши.

Эй, тақир бош, девқомат, сен бахш этасан
Ерга ёлқин ва мангур зулмат тожини.
Сенинг остоңаннга биз етамиз қачон?
Тополсак этишликнинг тез иложини.
Нима учун бизларни ҳалок қиласан?
Жавоб бергил худони нечук қувасан?

Қайноқ лава буркашдан түхтади у оз.
Жавоб учун қаъридан чиқди зўр овоз.
«Порахўр, суқ ҳам разил, очкўз худони
Севмадим ва бу ердан ҳайдадим уни.
Унинг чирик тишлари одамни чайнар.
Юзи қора, кўрсангиз кўнглингиз айнар.
Унинг кажава қорни зўр эҳромча бор,
Еки қассоб коҳинлар яшайдиган фор.
Склетлар қарсиллар оёқ остида,
Пичоқ қайрап одамни сўйиш қастида.
Ёввойи, гунг, қўлида илонлар ушлаб,
Қайқи тишлари билан қурбонин тишлаб,
Қоплади зулмат билан бутун дунёни.
Бу разолатларни мен кўрганим они,
Изтироб, дод ичида алаҳладим, оҳ,
Фарёд чекиб ҳушимдан кетаёздим гоҳ.
Ниҳоят сиз тўлқинли сувлар устидан,
Сузиб келганингизда кун чиқар ёқдан,
Оқ одамлар мен сизни тонгдай қаршилаб,
Ўйладим келишингиз эзгулик ғоят.
Ишондим: оқ одамлар самодай яхши,
Чеҳрасидаги оқлик кўнглининг нақши.
Демак оқ худо бўлур инсофли эга,
Суқдан қутулганимга севинмай нега?
Шу онда янги худо ишни бошлади.
Қаршимда бошқа олам очиб ташлади.
Қўриб турдим муқаддас инквизиция *
Қозонининг олови ўртайман дея,
Чўққиларимга қадар чиқди гуркураб,
Гулханларнинг тутуни ётди бурқураб.
Торквимада ** ўлкамнинг дарвозасига,
Келиб кирди ва унинг овозасига,
Жаҳон тўлди, у черков буюрганидай,
Маърифатлантиришга бошлади шундай:
Ваҳшийларни азоблаб чўқинтириди у,
Юрагига доғ солди, хотирамда бу.
Мен Лимада *** кўрдим ўт яллиғланарди,
Даҳшатли зўр гулханлар гув-гув ёнарди.

* Инквизиция — даҳриларни жазоловчи ўрта аср диний мусасаси.

** Торквимада — машҳур инквизитатор.

*** Лима — жанубий Америкадаги бир шаҳар.

Гўдакларнинг мурдаси сомон устида
Кўмир бўлди, дуд, тутун қизлар кўксида —
Урмаларди. Муқаддас Аутодафнинг*
Хидига бўғилдим мен, мангуга тиндим.
Уз печида зулматни ёққан яқинда,
Ҳар нарсага алданган шарафсиз бандা;
Тангрингизнинг чин юзин шунда кўрдим ман,
Тушундим алмаштириш беҳуда экан.

* *Autodaф* — одамларни куйдирадигав гулхав.

ПОДШОЛАР

(Тарас Шевченкодан)

I

Аполлон^{*}нинг қарри синглиси.
Ҳеч бўлмаса бир соат, бироз,
Биз тарафга ташриф этсангиз,
Юксалтириб илоҳий овоз,
Гўзал қасидалар айтсангиз,
Қўлласангиз бир сафар мани;
Мадҳ этишга тушсак иккимиз,
Шоҳлар ёки бирар нарсани.
Чунки сизга ростини айтсам,
Жонга тегди анов мужиклар,
Бойвуччалар, эрга тегмасдан
Номусидан айрилган қизлар.
Истар эдим тожли бошларнинг
Саргузаштин сўйласам тўла.
Волиаҳдлар қиссасин куйлаб,
Хуморимни ёзсан бир йўла...
Ҳеч боки йўқ агар билмасам.
Ёрдамингиз бўлса бу йўлда,
Муқаддас ёғ билан мойланган,
Кокилларни ушлардик қўлда.
Ташланг кўҳна парнасингизни **
Мунда келинг бир соат, бироз,
Ёқимли, илоҳий товушингизни
Соз мақомда янгратингиз боз.
Бу тож кийган зумрани бёблаб,

* Аполлон — қадимги юонон мифологиясида санъат худоси.

** Парнас — юонон мифологиясида худолар яшайдиган тоғ, тоғлини, жой, макон демак.

Құрсатамиз орқа-олдиdan,
Сүқирларга яхши соатда,
Кел кенгашчим бошлайлик тездан.

II

Хеч киши йўқ Қуддус шарифда,
Дарбозага қулф солинган.
Майдонига Довуд шаҳрининг
Гўё вабо ястаниб олган:
Йўқ, вабо йўқ, ярамас бир вақт
Исройлни* қоплаб олмишдур:
Шоҳ уруши! Бечора халқнинг
Бошига ғам, кулфат солмишдур.
Борча қувват, шоҳ князлари,
Тамомий халқ ўсмир, ёш, қарри.
Шаҳар ичра беклаб Қивотни**
Ташқарига чиқдилар бари,
Талай жонлар чиқди майдонга
Жавлон қилиб ва от солдириб,
Жанг қилдилар майдонда, азиз —
Гўдакларин етим қолдириб.
Шаҳар ичра, ғамхоналарда
Ёш, есирлар — шўрлик бошлилар,
Қоронги, зах, тор кулбаларда,
Ёш жувонлар — қора қошлилар,
Термулишиб гўдакларига
Йиғлайдилар. Пайғамбарлари,
Тўймас ҳоким, подшолари
Довудни кўп қарғайди бари.
У бўлсачи зарбоб жандада,
Хонасининг баланд томида
Биқинини ушлаб, ҳар томон
Бориб-келиб, босиб юрмоқда,
Худди мушук иштаҳа билан
Қарагандай думба ёғиға,
У кўз ташлаб қўяр қўшниси —
Гуриянинг гўзал боғиға.
Тани қизиб, юраги ўйнар,

* Исройл — яхудийлар қабиласи ва ўшалар яшайдиган ўлка.
Қивот — Таврот сақланадигон махсус шиша яшик.

Олов бўлиб ёнади кўзи.
Гурияниг хотини, шоҳнинг
Қули — Вирсавия бир ўзи,
Худди жаннат ичра Евадай
Ўзининг соз, гўзал боғида,
Ювар эди оппоқ тўшини
Чўмиларди сув қучоғида.
Подшонинг ўйи бузилиб,
Чўрисига тикилиб турди.
Гўзал Вирсавия, авлиё
Подшонинг қўнглидан урди.
Қоронғилиқ дунёни кўмиб
Пардасини судрамоқдадур.
Қайгули бир зулматга чўмиб
Қуддус шариф мудрамоқдадур.
Довуд гўё ўзни йўқотган,
Турли-туман хаёл суради.
Ҳеч тўймас шоҳ, ўз хонасида
Нари-бери босиб юради.
Ўз-ўзига дейди: мен... бизлар
Буюрамиз! Тангри ҳалқига.
Ўзим шоҳман! Ва ўз еримда
Мен худоман! Мен ҳамма нарса...
Бироз ўтгач қуллар бош эгиб,
Кечки таом, май кетирдилар.
Шоҳ буюрди: кечки таомга
Хотинларин кетирсан қуллар!
Гўзал Вирсавия ўзи келди
Тангри шоҳи олдига шуон.
Таом еди пайғамбар билан,
Шароб ичди, кўз олди туман.
Таомдан сўнг, ўз шоҳи билан
Бироз дам олишга жўнади.
Гурия ҳам ётар, ухломас,
Бу хўрлиқقا қандай кўнади?
Ўйидан шоҳ олтин, кумушмас
Балки асл Вирсавиясин
Ўғирлаганини, уйида —
Утган сирни яхши билади.
Шоҳ ўлдирди уни, билмасин деб,
Вирсавияниг қилган ишини,
Шу равишча маҳв этди Довуд

Кимсасиз, қул, ғарип кишини.
Сүнгра халқ олдида, халқни алдаб,
Шоҳ озгина йиғлаган бўлди.
Оят ўқуб эски Тавротдан
Юрагини тиғлаган бўлди.
Сүнгра яна аввалгидай маст,
Шодлигини кўкка етказди.
Уша гўзал қул хотин билан
Ишратини давом этказди.

III

Довуд шоҳ, авлиё, пайғамбар,
Эзгусилик унга ёр эди.
Унинг Фамор деган бир қизи,
Омон деган ўғли бор эди.
Бу ажабга қоларлик эмас!
Фарзанд бўлар авлиёдан ҳам,
Яна оддий одамларники
Сингаримас, бошқача тамом.
Мана қандай Омон бахтиёр,
Отасининг тўнғич боласи.
Бир оз хаста, тўшакда ётар.
Кўкка чиқар Довуд ноласи.
Қизил жандасини чок этиб
Қул сочади Довуд бошига.
Сув бўлади қизил жандаси,
Кўзларидан оққан ёшига.
— Сенсиз менга ҳаёт йўқ сира
Бир нафас ҳам, суюкли қўзим!
Сенсиз кўролмасман қуёшни
Сенсиз ўлим менга, юлдузим! —
Йиғлағанча чопиб боради
Суюкли ўғлининг ёнига.
Ўғли эса худди буқадай
Соғлом, озор бермай жонига
Ётар, лақиллатиб аҳмоқларни.
Гоҳ бақирар, гоҳ ётар фифон.
Юборгил деб синглим Фаморни
Отасидан сўрайди Омон.
— Подшоҳим, суюкли отам!
Амр бергил синглим Фаморга,

Кулча ёпиб ўз қўли билан,
Сўнгра ўзи кетирсин менга.
Кулчани еб албат ўрнимдан
Қўзғаламан эрта тонг билан.
Кулча ёлиб кетирди Фамор,
Омон ушлаб унинг қўлидан,
Қоронғи ҳужрага йўллайди,
Сўнгра тўшак узра ётқизиб,
Қўлларини қайириб, эзид
Синглисими шунда зўрлайди.
Синглиси толпинар дод этар,
Ва қичқирап: ҳийлакор Омон,
Эсингни йиғ менман, синглингман!
Ёлғиз синглинг! Бу ишинг ёмон!
Қайға яшираман бошимни,
Номуссизлик ва гуноҳимни?
Сени тангри, одамлар қарғар!
Қулоққа ол, чеккан оҳимни!..
Ёлборишлар ёрдам бермади...
Мана шундай шўхлик, найранглар
Билан яшар бу шаҳзодалар.
Одам болалари қаранглар!

IV

Довуд кўп яшади дунёда,
Хўб қариди, талай жандани —
Ёпдилар устига, ҳар ҳолда
Булар сира иситолмади,
Йўлдан озган қари мушукни.
Шунда шоҳлар бир илож қилиб,
(Унинг бўри миназин билиб)
Иситишмоқ бўлдилар уни,
Гўзал маликалар — қизларни,
Келтирдилар кекса ёнига.
Бу ёш, гўзал қизлар, дейишиб,
Олов солсин шоҳнинг қонига.
Сўнг эшикни ёпиб тарқашди.
Қари мушук яланди, шоҳди
Тирноқ ёйиб, сўлак оқизиб,
Самантанинкага ёпишди.
У қизларнинг орасидаги

Энг гўзали, мисоли бир ой,
Худди водиларда гўзал гуллар
Орасида ўсган лоладай...
Мана шу қиз ўт қучоғида
Ўз шоҳини иситар эди.
Бошқа қизлар яланғоч ҳолда
Ўзаро жим ўйнашар эди:
Билмайман у қандай иситди.
Биламанки, исинарди шоҳ.
Қари мушук қизирди сармас...
Ўзгасини билмайман биллоҳ.

V

Хурсанд ҳолда, кекса Рогволод
Сиртда аста сайр этиб юрар.
Ёш-яланглар, аскарлар ва халқ
Атрофида ясаниб туарар.
Катта байрам князъ уйида,
Кутмакдалар Литвадан меҳмон
Рогнеданинг гўзал куёвин.
Барча хуррам, барча шодмон,
Лел ва Ладо* рўбарўсига
Катта қилиб олов ёқдилар.
Ўтга елей** қўйдилар, сунбул
Сочдилар, сўнг хуррам боқдилар.
Худди Валкирия сингари,
Рогнедани айланар қизлар,
Рақс этишар, ўйнар, куйлашар;
— Ҳай, ҳай бўлинг, бўлинг гул юзлар
Булбул каби янгратиб куйни.
Гуллар билан безатиб уйни,
Меҳмонларни кутиб олайлик,
Дилларига шодлик солайлик.
Нарёғидан Полоцкининг***
Кўтарилди булутдек тўзон.
Ёш-яланглар кекса баярлар,

* Лел — баҳор, севги худолари.

** Елей — диний маросимларда яшлатиладиган ҳидли маҳсус бир мой.

*** Полоцк — шаҳарнинг номи.

Князь келаётир Литвадан —
Дея чолиб боришмоқдалар.
Рогнеданинг ўзи ҳам қизлар,
Рогволод ва бутун халқ билан
Пешвоз чиқди. Аммо эсизлар,
Келаётган литвалик князь,
Кўп кутулган, нотаниш куёв
Эмас экан, балки Киевдан
Келар экан Владимир — ёв,
Қўтос ва зўр тўнғизга ўхшаб,
Киевликлар билан келмоқда.
Рогнедани олмоқлик учун
Бу томонга қараб елмоқда.
Шаҳар ичра кирдилар келиб,
Ўт қўйдилар ҳар томонидан,
Халқни қириб, талай жонларни
Айирдилар хонумонидан.
Князь Владимир халқ олдида
Кесди Рогволоднинг бошини.
Асири этиб ёш Рогнедани
Дарё қилиб халқнинг ёшини,
Шовқин-сурон қий-чувлар билан,
Кетди князъ ўз маконига.
Иффатига тегди Рогнеданинг
Шафқат қилмай азиз жонига.
Сўнгра ҳайдаб солди кўчага.
Ёш Рогнеда чарчади толди,
Ёвга қарши ҳеч иш қилолмай,
Кўча-кўйда тентираб қолди.
Мана шундай бу авлиёлар
Мана шундай бу подшолар.

Кишиликнинг жаллоди бўлган
Бу шоҳларнинг олиб бошини,
Жазосини жаллодлар берсин,
Тўкиб кўзларининг ёшини.
Машақатдур агар билсангиз,
Хизмат қилиш улар ёнида.
Не қилишни билмай аҳмоқ каби,
Айланасиз атрофларида.
Апполоннинг гўзал синглиси,
Бу ярамас, пастларни, қани

Нима қилай? Сүйла, ўргатгил
Тахт ёнида юришга мени.
Тахт олдида юриш тартибин
Ўргат жоним ёрдам бер менга.
Пул-мул топсам агар, байрамга
Маржон олиб бераман сенга.
Лакей бўлиб олиб шуларнинг
Қийиб олиб янги либосин,
Киришайлик ҳафсала билан
Савашликка шоҳларни. Лекин,
Улар учун қалам учини
Сийقا қилиш эсиз арзимас.
Чунки эзгу эрклик йўқ ерда
Ҳеч қачон бир яхши иш бўлмас.
Нима учун биз ўзимизни
Лақиллатиб юрамиз бекор?
Юр қишлоққа кетамиз, унда,
Кишилар кўп, кўп фазилат бор.
Қай ердаки, киши бор бўлса,
Ўша ер соз, шунда яшнаймиз.
Мадҳ этиб тангрини, одамларни
Севиб ўша ерда яшаймиз.

Кўс — Орол, 1848 — йил.

ХАЙРЛАШУВ

Ү ф и л

Мардона бўл, кўзингга ёш тўлмасин,
Умидсизлик, қайфу йўлдош бўлмасин,
Қўтаринки, жўшқин руҳинг сўлмасин,
Хайр она, онажоним, яхши қол!
Оқ сут берган меҳрибоним яхши қол!

О на

Хотиржам бўл, бир томчи ёш тўкилмас,
Мардлар қалби алам билан сўкилмас.
Тоғлар қадди қайғи билан букилмас,
Бор лочиним, бор шунқорим, яхши бор!
Бор арслоним, ифтихорим, яхши бор!

Ү ф и л

Қилич олдим Ватанимни сақлай деб,
Қонли жангда ботирларни ёқлай деб.
Жангга кетдим, оқ сутингни оқлай деб,
Хайр она, онажоним, яхши қол!
Оқ сут берган меҳрибоним, яхши қол!

О на

Душман келиб боғимдан гул узмасин,
Гўдакларнинг тинч уйқусин бузмасин,
Гуноҳсизлар қон ичидагу сузмасин.
Бор лочиним, бор шунқорим, яхши бор!
Қаҳрамоним, номус-орим, яхши бор!

Ү Ф И Л

Душман келиб боғимдан гул узолмас,
Гўдакларнинг тинч уйқусин бузолмас,
Ҳамла қилсан зарбамга ёв тузалмас.
Хайр она, онажоним, яхши қол!
Оқ сут берган меҳрибоним, яхши қол!

О на

Фашистларни нимта-нимта тилмасанг,
Одамхўрни хонавайрон қилмасанг,
Ялмоғизни дорга оса билмасанг,
Розимасман! Бор шунқорим, яхши бор!
Бор арслоним, ифтихорим, яхши бор!

Ү Ф И Л

Ёв бошига ит кунини солмасам,
Дўстларимнинг қасосини олмасам,
Майдон аро ғолиб бўлиб қолмасам,—
Рози бўлма! Онажоним, яхши қол!
Оқ сут берган меҳрибоним, яхши қол!

О на

Ўғлим, арслон изидан ҳеч қайтмайди.
Мард йигитлар, енгилдим деб айтмайди.
Ҳеч тўхтовсиз ёв устига юриш қил!
Томчи қонинг қолгунича уруш қил!
Нобуд бўлсанг ўрнингга мен бораман,
Ёвузларни тупроқларга қораман.
Оқ йўл, болам, қутли бўлсин сафаринг.
Дунёларга савлат бўлсин зафаринг.
Бор лочиним, бор шунқорим, яхши бор!
Бор арслоним, номус-орим, яхши бор!

ВАТАН ХАҚИДА ҚҰШИҚ

Ватан — она сўзи нақадар лазиз!
Сенсан ҳар нарсадан мұтабар, азиз,
Хурматингни сақлар ҳар бир ўғил, қызы.
Муқаддас мұтабар улуғ Ватаним,
Шарафлар, шонларга тұлуғ Ватаним,
Үлсам айрилмасман құчоқларингдан.

Ишқинг ҳароратли қонимиздадир,
Меҳринг дилимизда, жонимиздадир,
Жангларда хаёлинг ёнимиздадир.
Ишқи зўр жангларда қўллаган Ватан,
Бизни саодатға йўллаган Ватан,
Үлсам айрилмасман қучоқларингдан.

Сен нажот манзили, тарихнинг фахри,
Озодлик денгизи, саодат наҳри.
Қўйнингда инсоннинг очилур баҳри.
Қўёшдек оламга нур сочган Ватан,
Ҳаёт гулшанида гул очган Ватан,
Үлсам айрилмасман қучоқларингдан.

Толеинг баҳт эрур, йўлдошинг зафар,
Хурлик бўстонидир бағринг сарбасар,
Тошларинг олтинидир, тупроқларинг зар.
Бахтиёр элларнинг гуллаган боғи,
Эзгулик манбаи, шодлик булоғи,
Үлсам айрилмасман қучоқларингдан.

Сенда қаҳрамонлик, шарафдир юмуш.
Булоқларинг шарбат, сувларинг кумуш..
Шифобахш этувчи соғ ҳаволар хуш...
Баҳор мисоллигим, гўзал Ватаним,
Гулшаним, гулзорим, боғим, чаманим.
Ўлсам айрилмасман қучоқларингдан.

Гўзал: Рассиянинг гул қучоқлари,
Фарғона водиси, Памир тоғлари,
Сибирь тайгалари, Крим боғлари...
Улуғвор, поёнсиз, чексиз Ватаним,
Дунёда ягона, тенгсиз Ватаним,
Ўлсам айрилмасман қучоқларингдан.

Баҳордан баҳорга кўчган фасллар,
Ҳар фаслда минглаб ботир насллар,
Лениндеқ мұтабар доно, асллар —
Ўстирдинг, сендадир эрларнинг эри.
Дсҳийлар, олимлар, мардларнинг ери,
Ўлсам айрилмасман қучоқларингдан.

Чапаев сен учун берган жонини,
Пушкин сенга ёзган ўз достонини..
Севган Навоидек ғазалхонини,
Маданият, санъат, билим ўлкаси,
Мұжиза яратган илм ўлкаси,
Ўлсам айрилмасман қучоқларингдан.

Кўкингда барқ урар зафар қуёши,
Сенда мажақланган кўп ёвнинг боши,
Наполеон қочган кўл бўлиб ёши,
Ёвни доим енгиб ўргангандан Ватан.
Зафар нурларига бурканган Ватан,
Ўлсам айрилмасман қучоқларингдан.

«Ёв келди, қўзғал!» деб чарладинг яна,
Милтигим қўлимда, тайёрман, мана.
Сўнгги жангга кирдим сен учун она,
Шубҳасиз янчилар, топталар ғаним,
Муқаддас Ватаним, жондан севганим
Ўлсам айрилмасман қучоқларингдан.

Қонга — қон! Жонга — жон! Бермаймиз омон,
Одамхұрлар бүлар ер билан яксон,
Чунки партиядир сенга посбон,
Сеникидир зафар, Ватаним, жоним,
Давлатим, савлатим, шавкатим, шоним,
Үлсам айрилмасман қучоқларингдан.

1941 ын, октябрь.

ГУДАКНИНГ УЛИМИ

(Анна Ахматовадан)

Ленинградда бомбардимон вақтида ҳалок
бүлган Вовочка Смирновинг хотираси.

Боғлар кавланган бари.
Ёнмас чироғлар.
Питер етимчалари,
Ай, қўзичоқлар!

Ер остида оғрир бош,
Бўғилар нафас.
Бомба портлади... келар
Она, деган сас.

Эшигимни тақиллат муштимчанг билан,
Очаман ҳар галгидай сен учун кўзим.
Гарчи ҳозир чўллардан, баланд тоғлардан,
Еллар, ҳароратлардан наrimан, ўзим,
Аммо сени бермайман душманга қўзим.

Эшитмадим зорингни бўлибсан хаста,
Сўрамадинг: нон бер, деб мендан, ўргилай.
Менга толкучуклардан олиб кел аста
Ёки бир сиқим кўкат, ёки гулдаста,
Худди ўтган баҳорда кетирганингдай.

Невамизнинг мусаффо, муздай сувидан
Бир қултум кетир менга, жилмай қошингдан,
Ювиб ташлайин, қўзим, қон изларини,
Жингалак, қумрол сочли тилла бошингдан.

АКСИНЬЯ

(Эди Огницветдан)

Күкда турар соқчилардай ой,
Зангори тун нақадар күркам.
Аксинъяжон, нега чиқмайсан,
Юлдузларга боқмайсан, эркам?
Не бўлди деб, қўрқиб, деразангдан
Мўралади кумуш ранг қайнин.
Аммо титраб шу чоқ танаси
Япроғига қўйди манглайин.
Учиб келиб қушлар ўрмондан,
Кулоқ солди: йиғларди қизинг.
Йиғлар эди ёши дарё бўлиб,
Онажон, деб эрка юлдузинг.
— Онажоним, менга раҳм айла!
Ўрнингдан тур, мени ўкситмай!
Дарду ҳасрат ва қайғу билан,
Чирқилларди етим қушчадай.
Фақат бешикдаги чақалофинг,
Ухлар эди бўлиб бехабар,
Нима учун ўтган кечаси
Оқарибди сочинг шу қадар?
Не сабабдан уйнинг ойнаси
Парчаланган битта қолмасдан?
Ер юзида аглаҳ ўғрилар
Нега яшар, ажал олмасдан?
Туролмайсан энди мангуга,
Ўполмайсан ортиқ қизингни.
Еллар сенга марсия куйлаб,
Силаб ўтар муздай юзингни...
Тун қўйнида гувуллар ўрмон

Сен қулоқ сол, қолма армонда.
Ватанингнинг содиқ эрлари —
Партизанлар юрар ўрмонда.
Үч олишлик соати яқин,
Хун тўлайди қон ичар жаллод,
Гулзорларда эркин яшайди
Болаларинг бахтиёр ва шод.
Улар эсларидан чиқармас:
Ўша ойдин, зангори тунни;
Аксинъяжон, сен учун бизлар,
Фашистлардан ўч олган кунни.

1941 дил, октябрь.

Қ О Р

Үйнар бўрон, чир айланиб қор
Тинмай инар кўкдан ер сари.
Гўё кўкда сонсиз оққувнинг
Тўзғиб кетди кумуш парлари....

Қор — денгиздан кўтарилган сув,
Кўкка чиқиб совуқда қотган.
Қор — ўша соф, мармардай булут,
Қор — ўша муз Памирда ётган.

У, гоҳ ҳидли ҳандалаклардан
Шарбат бўлиб лабларга оқар.
У, гоҳ ҳижрон ёшлари бўлиб,
Қизил гулдай ёноқни ёқар...

Гоҳи кумуш ариқча бўлиб
Оқиб ётар колхоз боғида.
Баҳор кези, кулгандада саҳар,
Жилва қиласар гул япроғида.

Кўкатларда ҳисобсиз, кичик
Қўёш бўлиб порлаган ўша.
Денгизларда оқ чечак бўлиб
Ҳавасларни чарлаган ўша...

Хислатлари қорнинг беҳисоб.
Истасангиз айтиб берар фан.
Аммо бу қор — миллион фашистнинг
Мурдасига ёпилган кафан..

МУҲАББАТ

Баъзан окоп ичида ётиб
Фарғонани ўйлаб кетаман.
Ўзим сезмай, шу замон сени
Ёнимда деб, хаёл этаман.

Ёвни пойлаб, баъзан, қор устида
Ётишгандай бўласан бирга.
Баъзан ёвга қарши, милтиғимдан
Отишгандай бўласан бирга.

Разведкага борган чоғларимда
Бирга қадам ташлайсан гўё.
Жанг пайтида қўлимдан ушлаб,
Хужумга сен бошлайсан гўё...

Бу қандай куч, бу қандай қудрат,
Окопимга келтирган сени,
Юрагимга тўлдириб ишонч,
Қизғин жангга бошлаган мени?

Бу — ҳаётнинг маъноси, сози,
Бу — абадий яшовчи хилқат,
Бу — ўлимдан қўрқмайдиган куч,
Бу — оташин асл муҳаббат.

1942 йил, январь.

ҚАСОС

Йўқ янглишма! Синчиклаб қара,
Кумуш ипга тизилган маржон —
Эмас! Азиз оқ соchlардаги
Үюб қолган қатра-қатра қон!

Саодатнинг гўзал боғида,
Фароғатда яшаган қари,
О... наҳотки сўнгги чоғида,
Ажал ели эсиб сарсари,
Хазон этса умр бофини.
Кимга айтиб, кимга сўзлайин,
Бу ўлимнинг аччиқ доғини!

Сочлари қор сингари оппоқ,
Чеҳрасида ўлимнинг изи.
Кумуш қорлар ҳалол қонидан
Шафақ каби бўлмиш қирмизи.

Бу она-ку! Бу зўр инсон-ку!
Ҳурмат, муҳаббатнинг тимсоли.
Юртимизнинг виждонидай соф,
Жиноятлар, доғлардан холи.

Бу она-ку, бизни улғайтиб,
Доим баҳтимизни ўйлаган.
Ҳаром этиб ширин уйқусини,
Саҳарлари алла сўйлаган.

Бу она-ку, бизнинг кўз нуримиз,
Бизнинг шарафимиз, шонимиз,
Бизнинг ғуруримиз, саодатимиз
Бизнинг виждонимиз, жонимиз!

Нақадар зўр она ҳурмати!
Она ишқи қўёшдек порлар.
Она деса оёққа тураг
Бутун махлук, барча жонивор.
Она деса, таъзим қилур халқ.
Она деса, тоғлар эгар бош.
Она деса, чўл гулистан бўлур.
Она деса, сувдек эрир тош.
Наҳотки шу азиз онани
Ёв қиличи айласа пора?!
Наҳотки қонига беланиб
Ерда ётса она бечора?!
О... наҳотки тош юрак қотил,
Қон ичар ит кетса бежазо!
Йўқ, кетолмас! Кетолмас асло!
Унга ўлим, ўлимдир сазо!

Эй сиз, оналарнинг меҳрибон, илиқ,
Азиз сийнасидан оқ сут эмганлар;
Шафқат қуёшидан нур олиб, қувноқ
Ҳаёт гулшанида яйраб ўсганлар;
Эй сиз, оналарнинг субҳидамларда
Ширин алласини тинглаган жонлар;
Эй сиз, оналарнинг юмшоқ бағрида
Ҳаёт шарбатига қонган инсонлар;
Эй сиз, баҳт кўкида кулган қуёши,
Саодат боғидан чечак терганлар;
Эй сиз, зафарларнинг мангу йўлдоши,
Эй сиз, юртни қўрғаб кўкрак керганлар;
Эй сиз, эзгуликнинг, эркнинг қўлдоши;
Эй сиз, ўлимларга зарба берганлар;
Эй сиз, шараф билан юксалган боши;
Эй сиз, баҳодирлар, қизил мерганлар,
Шу она ҳурмати туриңг оёққа!
Ўч олинг! От солинг ёв турган ёққа!
Эй сен, ҳақоратни севмаган юрак,
Эй сен, тубанликдан покиза виждан;

Эй сен, эрк боғида гул очган тилак,
Эй сен, ҳашаматли анъана ва шон;
Эй сен, құллікларни емирған идрок,
Эй сен, халқимизга хос бўлган одат;
Эй сен, ўлкамизга нур сочучи, пок,
Партия парвариш қилған саодат,
Шу она ҳурмати оёқлан! Қўзғал!
Одамхўр малъундан қасос ол! Уч ол!

1942 йил, март.

ҚИЗАЛОҚНИНГ ҮЛИМИ

Қаранг, бу манзара нақадар мудхиш,
Тилка-тилка бўлган юрак бурдаси.
Жонсиз онасининг қонли кўксидা
Ётар чақалоқнинг кичик мурдаси.
Пахтадай юzlари... Жажжи қўллари...
Шу азиз боланинг не гуноҳи бор?
Оғзи қон, усти қон, қўли қон бўри
Бурдалаб гўдакни айламишдир хор.

Амин бўл, қизалоқ, унутмаймиз ҳеч
Зафар кунларида ёдланар номинг.
Гарчи ажал тоши синдирса ҳамки,
Ҳаёт майи билан тўлади жоминг.
Унутмаймиз асло, қизалоқ, сени,
Сенга деб боғларда ўстирамиз гул,
Ҳайкалингни мангу қурамиз дилга,
Сенга атаб сайрар чаманда булбул.

Бугунчи, қонга қон онтимиз бизнинг
Жиноятга лойиқ берилур жазо.
Ўлим олиб келган баччажишларга,
Ўлимдир, ўлимдир, ўлимдир сазо!

Қаҳримиздан қочиб қутулолмас ёв,
Танклар янчиб ўтар, шамшир бурдалар.
Олмос қиличимиз кесар беаёв.
Босқинчи итлардан сонсиз мурдалар
Қарға-қузғунларга ем бўлур шаксиз.
Амин бўл, очилмай сўлган жажжи қиз,

Сен учун олинур муқаддас қасос!
Үлмас баҳодирлар, ботирларга хос
Ҳамла билан ёвга соламиз қирғин.
Қўймаймиз дунёда ёвнинг уруғин.
Тоғлар кўкрагидан босади уни.
Урмонлар дор бўлиб осади уни.
Дарёлар ғарқ этар бағрига босиб.
Денгизлар чиритар қаърига босиб.
Қушлар кўр қилади чўқиб кўзини.
Тупроқ мозор бўлиб ютар ўзини.

Амин бўл, бегуноҳ сўлган қизалоқ,
Яқиндир тантана, зафар, шонли чоғ.

1942 йил, май.

ПАРТИЗАН

Қор. Совуқ. Бўроннинг ўчмаган уни.
Аёзнинг забтидан қалтирас дараҳт.
Хўмрайган шимолнинг музлаган туни,
Совуқдан дарёлар, ўрмонлар караҳт.

Тишлари шақирлаб бормоқдадир Ганс,
Ақли — ҳўқиз ақли, диди — ит диди.
Шуҳратли қароқчи ўлгунча бадмаст,
Оғзидан гупиллар ароқнинг ҳиди.

Олдида бормоқда яланг оёқли,
Қўллари бойланган асир партизан.
Кўрган раҳми келиб йиғласа ҳақли:
Усти пора-пора, оғзи-боши қон.

Инсон қонин ичиб семирган кана
Асири келтирди қароргоҳига.
Деди:— бир партизан келтирдим, мана,
Ўзи иқрор бўлди ўз гуноҳига!

Дармонсиз бўлса ҳам мағур турди эр,
Қонсизликдан юзи қофоздай оппоқ,
Шубҳа билан боқди унга офицер,
Аммо хаёл ўтмай бошланди сўроқ.

- Партизанмисан?— деб сўрди офицер.
- Ҳа!— деб жавоб берди, яраланган шер.
- Шерикларинг қайда? Муттаҳам, гапир!
- Уринма! Айтмайман. Бу муқаддас сир.

— Ұчакишма нодон, жонингга раҳм эт,
Айтмасанг тирикрай ўйилар кўзинг!
— Ит эмган! Муттаҳам! Ярамас, сурбет,
Партизан ўқидан ўласан ўзинг!..

Муздай чаккасини ялаб ўтди ўқ,
Сиртга сизиб чиқди сўнгги томчи қон.
Кўзини ўйдилар, чурқ этгани йўқ,
Юртини, халқини севган партизан.

Нихоят, осдилар. Эгди бошини,
Эрга таъзим қилиб қарағай, қайнин,
Ер ингради, осмон тўқди ёшини,
Упди шимол ели қонли манглайин.

Тирик экан, ёнди ўч билан кўзи,
Эртакда куйланган баҳодир каби.
Қалби тоғлар қадар зўр, аммо, ўзи
Энди ўн иккига кирган бир сабий.

Қуёш чиқди, уфқ қонга бўялди,
Осилаған нораста чайқалар нурда.
Ҳаёт экан, арслон шаклини олди
Бу ноёб баҳодир, бу кичик мурда...

Ўқ узилди бирдан, янгради ўрмон,
Қонига беланиб қолди офицер.
Унинг ўлигидан ҳазар этди ер.
Қасос ўқи ёвга бермади омон.

Боши юксалгандир Ватан кўкига,
Осилаған баҳодир мағрурдир ҳамон.
Гўё кулар, гўё қасос ўқига,
Аста қулоқ солар жонсиз партизан.

1942 йил, май.

ҚҰКЛАМ

Нурли күклам ерга зумрад майса, сунбул келтиур.
Бизга деб заррин саватда ранг-барапт гул келтиур.
Чеҳрада олтин табассум, лоладан байроқлари,
Уйға шодлик, юртга иқбол, боққа булбул келтиур.
Боғларим, гулзорларимни, бўлди пайҳон этмасин,
Телба кўпракларни зинҳор боғда деб ғул келтиур.
Бизга — ғолибларга даста-даста гул ҳам оғарин,
Ёвга машъум қисматинг деб бир сиқим кул келтиур.
Биз билан күклам, ҳаёт, баҳт, шул сабабдан навбаҳор
Уйға шодлик, юртга иқбол, боққа булбул келтиур.

1942 йил, май

НАЗИР ОТАНИНГ ФАЗАБИ

II

Қимдандир эшитиб Гитлернинг сўзин,
 Фазабдан қалтираб, ўт босиб кўзин,
 Тоза куфур бўлиб, зардаси қайнаб,
 Ҳам энсаси қотиб, ҳам феъли айнаб,
 Қайноқ пиёлани дарҳол бўшатиб,
 Жаҳл билан носни оғзига отиб,
 Тутақиб, бўғилиб сўкина кетди,
 Лўнда гаплар билан ҳақорат этди:

«Э, ўша... эшитдим даъвонгни, аblaҳ,
 Олмоқчи эмишсан жумла жаҳонни!
 Ёшли кўл, ғамни мўл, боғни чўл қилиб,
 Бўғмоқчи бўлибсан кўринган жонни!..
 Жумла инсон сенга қул бўлсин эмиш!..
 Ахир эвидада, хотини талоқ!
 Чучварани тоза хом санабсан... ҳой!
 Э, ўша... муттаҳам,, ит, қора ялоқ!»

Фазаби ўт бўлиб, ғайрати қистаб,
 Пайпаслаб ёнидан пичоқни истаб,
 Суғуриб қинидан қўлига олди,
 Соқолин тутамлаб бақириб қолди:
 «Ҳап саними, малъун, яксон қилмасам,
 Нимта-нимта қилиб дорга илмасам,
 Үзим бориб асир олмасам сени,
 Бошингга қора кун солмасам сени,
 Тумшуғингга тепиб алла қилмасам,
 Мозорингга бориб ялла қилмасам,
 Э, отимни бошқа қўйганим бўлсин!»

Сүнгра бир оз қўлга олиб ўзини,
Ғалаба нурлари қоплаб кўзини,
Чойдан пича ичиб жаҳлини босиб,
Пичоқни қайтадан ёнига осиб,
Носдан яна чекиб хотиржам эди,
Заҳарханда билан гердайиб деди:
«Жумла жаҳон эмиш... астаъфурулло.
Нафсингга дард тексин, катта кетибсан
Нафси ёмон, дейди, ҳайитда ўлур.
Ҳа, энди, жуда ҳам ерсиз қолмассан.
Аммо сенинг ҳиссанг уч газ ер бўлур!
— Шу ерга кўмилган қон ичар бўри,
Шу ерда йўл босар, ўғри, таловчи,
Шу ерда муттаҳам Гитлернинг гўри —
Деб кетар у ердан ўтган ўтловчи».

Назир ота мағрур айтган сўзидан,
Матонат барқ ураг хира кўзидан

1942 йил. Май.

БАХОР ҚҰШИҚЛАРИ

I

Гарчи қопласа ҳам үлкани ёнғин,
Езган бўлса ҳамки ўлим қанотин,
Гарчи бало, офат, даҳшат, мусибат
Ёнган гулзорларда чопса ҳам отин,

Мен баҳор қўшиғин куйлайман дадил!
Чунки бу ғалаба, ҳақлиқнинг сози!
Чунки бу абадий бахтнинг ялласи!
Чунки бу сўнмовчи ҳаёт овози!

Баҳор жилва қилур, сўнажак ёнғин.
Қондан тозаланур бу азиз тупроқ.
Яна гулшанларда очилар гуллар,
Эркин шабадада ҳилпирап япроқ.

Еш ўрнига кулги, ғам ўрнига соз,
Олиб келур бизга муқаддас зафар.
Бахтимизни қутлаб ҳар сафаргидай
Булбуллар чаманда айтишар лапар.

II

Булбуллари наъма соз этиб,
Чечаклари ишва, ноз этиб,
Оғочларни сарафroz этиб,
Ҳусни тўлиб очилар баҳор.

Қўқдан чаман, гулбоғ устига,
Барқут рангли япроқ устига,

Тош устига, тупроқ устига
Инжу бўлиб сочилар баҳор.

Сийнасида марварид жола,
Сабза кўйлак, қўлида лола —
Шарбат тўла лаъли пиёла —
Ич — деб тутар бизларга баҳор.

Юзга суртиб лола рангидан,
Ерни артиб қишининг чангидан,
Кийим кийиб янги-янгидан,
Жилва қиласар қизларга баҳор.

Аста келиб кунчиқар ёқдан,
Гул ундириб қора тупроқдан,
Мева қилиб оддий япроқдан,
Бўлмагани бўлдирап баҳор.

Ғамга осиб лаънат тавқини,
Ёшлиқ, севги, яшаш завқини,
Ишонч, шодлик, зафар шавқини,
Юракларга тўлдирап баҳор.

Қона-қона шуъладан ичиб,
Эриб оқсан сувлардан кечиб,
Ғунчаларнинг кўйлагин ечиб,
Ҳаёт берар чўлларга баҳор.

Ишончимни доим оқла, деб,
Хазонлардан мени сақла, деб,
Улуғ жангда мени ёқла, деб
Қурол берар қўлларга баҳор.

ФРОНТДАН ХАТ

Ёв бўрон учирган хазон сингари,
Кун ботар томонга сурилган дамда,
Жанг тугаб, оқшомнинг майин еллари,
Қонли юзларимга урилган дамда,
Ўқ товушидан чўчиб жимиған булбул
Қайта достонини бошлаган чоғда,
Кўкда пайдо бўлган илк юлдузлар
Ерга олтин назар ташлаган чоғда,
Хатинг келиб тегди, азизим Хумор.
Гўё баҳт кўкида болқиди қуёш.
Нақадар севинчбахш ёрнинг муждаси,
Гуё кўкка етди яраланган бош.
Хатингни ўқидим... севинч ёшлари
Оқ қоғоз устига томди кетма-кет.
Мени қувонтирган шодлик гўзали
Боғинг гулга тўлсин, мақсадингга ет!
Ўқидим... гўёки қулоқларимда
Янгради дўстларнинг қувноқ кулгиси,
Гўё димоғимга урилди, келиб,
Фарғонада ўсган гулларнинг иси...
Ўқидим... гўёки эшитилди соз —
Гўзал қизлар чалган дуторнинг саси.
Гўё кўз олдимда намоён бўлди
Пахтазор қирларнинг кўм-кўк жилваси.
Умринг узоқ бўлсин, севгилим Хумор,
Ҳарнеки ёзибсан барчаси мақбул;
Фронтга деб тинмай кечаю-кундуз,
Янги чаманларда ўстирганинг гул,

Фронт учун дея кўп меҳр қўйиб
Парвариш қилганинг янги экинзор...
Ҳарнеки қилибсан бизни деб унда,
Барчаси мақбулдир, сўз беришган ёр...
Бахтлиман, мен томон, хат билан бирга,
Ишқингнинг булбули айлабди парвоз...
Фақат таассуфки, вафодор гўзал,
Сўнгги сўзларингда гина бор бир оз.
Дебсан: «Хат ёзмайсан анчадан бери,
Балки бизни тамом унутдинг чоғи...»
О... нечук унутай азизим сени
Сенсиз хазон бўлур кўнгилнинг боғи.
Унумтаман сени, сизни ҳеч қачон,
Ёдимда гул юзинг, шаҳло кўзларинг.
Ёдимда сен билан кечирган кунлар,
Майин табассуминг, ширин сўзларинг.
Ёдимда сен билан бирга кезганим,
Мевали боғларнинг салқин сояси.
Ёдимда гул ушлаб сени кутганим
Колхоз саройининг зинапояси.
Ёдимда юлдузли кечалар бирга,
Қулоқ солганимиз булбуллар саси,
Ёдимда эрталаб нурда товланган
Шудринги гулларнинг барқут чехраси.
Ёдимда сарбасар гуллаган водий,
Тиниқ булоқларнинг олтин кўзгуси.
Ёдимда ям-яшил қирни янгратган,
Колхозчи қизларнинг қувноқ кулгуси.
Ёдимда узумзор, шафтолизорлар.
Ёдимда дўстларнинг ўйноқ ялласи.
Ёдимда дилларга ором беручи
Бахти оналарнинг ширин алласи.
Шу гўзал ҳаётни, шу саодатни
Унтиб бўларми, азизим Хумор?
Сизни дебки қўлга олибман қурол,
Унумтаман сира токи жоним бор!
Сизни деб, от қўйдим ғаним устига,
Сизни деб, ўзимни оловга урдим.
Сизни деб, майдонда қилич ўйнатдим;
Сизни деб, ёвларга қиёмат қурдим.
Сизни деб, йўл олдим кун ботар ёқقا.
Сизни деб, бермадим душманга омон.

Сизни деб, ўлимга қарадым тәкка,
Сиз билан биргадир ўйларим ҳамон...

Хат ёзиб тур, Хумор, ширин хатларинг
Қушлар каби парвоз эткизар мени...
Амин бўл, муқаддас асл севгилар
Зафар бўстонига еткизар мени.

1942 йил, шонъ.

Л Е Н И Н Г Р А Д

Дастлаб болқиганда зафар қуёши
Шодлик кетирганда у олтин саҳар,
Бизни чўмилтирган иқбол нурида,
Бизга ҳаёт берган муқаддас шаҳар,
Фикру хаёлимиз доимо сенда.
Сен билан қалбимиз, севинчлар кони.
Сен билан қувноқдир гул ҳаётимиз,
Эй, озод элларнинг азиз макони!

Сен билан кўзимиз қуёшдай порлар,
Сен билан ёруғдир юзимиз бизнинг.
Сени дер бешикда ётган боламиз,
Сени дер чол, йигит, қизимиз бизнинг.
Сени деб, жанг қилар йигитларнимиз.
Сени деб, парвона аёллар бунда.
Сени деб, заводлар, далалар ишда.
Сени деб, бошоқлар товланар кунда.
Сени деб, шарбатга тўлар мевамиз.
Сени деб, етилар кумуш фўзалар.
Сени деб, тупроқлар берар мўл ҳосил.
Сени деб, бол тўла олтин кўзалар.

Чунки дилимизда муҳаббатинг зўр,
Жонлар фидо сенга, она шаҳримиз.
Чунки сен эрурсан ватанинг кўрки,
Бизнинг ғуруримиз, бизнинг фахримиз.
Чунки тонг бошида бизни айлаб ҳур,
Куллик кишанини узган сен эдинг.
Бизни бўққан чорнинг қонли таҳтини

Парча-парча қилиб бузган сен эдинг.
Чунки бизни ўлим ўпқонларидан
Нажот соҳилига олиб чиққан сен,
Зулмат қалъаларин тор-мор айлаб,
Бало тоғларини мангу йиққан сен.

Улуғ курашларда бизни қўлтиқлаб,
Қўлга шамшир бериб, отга миндирган,
Бизни саодатга ошно қилиб,
Қонли ёшимизни мангу тиндирган
Сен эдинг, эй нурли иқбол чироғи!
Чунки сен ҳалқимнинг кўрар кўзисан,
Чунки сен элларнинг гуллаган боғи,
Чунки сен толенинг, баҳтнинг ўзисан.

Ленин бизни бошлаб баҳт бўстонига
Дастлаб олиб кирган улуғ эшик сан.
Халқлар саодатин парвариш қилиб,
Вояга еткизган олтин бешик сан.

Шунинг учун ҳар бир ўғил-қизимиз
Сени деб жонини беришга тайёр.
Бўсағангда ёвни ўлдирган жангчи
Ўзини ҳисоблар доим баҳтиёр.

Эй эрлар, доҳийлар, олимлар шаҳри
Баҳорда яшаар севгинг билан дил.
Ленин номи билан аталган диёр,
Мардоналигингга дунёлар қойил.
Шунча оғирликлар, зарбларга чидаб
Мағрур туришингга дунёлар қойил.
Фашизмнинг чўян аждаҳосини,
Боплаб урушингга дунёлар қойил.
Қуршаса ҳам ёвнинг олов ҳалқаси
Тебранмайин турдинг тоғдай улуғвор.
Тебранма эркликтнинг метин қалъаси,
Саодат доимо ботирларга ёр.

Душман топтоёлмас сени ҳеч қачон,
Чунки лашкаринг кўп, кучинг беҳисоб,
Сен билан биргадир бутун мамлакат.
Чунки зулумотга қул бўлмас офтоб,

Чунки Пушкин юрар Нева бўйида,
Чунки бизникидир келажак замон.
Зафар машъалини ёндириб, мағур
Ленин Смольнийда ўтирад ҳамон.

1942 йил, июнь.

ЛОЛАЛАР

(Украиналик дүстга)

Қип-қизил, кенг далани күриб,
Үйладингки, лоладир булар.
Йүқ, янглишдинг лолалар эмас,
Лахта-лахта қон эрүр улар.

Үйламакка ҳаққынг бор, бу ер
Түғри, аввал лолазор эди.
Барқ уради, гүзәл бир ҳаёт,
Гул бор эди, булбул бор эди...

Фақат ҳозир лола, булбул йүқ,
Қон эрүр, у, лола деганинг.
Булбул эмас, бунда учар ўқ,
Бунда кезар балолар минг-минг...

Бу ҳисобсиз түкілган қонлар,
Ака-ука, оналар қони,
Бола, кекса, опа-сингиллар,
Таниш-билиш, оталар қони.

Келсин, десанг қайтадан булбул,
Ұссин, десанг, қайтадан лола,
Ёвдан қасос оламан, дея
Қасамёд эт, күтар пиёла!

Дала қондан поклансин, десанг,
Узоқларга кетсин десанг ғам,
Фашистларни битирмоқ учун
Қурол олиб жангга кир сен ҳам!

1942 ыил, шюль.

С Е В Г И

Хат — оппоқ қоғозга битилган күнгил.
Хат — севинч, муҳаббат, ҳаёт муждаси.
Хат — оина, унда акс этар дийдор.
Хат — асл, севишган юракнинг саси.

Сендан бир хат олдим. Ва локин бу хат,
Шубҳа ва таънанинг элчиси эмиш...
Мен сенга, ёрим, деб күнгил берсаму,
Сенинг күнглинг, мана, нималар демиши:
«Билмадим... ранжима... балки дилингда
Ўзгаларнинг ишқи чечак отгандир...
Балки менга бўлган дастлабки севги
Кузги гуллар каби сўлаётгандир...»

Беҳуда шубҳалар қуршамиш сени,
Ёлғон ўйлар билан ранжитма дилни.
Ҳар қанча ситамгар бўлсада ҳижрон,—
Ҳасратга ошно айлама тилни.
Қанча узоқлашсам шунча яқинсан.
Ҳижрон ортган сари севги ҳам ортар.
Кетдим, аммо ишқинг узоқдан ҳамон
Оҳанграбо каби күнгилни тортар...

Фақат, яширмайман, сенинг севгингдан
Бўлак севгилар ҳам кўпдир кўнгилда.
Ҳар бири ўзича ширин, муқаддас,
Ўзига хос бўлиб гул очар дилда,
Кўнгил гулзорида ҳар бир севгининг
Ўзига яраша, эркам, ўрни бор.
Дилни нурлантирган хилма-хил севги

Бир-бирини этмас ҳеч қачон инкор.
Зўр жангларда мадад, раҳнамо менга
Улуғ ҳаёт ишқи, оталар ишқи.
Кўзларга нур берур, қўлларга қувват
Буюк халқим ишқи, оналар ишқи.
Мени бошлаб кирап улуғ жангларга
Азиз ватан ишқи, гулзорлар ишқи.
Олмос қиличимга қайроқ бўлади
Ёру биродарлар, дилдорлар ишқи.

Асл севгиларнинг ҳисоби ўқидир.
Севгилар поёнсиз, сўз беришган ёр.
Ҳатто юртда ўсган ҳар бир чечакнинг
Дилда олам-олам севгилари бор.

Шубҳаларни ёндиришонч ўтида,
Ёлғон ўйлар билан ранжитма дилни.
Ҳар қанча ситамгар бўлсада ҳижрон,
Ҳасратга ошно айлама тилни.

1942 йил, июль.

ПАРТИЗАНЛАР

Үтиб кетди қишлоқдан уруш,
Фақат бунда қолди қонли из...
Мудхиш жимлик. Қишлоққа томон
Чиқиб келди ўрмондан бир қиз...

Дили пора, юзлари сүлғин,
Күзларыда беҳад ҳаяжон.
Кезиб чиқди қишлоқни буткул:
Ерда ётар ўлуклар ҳамон.

Жон күрінмас, барча ёқ хароб,
Истагани топилмас унда.
Гүдак укасининг мурдаси
Қовжираган, қорайған кунда...

Юзни тирнаб фарёд этди қиз,
Фарёдига келди бир кампир.
Қиз қучоқлаб кекса онани,
Йиғлаб деди:— сўйла қандай сир?
Қани қизлар, қани ўртоқлар?
Қани кўклам? Қани гўзал ёз?
Қани гуллар? Қани булбуллар?
Қани шодлик, қўшиқ, кулги, соз?
Қани менинг гуллаган бофим?
Қани колхоз, қани гул ҳаёт?
Қани менинг баҳтиёр чофим?
Сўзла она, ёриламан... дод!

Хаяжонда қалтироқ қўллар
Қизни силар юпатган каби.
Азоб чеккан кекса онанинг,
Шивирлади қовжироқ лаби:

— Гулларинг ҳам, гўзал боғинг ҳам,
Ёшлигинг ҳам, бахтли чоғинг ҳам,
Булбуллар ҳам, кўклам ҳам, ёз ҳам,
Қўшиқлар ҳам, кулги ҳам, соз ҳам,
Интиқомга, ғазабга тўлиб,
Қасд этишиб ёвнинг жонига,
Барчаси ҳам партизан бўлиб,
Кетди партизанлар ёнига.

1942 йил, июль.

С У Р А Т

«Суратингни юбор, соғиндим,
Елғон айтсам тил тортмай ўлай»,—
Дебсан хатда. Суратим нечун
Керак бўлди, қурбонинг бўлай?

Юзларимни кўрмак истасанг,
Е ойга боқ, ёки кунга боқ.
Сочларимни кўрмак истасанг,
Уйқудан кеч, ойсиз тунга боқ.

Қошларимни кўрмак истасанг,
Кўкка қара, чиққанда ҳилол.
Кўзларимни кўрмак истасанг,
Назарингни юлдузларга сол.

Ёногимни кўрмак истасанг,
Саҳрого чиқ, лолазорда юр.
Лабларимни кўрмак истасанг,
Саҳар туриб ғунчага юз бур.

Тишларимни кўрмак истасанг,
Ҳавасингни марваридга айт,
Гар ўзимни кўрмак истасанг,
Ёвни енгиб, зафар билан қайт.

1942 йил, июль.

БИР ҚАДАМ ҲАМ ОРТГА СИЛЖИШ ЙҮҚ

(Жангчи сүзи)

Шу ерни сақла деб, буйруқ берилди.
Сақлайман! Ҳамкорим сабот, мардлик, ўқ.
Бу ер: қолсам — уйим, ўлсам — мозорим,
Бу ердан бир қадам ортга силжиш йүқ!

Бир парча жой ўзи, нуқул тош ва қум.
Бу ерда на сув бор, на гул, на гиёх.
Ва лекин бу ердан чекинсам агар,
Юзим қора бўлсин, толеим сиёҳ!

Чунки мендан нари гўзал боғлар бор,
Чунки мендан нари чаман-чаман гул,
Чунки нарироқда олтин тоғлар бор,
Чунки мендан нари гулшандир нуқул.

Чунки нарироқда опа-сингиллар,
Оналар, оталар, қадрдонлар бор.
Пахтадай ўғиллар, момиқдай қизлар —
Бахтиёр болалар, жонажонлар бор.

Барча назарини менга ташлаган,
Муътабар чолларнинг кўзлари менда.
Қувноқ болаларнинг, сулув қизларнинг,
Эркин аёлларнинг кўзлари менда.

Чекинма, деб, сўрар гўзал боғларим,
Чекинма, дер, гуллар, кумуш ирмоқлар.
Зинҳор чекинма, дер, олтин тоғларим.
Чекинма, дер, қушлар, тиниқ булоқлар.

Чекиниш йўқ сира шаҳло кўзларим.
Чекиниш йўқ боғим, тоғим, гулларим.
Чекиниш йўқ сира ширин сўзларим,
Кумуш ирмоқларим ва булбулларим!

Тинглагандан кўра хўрликнинг торин,
Эшитгандан кўра оналар зорин,
Чолларнинг қон бўлган оқ соқолини,
Маъсум гўдакларнинг аянч ҳолини,
Бузилган боғларни, ёнган тоғларни,
Булбул уясида бойқуш, зоғларни,
Зўрланган қизларни кўргандан кўра,
Душманга қул бўлиб юргандан кўра,
Балога гирифтор бўлганим яхши!
Юз марта, минг марта ўлганим яхши!

Бу ердан бир қадам ортга силжиш йўқ!
Бу ерда на сув бор, на гул, на гиёҳ!
Ва лекин бу ердан чекинсам агар,
Юзим қора бўлсин, толеим сиёҳ!

1942 йил, август.

ШУМ ҚАДАМ

Иккита белорус мўйсафид
Ҳайрон бўлиб қараб турибди.
Кимдир ва ё нимадир ўтган
Ерда гуллар, ўтлар қурибди.

Бири дейди:— бу таажжуб ҳол,
Чечакларнинг қурибди шўри,
Ўтлар тамом бўлибди хазон,
Е бу ердан ўтдими бўри?

Бош чайқатиб дейди ўзгаси:
— Тўғри эмас... бундай бўлганин
Ким кўрибди? Биласанми ҳеч,
Бўри ўтса гуллар сўлганин?

— Ё бўлмаса — қаҳрини сочиб
Бу ерлардан илон ўтгандир?
— Йўқ.

— Бўлмаса — заҳрини сочиб,
Бу ерлардан чаён ўтгандир?
— Ундей эмас.

— Бўлмаса — вабо
Бу ерларга қадам ташлабди.
— Йўқ; мутлақо.

— Бўлмаса — ўлим
Бу ерлардан ўта бошлабди.
— Йўқ.
— Бўлмаса — фашист ўтгандир.
— Балли! Топдинг! Бу гапинг тўғри!

Бу ерлардан ўтган ўша ит,
Уша манфур, ўша бойўғли!
Дейдиларки, фашист — шум қадам
Қайдан ўтса гуллар сўлади.
Сувлар қуриб, тупроқлар чириб,
Чаманзорлар хазон бўлади...

Ғазаб билан икки мўйсафид
Рўбарўга қараб турибди.
Бу ерлардан ўтибди фашист,
Ерда гуллар, ўтлар қурибди.

1942 йил, август.

Я Н Г И Ч Е Г А Р А Д А

(Якуб Коласдан)

Зангори ўрмондан нари, қайгули
Сукунатга ботган узоқларга боқ.
Оғир гулдуроснинг тинган шовқини,
Қанот қоқмас еллар, титрамас япроқ.

Ғамга тўлган қишлоқ интизорликда
Фариб ва садосиз мисли вайрона.
Сокит оғочларнинг зумрад шохлари
Кумуш сув устида турар саллона.

Ўрмонлар қарайди киприк остидан,
Баргига бурканган, мисоли хаста...
Оғир жангдан кейин жангчилар сокит
Янги чегарага йўл олди аста.

Кўз тиккан уларга болалар, чоллар,
Жим, аммо кўзларда ташвиш, изтироб.
— Қаёққа? Қаёққа? — дейди у кўзлар,
Дейдилар:— ташламанг, бўлмайлик хароб!

Бу кўзларда қанча ғамгинлик ва ёш,
Бу лабларда қанча оташин фифон.
Буларни унутмас, унутмас сира,
Шарққа кетар экан жангчи ҳеч қачон.

Севгили ватанинг жафокашлари!
Нурли қуёшимиз сўнмаган ҳали.
Енгамиз душманни, шунда жангчилар,
Яна келар сизни озод этгали.

1942 йил.

ТОНГ ҚҰШИФИ

(Октябонинг 25 йиллигига)

Одатий тонг эмас, мен куйлаган тонг:
Саодат тонгидир, башар тонгидир.
Бутун тарих бўйлаб биринчи карра
Фолибона кулган зафар тонгидир.

Ўн еттинчи иили болқиган тонгнинг,
Бахтиёр юртимиз қуёши бўлди.
Асрый зулматларни енгиб ўлкамиз,
Янги кундузларга тонг боши бўлди.

Янги кундузларнинг чеҳраси порлоқ,
Келажак боғига тушар шуъласи.
Тонгда биз куйлаган эзгу құшиқнинг
Мангу янграб турар муқаддас саси.

Қуёш кўтарилиган, болқиган сайин
Силжий берар тонгнинг чегаралари.
Қачонлар бўлмасин, шаксиз, шу тонгнинг
Нурига чулғанаар оламнинг бари.

1942. Октябрь.

ЭСЛАШ

Гарчи сиз уидасиз, биздан узокда,
Гарчи орамизда айрилиқ, ҳижрон.
Лекин хаёлимиз сиз юрган ёқда,
Қалбимиз, севгимиз сиз билан ҳамон...

Чаманларни бўйлаб эсганда сабо,
Ғунчалар тўлғаниб ечганда қабо,
Боғларда барқ уриб очилганда гул,
Ҳаёт ишқи билан сайраса булбул,
Шафтоли, узумлар шарбатга тўлса,
Кўк юлдузлар билан чароғон бўлса,
Олтин табассум-ла кулганда қуёш,
Қувноқ чақалоқлар кўтарганда бош,
Шеър ўқилганда, чалинганда соз,
Яллалар фалакка этганда парвоз,
Ҳаёт ва баҳт нури қиздирса тани,
Ҳарнеки эслатса улуғ Ватани,
Ҳаяжонга тўлиб сизни ўйлаймиз,
Ширин суҳбатларда сизни сўйлаймиз.

Сиз унда, биз мунда, ўртада ҳижрон,
Ва лекин муқаррар висол кунлари.
Сиз келасиз ғолиб, ўлкани қоплар
Зафар қўшиқлари, шодлик унлари...

1942 йил, октябрь.

ОЛДИНГИ САРХАДДА

(Николай Ушаковдан)

На күкат,
На пичан,
Ва на қарға бор,—
Фақат қоп-қора тош
Ва бир кул тепа...
Олдинги сарҳадда тутун ва ғубор.
Бир совет танкини ёндириди бомба.
Танк ёнади худди темир печкадай,
Олов ўрмалайди тез юқорига.
Совет лейтенанти бир нафас тинмай:
Радио беради
Уз майорига.
Бутун сарҳад бўйлаб тарқалар нидо,
Тинглар фронт,
Тинглар бутун Россия:
Ёнаман,
ёнаман,
бўлурман фидо,
Аммо ёвга таслим
бўлмайман сира!

1942 йил, ноябрь.

ТОҒЛАР

Булутларга буркашиб кумуш соchlарин,
Узоқларга күз тиккан Эльбрус, Казбек.
Атрофида бургутлар кенг қулочларин
Ейиб учишар буюк парвоналардек.

Хаяжонда булутлар, даҳшатда тоғлар,
Қичқиришар чарх уриб безовта қушлар.
Бузилмоқда хоналар, ёнмоқда боғлар,
Қон ғангида ирмоқлар — оқар кумушлар.

Жанг бормоқда даҳшатли, кескин, омонсиз
Қайнамоқда күз ёши ва қон булоги.
Гулдурос фифонлардан күкнинг қулоғи
Қар бўлган. Водийларда ўликлар сонсиз...

Қалтиратди тоғларни бу ваҳшатларнинг
Манзараси, узоқдан назар солган чоғ.
Қўрди тоғлар: бу ўтлар, бу даҳшатларнинг
Ичидан юксалмоқда учинчи бир тоғ.

Бир тоғки, Эльбруслар, Казбекдан баланд,
Тепасидан кўринар Берлин бемалол.
Шунча асрлар яшаб ҳеч бунга монанд
Манзара кўрмаганди, тоғлар бўлди лол...

Шундай тоғки, тошлари инсон бошидан,
Булоқлари қон эрур, тупроқлари кул.
Қарға-қузғун аримас сира қошидан,
Бағрида вулқон каби ўт ёнар нуқул.

Бир тоғки, тарқатмоқда күп бадбүй ислар,
— Бу қандай тоғ?— деб, тоғлар қилдилар сүрөт,
Бургутлар жавоб берди: босқынчи итлар,
Фашистлар мурдасидан яралган бир тоғ.

1942 йил, ноябрь.

ТУРНАЛАР

(Якуб Коласдан)

Кўпни кўрган, қадрдон, йўлбошли турна
Қистар шерикларини.— Юринг ўртоқлар!
Совуқдан кенг далалар, ўрмонлар карахт,
Тўнга бошлаган сувлар, кўллар, ботқоқлар.

Кимсасиз ботқоқлардан, зўр ўрмонлардан
Қўтарилилар сафарга эркин турналар.
Қатор-қатор бўлишиб қиём пайтида,
Зангори уфқларга қараб йўл олар.

Бошларида соябон билониҳоя
Юлдузлар-ла безалган зангори фалак.
Пастда гуркурас, ўйнар олов денгизи
Учқунлар учар гўё олтин капалак.

Қоп-қора манаҳлардай қаққайиб турган
Харобаларда ўйнар оловнинг акси.
Шу дам безовта бўлар қанотли карвон,
Келар ҳаяжон тўла қушларнинг саси:

— Ҳай қадрдон йўлбошли бу сафар йўлдан
Адаштирдинг, мазмуни, бизни бир йўли.
Қара! Қечанинг кўксин чок этар шуъла,
Чанг солмоқда фазога оловнинг қўли.

Бундай йўлни ҳеч қаҷон кўрмаган эдик,
Учратмаган эдик ҳеч бундай ёнғинни,
Кўрмагандик бу каби олов денгизин,
Кўрмагандек бу каби ёнувчи тунни.

Тун ва зулмат қўйнида чақнар шуълалар,
Қон билан тўлиб тошиб оқмоқдадир сой.
Гулдурослар ичида қулар оғочлар...
Шошма, йўлдан адашдик, нотаниш бу жой.

— Қўрқманг, жасорат блан учинг орқамдан,
Кекса турна уларга айтади буни;
— Ӯша қадими, тўғри йўлдан бошладим
Сомончининг йўллари ёритар уни.

Биз эмас, одамлардир йўлдан адашган,
Ахир ўғрилар учун доимо ер оз.
Ҳақиқатни унуган қачонлар улар.
Қани, турналар бардам айлангиз парвоз!

Олға турналар, олға, менинг ортимдан,
Қанотингизни кенграк ёйингиз зинҳор!
Навбаҳор билан яна қайтамиз уйга,
Чунки эрклик доимо эркинларга ёр.

Турналар қаторлашиб кетди жанубга,
Юлдузли кечалардан, тоғлардан ўтиб,
Тубанда ёнғин, фифон, тоғ-тоғ қайғулар,
Хароб бўлган тупроқлар йиғлар қон ютиб.

1942 йил.

ОТКРИТКА

(Фашист босқинчилар вақтінча босиб олған совет ерларидаги қардошларда)

Биламиз руҳингиз тушмаган ҳали,
Умидвор күзингиз тикилған бизга...
Дүстлик севгисини изҳор этгали
Олтін открытка йўлладик сизга.

Биз уни йўлладик қизиганда жанг,
Муқаддас ҳужумга урилғанда бонг.
У оддий хат эмас, почтадан кутманг.
Уфққа кўз солинг ёришганда тонг.

Одатий хат эмас қўлда битилған,
Почтальон келтирмас эшигингизга.
Уни нур табақда кўк почтасидан
Тонгнинг мармар қўли узатар сизга.

У — қуёш фалакда айлаган жавлон,
Кулган чеҳра билан кутиб олингиз.
Олтин сафҳасига назар солингиз,
Бутун хислатимиз бўлур намоён.

Қуёш каби шарқдан ғарбга борамиз,
Қуёш каби ёруғ юзимиз бизнинг,
Қуёш каби туннинг кўксин ёрамиз,
Қуёш каби нурли кўзимиз бизнинг.

Қуёш каби зафар бўлур намудор,
Қуёш каби сўнмас соодатимиз.
Қуёш каби юксак мартабамиз бор,
Доим булутларнинг устидамиз биз.

Ҳар бир хислатимиз күёшга монанд,
Абадий ҳаётнинг манбаи бизда.
Барча олам бўлур биздан баҳраманд,
Ҳаётбахш нурларнинг маншай бизда

Биз гарбга йўл олдик мисли офтоб,
Юрган йўлимиздан гуллар унажак.
Биз қуёшмиз, бизга беролмайин тоб
Фашизм — жинчироқ албат сўнажак.

Дўстлар, ишонч билан кутингиз бизни,
Кутганингиз каби қуёшни шарқдан.
Қутқарамиз зулмат қўйнидан сизни.
Хур бўлур қайтадан муқаддас Ватан.

Ҳеч қаҷон бизлардан умид узмангиз,
Баҳор фаслидаги қуёшдай бўлиб,
Қуёшдай жилмайиб, қуёшдай тўлиб
Фалаба тонгида келамиз шаксиз.

1942 йил, ноябрь.

МИНАЙ БОБОГА

(Якуб Коласдан)

Салом сенга, эй Минай, оташин салом!
Салом юракдан!
Сен бизларга қадрдон, эй ширин калом,
Сен — бизнинг ватан.

Оқ күнгилли, ақлли, камтарсан Минай,
Еқимли сўзинг.
Неман соҳилидаги кекса эмандай
Бардамсан ўзинг.

У эман бўронларга бошини эгмас,
Барҳаёт сен ҳам.
Тотиб кўрди қаҳрингни фашист — ақли паст,
Тўғри келган дам.
Мардлигингни билди ёв қизиганда жанг,
Даҳшатда ҳамон.
Душманга шафқатсизсан, жангларда зарбанг
Кескин, беомон.

Гўдагингни осди ёв демайин увол,
Бераҳм жаллод.
Фашист ёндирган уйнинг кулини шамол
Ерга сочди бот.

Үрмон ичра кимсасиз ғарибсан, падар,
Ғамли кунларда.
Гулхан иситар сени саҳарга қадар,
Салқин тунларда.

Шундай, баъзан, жафоли, ғамли онлардан
Нола этардинг.
Қариганда айрилдинг қадрдонлардан,
Оғирдир дардинг.

Аммо ёшингни артиб ташлаб, душманга
Бўлдинг бетма-бет.
Дединг: ҳеч вақт дўстларни бермайман санга,
Жаҳаннамга кет!

Шафқат этмай, ёвларни жанг қизиганда,
Қирасан ҳамон.
Гўрда чири, эй малъун, Гитлер газанда,
Заҳарли илон!

Қадрдон Минай бобо яшагин минг бор,
Олқиши юракдан.
Жанг қиласиз яшнасин, дея, баҳтиёр —
Янгидан ватан.

1942 й.

ТЕРИМЧИ ҚИЗГА

Бахтиёрсан: ғўзаларинг хўп
Лўппи-лўппи бўлиб очилган.
Гўё зангор шоҳи узра кўп
Парча-парча кумуш сочилган.

Йўқ, янглишдим, ўхшатолмадим,
Кумуш эмас, кумушдан ҳам соз,
Бу бир ноёб асл матоким,
Ҳар толига тилла берсанг оз.

Чунки булар сенинг қўлингда
Ардоқланиб вояга етган.
Юрганингда соғу-сўлингда
Болалардай эркалик этган.

Чунки булар олтин ерингдан
Униб чиққан шарафли меҳнат.
Чунки булар кумуш терингдан
Сугорилган тоза муҳаббат.

Чунки булар юзинг каби оқ,
Кўнглинг каби мусаффо, майин...
Назар солсанг ортар иштиёқ,
Ҳусни тўлар очилган сайин.

Завқ уйғонар боққан кишида,
Шунча кўркам бўлмиш пахтазор.
Кўсакларнинг очилишида,
Сенинг кумуш табассуминг бор.

Далага сен биринчи карра
Чиққанингда дегансан, жоним,
Қуллик юзин кўрмайин зарра,
Мангу кулсин Ўзбекистоним.

Биламан ер ҳайдаган чоқда,
Жангда бўлган хаёлинг бутун.
Назарингни тортган узоқда
Днепрни қоплаган тутун.

Меҳрингни ҳам бирга сепгандинг
Ерга чигит эккан онингда.
Кубанликлар, украинларнинг
Кезар эди ишқи қонингда.

Ғўзаларни чопганда бардам
Дўстларингни айлагансан ёд,
Қон этганди қалбинги, эркам,
Дон бўйида кўтарилган дод.

Сув ичганда ғўзалар бари,
Нур сочганда бошингда қуёш,
Қўз олдингдан кетмаган нари
Белоруслар ерга тўккан ёш.

Сен шуларни ўйлаган дамда.
Файратингга файрат қўшгансан.
Озод бўлсин, ётмасин ғамда
Дегансану, ишга тушгансан.

Юртда байрам этилсин, дея,
Тез фурсатда зафарнинг тўйи,
Ғўзалар кўп этилсин, дея
Парвариш қилгансен ёз бўйи.

Мана энди ғўзаларинг соз,
Лўппи-лўппи бўлиб очилмиш.
Далаларга бергали пардоз.
Гўё ҳадсиз кумуш сочилмиш.

Тер чевар қиз, ўтмасин дам. тер!
Бармоқларинг асти толмасин.

Барчасини фронт учун бер!
Бир тола ҳам ерда қолмасин!

Бу ғўзанинг ҳар бир толаси
Сиртмоқ бўлар душман бўйнига,
Кўкка чиқар ёвнинг ноласи
Тезроқ етар ажал қўйнига.

Фашизмнинг қутурган ити
Мажақланур ҳақлик тошида,
Бу ғўзанинг ҳар бир чигити
Бомба бўлиб портлар бошида.

1942 йил, ноябрь.

Я Н Г И Й И Л Ш Е Ъ Р Л А Р И

I

Б И Р И Н Ч И К Е Ч А

Зангори осмонга, оқ қирларга бок,
Нақадар чиройли бу аёз кеча!
Бахтиёр шоирнинг варағидай оқ,
Кумуш табассумли бу баёз кеча!

Ёнар табассуми январь қорининг,
Ойнадек акс этар юлдузларни ях.
Оналар ўғлининг, қизлар ёрининг
Саломатлигига кўтарар қадаҳ.

Нозик қадаҳларнинг жаранглашидан,
Азамат тўпларнинг наърасигача,
Бу улуғ, зафарбахш йилнинг бошидан
Хужумга ундайди бизни бу кеча.

Бу кеча оламга қудратимиздан
Дарак берар жангда тўпларнинг саси.
Бу кеча ўрмонлар, қирлар устида
Бўлажак зафарнинг ўйнар шуъласин.

II

Б А Х О Р И С Т А Г И

Янги йил кечаси, юзларинг гулгун,
Оппоқ қўлларингда чайқалар бода.
Гўё оқ қирларда баҳор ўйнайди,
Гўё булбул сайрар, эсар шаббода.

Менинг димоғимга баҳор гулининг
Атилари келиб урилди десам,

Ишонмадинг, гўзал. Бода ичганда
Гул бўлиб очилдинг, нега, йўғасам?

Нечун табассумли чеҳранг кўзимни
Баҳор қуёшидай ўзига тортди?
Очилимоқчи бўлиб турган ғунчадай,
Нечун лабларингда қизиллик ортди?..

Эшикда кумуш қор, мармар совуқлар,
Мен сенга сўзладим баҳор ишқидан.
Чунки қалбим тўла баҳор истаги,
Хаёлимни чорлар лолазор, чаман.

Ёлғиз мен эмасман, баҳор истаган,
Украинамда ҳам баҳор истаги.
Белорусиямда, Қrimимда ҳам
Янги наврўз, янги наҳор истаги.

Янги йил кечаси шул сабабдан қалб
Зафар номли баҳор кел, деб, қистайди.
Кўзларим, янгидан бутун ўлкани,
Баҳор либосида кўрмак истайди.

1942 йил. декабрь.

ЮКСАЛ

Юксал пўлат қушим, юксал лочиним!
Юксал — минглаб, ёвнинг етсин қазоси!
Юксал қуёш каби, юксал ой каби,
Сен билан безалсин юртнинг фазоси!
Юксалки, сен билан юксалар ўлка,
Юксалар саодат, юксалар ғурур.
Юксалки, сен билан юксалар ишонч.
Юксалар жасорат, муҳаббат, суур.
Сен юксалганингда очилар ғунча.
Севинч билан тўлиб кулар норасти;
Хурсанд бўлиб булбул чалар созини,
Майсалар, чечаклар чайқалар аста.
Соянг бошимизга баҳт бўлиб қўнар,
Юксал, эй, ҳумомиз, кўкка қанот қоқ!
Дарёлар шодланиб айлар табассум.
Ўрмонлар олқишилар силкитиб япроқ.
Йўлингда интизор олтин юлдузлар,
Юксал, сени кутар шарафли сафар.
Сенга ҳамроҳ бўлур эрк шамоллари,
Мададкоринг бўлур, тантана, зафар,
Юксал-да, кун ботар тарафга йўл ол,
Чок эт булултарнинг мармар тўшини!
Еғдир бомбаларни ғаним устига,
Қарға-қузғун есин унинг гўшини.
Ёвга ўлим ортган пўлат қарчиғай,
Утказма дамларни, бомбаларни тўк!
Фарёд кўтарилисинг душман юртида,
Ер ларзага келсин жарангласин кўк!
Жарангласин фазо бомба зарбидан,

Қирқилсин ёвузнинг сўнгги нафаси!
Еғдир бомбаларни кулпарча бўлсин,
«Янги тартиб» деган ўлим қафаси!
Юксал юртимизнинг ғурури, юксал!
Соянг бошимизга баҳт бўлиб қўнар.
Юксалки, юксалар бизда саодат,
Фанимнинг юртида ҳаётлар сўнар.

15. XII. 42.

ИККИ ЭЛЛИ ХАТ

Билсанғ эди, жоним, нақадар ширин,
Жанглар түфөнида сизни ўйламоқ.
Нақадар севинчбахш, ҳаяжон тұла
Дам олиш өнглари сиздан сүйламоқ.

Окопларда ётиб қулоқ соламиз
Келармикан, дея, уйдан бир хабар.
Сиз томондан келган ҳар кичик садо
Биз учун туюлар ғоят мұтабар.

Йұлларда ястанур назарларимиз.
Хат-хабар келмаса бүламиз диққат.
Чанқоқ күзимизга түтиә бўлур
Сиз томондан келган икки элли хат.

Бу сүзларни, гүзал, хотириңгда тут.
Икки элли хатни аяма мендан.
Йўқлаш одатини қилмагил канда,
Шугина, шугина илтимос сендан.

1943 йыл, январь.

ХАЁЛИМ СЕНДА

Құлларим милтиқда, күзларим ёвда,
Аммо, сен томонга саир этар хаёл.
Түшагида кулиб ётган чақалоқ,
Шоқи түқимоқда бұлған қиз, аәл,
Колхоз бойлигини қўриқлаб турған,
Үғли жангга кетған кекса қоровул,
Қилич ясамоқда бұлған ҳунарманд,
Ховлингда очилған бир туп қизил гул,
Құллар замзамаси, сувлар жилваси,
Фарғона канали, Зарафшон ва Сир,
Ўзоқ кечалари саҳарга тегру
Биз учун шеърлар ёзувчи шоир,
Қулунлар кишнаши, қўзи маъраши,
Кечда чумчуқларнинг чирқиллашлари,
Тупроқ chanгитмоқда бұлған товуқлар,
Уй, клуб, маҳалла, чойхона бари
Турна қатор бўлиб ўтар хаёлдан.
Шу он қўшиқларинг келар тилимга,
Сени хаёлимга келтирған ҳар зум
Оlam-олам севинч солар дилимга.
Қўшиқларинг янграр окоп устида,
Босилар милтиқнинг тепкиси аста.
Тарқ этар дунёни бир гала фашист,
Бир галаси бўлар ўқимдаи хаста.

Құлларим милтиқда, күзларим ёвда,
Душманга оташин ғазаб бор менда...
Окопда ётсам ҳам, ҳужум қилсам ҳам,
Ёвин ўлдирсам ҳам хаёлим сенда.

1943 ғили, январь.

ИЛТИМОС

Муддаом Ватанни қўриқлаш.
Ватан учун тикдим жонимни.
Ёв эҳтимол ўлдирап, аммо
Толтай олмас ерга шонимни.

Чунки қанча уринмасин у
Қайтаролмас орқага мени.
Қўрқитолмас ҳеч қачон душман
Чунки севдим Ватанни, сени.

Бу жангда мен душман устидан
Ҳар галгидай, ғолиб бўларман.
Еки қизғин ҳужум пайтида
Уқ ерману бирдан ўларман.

Аммо, майли нима бўлса ҳам
Илтимосим: унутма мени.
Чунки мен оловга кирганда
Унутмадим Ватанни, сени.

ВАЪДА

Мен кетганда кўнглинг бузилди,
Кўкрагимга эгилди бошинг.
Марварид шодаси узилди:
Кипригингдан тўкилди ёшинг.

Балки ҳижрон пайтида сени
Ваҳималар ўраб олгандир.
Балки ёмон, оғир шубҳалар
Юрагингга заҳар солгандир.

Холбуки мен қайга бормайин,
Муҳаббатинг менинг қонимда.
Эртаю кеч олтин хаёлинг
Ҳамсафардир менинг ёнимда.

Хоҳ ишонгил, хоҳ ишонмагил,
Шунчалар ҳам бўлибман шайдо,
Қай томонга солмайин назар,
Қаршимда сен бўласан пайдо.

Кун чиққанда кунга қарайман,
Юзинг бўлур шу дам намоён.
Ой чиққанда ойга қарайман,
Жилва қилур гул юзинг ҳамон.

Шаршаралар ёнидан ўтсам,
Эшитилар майин овозинг.
Қулоқ солсам булбул товушига,
Эшитилар қўшифинг, созинг.

Кўзларингдек оҳу кўзлари,
Асир этар мени шунчалар.
Кўз олдимга келар лабларинг
Жилмайганда тонгги ғунчалар.

Ватанимнинг гўзалликлари
Сени ҳарчоқ эслатар, ишон!
Гулзорлардан эсган шаббода
Сунбулингдан етказур нишон.

Янги япроқ ёзган қизил гул
Ёноғингдан келтиур хабар.
Ҳарнеки бор сени эслатган
Менинг учун ғоят муътабар.

Ваҳмаларни иргитиб ташла!
Шубҳаларга эътибор этма!
Бир дақиқа унугсам агар.
Майли, мени асти ёр этма!

Қайғудан қоч, ўзингни сақла
Навбаҳорнинг гулидай тоза.
Бахтимизни булбуллар сайрап,
Дунёларга кетар овоза.

Ғалабага ишончим комил,
Ҳа демасдан қайтиб борарман.
Ўтган жангдан ҳикоя сўзлаб,
Сочларингни ўзим тарарман.

1943 йил, январь.

О Н Т

Сен амин бүлгил, сени мен хору зор этсам — ўлай,
Сенга кулфат, қайфу-там, ҳасратни ёр этсам — ўлай.

Беҳаё малъунга эрк берсам сени қул қилгали,
Кенг жаҳонни кўзларингга танггутор этсам — ўлай.

Судратиб қўйисам сочингдан ёвга, ер ютсин мени,
Хўрлатиб кўз ёшларингни шашқатор этсам — ўлай.

Юз ўгирсам лолазоримдан,— ўзинг ўлдир мени,
Ёвга берсам гулшанимни, гулни хор этсам — ўлай.

Жангда душман устига мардона от солдирмасам
Ё чекилсам, ёки қўрқиб шармсор этсам — ўлай.

Тўғри келган чоғда иблис бошини шарт узмайин,
Додига солсам қулоқ, ё эътибор этсам — ўлай.

Бор экан юртимда ёв, қонини тўкмакдан бўлак
Ўзга савдо айласам, ё бошқа кор этсам — ўлай.

Тупроғим энг сўнгги ёвдан бир йўла бўлганда пок,
Шодлигимдан ер ўпиб йиғлашдан ор этсам — ўлай.

Жанг тугаб, олтин зафар бизларга гул тутган замон,
Қуш бўлиб ёнингга учмай, интизор этсам — ўлай.

ФАЗАБ

Кет! Йўқол! Малъун, касофат!
Кет, жаҳаннам қаърига!
Бўлди, бас, дунёни бузмал
Кир, қаро ер бағрига!

Титрама, номард жавоб бер,
Барча бадкоринг учун.
Хун тўлайсан, энди, элга
Берган озоринг учун.

Хун тўлайсан, энди, малъун,
Барча қурбонлар учун,
Ҳеч гуноҳсиз ўлдирилган
Беҳисоб жонлар учун.

Ёндирилган хону монлар,
Боғу бўстонлар учун.
Хун тўлайсан куйдирилган
Зўр гулистонлар учун.

Титрама, ҳайвон, ўчим бор.
Сўзларим тўлган ғазаб.
Мен сенинг азроилингман,
Кўзларим тўлган ғазаб.

Асти ёзилмас хуморим,
Тўкмасам ёшингни мен.
Чиқмас армоним кўнгилдан,
Кесмасам бошингни мен.

Җүзма құл, аҳмоқ бўлиб, ким
Қутқарур ғамдан сени?
Қайси тангринг сақлай олгай
Энди зарбамдан сени?

Лаънат, эй, туққан онангга!
Қонли дидорингга туф!
Туф! Сенинг оламда жумла
Айлаган корингга туф!

Битлиқи, келгинди ҳайвон,
Беҳаё турқингга туф!
Гитлер отлиқ малъунингга,
Қон ичар ирқинингга туф!

Яңчилар чоғинг етишган,
Қон бўлур ёшинг сенинг.
Ярқирап дастимда шамшир,
Қирқилур бошинг сенинг.

1943 йил, январь.

ЖАИГЧИ ДУСТИМ ГА

Жаңғда мард бүл! Бүлмаса халқ
Эътибор этмас сенга!
Құрқма, дүстим, шунда үқлар
Асти кор этмас сенга.

Ев сени сүлдирмоқ истар,—
Сен уни сүлдир бурун.
Ев сени ўлдирмоқ истар,—
Сен уни ўлдир бурун.

Бор жадаллаб ёвга қарши!
Жаңғда ёз эркин қанот!
Үйлама, ёвдан қочишлиқ
Фикрини бошингдан от!

Ев жудо қилмоқчи бүлса
Лолазорингдан сени,
Айру солмоқ истаса у,
Гулузорингдан сени,

Масканинг, озодлигингга,
Бахтинга чанг солса ёв,
Боғу роғинг, гулшанингни
Топтаса ёв беаёв,

Жонажон халқингни қирмоқ
Иstabон жанг қилса у,
Қанча қон-қардошларингнинг
Холини танг қилса у,

Қайси виждон бирла қочгунг
Қутқариб жонингни сен?
Қайси юз бирлан айсан
Бир қошиқ қонингни сен?

Ур жадаллаб, ерга кирсин
Ул фашист номлик бало!
Ур, йўқолсин бир умрга.
Гул диёргингдан вабо.

Сен агар мардларча ўлсанг,—
Ифтихор айлар элинг.
Гул экиб қабрингга мангу
Лолазор айлар элинг.

Бил шуни, номардча ўлсанг,—
Сендан ор айлар элинг.
Кўммагай, итларга ташлаб
Хору зор айлар элинг.

Қайтма, қўрқоқ ном кўтарсанг,
Ҳамма хор айлар сени.
Кўрсатиб бармоқ билан эл
Шармисор айлар сени.

Мард бўлиб қайтсанг элингга,
Ҳамма халқ пешвоз чиқар.
«Келди ғолиб мардимиз»— деб
Мақтаган овоз чиқар.

Толпиниб қаршингга қушдек,
Севгили ёринг чиқар.
Барқ уриб шафтоли, олманг,
Нашватинг, норинг чиқар.

Даста-даста гул кўтарган.
Қизчалар — гуллар чиқар.
Соз чалиб барно санамлар,
Зулфи сумбуллар чиқар.

Жангда жавлон урмасанг,
Халқ эътибор этмас сенга.
Қўрқма дўстим, шунда ўқлар.
Асти кор этмас сенга.

МЕНИ КОИМА

I

Дараксиз кетдинг, деб мени койима,
Унугандир, дея қилмагил, гумон.
Еллар, дарак еткиз, дейман, ойима,
Тонгда кумуш рангга кирганда тумон.

Қатор-қатор бўлиб учганда қушлар,
Ёрга мендан хабар етказинг, дейман.
Меҳмон бўлиб бир тун боғида тунаб,
Қалбидан шубҳани кеткизинг, дейман.

Сен томон учганда қизил самолёт,
Яна ёрга салом олабор, дейман.
Салом, деб бошидан бир айланиб ўт,
Йўлларимга жонон интизор, дейман.

II

Хат ёзмадинг, дея койима мени,
Қоғоз қоралашга тегмайди қўлим.
Чанггалимдан тушмас қилич ва милтиқ,
Олиб бормоқдаман фашистга ўлим.

Мендан дарак кутсанг, информбюорога
Қулоқ сол, у мендан еткирар хабар.
Мендан дарак берур ўтилган йўллар,
Олинган ўлжалар ва ўнлаб шаҳар.

Чунки шаҳар олган, ўлжа туширган
Баҳодирлар билан мен ҳам сафбаста.
Мен сен учун тўқай ёвнинг қонини,
Сен ҳам менга атаб тўпла гулдаста.

ЎЗБЕКИСТОН

Эй муқаддас гул диёrim, гулшаним, жоним менинг,
Мен сенинг бағрингда ўстим, йўқdir армоним менинг.
Сен билан ўтмоқда шодон ҳар кун, ҳар оним менинг.
Жон фидо бўлсин сенга, эй Ўзбекистоним менинг.
Шуҳрати оламни тутган шавкатим, шоним менинг.

Тупроғинг олтин, тошинг гавҳар, қуминг гўёки дур,
Юксалар гул боғларингдан кўкка соз, кулку, сурур,
Босмагай қўксингни ҳеч зулмат, яшайсан мангук хур,
Сочди зўр Ленин қуёши баҳтиёр бошингга нур,
Эй, саодат парвариш қилган гулистаним менинг.

Пахтазоринг, мевазоринг, шўх оқар сойинг гўзал.
Гуллаган води, адирлар, кишинаган тоийинг гўзал,
Ер ва осмоннинг, қуёшинг, юлдузинг, ойинг гўзал,
Яшнаган қишлоқ шаҳарлар... қўйчи, ҳар жойинг гўзал,
Эй, гўзал жаннатга монанд нурли бўстоним менинг.

Пахта, мева, қанд, асал, чабгул, ипак, донинг сара,
Тош кўмир, олтин, кумуш, нефть ранг-баранг конинг сара,
Аслаҳа, жабдуқ, қилич, тулпор ва қалқонинг сара,
Жангда ҳам меҳнатда олган шавкатинг, шонинг сара,
Кўп фазилатларга тўлган бебаҳо коним менинг.

Кенг, улуғворсан: Ҳазар, Болтиқ, Азов баҳринг сенинг;
Чувъ, Днепр, Сир, Зарафшон, Нева, Дон наҳринг сенинг;
Андижон, Харьков, Қозон, Ленинград шаҳринг сенинг,
Москва севган диёринг, Москва фаҳринг сенинг,
Бағри паёнсиз маконсан Ўзбекистоним менинг.

Қилғали гулшанларингда бахтли инсонларни ов,
Құл қиласы, деб йўлларингга солмоқ истаб қонли ғов,
Қон ичиб, ўт ёғдириб, даҳшат солиб келгандага ёв,
Жангга кирдинг қўлда шамшир, ёвни қирдинг беаёв,
Ҳамла қилдинг ит фашистга жангда арслоним менинг.

Доимо ғайрат, сабот марданалик қилмишларинг,
Иш билан, ижод билан ўтмакда ёзу қишлолинг,
Барча маҳсулинг фронтга, жанг учундир ишларинг,
Ёвни талқон айламоқда жангда алпомишларинг;
Барча қойилдир сенга, майдонда жавлоним менинг.

Қолмасин ёвдан нишон, иргит жаҳаннам қошига,
Боқма оҳу зорига, раҳм айлама кўз ёшига,
Қилмасин қайтиб ҳавас, ур, ўхшатиб сол бошига,
Ур, илон кулпарча бўлсин, ур разолат тошига.
Деб буюрди сенга донишманд қўмондоним менинг.

Енгасан, олий қўмондон, жангда бардошинг билан,
Украинлар, донлилар, кавказли қардошинг билан,
Армани, қирғиз, қозоқ ҳам бошқа йўлдошинг билан,
Ҳам улуғ рус халқидай мардана қўлдошинг билан,
Ўчмагай, тарихда қолгай шонли давроним менинг.

Жанг тугар, жангдан бўшарсан, дам олар онинг келар,
Үйнатиб тулпорни ғолиб уйга арслонинг келар,
Севганинг, ўғлинг, жигаргўшанг, азиз жонинг келар,
Тўй қиласан — ҳар тарафдан кўп қадрдонинг келар,
Қутлабон бахтингни куйлар шунда достоним менинг.

1943 йил, февраль.

К Е Л

Кел ҳаётим, шавкатим, от ўйнатиб мардона кел!
Кел, кўнгил дарёсида ётган асл дурдона кел!

Интизордир йўлларингга гуллаган водий, чаман,
Мевазор, гулшан, ҳиёбон, қир, адир, гулхона, кел!

Йўлларингга гул сочай пешвоз чиқиб қаршингга мен,
Чарх уриб бошингда минг карра бўлай парвона, кел!

Айлагил васлингга ҳамдам ошиқий шайдони, жон,
Куймасин ҳижрон ўтида ўртаниб жонона, кел!

Бўлди бас, кутдирма ортиқ тоқатим тоқ, ўргилай,
Интизорлик торта-торта бўлмайин девона, кел.

Кел! Фақат бор битта шартим: қўймагил ёвдан асар,
Сўнгра ғолибларча тулпор ўйнатиб мардона кел!

Кел саодат соқчиси бахтингга мен Уйғун бўлай;
Сен зафар гулшанларидан гул сочиб ҳарёна, кел!

1943 йил, февраль.

К У Т

Қайтаман албатта, дилдор, қайтаман, мардона кут!
Қайтаман, күнглингни шод эт, бебаҳо дурдона, күт!

Интизорсан йўлларимга, яхши, онглайман фақат,
Қайтаман, сабр айла бир оз, тошмасин поймона, кут!

Гулозим, гулдаста ушлаб қаршилар чоринг яқин.
Мен бориб ҳуснинг чироғига бўлай парвона, кут!

Қайтаман, гулшанда албат бирга бўлгаймиз яна,
Куйма, бас, ҳижрон ўтида ўртаниб жонона, кут!

Тоқатинг тоқ, менда ҳам ҳажрингда тоқат қолмади,
Интизор бўл майли, аммо бўлмагин девона, кут!

Сен амин бўл, қўйматайман асти душмандан нишон.
Сўнг шарафлар бирла ғолиб қайтаман, мардона кут!

Қайтаман иқбол гули баҳтингга мени Уйғун бўлиб,
Сен муҳаббат гулшанидан гул сочиб ҳарёна, кут!

1943 йил, февраль.

ДУШМАНЛАРГА ЖАВОБ

I

«Обер-ефрейтор Иоахим Бауман
қўйидагиларни ёзади: «Сталин-
град учун жуда кўп немис қо-
ни тўкилди, аммо бизлар ҳеч
нарсага эришолмадик».

(Совет Информация Бюросининг
ахборотидан)

Дарё-дарё қонинг тўкилди
Сталин шаҳрининг ёнида.
Тош, гиёҳ, сув, тупроқ бўялди
Ит эмган ирқингнинг қонидан.

Улган кунинг, қуёш ботар чоғ
Фарб уфқида акс этди қонинг.
Гитлер — уч кун мотам тут! — деди
Берлинга, сен жон берар онинг.

Сен янглишдинг, ақли паст фашист,
Арслон эди келиб қопганинг.
Ғалаба, деб, келдингу, абраҳ,
Мағлубият бўлди топганинг.

Ҳеч нарсага эришмадик, деб
Фигон чекма, ҳасрат қилма кўп!
Бир нарсага эришдинг, шу бас:
Мисинг чиқди, расво бўлдинг хўбл

II

«Унтер офицер Куне ёзади:
«Иозеф Росснинг ити бор эди,
бу итни ҳам сўйиб едик. Ишо-
нинг, бу ҳақиқий гап».

(Совет Информация Бюросининг
ахборотидан)

Ишонаман, гапларинг тўғри,
Рост гапирдинг умрингда бир гал,
Ҳеч нарсадан тоймайсан, суллоҳ,
Вазиятинг танг келган маҳал.

Аҳволингта маймун йифлади,
Шунчалар ҳам 1 эди ҳолинг.
Очлигингдан битилиқи ўғри
Қолмаганди сира мажолинг.

Чоранг қанча, ит емай номард,
Үлмак учун келганда галинг.
Шу қадар танг бўлдингки ҳатто
Асир тушда фельд-маршалинг.

III

«Обер-ефрейтор Иоахим Бау-
ман қуйидагиларни ёзади: «Ва-
танимизга олиб борадиган йўл-
ларнинг ҳаммаси беркитилган».

(Совет Информация Бюросининг
ахборотидан)

Кўп улума, жонга тегдинг, ит!
Йўқол нари, кўрмасин кўзим!
Йўл ахтариб овора бўлма,
Йўл кўрсатиб бераман ўзим.

Марҳамат қил, келгинди шайтон,
Сенга энди биргина йўл бор.
У йўл қора лаҳад йўлидир.
Энди сенинг масканинг мозор!

1943 йил, февраль.

ҚАҲРАМОН ЖАНГЧИГА

Мингдан орті, ёвни қирдинг,
Барча қойилдір сенга!
Сен билан фахр этди, элнинг
Күнгли мойилдир сенга!

Мисли булбул этди парвоз
Шұхратинг боғ устида.
Орденинг күксингда, гүё
Кун чиқар тоғ устида.

Балли эр, туққан онангга:
Офарин! Қандингни ур!
Қўқда олқишилаб дамо-дам
Кун сочар бошингга нур.

Қутлади, мардум, сени халқ
Кексалар, норасталар.
Қутлади барно келинлар,
Силкитиб гулдасталар.

Қутлади мадҳингни куйлаб,
Соз чолиб қызлар сени.
Қутлади дарё ва кўллар,
Кир ва денгизлар сени.

Қутлади гулшанда гуллар,
Боғда булбуллар сени.
Қутлади қоши қаламлар,
Зулфи сунбуллар сени.

Қолмасин ёвдан асар, ҳеч
Кексалар, ёшлар ҳақи,
Украинлар, донликлар ҳам
Бошқа қардошлар ҳақи!

Үлфатинг, дўстинг, онанг ҳам
Севгили ёринг ҳақи,
Анжиринг, шафтоли, олманг,
Нашватинг, норинг ҳақи,
Пахтазор, ферӯза кўллар,
Қир ва денгизлар ҳақи,
Яйраган, ўлкангда озод,
Бахтиёр қизлар ҳақи,
Ур, касофат парчалансин,
Ур, жаҳаннам тошига!
Ур, мажақлансан чайн, ур,
Ухшатиб сол бошига!

Порлаган илминг ва шеъринг
Янграган созинг ҳақи,
Пойтахting — Москваниг ҳам
Ленин устозинг ҳақи,
Бахтиёр келгуси кунлар,
Шонли тарихинг ҳақи,
Партия, шонли ватан ҳам
Меҳрибон халқинг ҳақи,
Ур, қабоҳат ерга кирсин!
Ур, харом ўлсин бало!
Ур, йўқолсан боғларингдан,
Лолазорингдан вабо!

А Н О Р

Наманган шаҳридан, гўзал Гуландом,
Менга юборибсан совға деб анор:
Гўёки мужассам оташин салом,
Ҳар бир донасида табассуминг бор.

Чексиз севинч билан мен уни сўйдим,
Сўйдиму лаззатнинг завқига толдим:
Гўё лабларингга лабимни қўйдим,
Гўё ёнофингдан бўсалар олдим.

Кўрган замониёқ мени этди жалб
Ёқут доналарким, серсув ва бўла.
Гўё юборибсан ҳароратли қалб,
Гўё бир қути ким, лаълилар тўла...

Бир чоқ назаримда анор донаси
Ёқут кўзгучага айланди бирдан,
Хотиротга тўлди дилнинг хонаси:
Акс этди кўзгуда поёнсиз ватан.

Мен шу кичик, ёқут кўзгу орқали
Кўрдим Фарғонанинг гўзал боғларин.
Чанқоқ назар билан боққан маҳали
Кўрдим шабнам ўпган гул япроқларин.

Шу кичик, мусаффо, ёқут кўзгуда
Акс этди Қримнинг баҳор чоғлари,
Сибирь тайгалари, ширин уйқуда
Етган чақалоқлар, Памир тоғлари.

Акс этди Амунинг кумуш жилvasи,
Кремль юлдузи, сен юрган чаман,
Белоруслик қизнинг ёнган кулбаси,
Қир, ўрмон, денгиз, кўл, поёнсиз ватан.

Шу он интиқомга, жангга чорлади
Мени, сен юборган у оддий анор.
У, ғазаб юлдузи бўлиб порлади,
Қаршимда, дилимда ўт бўлиб ёнар.

Бир ўтки, ёндирап ёвни беомон,
Бир ўтки, ёндирап зулматни буткул,
Бир ўтки, сўнмайин ловиллар ҳамон,
Бир ўтки, айлагай ёв қасрини кул.

Сен юборган анор қаршимда ҳамон
Қасосга чорловчи ўт бўлиб ёнар.
Мен кетдим, Гуландом, кунботар томон,
Мисли қизил байроқ қўлимда анор.

1943 йил, март.

БАҒИШЛОВ

Сизга, бахтимизнинг посибонлари,
Сизга, эрк боғидан чечак терганлар,
Сизга, халқимизнинг жонажонлари,
Сизга, юргаб кўкрак керганлар,
Сизга, ватанимнинг қаҳрамонлари,
Сизга, баҳодирлар, қизил мерганлар,
Сизга, элимизнинг меҳрибонлари,
Сизга, ғалабадан мужда берганлар,
Бағишлинуру шеърим, китобим, созим,
Қадрдонлар учун гуҳфалар лозим.
Мен туҳфа айладим шеърий чаманда,
Очилган ранг-баранг чечакларимни.
Сиз туфайли мағрур айладим ханда,
Бошиңгизга сочдим олтин, заримни.
Сизга, бағишлинуру бу китобимнинг
Ранггин, ҳароратли, мазмундор сатри.
Севинч баҳш айласин сизга бофимнинг
Илҳом ели билан ёйилган атри.

Йўлланг завқингизни ва фикриңгизни
Сайр этсин тулшани шўх назар ташлаб.
Келинг, жондан севган дўстларим, сизни
Ўзим олиб кирай оҳиста бошлаб.
Бу бир шеърий чаман, гули ранг-баранг:
Бирида бокира қизларнинг нози,
Бирининг бағрида гулдурос ва жанг.
Бирининг қўлида севгининг сози.
Бири ёрингиждан келтирас хабар.
Бирининг юзида барқ урар ҳаёт.

ЖАФО ҚИЛМА

Тарк этма назокатни, хулқингга жафо қилма.
Иzzатни бериб елга, беҳуда сафо қилма.

Умрингни хароб этма ўткучи ҳавас бирлан,
Ишқ бошқа, ҳавас бошқа — бу йўлда хато қилма.

Рухсори гўзалларга одобу илм лозим,
Инсоний камолотни ҳуснингга бино қилма.

Сен сози муҳаббатсан, гулшанда гули раъно,
Ишқингни кўча-кўйда юргучи гадо қилма.

Уйғонди чаманларда; чок этди яқо булбул,
Куйдирма у шайдони, бас энди наво қилма.

Ноз этма, садоқатлик ошиққа тараҳҳум қил,
Кўнглига ғараз тўлган номардга имо қилма.

Одоби гўзалларнинг санъатда топар равнақ,
Санъатга хилоф ишни руҳингга физо қилма.

Ёд айла гаҳи, Уйғун исмингни баён этди
Шеърига қилиб маржон, сен унга жафо қилма.

1943 йил, апрель.

БАҒИШЛОВ

Сизга, баҳтимизнинг посибонлари,
Сизга, эрк боғидан чечак терғанлар,
Сизга, халқимизнинг жонажонлари,
Сизга, юртни қўрғаб кўкрак керганлар,
Сизга, ватанимнинг қаҳрамонлари,
Сизга, баҳодирлар, қизил мерғанлар,
Сизга, элимизнинг меҳрибонлари,
Сизга, ғалабадан мужда берганлар,
Бағишлианур шеърим, китобим, созим,
Қадрдонлар учун гуҳфалар лозим.
Мен туҳфа айладим шеърий чаманда,
Очилган ранг-баранг чечакларимни.
Сиз туфайли мағрур айладим ханда,
Бошингизга сочдим олтин, заримни.
Сизга, бағишлианур бу китобимнинг
Ранггин, ҳароратли, мазмундор сатри.
Севинч баҳш айласин сизга боғимнинг
Илҳом ели билан ёйилган атри.

Йўлланг завқингизни ва фикрингизни
Сайр этсин тулшани шўх назар ташлаб.
Келинг, жондан севган дўстларим, сизни
Ўзим олиб кирай оҳиста бошлаб.
Бу бир шеърий чаман, гули ранг-баранг:
Бирида бокира қизларнинг нози,
Бирининг бағрида гулдурос ва жанг.
Бирининг қўлида севгининг сози.
Бири ёрингиздан келтирас хабар.
Бирининг юзида барқ урап ҳаёт.

ЖАФО ҚИЛМА

Тарк этма назокатни, хулқингга жафо қилма.
Иzzатни бериб елга, беҳуда сафо қилма.

Умрингни хароб этма ўткучи ҳавас бирлан,
Ишқ бошқа, ҳавас бошқа — бу йўлда хато қилма.

Рухсори гўзалларга одобу илм лозим,
Инсоний камолотни ҳуснингга бино қилма.

Сен сози муҳаббатсан, гулшанда гули раъно,
Ишқингни кўча-кўйда юргучи гадо қилма.

Үйғонди чаманларда; чок этди яқо булбул,
Куйдирма у шайдони, бас энди наво қилма.

Ноз этма, садоқатлик ошиққа тараҳҳум қил,
Кўнглига ғараз тўлган номардга имо қилма.

Одоби гўзалларнинг санъатда топар равнақ,
Санъатга хилоф ишни руҳингга ғизо қилма.

Ед айла гаҳи, Уйғун исмингни баён этди
Шеърига қилиб маржон, сен унга жафо қилма.

1943 йил, апрель.

ШАКАР ТҮКИЛДИ

(Фурқатга назира)

Үтмишда йиғладинг кўп, нури басар тўкилди,
Ул чоғда ерга қадринг гўёки пар тўкилди.

Сен истадинг замоннинг ширин майидан ичмак.
Аммо шаробинг узра, афсус, заҳар тўкилди.

Қулфатда куйди жонинг, роҳатни кўрди Хисрав
Бошингга ёғди тупроқ, золимга зар тўкилди.

Аммо сени букун ҳалқ ёд этди ғоибона,
Ҳаққингга энди ҳурмат лозим қадар тўкилди.

Қадрингга етди наслинг, келтирди тоза гуллар,
Қабрингга энди, Фарҳод, гул барги тар тўкилди.

Шириналаринг хиромон боғларда шоду хуррам,
Сен севган элга энди гул сар-басар тўкилди.

Жанг қилди одилона келгинди ёвга қарши
Ҳалқинг, букун бошингга нури зафар тўкилди.

Мадҳингни куйлаган чоғ мастона бўлди Уйғун,
Булбул каби тилидан ширин шакар тўкилди.

ҚҰЗҒАЛАР ЧОҒИНГ СЕНИНГ

Етма күп қабрингда Фарҳод, құзғалар чоғинг сенинг,
Яшнади күклам мисоли энди ҳар ёғынг сенинг.

Гул сочар бошингга даста-даста Шириналар келиб,
Порлаган баҳтиң қуёши, гуллаган бөғинг сенинг.

Күп асрлар қолди зулмат қўйнида беэътибор,
Энди нур бирлан чароғон бўлгуси тоғинг сенинг.

Юксалар бир янги дунё меҳнату ижод билан,
Хуш садолар бирла тўлғандир сўлу соғинг сенинг.

Айласанг бир йўл тамошо энди сен Сир соҳилин,
Шубҳа йўқки, қолмагай кўксингдаги доғинг сенинг.

Янги тилсимлар очар наслинг букун, лозим бўлур —
Хормангиз, дўстлар! — дея, ёнига бормоғинг сенинг.

Етма, бас, қабрингда, қўзғол янги дунёларни кез.
Кўрсатар гулшани бир-бир Уйғун ўртоғинг сенинг.

СИРДАРЕНИНГ СИРИ

Сирдарё яралган кунидан бери
Кўйнида бир сирни сақлаб келармиш.
Марварид сингари сочилиб тери,
Бир сирдош ахтариб доим елармиш...

Умид отларида соҳилга чопиб,
Ҳар бир янги насл, ҳар бир асрдош,
Қанча уринмасин, кўнглини топиб,
Бўлолмати унга сира ҳам сирдош.

Кўз ёши, зўру зар ёнидан ўтиб,
Дарё тўғрига йўл олабериди.
Чанқаган насллар чўлда қон ютиб,
Кўксини чок этиб қолабериди.

Сирдошим қайда?— деб, дарё сўрибди,
Минглаб насллардан, кўп асрлардан.
Аммо умр бўйи жафо кўрибди
Қон билан сасиган фахш қасрлардан.

Ниҳоят топилгач унинг Фарҳоди,
Халақит берибди босқинчи Ҳусрав.
Соҳилда қолибди Шириннинг доди,
Ҳар бир хонабузар Сирга бўлмиш ёв.

Шундан буён дарё ахтариб сирдош,
Мана, қайта топти ўз Фарҳодини.
Топилди дарёга лойиқ асрдош,
Тингловчи дарёнинг арзу додини.

Букун Сирдарёning сирини очгали,
Фарҳод эмас — минглаб фарҳодлар келди.
Дарёning йўлига гуллар сочгали,
Шириналар — қадлари шамшодлар келди.

Сирдарёning сири сўнмас нур эди:
Барқ уриб оламга сочилар энди,
Гўё садаф ичра ётган дур эди,
Фарҳодлар қўлида очилар энди.

1943 йил, апрель.

МАРДОНАВОРА АЙТИНГ

(Киз хату)

Соғинганимни, қүшлар, күрганда ёра айтинг,
Ҳажрида куйганимни марданавора айтинг.

Тұнлар күзимга уйқу келмас, соғинганимдан.
Қалбим муҳаббатидан түлгән шарора, айтинг.

Құнглімга жон каби банд этдім муҳаббатини,
Васлим майига унда құнгли хумора, айтинг.

Гоҳи бўлиб паришон, гоҳида беқарормен,
Ҳажримда тоқати тоқ ул беқарора айтинг.

Фарғона гулшанида биз унга интизормиз,
Бизларга гоҳи-гоҳи қилсин назора айтинг.

Бизларга шафқат этмай заҳри фироқ ичирған
Душманни боғлаб оссин, албатта, дора, айтинг.

Бошларга қайғу, оғат келтиргучи фашистни,
Қилсин бошини талқон, күксини пора, айтинг.

Үйғун берур шаҳодат мен хаstadtурмен, этсин
Нури зафар билан ёр дардимга чора, айтинг.

АРЗИМНИ ЕРА АЙТИНГ

(Лигит хати)

Еллар, соғинганимни ул гулузора айтинг,
Қоши қалам, париваш, күзи хумора айтинг.

Ишқида, сұзла, жоним үртанди шунчаларким,
Хажрида тоқатим тоқ, дил пора-пора, айтинг.

Майдонда ул санам. деб, душманга бўлдим офат,
Бўстони гулга тўлган фасли баҳора айтинг.

Жанг айламоқда ёри қўрғаб саодатини
Гулшанда баҳт майидан мастона ёра айтинг.

Мен бунда интизормен васлига етмак истаб,
Арзимни йўлларимга кўп интизора, айтинг.

Ҳижрон тунида дилбар беҳуда тўкмасин ёш,
Сабр айласин, топилгай дардига чора, айтинг.

Киргизмасин мени ҳеч Фарғона гулшанига
Жонона, осмасам гар душманни дора, айтинг.

Фолиб бўлиб келурмен Ўйғун бўлур гувоҳим.
Наҳри ажал фашистни олгай канора, айтинг.

БИНАФША

Қуёш лола бўлди, уфқ — лолазор,
Қатор-қатор бўлиб ўтди турналар,
Ердан кўтарилиди қишидаги ғубор,
Демак баҳор келди... Кулди нилуфар.

Бошларга ёмғирдан инжу сочари,
Саҳрода гул гиласам ёпари келди.
Кўлига бинафша конверт ушлаган
Мана, гулбаҳорнинг чопари келди.

Бинафша конвертни очган замони
Баҳорнинг ҳидига тўлди димоғим.
Қуёш нури билан артар самони.
Бинафша табассум айлади боғим.

Нозик эгилган бош, майин латофат,
Барикарам кўйлак, бинафша нимча...
Мен уни кўрганда аввал, уятчанг
Қизларни эслардим севинганимча...

Ўша эгилган бош, ўша латофат,
Барикарам кўйлак, бинафша нимча...
Аммо, бу гал кўргач, ёдимга тушди
Ёв босган шаҳарда юрган етимча...

У, бинафша каби бўйинини қисиб,
Бир бурда нон истаб юрар дарбадар.
Устига кўк кийган бинафшасимон
Онаси сўйилган, осилган падар.

Унинг қайғусига фашист сабабкор.
Уйини ёндирган фашист бомбаси.
Шаҳар осмонида жаранглар тинмай
«Хун оламан!» деган, етимнинг саси.

Етим товушига инонаман мен.
У ёқда ҳам тездан бошланур наҳор.
Бошини кўтарар етимча мағрур,
Бинафшалар сочар олқишилаб баҳор.

Шунда мен ҳам озод шаҳарга томон
Йўл оламан яёв, югурганимча.
Мени кутиб олар қизлар, кийиниб
Барикарам кўйлак, бинафша нимча...

1943 йил, июнь.

МОМАГУЛДУРАК

(Жангчи дүстга)

Тошкент баҳорининг етилган чөғи,
Шамоллар жаладан бердилар дарак.
Чақмоқдан ёрилди само қучори,
Сўнгра гуркуради момагулдурак.

Қора терга тушиб чопарди булат,
Шошилиб этаги йиртилди бирдан.
Жала овозидан бузилди сукут,
Пок бўлди гулларнинг япроғи кирдан.

Булат йиртиғидан қаради қуёш,
Олтинланди жала қийғоч нурида.
Мен баҳорни қутлаб тишда ялангбош,
Туардим жилмайиб гул ҳузурида.

Тинглардим ҳаётнинг қувноқ созини,
Оlam-олам ишонч баҳш этди менга.
Бетоқат кутардим зафар ёзини,
Баҳорий шеъримни атадим сенга.

Чунки дарак топдим бори-йўғингдан,
Сен қадам ташлардинг ғарбга музaffer.
Гулдурак — тўпингдан, жала — ўқингдан,
Чақмоқ — қиличингдан келтириди хабар.

1943 ийл, апрель.

ЖОНИМ КЕЛУР

Очилиб, гул-гул ёниб зулфи паришоним келур.
Юлдузим, кулган қүёшім, моҳитобоним келур.

Жилвалар, олтин табассумлар билан қийғоч боқиб,
Үйнатиб қош дилни ўртаб, күзи чүлпоним келур.

Юзлари гул, ғунча лаб, бошида гулдан чамбарак
Құлларида даста-даста гул, гулистоним келур.

Күнгли ғамдан, дил аламдан, күзлари намдин йироқ
Шоди-хуррам, үйнай-үйнай лаъли хандоним келур.

Фикри жүшқин, таъби нозик, ҳислари ўткур, баланд
Шеър ўқиб шоир Навоийдан ғазалхоним келур.

Гуллаган бўстонаро гулшангага монанд ўлкада
Бирга ўйнаб, бирга ўсган севгили жоним келур.

Дўстлар баҳту саодатларга Уйғунмен мудом
Гул узорим, баҳтиёrim, шавкатим, шоним келур.

САЛЮТ

Жанглар ўтиб кетар, замон шовқини
Йиллар давомида оқибат сұнар.
Табиат ўзгарад, минг йиллардан сүнг
Балки, биз билмаган гиёхлар унар.

Балки аста-секин биз күрган тоғлар
Минг йиллар сүнгида бўлурлар адо.
Ва локин шунда ҳам янги насланинг
Қулоғига бориб етар бир садо.

Бу қандай садо, деб, сўрса насллар,
Тарих жавоб берар: мардлар нидоси,
Москва шаҳридан ғолиб қўшинга
Берилган салютнинг акси садоси.

1943 йил, август.

Қ У З

Мен ғарбга йўл олдим чиқиб окопдан,
Зафар нури билан ярқирар кўзим.
Ўн икки бор бир юз йигирма тўпдан,
Салют бериб келди музaffer кузим.

Адолат қиличи ўйнар қўлимда,
Ҳамроҳ бўлди менга жасурлик ва шон,
Фашистнинг ўлиги, ўтган йўлимда
Тўкилиб ётарди мисоли хазон.

Менга жилмаярди ҳужум шомида,
Гўзал ўрмонларнинг кумуш қайнини.
Россиянинг кузи олтин жомида,
Менга узатарди зафар майини.

1943 йил, август.

ЗАФАР ҲИЛОЛИ

Кекса Днепрнинг муқаддас, зилол
Сувида акс этди ватан эрининг —
Қиличи. Гүёки кўринди ҳилол
Баҳор осмонида... Ватан шерининг
Музаффар ҳамласи, нақадар кўркам!
Сувда қилич акси гўзал нақадар!
Гүёки саодат кўкида зафар
Ҳилоли барқ урди.... Қувон эй, ўлкам!

1943 йил.

У Ч Р А Ш У В

Лола ранг бўлганда уфқнинг юзи,
Ханда айлаганда сафобахш саҳар,
Барқ урди зафарнинг олтин юлдузи,
Жанг билан олинди қадимий шаҳар.

Кўчадан ўтарди жангчилар сабот —
Матонатга тўлиб музafferона...
Фарғонали йигит ўтар эди шод
Кўзлари ғалаба нурига қона.

Ииқилган хоналар, ёнғин, кул, ғубор...
Ҳали босилмаган урушнинг изи.
Ва локин бош яланг, қувноқ, баҳтиёр,
Гул ушлаб турарди Украин қизи.

Қиз гулни узатди, йигит олди бот,
Қони жўш урарди ҳаяжонидан.
— Раҳмат,— деди, йигит, ўзида йўқ шод.
— Раҳмат,— деди, қиз ҳам табассум билан.

Йигит таажжубда, сўради қиздан:
— Ҳам гулу, ҳам раҳмат... бунча саховат?
Қиз деди:— Миннатдор бўлдим мен сиздан.
(Юзида ўйнарди маъсум латофат),

Мен сизга атиги гул бердим, холос,
Сиз баҳш айладингиз менга бир шаҳар...
Фарғоналик йигит ботирларга хос
Мағрур кўтарди қад. Куларди саҳар.

1943 йил, ноябрь.

Ү Ф И Р Л А Н Г А Н Ҳ У С Н

Үн тўртларга энди киргандир,
Аммо сочи қор сингари оқ.
Заъфарон юзида ажинлар.
Ҳасрат тўла кўзларига боқ!

Бу фашист ўғрининг иши. У
Тўкди синглиснинг қонини.
Ўғирлаган, ахир, ўшаку
Ота-онасининг жонини.

Ўша малъун, бедаво офат,
Ўғирлаган шараф, шонини.
Тортиб олган ўша касофат
Қўрчоғини, сўнгги нонини.

Ёшлигини назарга илмай,
Жабрлабди, беҳаё бандит.
Буларга ҳеч қаноат қилмай,
Ҳуснини ҳам ўғирлабди ит.

1943 йил, ноябрь.

ТАСАВВУР

Бошига фашистлар солганида ғам,
Қиз ҳар күн тонг билан қаради шарққа:
Тонг эмас, гүёки ёнарди олам,
Үхшар эди само қон ичра ғарққа.

Қувилганда фашист, битганица ғам,
Қиз яна күз солди қизарганда шарқ.
Тонг эмас, куларди шодланиб олам,
Бұлғанди күк зафар нури ичра ғарқ.

Гүё ғолибларни олқишлиб само,
Зүр бир гулдастани баланд күтарди.
Гүёки табиат мәрдларга улуг
Лаъли ранг косада шароб тутарди.

1943 йыл, ноябрь.

ҚАЙТИШ

Уч кунлик жангдан сүнг олинди қишлоқ,
Ва локин вайрона бўлганди буткул.
Фашист ўт қўйганди, ёнганди ҳар ёқ.
Хоналар ўрнида ётар эди кул.

Аммо Катерина ўйлаб турмади,
Ўзида йўқ хурсанд — тупроқни қучди,
Ортиқ ғариб бўлиб қочиб юрмади,
Ўрмонни тарк этди қишлоқقا учди..

Иўлда келар эди мағрур, баҳтиёр,
Ел билан ўйнарди тилларанг сочи.
Йиртиқ либосига қилмас эътибор,
Севинчдан ёйилган икки қулочи.

Яхши билар эди моли-мулки йўқ,
Уйи, либоси йўқ, барчаси ёнган.
Билар эди зўрлик, ҳақорат ва дўқ
Қилганда фашистлар, бари таланган.

Аммо кўзларида кўринмас йиги,
Катерина ғоят баҳтиёр эди.
Чунки билардиким, асл бойлиги:
Озодлиги, юрти, шони бор эди.

1943 йил, ноябрь.

ВАТАН

Сенга бор меҳримни бердим, лолазоримсан ватан,
Гулшаним, боғим, сарафroz рўзгоримсан ватан.

Меҳрибон туққан онамдек муҳтарамсан мен учун,
Давлатим, жоним менинг, номус ва оримсан ватан.

Гул қучоғингда етишдим, яйрадим, топдим камол,
Қувватим, кўзлардаги нурим, мадоримсан ватан.

Муътабардур менга ҳар тошинг, сувинг, тупроқларинг.
Минг фидо бўлсин сенга жон, йўғу боримсан ватан.

Сенсиз олам менга зиндан, сенсиз оғудур ҳаёт,
Толеим, баҳтим, ҳаётим, навбаҳоримсан ватан.

Сақлагаймен доимо кўксимни қалқон айлабон,
Шавкатим, шоним, ғурурим, ифтихоримсан ватан.

Булбули шайдо бўлиб мадҳ айлади Уйғун сени,
Сенга бор ишқимни бердим, лолазоримсан ватан.

БАХТНОМА

Бахтнома аталди бу олтин китоб,
Топилмас тарихда ҳеч бир қиёси.
Бир олтин китобким, мисоли офтоб,
Оlamни мунааввар этган зиёси.

Бир олтин китобки, ҳар саҳифаси
Башарнинг баҳтидан, шонидан сўзлар.
Бунда эрк созининг муқаддас саси
Йилларнинг музaffer онидан сўзлар.

Ўтмиш асрларнинг ширин хаёли,
Минглаб наслларнинг эзгу нияти,
Муъжиза яратган муқаддас, олий,
Кишиликнинг мумтоз маданияти,
Йиллар давомида топиб бир якун,
Бунда акс этмишdir равшан ва аниқ.
Бунда янграр эркдан дарак берган ун,
Бунда саодатнинг чироғи ёниқ.

Бунда битилмишdir халқимнинг асл —
Фазилати, шони ва салобати.
Бунда битилмишdir баҳтиёр насл
Ва унинг яратиш, енгиш одати.

Бунда битилмишdir юртга садоқат,
Ёвга нафрат, ғазаб, дўстга мурувват,
Ҳар бир мушкулни ҳам енгучи тоқат,
Чўлларни гулистон айловчи қувват.

Бунда битилмишdir озод инсоннинг
Шарафи, шуҳрати, ҳаққи-ҳуқуқи.
Бунда битилмишdir зўр гулистоннинг
Зийнати, совлати, донги, шукуҳи.

Тарихда янги бир саҳифа очган,
Гулшанлар барқарор этмоққа қодир,
Жаҳонга озодлик нурини сочган,
Тантана қозонган ғолиб, баҳодир,
Одамнинг ҳикмати, қадри-қиммати,
Меҳнати, ҳузури, айши, роҳати,
Камоли, жамоли, олий ҳиммати,
Ижоди, кураши, истироҳати,
Халқлар қардошлиги, Ватан севгиси,
Ботирлик, жасурлик фазилатлари,
Тарихнинг якуни, гўзал келгуси,
Ҳозирнинг фурури, сурори бари,
Бу олтин китобда этилмиш баён.
Бу китоб биз учун эзгутир ғоят,
Бунда халқимизнинг имзоси аён.
Уни партиямиз қилган иноят.

Шунинг-чун сақлаймиз жон каби уни,
Эзгу сафҳасига юқтирамайн гард.
Унга қасд қилганинг тўкилур хуни,
Қисмати бўлғуси ҳалокат ва дард.

Бахт кўкида яшнар гўёки офтоб,
Гўзал ватан узра сочар мангу нур,
Халқимизнинг бахти ёзилган китоб,
Кўз гавҳари каби доим сақланур.

1943 йил, декабрь.

УЛУФ АЙЁМ ЯҚИИ

(Белоруссиялик жувонга)

Матонатинг қайда? Тоқатинг қайда?
Йиғлама ёридан айрилган жувон!
Заъфарон юзингдан қайғини ҳайда,
Улуғ айём яқин, йиғлама, қувон!

Ёнди, деб онамнинг гулдай хонаси
Сочларингни юлма, айлама фарёд.
Оқизилган қоннинг ҳар бир донаси
Шон юлдузи бўлиб порлаяжак бот.

Боғ ўрнида қолган биламан мозор,
Қишлоғинг ўрнида уюм-уюм кул,
Бўстонидан ажраб, йиғлаб зору зор
Чарх урар самода оташин булбул.

Лекин сен йиғлама, айлагил бардош,
Мозорлар йўқолур, гулга тўлур боғ.
Ғалаба яқиндир, барқ урар қуёш,
Булбул яна сайрар бўлиб вақти чоғ.

Йиғидан кўзларинг бўлмасин хира,
Йигини тарқ айла, беҳуда йиғи.
Сен севган ватангага ўлим йўқ сира,
То абад янграйди ҳаёт қўшиғи.

Кул кетар, гул қолур, ишон навжувон.
Боқ, шуъла сочмоқда ғазабли чақин.
Қурол ол қўлингга, йиғлама, қувон,
Улуғ айём яқин, ғалаба яқин.

1943 йил, дескабрь.

СҮРҮР

Ҳадемай келади янги йил яқин,
Ораликда фақат бир неча минут.
Фарбга қараб учган азамат чақин,
Дейди: ғалабанинг тонгларини кут.

Кутаман зафарнинг олтин тонгини,
Қалбим тўла ишонч, кўзим тўла нур.
Бу тув эшигандага ҳужум бонгини,
Кўнглимни қоплади бир дунё сурур.

Бу сурур зафарнинг рамзиidor, ва ё
Ҳаёт бўстонидан учиб келган қуш.
Май олдим қўлимга қизил, мусаффо.
Майим оби-ҳаёт, пиёлам кумуш.

Кумуш пиёлада ичилган бода,
Оби-ҳаёт бўлур ғалаба чофи.
Биз зафар қўшиғин айтган аснода,
Гул билан қопланур келажак боғи.

Келажак боғининг гуллари кўркам,
Набиралар ўпар, гул япроғини.
Болалар умрбод кўрмасин деб ғам,
Оталар тарқ этар уйқу чоғини.

Тарқ этиб уйқуни жангга кетади,
Қайдасан зафар деб, соҳибқиронлар.
Ёв истеҳкомини барбод этади.
Жон бериб, жон олиб, оқизиб қонлар.

Келажак бөгөннинг гуллари дея,
Биз қилич ва бода күттардик бу тун,
Ёв жаҳаннам сари бўлганда қия,
Қадаҳлардан учар ғолибона ун.

Чалинсин танбурлар, чалинсин найлар,
Ҳаёт маст айлади бу кеча мани.
Қосагул, қўйилсан мусаффо майлар,
Ғалаба, баҳт учун ичайлик, қани!

1943 йил, декабрь.

ТАСАЛЛИ

(Украиналик қизга)

Фамгин кўзларингда само кўклиги,
Юлдузлардек учар қайноқ ёшларинг.
Оғирдир, шубҳасиз, она йўқлиги.
Бир кал кул бўлдими қариндошларинг?

Қандай қилиб берай сенга тасалло?
Англадим: йўқ экан сўзимнинг кучи.
Балки юпанарсан ёнса фаним, ё —
Қонга белаигандада найзамнинг учи.

Сўзимнинг кучи йўқ, кечиргил мени,
Емғир кор қилурму тоғнинг тошига?
Фақатгина қилич юпатар сени,
Шарақлаб тушганда ёвнинг бошига.

Дейдилар, қиличdir қасоснинг тили,
Дардингни қиличлар айласин баён.
Хунобага тўлсин фашистнинг дили,
Пора-пора бўлиб тўғралсин чаён.

Қиличлар беланса ёвнинг қонига,
Тасалли топарсан дардингга бир оз.
Үт тушганда ёвнинг хону монига,
Фамгин кўзларингга кулки чиқар боз.

Сўз тасалли бермас, оғирдир дардинг,
Қиличдан сўрагил дардингга дармон.
Қурбон бўлар чофи севгили мардинг,
Сенга қасос ол, деб айлади фармон.

Бу фармон сен учун фармони олий,
Мардона қўлингга олмос қилич ол.
Ватанинг душмандан бўлганда ҳоли,
Табаррук қиличини филофига сол.

Солгину уйингнинг деворига ос,
Етти пуштинггача бўлсин ёдгор.
Шу қилич орқали олинган қасос,
Қалбингга тасалли беражак минг бор.

1943 йил, декабрь.

С О Ф И Н И Ш

(Жангчи күйлайди)

Дўстлар, ёдимга тушди яшнаган гулзорлар,
Пахтазорлар, қорли тоғлар, яйловлар, анҳорлар.

Мевалар айлар хумор, соғинтирур ҳаддан зиёд
Бирга ўйнаб, бирга ўсган севгили дилдорлар.

Жангда ҳам ёдимда: соз, меҳнат, муҳаббат боғ аро,
Роҳату, айшу, фароғат, яллалар, «Гулёр»лар.

Ёв билан майдонаро қилмоқдамиз жанггу жадал,
Үйнасин, деб, ҳур ватанда кўзлари хуморлар.

Э сабо, борсанг салом айт, биз унутмаймиз ҳамон,
Бизни ҳам ёдида тутсун ошнолар, ёрлар.

Келтиринг қушлар хабар жаннат каби Фарғонадин
Софиниб хатсиз хабарсиз чекмайик озорлар.

Бер хабар Уйғун, қариндош, ёрлар сабр айласун,
Қайтамиз, албат кўришгаймиз яна дийдорлар.

13. XII. 49.

Қ и ш

Қор қоғоз сингари ёстанди ерга,
Жило бериб ранги қоронғи тунга.
Тонгда қуёш тушиб нуроний терга,
Олтин қалам билан хат ёзар унга.

Мен севиб ўқийман қуёшнинг хатин,
Келгуси ҳосилдан хабар бор унда.
Баҳорда қирларнинг тортиб диққатин,
Мусафро сув бўлиб ярқирап кунда.

Бу хатда акс этар бодомнинг гули,
Олма қизиллиги, анор жилоси.
Бу хатда акс этар: буғдој ва сули,
Фарғона узуми, Тошкент гилоси.

Бу хатда ўқийман келгуси ёзда,
Пахтадан мўл ҳосил олинишини.
Кумуш саҳифали кўркам баёзда,
Қуёш мақтаб ёзар ўлка қишини.

Ёзниңг ёзлиги хўп, қишининг қишлиги,
Ёмондир, шубҳасиз, қурғоқ келса қиш.
Донишмандлар қишининг соз келишлиги
Мўл ҳосилнинг, шаксиз, гарови демиш.

Шул сабабдан ёғса қишда оппоқ қор,
Худди ёш боладай шодланаман мен.
Хурсанд бўлганимча, кулганимча бор,
Кузда мўл ҳосилга ғарқ бўламан мен.

Қордан мадад олар тупроқнинг тани,
Қишиш тайёрлаб берар гўзал баҳорни.
Баҳорда гулларни, кузда мевани
Севганимдек қишида севаман қорни.

Ёзниг тайёрлигин қишида кўр, дейди,
Қишида маълум бўлар ёзниг ҳосили.
Поёнсиз, далалар оқ либос кийди,
Яна илҳомланди шоирнинг дили.

1943 йил, декабрь.

К Е Л А Д И

Қалбингда ётса ҳам бир дунё алам,
Қаддингни букса ҳам олам-олам ғам,
Бошингга айрилиқ солса ҳам соя,
Қўнглинг ғаш бўлса ҳам билониҳоя,
Сочинг оқарса ҳам ҳижрон туфайли,
Юзларинг зафарон бўлса ҳам, майли,
Онажон, кўзингдан оқизма кўп ёш.
Айрилиққа чида, айлагил бардош.
Келади, соғинган норинг келади.
Келади шарағинг, оринг келади.

Балки хат олмасдан анчадан буён,
Қалбингни босгандир минг турли гумон.
Узун кечаларни ўтказиб бедор,
Фоят зориққандир гулдайин дийдор.
Юрагингга тўлиб зардоб ила қон,
Қун бўйи емасдан бир бурда ҳам нон,
Томоғингдан ўтмай бир қултум ҳам сув,
Қўнглингни забт этиб шубҳа ва қўрқув,
Балки саҳарларда нола қиласан.
Фақат шубҳанг ғалат, кейин биларсан.
Ҳати келмаса ҳам ўзи келади,
Ёнингга қайтадан қўзи келади.

Балки кўпдан бери дарак йўқ учун,
Тоғдай бардошингнинг синдириб кучин,
Аза очгандирсан ўлди, деб, уни.
Кузги гуллар каби сўлди, деб уни.

Сочларингни юлиб, кўтариб фарёд,
Кўтариб фалакка аччиқ-аччиқ дод,
Устингга кўк кийиб йиғлагандирсан.
Мотамла кўксингни тиғлагандирсан.
Аммо беҳудадир изтиробларинг,
Беҳудадир, она, бу азобларинг.
Аза тутма, бўлди йиғилардан кеч!
Мотамингни бас қил, кўк лиbosни еч!
Фашистни ўлдириб, соғ ва саломат,
Чексиз fuурур билан кўтариб қомат,
Ўлдига чиқарган боланг келади.
Гўзал бўстонингга лоланг келади.

Сабр айла, дейдилар, бесабр шайтон,
Келади шубҳасиз, соҳиби майдон.
Қасд қилган паст бўлсин, душман ўлсин, деб,
Ўғлим, баҳодирим омон бўлсин деб,
Яхши тилак тила, яхши ният қил.
Болангнинг меҳрига лим-лим тўлган дил
Мусаффо, сақлансин қайғу доғидан.
Шубҳаларни ҳайда кўнгил боғидан.
Синдирим сабрнинг пиёласини,
Гумонларга тўлган дил хонасини
Умид чироғида мунаvvар айла.
Файрат камарини белингга бойла.
Ўғлимга деб ўстир янги бўстонлар,
Йилларнинг меҳнатин бажарсин онлар,
Ўғлим келади деб бўлгину хуррам,
Ўйингга тўшагил қип-қизил гилам.
Қават-қават қилиб кўрпачалар сол,
Боламга, деб асра луқмаи ҳалол.
Шипга қатор-қатор узумларни ос.
Жигаргўшанг учун, ўғлинг учун хос,
Асили меваларни ажратиб қўйгили.
Танлаб-танлаб семиз қўйларни сўйгили.
Ёв тамом бўлди деб келганда хабар,
Муяссар бўлганда муқаддас зафар,
Москва сўнгги бор салют берганда,
Қизлар ғолибларга чечак терганда,
Буйруқ берганида Олий Қўмондон,
Кўзлари мунаvvар, юзлари хандон,

Қиптида ялтираб тилла погони,
Оlamни тўлдириб дабдаба, шони,
Арғумоқ ўйнатиб, мағрур, баҳтиёр,
Қайдасан она, деб, қайда, деб, диёр
Келади музaffer соҳибқиронинг.
Келади, онажон, кўришар онинг.

1944 йил, январь.

Қ О Р Е Қ Қ А Н К Е Ч А С И

(Уғлим Алишерга)

Қор ёққаң кечаси, кунлардан бири,
Сен билан сўзлашиб ғоят шод эдим.
Сўрадинг: кимсан, деб, шоирман, дедим.
Шу билан очилди кўнглимнинг сири.

Сиримни айтдиму қолдим балога,
Шоир бўлсанг, қани, шеър ёз, дединг.
Тезроқ қимирлагил, шеърбоз, дединг.
Қолдим ўша куни хўб можарога.

Дединг қайта-қайта: ёзгил дадажон.
Қаттиқ туриб олдинг қисталанг қилиб.
Қутулмаслигимни бу сафар билиб,
Хўб дедим, амрингга бўйсундим шу он.

Шошилганда лаббай топилмас дерлар,
Дуруст ёзолмадим, шошилдим чофи.
Гавҳар сочалмади кўнгилнинг боғи,
Чиқди уятимдан юзимга терлар.

Бу шеъринг кетмайди, дада ўзинг ол.
Менга яхши шеър ёзгил дединг сан.
Ёқмаса, майлига, ўзимизга тан —
Дедиму, ичимда бўлдим хўб ўсал.

Ўсал бўлганимни билдингу бирдан
Қиқр-қиқр кулдинг мени қучоқлаб.

Гарчи уринсам ҳам шеъримни ёқлаб,
Кўп пушаймон эдим очилган сирдан..

Майли, ўсал бўлай, фақат сен қувон,
Менга муддаодир сенинг севинчинг.
Шеърий гавҳарларим бўлолса энчинг
Мен ҳам қувонардим сен билан шу он.

8. I. 44.

Л Е Н И Н Б А Р ҲА Е Т

Йигирма йилдирким, абадий уйқу,

Сақлаб келар сени ўз қучоғида.

Йигирма йилдирким, сенинг шукуҳинг

Фолибона кезар ҳаёт боғида.

Үлди, денгандарга жавобим аниқ:

Үлди сўзи сенга номуносиб, ёт.

Ҳечқачон сўнарми порлаган қуёш?

Йўқолурми модда, ўларми ҳаёт?

Сен бахт осмонида балқиган қуёш,

Нуриңг абадият боғида порлар.

Сен модда сингари тоабад мавжуд.

Сен ҳаёт сингари мангу барқарор.

Туғилиш бор, аммо, ўлиш йўқ сенга,

Сен улуғ инсонсан, барҳаёт, нодир.

Сен озодлик йўлин ёринган зиё,

Асрий зулматларни енгган баҳодир...

Сен ботир халқимга тутқиздинг қилич,

Очдинг саодатнинг эшигини сен.

Тебратдинг озодлик тўлқинларида,

Бахтиёр наслимнинг бешигини сен.

Үлди деганлари ёлғон ва бўхтон,

Сен ҳаёт. Сен хар ҷоқ ёнимизда сен.

Сен шууримизда, қалбимизда сен.

Ҳаётимиизда сен, қонимиизда сен.

Музаффар қўшиннинг дилида сенсан,
Қўкда лочинларнинг сурурида сен.
Нурли жаҳонларнинг тилида сенсан,
Янги авлодларнинг сурерида сен.

Янги зафарларда сен бизга байроқ,
Янги каналларнинг сафосида сен.
Янги қуёшларнинг — янги ГЭСларнинг
Қудратли ва сўнмас зиёсида сен.

Днепрдан ўтган қаҳрамонларнинг
Мардлигидан сенсан, чидамида сен.
Қизил суворилар тутган қиличнинг
Оғир зарбасида ва дамида сен.

Евни тўзон қилиб кўкка учирган
Тўплар нидосида сенинг наъранг бор.
Сени тилга олиб жангга кирганлар
Душманни доимо этар тору мор.

Олий Қўмондоннинг буйруқларида
Сенинг ҳам имзонг бор, севикли падар.
Мангу гултоҷ бўлиб қолажак сенга
Баҳодир халқимиз қозонган зафар.

1944 йил, январь.

ХОТИРА

Кече жимжит эди, ҳамма уйқуда,
Мен шеър ёзардим уйқудан кечиб.
Тонг бўзариб қолди, шоирлик шуда,
Роҳат қилолмадим эгнимни ечиб.

Айланиб-айланиб ёғар эди қор,
Боғдаги дараҳтлар кўмилди оқقا.
Хоҳишинг сира қилмай эътибор,
Хаёл олиб кетди мени йироққа.

Хаёлимнинг олтин қаноти билан
Учдим болаликнинг гулбоғига мен.
Гўё Гўрўғлининг Фироти билан,
Етишдим дўстларнинг қучоғига мен.

Мана, кўз олдимда болаликнинг шод,
Дўстлари, ёрлари, қадрдонлари.
Кўз олдимдан ўтди бирма-бир ва бот
Болалик чоғининг ширин онлари.

Қишида ёққанида олам-олам қор.
Тарқ этиб уйларни тишга чопардик.
Узун маҳаллада қанча дўстки бор,
Ҳаммасини даррав истаб топардик.

Чувуллаб ўйнардик гоҳи қор бўрон,
Мисдек қизир эди саломат тана.
Гоҳида кўтариб шовқин ва сурон,
Баланд тепалардан қўярдик чана.

Қўкариб совуқдаи дўстларнинг лаби,
Гоҳи ўйнар эдик музда яхмалак.
Бошимизда худди соябон каби —
Эгилиб турарди зангори фалак.

О, нақадар жасур, ва қувноқ эдик,
Ўқирдик, ўйнардик, қўшиқ айтардик,
Ўзаро меҳрибон ва иноқ эдик,
Бирга кетар эдик, бирга қайтардик.

Иғиии, қўрқувни билмасдик сира,
Қўнгилни севинчга тўлдирап эдик,
Дилни қайғу билан қилмасдик хира.
Бўлмаган ишни ҳам бўлдирап эдик.

Хотиримда, баъзан дам олар чоги,
Тилак, орзуладан сўйлашар эдик.
Үйга тўлар эди кўнгилнинг боғи,
Ширин хаёлларни ўйлашар эдик.

Ҳар ким ўз йўлини яхши биларди,
Борди ўз йўлидан кўрсатиб сабот.
Ҳар ким бир ҳунарни орзу қиласди,
Етди орзусига оқибатда шод.

Бири доктор бўлди, бири инженер,
Бирн лочин бўлиб учар самода,
Бирн бастакордир, бири жангда шер,
Бирнга ғалаба тутқизар бода.

Менчи, хотиримда, дарёдай тошиб,
Шоир бўламан деб ўйлаганларим,
Кечқурун уйимга келганда шошиб,
Ховлиқиб отамга сўйлаганларим.

Мен ҳам тилагимга етишдим охир,
Тилакка қунт билан ишлаган етар.
Арзийди шубҳасиз қилсан тафохир,
Шеърим минг йилларнинг боғига кетар.

Хаёл, оҳ, сен менинг учқур кантарим
Мени олиб кетма, сабр айла бир оз.
Шеър билан тўлди олтин дафтарим,
Янгради ёшликка бағишиланган соз.

ҚАНЧА ЙИРОҚ КЕТСА ШУНЧА ТЕЗ КЕЛАР

Сен дединг гўзал қиз: жангдаги ёрим
Мени ташлаб кетди ғоят йироққа.
Тугади чидамим, сабру қарорим,
Тоқат қилолмайман ортиқ фироққа!

Мен қайтиб келар, деб ҳар кун кутаман,
У эса кун сайин кетар узоқлаб.
Мен эса кун сайин зардоб ютаман,
Хижрон китобини аста варақлаб.

Сабр айла қиз, сабр — дилнинг нақшидир.
Сен зориқиб кутган шонли гез келур.
Қанча йироқ кетса шунча яхшидир.
Қанча йироқ кетса шунча тез келур.

1944 йил, февраль.

МЕН СЕНИ ТАНИЙМАН

Мен сени танийман, беҳаē,—
Фашизмнинг ҳаромзодаси.
Дунёда энг разил, бедаво,
Асли наслинг ваҳшат подаси.

Сен Берлинда туғилган куни,
Ғазабидан тутилди қуёш.
Қўкка чиқиб ернинг тутуни,
Булутли кўк ерга тўқди ёш.

Уя қурмиш ажал кўзингда.
Юрагингда разолат зангги.
Қони йўқ, сур, заҳил юзингда,
Ўрта аср, сафолат чангги.

Босқинчи ит, фақат сен эмас,
Оиланг ҳам мен учун аён.
Бири малъун, бири разил, паст,
Бири илон, бириси чаён.

Онанг кезиб ресторонларда
Ҳар пулдорга қилганда муқом,
Малъун отанг ахтариб ўлжа,
Инсон учун қўяр эди дом.

Опанг дайдиб скверларда,
Бўса бериб топганида нон,
Аканг, жаллод, бомба ёғдириб,
Бельбаода ичар эди қон.

Захм синглинг юз ишва билан,
Майхонада чалганида тор,
Бадбаҳт уканг ўт қўйиб ҳар ён,
Прагада қуарар эди дор.

Сен танк билан Парижли қизни
Янчиб ўтдинг, колбасафурӯш.
Сўнгра мағрур ўйнатиб кўзни,
Шарқقا томон айладинг юриш.

Сени кўрдим аввало хуррам,
Чақалоқнинг гўри ёнида.
Қиличингни ювдинг, хотиржам,
Белорусслик қизнинг қонида.

Ваҳшиёна қаҳқаҳа билан
Гулзорларга олов қўярдинг.
Аямасдан мўйсафидларнинг
Кўзларини бир-бир ўярдинг.

Аммо синглинг зардоб ютарди,
Волидангнинг кўзларида нам.
Чунки сени бунда кутарди
Мағлубият, ўлим, жаҳаннам.

Чек қўйилди қонли сайрингга,
Келди сенга қочиш замони.
Қўтирилди қасос лашкари
Қалтиратиб арзу самони.

Сени кўрдим ўрмон ичидা,
Қўрққанингда ҳаддан зиёда.
Сени кўрдим январь кечида,
Қочганингда ғарбга пиёда.

Сени кўрдим ниҳоят ўлик,
Юзларингни кўмар эди қор.
Шундай бўлди сенга кўргилик,
Қолиб кетдинг ўрмонларда хор.

1944 йил, февраль.

МЕНДАН ШАФҚАТ КҮТМА

Мендан шафқат күтма, муруват күтма,
Эринг ҳам муруват қилмаган бизга.
Ёрингнинг йўлига ортиқ кўз тутма,
У энди етолмас берлинлик қизга.

Энди қайтиб келмас сен кутган жаллод,
Юзларингни тирна, сочларингни юл.
Кўксингни чок этгил, айлагил фарёд,
Сенинг пешонангга ёзилгани шул.

Мен дорга осилган муштипарларни
Ўтда куйдирилган қизларни кўрдим,
Мен даҳшат ичида исрасталарининг
Қонлари тўкилган изларни кўрдим.

Мен хароб этилган олий саройлар,
Бир ҳовуч кул бўлган боғларни кўрдим;
Мен темир сих билан мўйсафидларининг
Кўксига ўйилган доғларни кўрдим.

Мен кўрдим чопилган гўдаклар танин
Кесилган кўкракни, ўйилган кўзни.
Мен шунда онт ичиб Ватан номига,
Қаҳру ғазабларга ўрадим ўзни.

Шунда истадимки қасос шамшири,
Қонхўр жаллодингнинг бошини олсин.
Шунда истадимки, сенга ҳам мотам,
Дунё-дунё алам, кулфатлар солсин.

Истагим рүёбга чиқди бегумон,
Мен ўзим ўлдирдим золим эрингни.
Шаҳрингни ўради тутун ва туман,
Мотам қоплаб олди бадбаҳт ерингни.

Энди қайтиб келмас сен кутган жаллод
Юзларингни тирна, сочларингни юл!
Ёқа чок эт, солгил дод устига дод,
Бадбаҳт пешонангга ёзилгани шул!

3. 11. 44.

ЖАНГДАН СҮНГ

Борар эди бу манзилда жанг,
Сигмасди ҳеч кўкка гулдурос.
Бурқиради ерда қорли чанг,
Россиянинг қишлирига хос.

Қизидио, ажал бозори,
Ўтиб кетди нарига уруш.
Яраланган жангчининг зори —
Ортда қолди, ғарб томон юриш —

Бошланди тез, бўрон сингари,
Тутун, олов, қор туманида.
Қочолмаган душманнинг бари
Беланишиб ётар қонида.

Бошландио, ўтиб кетди жанг,
Узоқлашди шовқин ва тинди.
Ерга чўқди аста қорли чанг,
Ва сукунат тахтига минди.

Яна жимлик ва мовий фазо
Сукунатга солади қулоқ.
Ишдан бўшаб дам олар қазо.
Қон оқади мисоли булоқ.

Ерда ётар ёвнинг мурдаси,
Ўғирланган марварид зирак.

Мажақланган фашист каскаси
Қирқилган сим, синган фидирак.

Шамол аста марсия ўқир.
Нажот истар куйган дарахтлар.
Ёв мурдасин қуэгунлар чўқир.
Россиянинг қори ярақлар.

1944 йил, февраль.

ФАРМОНИНГДАМАН

Парвариш топдим, етилдим нурли бўстонингдаман.
Доимо парвона янглиғ чарх урай ёнингдаман.
Булбулингман, сайрайин тинмай гулистонингда ман.
Мен сенинг жонингдаман, қонингдаман, шонингдаман.
Эй улуғ халқим, сафарбар айла, фармонингдаман.

Пахтазорлар кўксида мардона жавлон айлайин,
Серунум, олтин далангни пахтага кон айлайин.
Кузда мўл ҳосил олиб, дўстларни хандон айлайин.
Ҳам қилич, ҳам пахта бирлан ёвни яксон айлайин,
Эй улуғ халқим, сафарбар айла, фармонингдаман.

Зулфи сумбулларни меҳнат ишқига шайдо қилай,
Чўлда гулшанлар қурай, саҳрода гул пайдо қилай,
Кашф этай дарёда нур, тоғларда кон барпо қилай,
Жангдаги ботирларингга пахтадин сарпо қилай,
Эй улуғ халқим сафарбар айла, фармонингдаман.

Ишга тушдим мен муҳаббат аҳду-паймоним билан
Сен учун меҳнат қилай мен, тер тўкай жоним билан,
Гуллатай бўстонларингни барча имконим билан
Оқлайн Давлатга берган ваъдани шоним билан,
Эй улуғ халқим сафарбар айла, фармонингдаман.

Боги Эрам гулшанингга қилмайин даъво, десин
Ҳар киши кўрганда гулзоримни: бу маво десин,
Пахтазоримни кўриб ҳам, ишлари аъло десин,
Бу муҳаммасни ўқиб, Уйғунга салламно десин,
Эй улуғ халқим сафарбар айла, фармонингдаман.

АРМИЯМ

Сен билан ўлкам, чаманзорим фаровон, армиям.
Сен билан бахтим кулар, шаҳрим чароғон, армиям.
Сен билан эрким қўлимда, давлатим шон, армиям.
Сен билан аслим ва наслим шоду хандон армиям.
Сен учун бошим фидо, минг сатқаи жон, армиям.

Боғда олқишилар санамлар, лолалар, гуллар сени,
Олқагай барно келинлар, сочи сумбуллар сени,
Мақтагай шому саҳар гулшанда булбуллар сени,
Фаҳр ила элтар музaffer жангга дулдуллар сени,
Сен билан саҳро чаман, чўллар гулистон, армиям.

Ифтиҳорим, шавкатим, шоним дедим, севдим сени,
Кўзда нур, белларда дармоним дедим, севдим сени,
Борлиғим, қалбимдаги қоним дедим, севдим сени,
Энг гўзал шеърим ва илҳомим дедим, севдим сени,
Жон каби ишқинг дилимда марди-майдон армиям.

Қул қилай, ўтсин ҳаёти ғам билан мотам саро,
Қолдирай, деб, бир умрга бизни зулматлар аро,
Ўт сочиб, келганда аждарҳо — фашист номлик бало,
Гул ватанинг кўксисда қурганда қонлиқ можаро,
Сен ўзинг халқимга бўлдинг тийру-қалқон, армиям.

Ёвни сен мағриб томон қувганда тўхтатмай мудом,
Рўдаполар туркимин этганда қуршаб қатлиом,
Барча қурбонлар учун олганда ёвдан интиқом,
Мен бўлиб қойил, севинчимдан кўтардим тилла жом,
Ҳамлада қудратли шерсан, жангда арслон, армиям.

Кел дебон, мағрибда қон-қардошларинг зордур сенга,
Қанча боғлар, қанча гулшанлар талабгордур сенга,
Тұхтама, бос илгари, халқынг мададкордур сенга,
Бахту толе раҳнамо, доим зафар ёрдур сенга,
Чунки сенга Партия доно құмандон, армиям.

Берма имкон, ур жадаллаб, топмасин бирдам қарор,
Хамла қил гал бермайин, босқынчи бүлсін тору мор,
Айла яксон мурдаси тупроқда қолсін хору зор,
Хамла қил осмонда, ерда, ҳамла қил мардонавор,
Айлагай Үйғун сени оламга достон, армиям.

ҚИЗ ҚҰШИҒИ

Мардонавор елкалар керак
Күтартмакка ұижрон төғини.
Қудратли руҳ, матонат лозим
Ювиш учун ұижроя дөғини.

Модомики бу ҳол ҳақиқат,
Таъна қылма, тұқибсан, деб ёш.
Баҳодир деб, атагил мени:
Ұижронингга бердимку бардош.

1944 йыл, март.

БИНАФША ОЧИЛДИ

Бинафша очилди... лабида ханда,
Сабза урган сойнинг сўлида кўрдим.
Мен унинг баҳорий ҳуснига банда,
Мен уни гўзалнинг қўлида кўрдим.

Унинг қарашида бор эди савол,
Ҳали келмадими, жангдаги дўстим?
Қачон келар экан кўрсатиб висол?
Мен унинг ишқида, ҳажрида ўсдим...

Ёвни кўпроқ ўлдир, жангдаги ўртоқ,
Тезроқ қозонилсин муқаддас зафар.
Сени соғинишган ва сенга муштоқ,
Бинафшадан тортиб ёрингга қадар.

23. II. 44.

ИНСОН

Узоқда жанг борар, ерни титратиб,
Кўкни қалтиратиб кимдир тўп отар.
Ойдин тун, қаршимда фашист ўлдирган
Маъсум бир гўдакнинг гавдаси ётар.

Мотамдан юлдузлар йиғлайди юм-юм,
Қайғудан қаддини букмишdir само.
Қалтирайди ойнинг кумуш нурлари,
Сойда сув оқади инграган намо.

Йўқ, у само эмас, у зумрад гумбаз,
Йўқ, у дарё эмас, мотам ёшлари.
Йўқ, у ой нуrimас, у кумуш кафан,
У юлдузлар эмас, қабр тошлари.

Арзийди шубҳасиз ойнинг нурини,
Унинг мурдасига кафан деб билсан.
Арзийди осмонни гўрига гумбаз,
Юлдузларни қабр тошлари қилсан.

Чунки у ҳар қанча гўдак бўлмасин,
Қалбида ўйнаган бизнинг ҳалол қон.
У менинг ўлкамда туғилган, азиз,
Совет граждани, муқаддас инсон.

1944 йил.

ЕРНИНГ ОРЗУСИ

Айрилиқнинг азоби қурсин,
Олов бўлиб ўртади, ёқди,
Ҳаловатим, оромижоним,
Фароғатим ёш бўлиб оқди.

Яна ҳам қудратим беҳисоб,
Бардошим бепоён эканким,
Шунча ёниб, шунча куйсам ҳам
Висолингга етиш хоҳишим.

Ҳижронимга хаёлинг даво,
Мени қўллар ҳиммати олинг.
Кезиб юрар кўнгил боғида
Кеча-кундуз сенинг хаёлинг.

Баъзан ғоят соғиниб сени,
Суратингни оҳиста қучсам,
Дилни қоплар ширин бир орзу:
Қуш бўлсаму ёнингга учсам!

Қуш бўлсаму — ахтариб топсам,
Хўзурингда қолсам бир нафас.
Соғ-саломат кўрсаму сени,
Бир дақиқа суҳбатлашсам бас.

Ёрим десанг, кифоя менга.
Кифоядир бир оғиз сўзинг.
Менга нажот, менга баҳт эрур,
Дарак берса вафодан қўзинг.

Қўриқласам дам олар чоғинг
Тинчлигингни ва роҳатингни.
Яралансанг, ҳамшира бўлиб,
Боғлаб қўйсам жароҳатингни.

Мизғимоқчи бўлсанг мабодо,
Бошларингга мен болиш қўйсам,
Сен ухласанг осуда ва жим,
Дийдорингга мен қараб тўйсам.

Мен баҳтиёр бўлардим ғоят,
Бирор ишни буюрсанг менга.
Сен ёв билан отишган дамда,
Ўқ тависам пайдар-пай сенга.

Соғ кўрсаму сени шодлигимдан
Қўлларимни бўйнингта солсам.
Ёвни қувиб кетсанг нарига,
Рўмол силкиб кузатиб қолсам.

Қайтиб келсанг оғир сафардан
Гул кўтариб чиқсам йўлингга.
Муҳаббатим, саодатимни,
Тақдиримни берсам қўлингга.

1944 йил, март.

ҚУЕШИҮЛИ

Узингку хатингда қүёшім, дебсан,
Нега ғарбга кетсам йиғлайсан тұлиб?
Мен ахир ёнингга борсам бўлдими,
Тонг бўзарганида қуёшдай бўлиб.

Кўпдан ҳузурингга етмак қасдида,
Мен йўлга тушганман, жоним, амиц бўл.
Ҳари кетганимнинг боиси шулким,
Ғарб орқали ўтар ҳузурингга йўл.

Ёшиңгни учрашув онинга сақла,
Хозирча йиғлама, айлагил бардош.
Шарқдан чиқмоқ учун тонгда барқ уриб,
Ғарбга йўл олади одатда, қуёш.

1944 йил, март.

СЕВГИМНИНГ РАМЗИ

Келтирган гулимни сақла то абад;
Яшнаб турсин мени эслатиб мудом.
Мен чаманзоримдан узар эканман,
Унга муҳаббат деб, қўйган эдим ном.

Ёлвориб сўрайман, асра қалбингда,
Сўлдирмагил куэги чечакларсимон.
Чунки у севгимнинг рамзиdir, гўзал,
Уни оддий гул деб қилмагил гумон.

1944 йил, март.

А И Л А Г И Л Б А Р Д О Ш

Ёш фақат ҳижроннинг ифодасимас,
Висол чоғида ҳам керак бўлур ёш.
Висол айёмини истасанг агар,
Ёшингни сақлаю, айлагил бардош.

Беҳуда кетмасин бир қатраси ҳам,
Аксинча кейинроқ доғда қолурсан.
Жангдан қайтганимда, ҳайноҳай, мени
Севинч ёши билан қарши олурсан.

Бас, ёшингни сақла шодлик чоғига,
Сирингни айлама ғам олдида фош.
Шунча зўр бўлурким висол севинчи,
Ифода қилолмас унча-мунча ёш.

1944 йил, март.

БАРИБИР СЕВАМАН

«Мен сени хўп биламан
Кўнглинг менга мойил эмас»
•Халқ қушиғи.

Гарчи кўнглинг менга мойил эмасдур,
Аммо гул келтиридим атайлаб сенга.
Мақсадим: шу гуллар ҳурмати, зора,
Меҳру муҳаббатинг кучайса менга.

Зорим бор, зўрим йўқ! Истасанг сабот —
Кўрсату ёнимда ўлтири бир нафас.
Истасанг гулимни ғижимлаю от,
Қолсин йўлларингда мисоли бир хас.

Барибир севаман сидқи дил билан,
Ишқинг менга ҳаёт бергувчи қуёш.
Шул сабаб севиниб мурувватингдан,
Қаҳру ғазабингга қиласман бардош.

1944 йил, март.

А Г А Р С Е В А Р Б Ү Л С А Н Г

Мұҳаббат сүз билан изҳор этилмас.
Сүз бу вазифани ўташдан йироқ.
Не ҳам қила олур қуёш олдида,
Липиллаб ёнучи, ожиз жинчироқ?

Мен севгимни сенга изҳор этгали
Құлға шамшир олиб ўтга кирдим бот.
Жондан азиз күрган мұҳаббатимни,
Қоним билан жангда айладим исбот.

Сен ҳам одилона қилурсан жавоб,
Агар севар бўлсанг мени, гўзал моҳ.
Кузда мўл ҳосил ол паҳтазорингдан,
Шу бўлсин оташин ишқингга гувоҳ.

18. III. 44.

Қ Р И М

Эркалатиб навбаҳор сени
Шона урди кокилларингга.
О, гул жануб, шифо маскани
Яна келдик соҳилларингга.

Яна келдик, фақат бу сафар
Роҳат, шифо ахтариб эмас.
Бизни чорлаб келтириб зафар,
Юракларга тўлдириб ҳавас.

Бир ҳаваски сени баҳтиёр,
Озод ва шод кўрсак янгидан.
Тозаласак қолдирмай ғубор
Юзларингни қуллиқ чангидан.

Бу сафар биз сенга саодат,
Дардларингга шифо келтиридик.
Қирларингга тенгсиз латофат,
Боғларингга сафо келтиридик.

Бу сафар биз қон кечиб йўлда,
Соз келтиридик булбулларингга.
Зафар тифин ўйнатиб қўлда
Ёз келтиридик сумбулларингга.

Қизларингга ҳурлик ва нажот,
Бахт келтиридик аёлларингга.
Энди қуллик ва балоларни
Келтирмагил хаёлларингга.

Ёв ёндиңса, күл қылса ҳамки,
Қамаймабди ҳуснинг, чиройинг.
Бизга ўша латофат билан
Гул узатди Боқчасаройинг.

Фолибона қадамлар билан
Соҳилларга етганида жанг,
Қора дөнгиз тўлқинларидан
Садо берди кумуш қаҳқаҳанг.

О, гул жануб, баҳтлар маскани
Яна кирдик гўзал боғингга.
Ҳалокатдан қутқариб сани,
Байроқ тикдик зумрад тоғингга.

Ҳилпираган бу қизил байроқ
Қолар биздан бўлиб хотира.
Қелажакда озод насллар,
Фолибларни унутмас сира.

1944 йил, апрель.

А И Р И Л И Қ Ш О М И Д А

Айрилик шомида гул каби сүлсанг,
Сени вафодорим демайман, дилдор.
Агар висолимдан умидвор бўлсанг,
Хижрон азобидан қўрқмагил зинҳор.

Ахир, гул атридан, ари болидан,
Умидвор бўлганлар шаксиз, муқаррар.
Ари ништаридан, гул тиканидан,
Қўрқмаслиги керак эмасми, дилбар?

1944 йил, апрель.

УТИНЧ

Қуёш ўз нурига қондириб.
Гул ундирап баҳорда қирлан.
Езда эса, гулни ёидириб,
Кузда хазон этади бирдан.

Сен ҳам қуёш сингари дилда,
Гул ундирединг висол чоғида.
Сўнг ноз билан ёндириб, сўнгра
Хазон этдинг ҳижрон доғида.

Лекин қуёш гулни унутмас,
Қайтиб келар навбаҳорда у.
Гулни айлаб нури билан маст,
Ҳаёт берар — қуёшлиги шу.

Модомики қуёшга тақлид
Қилибсанми, сўнтига еткиз.
Висол боғи анқитсину ҳид,
Ҳаёт берсинг менга гўзал қиз.

1944 йил, апрель.

БАҲОР КИТОБИ

Гул китобин очди навбаҳор,
Уни ўқир булбул — талаба.
У бир сўзни айлайди такрор:
Falaba, falaba, falaba...

5. IV. 44.

О И В А М Е Н

Ойдин кечә, чегара яқин,
Биз ётибмиз буйруқни кутиб.
Хаяжонда зўрға олиб тин,
Автоматни қўлларда тутиб.

Ой сузади фарбга bemalol,
Бекоманда, тўхтамай сира.
Ужарлиги мени қилди лол,
Ҳам таъбимни айлади хира.

Мендан олдин, ёқиб ҳушига,
Утиб кетди чегарадан у.
Аlam қилар экан кишиига,
Ойга бўлган ҳусуматим шу.

13. IV. 44.

ГУЛНИНГ СЕВИНЧИ

Шунча бўлар гулга мартаба,
Шунча бўлар агар бўлса шон.
Мартабага етишди чоғи
Бугун гулнинг юзлари хандон.

Елгә сўзлар букун шонидан.
Шодлигидан сузар кўзини,
Чунки букун болиб жангчиининг
Қўлларида кўрди ўзини.

1944 йил, апрель.

Г Е Н Е Р А Л

(Биринчи ўзбек генерали Собир Раҳимовга)

Шграф баҳорининг зафар фаслидан
Ғурур шамоллари келтирди хабар.
Бир шодон хабарким ғоят мұтабар,
Генерал чиқипти ўзбек наслидан.

Букун чеки йўқдур севинчимизнинг,
Севинар эр, аёл, қари ёшимиз.
Севинчдан фалакка етди бошимиз,
Биринчи генерал фахримиз бизнинг.

Рус соҳибқирони зўр устод бўлди,
Чапаев совлатли лашкар бошига.
Калинин чорлади тўрт йўл қошига,
Генералнинг кўкси орденга тўлди.

Кун сочар олқишлиб боши узра зар.
Зафар уни шараф боғига чорлар.
Тоғдай кўкрагида тўрт орден порлар,
Гўёки мардликни акс этган ҳулкар.

1944 йил, маёй.

БАХОРИМИЗ КЕЛУР

(Улуг Ватан урушининг иштирокчиси лейтенант
Иброҳим Муҳамедовга)

Тилингда доҳийнинг муқаддас номи,
Қўлингда Ватанинг топширган қурол.
Дилингда зафарнинг жўшқин илҳоми,
Демак қудратлисан: ғарб томон йўл ол!

Ғарбга йўл олгину «тилсим» ларни оч,
Ялмоғиз девлардан қолмасин нишон.
Насллар бошига бўлажак гултож,
Тарихий жангларда қозонилган шон.

Ёв истеҳкомини кул қилганингда,
Озод этганингда қулларни мангур,
Хароб қишлоқларни гул қилганингда,
Чеҳрамизда ўйнар музaffer кулгу.

Зафэр баҳори, деб, олға бос, югур!
Ёзни титиб ташла қўлингдан келса.
Қаршингдан келса от, ёндан чиқса ур,
Чапараста қилгили сўлингдан келса.

Қуролинг қўлингдан тушмасин сира,
Душман яксон бўлсин уришларингдан.
Сендан келажакка қолсин хотира.
Ер ларзага келсин юришларингдан.

Сизнинг зарбангиздан ёв бўлур барбод.
Келур баҳоримиз, ғолиб фасллар,
Ватан бошдан-оёқ бўлажак озод,
Минг йиллаб унутмас сизни насллар.

СОФИНГАН БҮЛСАНГ

(Ернинг мактуби)

Софиндим, деб. сени, хатлар, ёзибсан.
Бир-биридан ширин, бир-биридан соз.
Лекин муҳаббатнинг ҳароратини,
Исбот қилиш учун ҳали булар оз.

Юксалмасин, десанг, ёрнинг ноласи,
Улдиргил фашистни боқмай ёшига.
Кокилимнинг ҳар бир олтин толаси
Тенгdir минглаб ёвнинг мурдор бошига.

Агар қошларимни софинган бўлсанг,
Мардона қўлингда ўйнасин қилич.
Лаъли лабларимнинг хумори тутса,
Майдонда зафарнинг шаробини ич.

Агар юзларимнинг ҳажрида ёнсанг,
Лоларанг эт ерни душман қонидан.
Агар киприкларим ёдингга тушса,
Ўқ уз жудо бўлсин ғаним жонидан.

Висолимга етмоқ истасанг, ёвни
Хаёт висолидан айлагил жудо.
Агар зафар топиб келсанг ёнимга,
Мен сенга қилғумдир жонимни фидо.

1944 йил. мај.

СҮХБАТ

Қиз

Севгингнинг гавҳари яшириндир дилда,
 Ҳаёлинг жон каби кезар танамда.
 Қайси қиёфада, қайси манзилда
 Кўрмак истар эдинг мени шу дамда?

Йигит

Пахтазор ичиди кўринса бўйинг,
 Сени олқишиласа ҳосилдор ерлар,
 Меҳнат водийлари бўлолса куйинг,
 Кумуш манглайингда товланса терлар.

Қиз

Мен сени эслайман кечаю кундуз
 Балки сен ҳам мени этажаксан ёд.
 Бўйлари барваста, қошлари қундуз,
 Нима қилсам сени айлагумдур шод?

Йигит

Муқаддас қасамни келтирсанг бажо,
 Ваталинг олдида юзинг бўлса оқ,
 Миннатдор бўлардим бир умрга то --
 Улгунимча, гўзал, бўлар вақтим чоғ.

Қиз

Боғлар ўз ҳуснига қўйганда бино.
 Гул ҳидли еллардан салом юбордим.
 Мени висолингга этиб ошино,
 Қачон пахтазорга қайтасан, мардим?

Иигит

Ҳарбир қилган ишинг милтиғимга ўқ,
Сен ерни гуллатсанг ўнг келар ишим.
Пахталаринг яшнаб ўсса, кўнглим тўқ,
Сенинг ғайратингга боғлиқ қайтишим.

Қиз

Мен ҳам жадал билан ўстирай ғўза,
Сен ҳам ёвни ўлдир қайтишни чоғлаб.
Кузда май қуийлган минг олтин кўза
Тўйда хизмат қилсин белини боғлаб.

Иигит

Мен тўкай фашистнинг ҳаром қонини,
Жангларда айлайин ҳолини хароб.
Сенчи? Ғўзаларнинг асраб жонини,
Олтин кўзаларга тўлдиргил шароб.

1974 йил, май.

СҮНГГИ ЖАНГ

Херсонес бурнида сүнгги жанг бўлди,
Сўнгги ўқлар учди кўкда визиллааб.
Берлинлик аблаҳнинг ҳоли танг бўлди.
Ажал чолиб юрди ҳар ён физиллаб.

Қўлини кўтарди охирги асир.
Қирғоққа чўзилди охирги мурда.
Ёз толеи бўлди го абад басир.
Байроқ ҳилпиради қизариб нурда.

Шонли қояларга қуёш ёзар хат.
Қонли соҳилларни тўлқинлар ялар.
Қайта учиб келди қочган сукунат.
Аста чўқмоқдадир ёнган кемалар.

Кўк туманлардан ҳам ғоят нарига,
Денгиз оша Румин соҳилларига,
Бағридан ўқ еган, яраланган қуш —
Каби ўчиб кетди бир дамда уруш.

ҮҚУВЧИГА

Сизга бағишиланур; ўқувчим,
Ижодимнинг энг асил боби.
Қуйга тўлиб янграш сиз учун,
Юрагимнинг олтин рубоби.

Агар шеърим бахш этолса завқ,
Фикрингизни ўраса нурга,
Қалбингизга тўлдиролса шавқ,
Қувонардим бутун умрга.

Шеърларим дур бўлса агар,
Садафи сиз эрурсиз унинг,
Шеърим агар бўлса бир гавҳар,
Дарёси сиз эрурсиз унинг.

Шеърим агар бўлса бир лола,
Сиз пárвариш қилувчи офтоб.
Юрагимни айлаб пиёла,
Сизга тутдим ишқимдан шароб.

7. X. 44.

АЛДАНИШ

Ухлатмади ёрнинг хаёли,
Боққа чиқдим бўлиб паришон.
Қўрдим: кулиб турар эди ёр
Гуллар аро... халқумимга жон —

Келдию югурдим ёр сари,
Телбалардек ҳовлиқиб шу дам.
Аммо бориб қўрдимки, ҳайҳот
Алданибман, йўқ эди санам.

Қўз бўлиб кўринган наркас экан,
Сочи бўлиб кўринган сумбул.
Лаб бўлиб кўринган ғунча экан,
Юзи бўлиб кўрингани гул.

б. ж. 44.

О И Г А

(Ҳазил)

Мен гўзалнинг ҳажрида куйиб,
Чиққан эдим ахтариб висол.
Сен дуч келиб юзингни тутдинг,
Дединг: бўса керак бўлса ол.

Аммо қанча чўзмайин лабни,
Юзларингга, гўрними, етай.
Сўзларингга лаққа тушибман,
Ошиқ бўлмай, ёр бўлмай кетай.

Лекин сенга кирмасин суқим,
Шу қадар тўлибсан бу кеча.
Мафтун бўлиб эсни йўқотдим,
Ва, бергил, деб ҳуснингдан пича —

Қўлларимни чўзгандим сенга,
Сен сўзимга қилиб риоя,
Кумуш бердинг бир ҳовуч менга.
Мен севиндим билониҳоя.

Менга қараб сўнгги бор кулдинг
Ва беркиндинг ортига тоғнинг.
Гўё сўнди жаҳоннинг шамъи,
Латофати йўқолди боғнинг.

Ёлғиз қолдим сендан адашиб,
Маст бўлганча кулишларингдан.
Бир чоғ боқсам қўлимга шошиб,
Асар ҳам йўқ кумушларингдан.

Энди билсам, кумушларингни
Узинг билан олиб кетибсан
Энди билсам содда шоирни.
Хижолатга солиб кетибсан.

Энди билсам яна аллабсан,
Алданибман яна бир сафар.
Энди билсам ишқ ичра менга,
Бўлмас экан зафар мұяссар.

Фақат сенмас мени алдаган,
Юрагимда қолдириб излар,
Мени шундай аллаб кетишган,
Қанча-қанча ой юзли қизлар.

1944 йил, октябрь.

БЕВАФОГА

Авваламбор севмагил эди,
Үзингни ҳам, мени ҳам қийнаб.
Боқма эди ўтларга ёқиб,
Қўйма эди лабларимга лаб.

Энди эса бошқа муҳаббат
Ва бошқа ёр излаб қолибсан.
Яна қанча содда дилларнинг
Юрагига оташ солибсан.

Лекин шуни яхши билгилки,
У сендаги муҳаббат эмас.
У, бевафо юракда ётган
Оддий бир ҳис, оддий бир ҳавас.

Шунинг учун севги номини
Тилга олма иккинчи карра.
Шунинг учун севги жомига
Лабларингни теккизма зарра.

Майли, ҳижрон қийнасин, майли,
Майли куйсин ўтларда танам.
Лекин сендан севги туфайли,
Кўнгил уздим, бевафо санам.

1944 йил, октябрь.

ЮРАГИМНИ БЕРИБ КЕТСАНГ БАС

Учрадингу гулзор ичида,
Кулумсираб бошладинг йўлга.
Шу ондаёқ ишқингни бериб,
Юрагимни олибсан қўлга.

Шу ондаёқ айланди бошим,
Шу ондаёқ бўлдим паришон.
Шу ондаёқ ўртанди таним.
Қайдан келдинг эй, оғатижон?

Энди билсам кетар эмишсан,
Мени ташлаб белгисиз ёққа.
Мени нотинч этар эмишсан,
Дучор қилиб аччиқ фироққа.

Ихтиёринг, майли, йўл бердим,
Юрагингга севинч солиб кет.
Нимаки хуш келса кўнглингга,
Тортинмагил, майли, олиб кет.

Олиб кетгил боримни буткул,
Қолдирмагил ҳатто хору-хас.
Олиб кетгил боримни, фақат,
Юрагимни бериб кетсанг бас.

1944 йил, октябрь.

БОСКИНЧИГА

Урушни бошлаган мен эмас, сенсан,
Энди жазосини тортасан ўзинг.
Құлға тиғ олишга мажбур этган сен.
Энди шу тиғ билан ўйилар күзинг.

Энди уруш, мана, уйингга келди,
Ота-онаң ҳам бир татиб күрсінлар.
Энди дүлдай бўлиб бомба ёққанда,
Ертўлага кириб ётиб күрсінлар.

Энди тўпларимиз наъра тортганда,
Даҳшатдан қизларинг ёш сочиб күрсін.
Энди рус «Уrra» си эшитилганда,
Раббимсан, деб холанг бир қочиб күрсін.

Урушни бошлаган мен эмас, сенсан,
Энди жазосини тортасан, ўзинг.
Минглаб наслларнинг лаънат юкини,
Энди шум елкангга ортасан ўзинг.

1944 йил, ноябрь.

ҚУТУЛИШ

Кечагина бунда — қонли лағерда
Миллионлар тақдири этиларди ҳал.
Кечагина бунда очлик ва ўлим
Киевлик гўзалга чўзарди чангали.

Букун эса ёнар ўқларимиздан
Фашизм маскани — касофат тупроқ.
Қайта озод бўлди зориққан тутқун,
Ўтда куйди қафас, қуллик ва сиртмок.

Қилич солди ёвга совет жангчиси,
Ҳурлик, инсоният, қасос номидан.
Қафасдан бўшади эрк истаган қуш,
Оҳу халос бўлди йиртқич домидан.

Қайдасан Ватан, деб, йўлга тушди қиз,
Юзларида кулги, кўзларида ёш.
Пешвоз чиқди қушлар истиқболига,
Йўлига нур сочди олқишилаб қуёш.

Балки интизордир онаси, ёри,
Балки соғингандир экинзор қирлар.
Балки соғингандир оличазори,
Мўйсафид Днепр, яшил адирлар.

Қизнинг юрагида хаяжон тўла,
Юзида бахтининг қувноқ жилваси.
Қарши эсган ўйноқ еллар товушидан
Таралгандай бўлар гармоннинг саси.

Шодлик тўлқинидан қисилар нафас,
Эсига танишлар тушар дафъатан.
Яқинлашган сайин, ёзиб қулочин
Гўё имо қилар, чақирап Ватан...

У энди биларди умрбод эркин
Яшайди хаётнинг соз кунларида,
Яна ювар олтин кокилларини
Днепрнинг кумуш тўлқинларида...

1945 йил, февраль.

С Е В Г И М А Ш Ъ А Л И

Хайр эркам, хайр келинчак,
Дедингу йўл олдинг жангга сен,
Мисли кундан айрилган чечак
Ҳижронингда қолиб кетдим мен.

Фақат инон, қўрқмадим сира,
Қўлга олдим жасоратимни.
Кўзимни ёш қилмади хира,
Ишга солдим маҳоратимни.

Юрагимга ёндашалмас ғам,
Бахт юлдузи айлаган зуҳур.
Ҳижронинг тун бўлиб босса ҳам,
Севгинғ қуёш бўлиб сочди нур.

Умидворман висол кунидан,
Бардошимни енголмас фироқ,
Мен ўтаман ҳижрон тунидан,
Севгимизни машъал қиласроқ.

1945 йил, февраль.

ОРО КИРГИЛ ДҮСТЛАР ЖОНИГА

Гүзал шеърим, эрка лирикам,
Учиб боргил окоп ёнига.
Дил боғига құндиғиғиғам,
Оро киргил дүстлар жонига.

Ғалабанинг гул илҳомига
Тұлиб, создан жарангласин қүй.
Жангчи дүстнииг олтин жомига
Ғазабимнинг шаробини қүй!

Ғазабимнинг майдан ичиб,
Ев юртида оқизиб қонлар,
Тоғлар ошиб, дарёлар кечиб,
Жангга кирсін соҳибқирионлар.

Шод бўламан сен билан агар
Бориб етса дўстларга қиссан.
Шунда улар олган зафарда
Бўлур, шаксиз, менинг ҳам ҳиссан.

1945 йил, февраль.

ҚИЗИЛ БАЙРОҚ

Сен саодатимнинг порлоқ рамзисан.
Сен озодлигимнинг жонли тимсоли.
Қирмизи юзингда зафарнинг акси,
Наслимга берилган туҳфасан, олий.

Алвон юзларингга боққаним замон,
Душман ўқларига кўксини керган,
Саодат ва ҳурлик учун жон берган,
Оталарнинг қони бўлар намоён.

Кўнглим тоғдай ўсли, севиндим беҳад
Мен сени кўрганда Қавказ тоғида.
Қалбим баҳор каби яшнади мангур,
Мен сени кўрганда Қирим боғида.

Ёзниң умидлари соврилди кўкка,
Сен кечиб ўтганда Одер наҳридан.
Жаҳоннинг тақдирни тўғри ҳал бўлди,
Сен мағрур ўтганда душман шаҳридан.

Мен сени ғолиблар қўлида кўриб,
Озод келажакка қатъий ишондим.
Онт этдим, умрбод сақлайман сени,
Ўлим келганда ҳам бузилмас онтим.

1945 йил, феираль.

ЮР ЎРТОҚ

Юр ўртоқ, ҳа, дегин, манзил яқиндур,
Берлиннинг қораси кўриниб қолди.
Чоп ўртоқ, тулпорга қамчи бос, чу-де
Дилга зафар ишқи аланга солди.

Берлинга биринчи бўлиб кирганлар
Орасида биз ҳам бўлайлик ўртоқ.
Бизнинг кўзимиз ҳам шоҳид бўлсинлар,
Фолиблар Берлинга тиккандা байроқ.

Юр ўртоқ, дўстларнинг кўзлари бизда,
Бизга тикилгандир ҳамманинг кўзи.
Юр ўртоқ, тўхташга йўқдир хаққимиз,
Бизни қистар, юр деб, зафарнинг ўзи.

Тириклай кўмилган қизларнинг руҳи
Осилган, кесилган оналар ёди,
Гулханда кул бўлган гўдаклар қони,
Фарбда азоб чеккан қулларнинг доди.

Утмишнинг шавкати, келажак баҳти,
Бузилган қишлоқлар, ёнган шаҳарлар.
Ўғирланган музей, таланган бойлик,
Шаҳидлар қонидан гулгун саҳарлар,
Ҳақорат этилган шонли ҳайкаллар,
Буюк Чайковский басталаган соз,
Улуғ Толстойнинг шоҳ асарлари,
Бизни ўч кўкига эткизар парвоз.

Чоп ўртоқ, тулпорга қамчи бос, чу-де,
Дилга зафар ишқи аланга солди.
Юр ўртоқ, ҳа, дегин, манзил яқиндур,
Берлиннинг қораси кўриниб қолди.

б. II. 45.

ДАРЁЛАР

Висла дарёсидан то Одергача
Мен сув ичмаган ҳеч дарё қолмади.
Аммо ёт элларда ҳеч қайси дарё
Волганинг мазасин бера олмади.

Шунда Ватанимни соғиндим яна,
Менга аён бўлди сувларнинг сири:
Ширин эмас экан Ватан сувидан
Бегона сувларнинг ҳеч қайси бири.

23. II. 45.

ФАРБГА ҚАРАБ УЧАР САМОЛЕТ

Фарбга қараб учар самолёт,
Берлин кўчасида сояси.
Бомба тушиб қонга беланди,
Фашизмнинг зинапояси.

Қоплаганда Берлин қўкини
Бомбаларнинг қалин садоси,
Озодликка келтириди имон,
Праганинг минглаб гадоси.

Фарбга қараб учар самолёт
Қанотида қизил юлдузи.
У, юксалди шарқдан қуёшдек,
Бошланди оламнинг кундузи

Ёвга ўлим, инсон учун баҳт
Ва озодлик олиб учар, у.
Юлдузидан тараған шуъла
Наслларни ёқтирад мангур.

26. II. 45.

ФАРХОД ҚҮЁШИ

Фарҳодлар тер тўкар туни-кун бунда,
Метинлар зарбига чидай олмас тош.
Барқ уриб чиқажак меҳнат сўнгида
Сирдарё бўйидан янги бир қуёш.

Водийларни қоплар Ильич чироғи,
Хуснига тонг қолур юлдуз тўла кўк.
Гигант заводларнинг мағрур қучоги —
Бўйлаб оқиб ётар биз яратган ток.

Фарҳод қуёшидан тараляжак нур
Саноатда очар янги фасллар.
Унинг нурларидан баҳраманд бўлур
Беҳисоб асрлар, минглаб насллар.

Фарҳод ГЭС бўлажак янги бир жаҳон,
Янги бир камолот, янги фазилат.
У, бўлур ўлканинг томирига қон,
Ватанинг ҳуснига янги бир зийнат.

У, зўр муъжизадир меҳнат бобида,
У, қудратимизнинг порлоқ зафари.
Биздан келажакка нурли обида,
Минг йилларга кетар унинг сафари.

1945 йил, март.

ФАЛАБА БАХОРИ

Улуғ Ватан, гўзал табиат
Оро берар яна ўзинга.
Қўшиқ айтгим келади яна,
Кулоқ солиб қушлар сўзинга.

Зотан букун борлиқ, коинот
Қўшиқ айтар севинчга тўлиб.
Табиатнинг бутун овози
Эшитилар бир қўшиқ бўлиб.

Қўшиқ айтар боғда булбуллар,
Сойда сувлар, саҳрода еллар,
Қўшиқ айтар озод насллар,
Ҳуқуқ олган аймоқлар, эллар.

Сувда, ерда, осмонда қўшиқ,
Қўшиқ бўлиб янграр ҳар овоз.
Менинг ҳам дилимда, қўлимда
Қўшиқ учун басталанганд соз.

Чунки тўйга қўшиқ керакдир,
Фалабага мадҳия лозим.
Шул сабабдан бу сафар яна
Қўшиқ билан янгради созим.

Бу баҳорда ҳикмат тўладир,
Фалабанинг баҳоридир бу.
Жаҳон бўйлаб янги кундузнинг
Тантанали наҳоридир бу.

1945 йил, март.

ҚОРА ДЕНГИЗ

1

Қора денгиз, құдратли денгиз,
Тұхтама ҳеч, түлқинлан, чайқал!
Тұхтама ҳеч, жилоланишдан,
Асрларни акс этган сайқал.

Қора денгиз ҳам шеъриятинг,
Ҳам жанговар күринишиң бор.
Сендан келар ҳам жанг садоси,
Ҳам жаранглар жон олғучи тор.

Хаёлимнинг олтин қайифи
Сузар экан бағрингда мағрур,
Жилва билан кекса тарихнинг
Лавҳалари бир-бир күринур.

Кўз соламан, кумуш тўлқинлар
Ойдин тунда куйлар шовиллаб.
Ўйнаб, учиб марварид сувлар
Кун нурида ёнар ловиллаб.

Бу не товуш? Бу не жозиба?
Ё Пушкиннинг жўшқин созими?
Бу не жилва? Бу не латофат?
Ва ё Мариянинг нозими?..

Сел ёғдириб зилол сувингга,
Бўрон учиб ўтганида гоҳ,
Ғазаб билан кўпик сочасан,
Сатҳинг бўлур гўё бир жанггоҳ.

Ҳамла қилган қўшин сингари
Кумуш ёлли тўлқинлар елар.
Бўронларнинг ҳайқириғидан
Нахимовнинг овози келар...

II

Нега жўшқин илҳом париси?
Ё бағрингдан чечак тердими?
Нега турди жангга тўлқинлар?
Ё Толбухин бўйруқ бердими?

Мана бирдан мовий сувларнинг
Оқ кўпикка ўралди тани.
Бу — Ватан, деб сувда жон берган
Ботирларнинг кумуш кафани...

Севастополь, — қаҳрамон шаҳар
Соҳилингда яна тиклар қад.
Унинг ўлмас мадҳиясини
Энди куйлар тўлқинлар абад.

1945 йил, апрель — май.

ЗАФАР ТАРОНАСИ

Қон ичар, юрт бузар ашаддий душман,
Энди күзларингда таслим шарпаси.
Етти пуштинггача етиб боражак
Қизил Армиянинг берган зарбаси.

Жаҳонга нур сочган порлоқ қуёшли
Зулмат гирдобига тортмоқчи бўлдинг.
Хурликини севгучи озод наслимга
Қуллик азобини ортмоқчи бўлдинг.

Аммо офтобнинг ўткир шуъласи
Қўксингни парчалаб ёрди беомон.
Тарихнинг музaffer, нурли йўлидан
Дадил бормоқдадир наслимиз ҳамон.

На зулмат, на бўрон, на офат, на ўт
Тўсолмас ҳақиқат, ҳурлик йўлини.
Минг йиллар сўнгида ўсажак авлод
Бизга раҳмат айтиб, чўзар қўлини.

Биз ғолиб, биз енгдик, марра бизники.
Тиз чўкди, бош эгди олдимизда ёв.
Мангу барқарордир ватанинг бахти,
Кул бўлди фашизм қурган қонли ғов.

Жаҳон бўйлаб кезар гулдурос билан
Ғолиблар шаънига айтилган олқиши.

Бу муқаддас шараф, бү зўр тантана
Бу абадий зафар, абадий болқиш.

Енгучи армия, енгучи халқقا
Оташин ва чексиз ҳурматлар бўлсин.
Совет Ватанининг покиза бағри
Мангу саодатнинг нурига тўлсин.

1945 йил, апрель.

МОСКВАНИНГ КУЛГИСИ

Нур қўйнида букун Москва,
Нур тошқини кўмибди тунни.
Ҳар дераза, ҳар фонарь букун
Беркитибди ўзига кунни.

Москвамиз букун чароғон,
Бу зафарнинг нурли кулгуси.
Бу жилодан ўз чироғига
Нур олади ғолиб келгуси.

Москванинг кулгиси порлоқ,
Ғалабанинг тонги барқ урди.
Нур тўлқини зулматни мангу
Жаҳаннамнинг қаърига сурди.

1945 йил, апрель.

Э Н Д И «Х О Р М А»

Энди «ҳорма!» Энди қалайсан?
Дағдағалар, даъволар қани?
Үз-үзидан келди бу сўроқ,
Разолатда кўрганда сани.

О, нималар қилмоқчи эдинг,
Сариқ вабо, қонли жаҳонгир!
Ортмоқ бўлдинг юрагимга ғам,
Солмоқ бўлдинг қўлимга занжир.

Фарёд чекиб, йиғлаб умрбод,
Авлодларинг қул бўлсин, дединг.
Саодатинг, шонинг, тарихинг
Куйиб бир кафт кул бўлсин дединг.

Бало тоғи бўлиб бир умр,
Қўкрагимдан босмоқчи бўлдинг.
Толеимни, озодлигимни,
Номусимни осмоқчи бўлдинг.

Аммо ўзинг осилдинг дорга,
Разолатда қон йиғлар кўзинг.
Ҳақ ҳар сафар устун: йиқилдинг
Ўзинг қазган чуқурга ўзинг.

Энди «ҳорма!» қон ичар жаллод,
Гумтарақлар, даъволар қани?
Үз-үзидан келди бу сўроқ,
Ҳалокатда кўрганда сани!

1945 йил май.

ВИСОЛ ТАБАССУМИ

Қайғу, аламимни ичимга ютиб,
Сени түрт йил кутдим порлоқ қуёшим,
Хижрон водийсида түрт йил суриндим,
Түрт йил ҳижронингда тўкилди ёшим.

Аммо беҳудага оқмади бу ёш,
Тобора ўаркан ишқнинг пеҷаги,
Ёмғирдан сув ичиб қўкарган гулдай,
Ёшимдан қўкарди висол чечаги.

Қайғу саҳросидан шодлик боғига
Мени бошлаб келди олтин тушунча.
Висол табассуми, ҳижрон чоғининг
Ёшидан сув ичиб очилгани ғунча.

1945 йил май,

ҚАҲРАМОН

(Совет Иттифоқи қаҳрамони
Аҳмаджон Шукуровга)

Муқаддас Ватанинг бошига
Тушганида даҳшат, хавотир,—
Қилич қайраб тогнинг тошига,—
Фарғонадаъ юксалди ботир.

Жангга кигди кечиб жонидан,
Азиз Ватан, шонли халқ учун.
Кечиб ўтди ёвнинг қонидан,
Наслимизнинг кўрсатиб кучин.

У юксалди мардлик тогининг
Чўққисига лочин бўлароқ.
У ёқди: шон, шухрат боғининг
Гулшанига сўнмас бир чироқ.

Россияда унинг жомига
Ғалабанинг майи қўйилди.
Россияда унинг номига
Бутун бошлиқ қишлоқ қўйилди.

1945 йил май.

МЕН ВА БУЛБУЛ

Түн саңарга яқин, ҳар әк
Үйқуга чүмган.
Фақат мену булбул уйғоқ
Ижод боғида.

Ботаётган ойнинг нури
Чаманни күмган.
Мен ёзардим, у сайрарди
Гул қучоғида.

У табиат күкламини
Мадҳ этарди шод.
Мен ғалаба баҳорини
Олқышлардим боз.

У қизил гул севгисини
Қилас әди ёд.
Мен ҳаётнинг ишқи билан
Янгратардим соз.

1945 ыны . май.

ТУНЛИРИКАСИ

Ойдин кеча, нурда кулар
Гулларнинг лаби.
Булбул сайрар, ел шивирлар.
Шилдирлар сувлар.
Дамлар ўтар аста, вазмин
Карвонлар каби,
Ва пайдар-пай садоларни
Садолар қувлар...
Табиатнинг шеъреяти,
Сўнмас унида,
Қудрат сезиб, ҳиссим тошди
Гўёки булоқ.
Нур сочилиган, гул очилган
Баҳор тунида
Абадият қўшиғига
Солардим қулоқ.

18. V. 45.

ХАЁТ ҚҰШИҒИ

Мен ҳаётни қаттиқ севаман,
Үндан сира ажралиб бұлмас.
Үқувчилар сизни юракдан
Севган шоир сира ҳам ўлмас.

Чехрасида юмшоқ табассум,
Ҳаёт гуллар тутиб, ол, деди.
Құлларида зафар машъали,
Оғушимда мангу қол, деди.

Мен ҳам әнди мангу қоламан,
Ҳаёт билан бўлиб пайваста.
Кўкрагимда яшнар то абад
Ҳаёт тақиб қўйган гулдаста.

Майли минглаб ўлимлар келсин,
Улганда ҳам ўлмайман әнди.
Оғушида сақлайди ҳаёт,
Ажалга ем бўлмайман әнди.

Тўғри, бир кун юмилганда кўз,
Дўстлар эълон қиласы: сўлди, деб.
Ва табиий қонун бўйича,
Түғилди, яшади, ўлди, деб.

Аммо дўстлар хато қилурлар,
Сиз уларга ишонманг сира.
Ҳаёт кўзин ўлим сояси
Қила олмас ҳеч қачон хира.

Түғилганим, яшаганим рост,
Аммо рад этаман ўлимни.
Мен ўлмайман, ҳаёт зиёси
Мангу ёритажак йўлимни.

Баҳор бўлиб гуллар очилса,
Қуёш чиқиб нурлар сочилса,
Гулзорларда булбул сайраса,
Гул ҳидидан кўнгил яйраса,

Севинч тўлса эркин дилларга,
Қўшиқ келса ҳарчоқ тилларга,
Жилва қилса ўлмас табиат,
Яшар экан шодлик, муҳаббат,

Яшар экан кўркам фасллар,
Яшар экан ғолиб насллар,
Яшар экан модда ва ҳаёт,
Шаксиз мен ҳам доим барҳаёт.

Асрларнинг давонларидағ
Қўшиқ бўлиб ошиб ўтаман.
Дарё бўлиб минглаб наслнинг
Ҳузуридан тошиб ўтаман.

1945 йил, маёз.

УША ВОКЗАЛ

Якун қилдим: күз ёшларига
Икки боис бор экан асли.
Бири — алам, айрилиқ, бири —
Шодлик тұла учрашув фасли.

Хотирамда сени жаңг сари
Шу вокзалдан кузатган дамлар.
Шунда түкди күз ёшларимни
Юрагимни кемирған ғамлар.

Билар эдим, муқаддас жаңгса
Шак-шубҳасиз боришиңг лозим.
Билар эдим, улуғ Ватанга
Шараф әрүр бўлмоқ мулозим.

Сенинг элга садоқатингни,
Мардлигингни билар эдим мен
Улуғ жаңгга йўллар эканман,
Сенга зафар тилар эдим мен.

Ёвни енгиб соғ ва саломат
Келишиңгга ишонар эдим.
«Ой боргили, омон кел, толе —
Мадад қилсин жаңгларда» дедим.

Аммо сени ғарбга, шу ердан,
Тўрт йил бурун кузатганимда,
Юзимдан ёш йўргалаб, бирдан
Олов пайдо бўлди танимда...

Мана энди, дил тұла севинч,
Пешвоз чиқдим сени кутгали.
Құлларимда даста-даста гул,
Хурмат билан сенга туттагали.

Мана ўша ошно вокзал.
Ўша перрон... Кутаман сени.
(Күришганды йиғлаб юборсам,
Қизартирма йиғлоқ деб, мени!)

Яқынлашар поезд овози,
Юрагимга солиб ҳаяжон.
Сочилишга тайёр турибди
Күз ёшларим... Жүш урмоқда қон...

Поезд тұхтаб, вагондан тушдинг,
Құчоқлашдик сүзсиз ва узоқ.
Тилла пагон, орденларингга
Томчиларди күз ёшим... фироқ —

Тамом бўлди... Бу қайноқ ёшлар,
Шодлик ёши, учрашув ёши.
Иккимизнинг қалбимизни ҳам
Қиздиради зафар қуёши.

Энди билдим күз ёшларига
Икки нарса боис бўларкан:
Ё ҳижрон, ё висол чоғида
Нурли кўзлар ёшга тўларкан.

1946 дил, июль.

ТУН ШУ ҚАДАР ОЙДИН

Тун шу қадар ойдин эдики,
Топиларди игна йўқолса...
Қандай ухлар, ойли тун қизнинг
Юрагига ҳаяжон солса?

Қайдан келди бу зўр ҳаяжон?
Уйқу қурғур қайга йўқолди?
Қандай ҳислар, қандай фикрлар
Қиз қалбини забт этиб олди?

Икки кўзи чўғ бўлиб ёнар,
Нафас олар кўкраги тўлиб.
Ёки бирор барно йигитни
Кутармикан интизор бўлиб?

Йўқ, ёр кутмас, ёри ҳозирча
Хизмат қилар Одер бўйида.
У ҳолда не, қандай туйғулар,
Тўлқин отар қизнинг ўйида?

Қиз ўйлайди: шундай ойдинда
Не сабабдан ётишим даркор?
Нечун ухлай, чорласа мени
Ўз бағрига кумуш пахтазор?

Ойдинда ҳам терайлик, план—
Ҳарна олдин тўлгани яхши.
Терим иши совуқ тушмасдан
Тез саранжом бўлгани яхши.

Тун шу қадар ойдинки, ҳар бир
Күрак равшан күринар күзга.
Дам ғанимат, муддат яқиндир,
Хожат йүқдир ортиқча сүзга...

Ой суқланиб түйнукдан қараб,
Нур түкарди гулузорига.
Қиз тарк этиб иссиқ түшакни
Чиқиб кетди пахтазорига.

1945 йыл, октябрь.

ПАРЧАЛАР

I

Бел букилар, тушиб кетар тиш,
Соч оқарап, күз бўлар хира,
Ўшанда ҳам тўхтамайди иш —
Кўнгил, илҳом қаримас сира.

II

Шод туғилдим, шод яшайман, ғам,—
Забт этолмас қалбимни бир зум.
Дўстлар, ҳатто ўлганимда ҳам
Лабларимда қолар табассум.

КЕЛИБ ҚОЛАР КУТГАНИНГ

Үзингни бос, ҳовлиқма, сабр эт!
Балки келиб қолар кутганинг.
Бас, йиғлама, етмасми беш йил
Ҳажрида қон, зардоб ютганинг.

Хаёлингдан шубҳани қувла,
Юрагингда сақлама тугун.
Ўзи келар, хати келмаса,
Келиб қолар балки шу бугун...

Ташланарсан бағрига сўзсиз,
Оқиб кетар тирқираб ёшинг.
Жанглар бўронида чиниққан
Кўкрагига беркинар бошинг.

Уни қоплар олов ҳаяжон,
Ёзганингда кенг қулочингни.
Унинг дағал, мардона қўли
Аста силар ипак сочингни.

«Йиғлама» дер, лаби қалтираб,
Қўли титраб ҳаяжонидан.
Яллиғланар эзгу ҳарорат,
Юзга тепган иссиқ қонидан.

Лабларингда шошқин табассум,
Кўтарасан ёшлиқ кўзингни.
Толпинарсан, бўйнидан қучиб,
Қушдай енгил сезиб ўзингни.

Тўлиб-тошиб сўзлаб кетарсан,
Юрагингга тўлдириб асл —
Туйғуларни, садоқат билан
Кутганингни беш йил муттасил.

Софинганда узоқ тунларни
Мижжа қоқмай ўтказганингни,
Унга атаб қанча гулшанни
Балофатга етказганингни,—

Битта-битта сўзлаб берарсан,
Худди эртак сўзлаган каби.
Ҳикоянгни эшитиб, унинг
Табассумга кўмилар лаби.

Канал қазиб, дарё бўққанинг,
Янги тулшан қилинган ерлар,
Оғир, шонли, мардона меҳнат,
Пахтазорда тўкилган терлар,

Машаққатни ёнгган матонат,
Ўз-ўзидаи келар тилингга...
Навбат ўнга келар, у сўзлар...
Ишқи тўлқин ураг дилингда.

Иссиқ қучоқ, ўтли бўсадан,
Томирингда жўш урганда қон,
Бир туш каби туюлар сенга
Оғирчилик, софиниш, ҳижрон...

1945 йил, октябрь.

ОЛТИН СОЧДИ ИУЛЛАРИНГГА КУЗ

Мардласига пахта терибсан,
Үн беш мингга етибди ҳиссанг.
Магурлансанг ҳақлисан, элга
Достон бўлиб кетибди қиссанг.

Ҳурмат қиласар сени барча эл,
Ҳурмат қиласар ҳатто табиат:
Қушлар сайрар сенинг шашкингга,
Гул очилар гулшанда қат-қат.

Шаббодалар тарар сочингни,
Кўзгу тутар сувлар юзингга.
Ман-ман деган барно йигитлар
Бош уради босган изингга.

Сен қайтасан, аммо иш завқи
Барқ уради чеҳрангда ҳануз.
Хазон эмас, сени олқишлиб,
Олтин сочар йўлларингга куз.

1945 йил, ноябрь.

КУЗ ШАМОЛИГА

Куз шамоли кириб чаманга
Ахтаради гуллар атрини...
Ақли етмас тинтиб кўришга
Гул шеъримнинг олтин сатрини.

Бунда кел, эй тентак шабода,
Хумор бўлсанг гуллар атрига,
Мен уларни жойлаб қўйганман
Гул шеъримнинг олтин сатрига.

1945 йил, ноябрь.

Ү Н И Н Ч И Ф Е В Р А Л Ь

Мен метеоролог эмасман, дўстлар,
Менга аён эмас ҳавонинг сири.
Шунинг-чун олдиндан айта олмайман,
Қачои қори ёғар ҳачон ёмғири.

Ўнинчи февралда табиат қандай
Жилва қилас, менга номаълум бутун.
Балки ёмғир ёғар, балки қор ёғар,
Балки туман босар ерни ўша кун.

Аммо табиатнинг турпа нозидан
Қатъи назар, менга бир нарса аён:
Ўша кун оламни тўлдириб нурга,
Адолат қуёши бўлур намоён.

Ўша кун болқийди яна юксакка,
Устозимиз Ленин баҳт этган байроқ.
Ўша кун тарихда қолғуси мангу
Энг ёруғ кунлардан бири бўлароқ.

30. I. 46.

РАҚҚОСА

Бу қандай жозиба? Қандай латофат?
Е чаман саҳнида тўлғандими гул?
Е хиром этдими боғларда товус?
Изоҳ эт! Тушунтири! Сўзла э кўнгил.

Ёки толитиндими навбаҳор қуши?
Жилва кўргазгали, парвоз этгали?
Е кўкдан тушдими санъат музаси
Менинг хаёлимни олиб кетгали?

Йўқ, гулда бунчалик латофат қайди?
Хузурида товус шарманда ва лол.
Э баҳор қушлари силкитманг қанот,
Келмасин десангиз кўнглига малол.

Сиз ундаи ўрганинг парвоз этишни,
Жилвани, шўхликни ундаи ўрганинг...
Шаббода, ҳайратда қолганинг аниқ,
Чунки мульжизадир бу гал кўртанинг.

Унинг рақсларида қуш енгиллиги,
Шаббода шўхлиги, гулнинг нози бор.
Унинг одобида, унинг хулқида,
Инсоний камолот мавжуд, барқарор.

У олий санъатнинг тенгсиз ошиқи,
Жўш урап, очилар ўйнаган сайин.

О, руҳни юксалтган ишвалар нозик...
Ғамза, табассумлар ипакдан майин...

Мадҳинг билан янграб, кенг фазоларда,
Токи тирик экан шоирнинг саси.
Яша эй санъатнинг сўлмас чечаги,
Яша илҳомимнинг ўлмас музаси!

1946 йил, март.

КУЛГАН БАХТ

Бинафша, буқинма, бошингни эгма!
Уруш даҳшатлари орқада қолди.
Порох тутунлари, тутқунлар доди
Үлканинг бағридан буткул йўқолди.

Кўкда гулдураган тўп товуши эмас,
(«Уруш худосининг» тўхтаган саси!)
Бу — ўша одати момагулдирак,
Бу ғолиб баҳорнинг шўх қаҳқаҳаси.

Баргингда қалтираб турган ёш эмас,
Баҳор гўзалининг инжуси — шабнам,
Қайғуни тарқ этиб, бошингни кўтар,
Ғалаба шодлиги сенга ҳам ҳамдам.

Атрофингга қара, лолаларни кўр!
Кумуш ирмоқларнинг жилосига боқ!
Ҳар томчи шодликнинг порлоқ жилваси
Ҳар лола зафарни акс этган байроқ.

Қушлар қўшиғига қулоқ сол, қувон,
Тинчликни, ҳаётни мадҳ этар улар.
Боқ, ўлка бағрига сиғмай, барқ уриб,
Қудратли денгиздай баҳтимиз кулар!

1946 йил, апрель.

К Е Л Д И Б А Ҳ О Р ..

Келди баҳор, наврӯзи олам,
Гул фаслидир боғлар муаттар.
Олтин гилам бўлиб ёзилди
Қуёш кўкдан ерга сочган зар.

Чеҳра очди майнинг гўзали,
Оlam гулга кўмилди яна.
Жаҳон бўйлаб шодлик кезади,
Меҳнат ўлкасида тантана.

Чувуллашар шодланиб қушлар,
Чайқалади чечаклар елда,
Дўстлар қани, қўшиқ айтайлик,
Бахт байрами бошланди элда.

Ҳаққимиз бор қўшиқ айтишга,
Чунки бизмиз зафар олганлар,
Чунки бизмиз шум фашизмнинг
Қоқ бошига қилиз солганлар.

Қойил қолган жумла жаҳон, биз
Рейхстагга тикканда байроқ.
Айтинг, дўстлар, зафар қўшиғин,
Бахт нуридан қалбимиз порлоқ.

Ҳазон ели тегмасин асло,
Бахт келтирган гул айёмига.
Қуйинг, тўлсин асал, шарбатлар
Ғалабанинг олтин жомига.

ТҰҚҚИЗИНЧИ МАЙ

Қон қуюни, ўт бўрони
Қолиб кетди йўлларда.
Ҳилпирайди ғалабанинг
Ол байроғи қўлларда.

Бир йилдирки, дод, фифонсиз
Бошланади саҳарлар.
Бомбаларнинг даҳшати йўқ,
Тинчиб ухлар шаҳарлар.

Бир йилдирки, мағлуб ёвнинг
Қалбини ғам бурдалар,
Куйган дараҳт шоҳларида
Тебранмайди мурдалар.

Бир йилдирки, кўринмайди
Қузғунларнинг қораси.
Гул баргига ўралмоқда
Тупроқларнинг яраси.

Бир йилдирки, тушиб кетдик
Тинч қурилиш йўлига.
Ғолиб жангчи болғасини
Яна олди қўлига.

Унутмаймиз, бу муқаддас
Ғалабага етгунча,
Кишиликнинг тақдирини,
Бахтини ҳал этгунча,

Мард ҳалқимиз қанча-қанча
Машақатлар тортмади?
Инсоният бизга қанча
Вазифалар ортмади?

Қонли этик Європанинг
Кўкрагини босғандা,
Гитлер номли ҳаромзода
Гўдакларни осганда,

Нурни бўғиб қора булат
Ерга соя солганда,
Кишиликнинг баът-тақдири
Хавф остида қолганда,

Бизга боқди нажот истаб,
Кишиликнинг кўзлари.
Шунда ишонч, нажот берди
Партиянинг сўзлари.

Бахт, озодлик бер кучини
Қонли жангга ташлади.
Зулматга нур, ўлимга ҳақ
Қарши кураш бошлади.

Ўз қонига ғарқ айладик
Фашизмнинг таҳтини.
Ўт ичидан олиб ўтдик
Кишиликнинг бахтини.

Партиянинг даҳсидан
Илҳом олдик, куч олдик.
Лочин бўлиб ғалабанинг
Чўққисига юксалдик.

Қон ва даҳшат, ўт бўрони
Қолиб кетди йўлларда.
Нур сочмоқда ғалабанинг
Ол байроғи қўлларда.

МЕНИНГ КУЗИМ

Ким у олтин кузга туҳмат қилучи?
Ким, у кузни ғамнинг уяси деган?
Қайси бир дилхаста: куз — фаслларнинг
Ҳасрат, ўлим ортган түяси деган?

Мен бу ақидани инкор этаман.
Кел, олтин чеҳрали ҳосилдор кузим!
Сахий боғларингдан шарбат тут менга!
Нақш олмадай бўлиб қизарсин юзим!

Кўкламда тупроққа тўкилган терлар,
Олтин-кумуш бўлиб қайтар уйимга.
Пахта ҳосилидан яралган тоғлар
Қувват бағишлайди шеърим-куйимга.

Роҳат бағишловчи салқин тушади,
Билқиллаб семирар йилқилар, қўйлар.
Тупроқ унум берар, меҳнат — натижа,
Тўқлик диёрида бошланар тўйлар.

Севинчим камаймас, ҳаётга бўлган
Ишқим авжга чиқар куз палласида.
Дўстлар, қанча шодлик, қанча мазмун бор,
Фолиб колхозчининг шўх ялласида!

1946 йил, ноябрь.

Х А Е Т И Ш Қ И

Тонг бўзарар, ҳаёт ишқига
Тўлиб тошиб қушлар чувиллар.
Тегарамда ҳаёт қўшиғи
Жўшга кирар, янграр, гувиллар.

Ҳаёт қонунининг товуши бор,
Атомларнинг ҳаракатида.
Гиёҳларнинг ҳаёти мавжуд
Емғирларнинг баракатида.

Капалаклар ҳаёт ишқида
Гулдан-гулга қўнар эринмай.
Гўзал ҳаёт иштиёқида
Шавққа тўлиб булбул чалар най.

Озиқ излаб, ҳаёт ахтариб,
Чумолилар юрар ғизиллаб.
Яна худди шу үмид билан,
Боларилар учар визиллаб.

Униб чиқар ердан гиёҳлар,
Интилади нурга ғунчалар.
Неки тирик, ҳаёт ишқига
Мафтун бўлиб қолмиш шунчалар.

Менчи? Инсон! Менинг ишқимга
Ҳеч нарса тенг келмас жаҳонда.
То тирикман, ҳаёт севгиси
Хукмрондир юракда, қонда.

Қиласман деб дунёни обод,
Белга камар бойлаганлигим,

Тақири гул, саҳрони чаман,
Чўлни бўстон айлаганлигим,

Боғларимга оро берганим,
Зеб берганим нур олиб кундан,
Пахтазорда кечаю кундуз
Тер тўкишим, бариси шундан.

Шу ишқ билан, олий саройлар,
Янги-янги жаҳонлар қурдим.
Шу ишқ билан, ўлкамни душман
Босганида — оёққа турдим.

Вабо юклаб ёв қузғунлари
Солганида юртимга соя,
Шу ишқ билан, жонимдан кечиб,
Озодликни қилдим ҳимоя.

Шу ишқ билан қонли жангларда,
Енга олдим ўлимларни ҳам.
Шу севгиниг қудрати билан
Зафар бизга бўлолди ҳамдам...

Яна тинчлик, гўзал табиат,
Жилва қилар ҳуснга тўлиб.
Мен созимни янгратдим яна,
Нурли ҳаёт мафтуни бўлиб.

Навбаҳорда қушлар сайрашин
Тинглаганда яна жўш урдим.
Кўнглимни завқ асир эти-ю,
Ёш боладай ҳар ён юурдим.

Барчасида ҳаёт жилваси,
Ҳаёт мадҳи, ҳаёт каломи.
Улуғлайди ҳаётни минг бор,
Гул таъзими, қушлар саломи!

Асир этиб эзгу ишқингга,
Синмас рубоб тутқиздинг менга.
Завқли ҳаёт, о ширин ҳаёт,
Қониб бўлармикан меҳрингга?

ФАРХОД ШЕЪРЛАРИДАИ

1. СЕПОЯЧИ

Дағшат солар ашаддий совуқ,
Қор қуюни, бүрон әвжида.
Ерга тушмас, туф, деган тупук,
Муз чайқалар дарё мавжида...

Сепоячи суве кечиб белдан,
Дарё билан үйнар басма-бас..
Чайқатади кўксидаги дарё
Гумон қилиб уни хору хас.

Ютмоқ истаб қаърига дарё,
Урилади нуроний юзга..
Уни бўрон ва қор қуюни
Айлантироқ истайди музга.

Аммо сира бўй бермайди у,,
Олов чақнар икки кўзида..
Юзлаб фарҳод, минглаб арслоннинг
Кучини ҳис қилар ўзида.

Чекилади унинг зарбидан.
Бўрон, совуқ, қутурган дарё..
Мардонавор ҳамлаларидан
Ҳал бўлади асрий муаммо.

Аммо барча ҳайратда эди:
Сепоячи, мудҳиш, багри тош
Сирдарённинг муз тўлқинига
Қандай қилиб беролди бардош?

Сувда туриб, тенгсиз совуқقا
Қандай қилиб бераолди тоб?...
Ватан ишқи, халқ ишқи уни
Қиздиради бўлиб офтоб...

II. ЮЛДУЗЛАР

Ойдин кечада... Дарё оқар ярқираб,
Хўб тўлишган ёз тунининг жамоли.
Ишдан бўшаб дам олади йигит, қиз,
Ором берар Сирдарёнинг шамоли.

Чор атрофда қизиб бодар тунги иш...
Аммо ҳали Сир қўйнида ухлар нур.
Шу сабабдан қиз кўзига ҳар юлдуз,
Энг мунааввар машъал бўлиб кўринур.

Қиз

Бунча ҳам кўп бугун кўкда юлдузлар!
Жилвалари мафтун этар кишини.

Йигит

Кўклаги бор юлдуз чиқмиш, тамошо
Қилмоқ учун фарҳодчилар ишини.

Қиз

Фоят гўзал! Юлдузларнинг ҳуснига
Тикиламан ҳавасларим қонгунча.

Йигит

Мен аминман гўзаллиги фалакнинг
Фарҳод ГЭСнинг чироқлари ёнгунча...

1947 йил.

*Сонг-и
мекнай гәниси.*

КЕЛИНЧАК

Кечада ёмғир ёғиб ўтди. Ерлар лой.
Бугун колхозчилар қазишар зовур.
Билжираб ётибди қамиш ўсган сой.
Қирдан күтарила кун тегиб ҳовур.

Зовур қазиганлар ичидә ишлар
Шоҳи кўйлак кийган дўндиқ келинчак.
Манглайдаги терлари — оқар кумушлар...
Икки бети худди баҳорги чечак.

Келиннинг лабидан кетмаган ҳали
Тўй куни ичилган шарбатнинг тами.
Аммо билар: ҳозир меҳнатнинг гали,
Кузга қолдирилган ишратнинг ками.

У билади ҳозир ғаниматдир дам,
Бултурги хижолат бўлмасин такрор...
Зовур қазилади қадамба-қадам,
Бу ишда ҳам унинг кўп ҳиссаси бор.

У кетман уради: юзи, кўзига,
Шоҳи кўйлагига сачарар суюқ лой.
Аммо парво қилмас асло ўзига
Лой сачраган билан йўқолмас чирой.

Ювса кетади лой, қолади чирой.
Аммо хижолатни йўқотиш қийин.
Шунинг учун ғайрат, ишчанликка бой
Ҳозир меҳнат, меҳнат!.. Безаниш кейин...

Майли шоҳи кўйлак лой бўлса бўлсин,
Юзнинг шивитини ювса бу йил бас.
Кузга бориб пахта плани тўлсин!
Шудир юрагида жўш урган ҳавас.

Бу йил республика плани тўлса,
У ўзини ғоят баҳтиёр деяр.
Агар пахталари яхши, мўл бўлса,
Шоҳи ҳам кияди, атлас ҳам кияр...

Хамирдай билқиллаб тобга келар ер
Дўндиқ келинчакнинг оғир зарбидан.
Қизил яноғида қатра-қатра тер,
Гўё шабнам ўйнар лола баргида...

1948 й.

БИЗНИНГ БАҲОРИМИЗ

Баҳор — ёшлиқ, гўзаллик, мардлик,
Ҳаёт шодлик, латофат, чечак...
Бизга баҳор қиёфасида
Кўринади шонли келажак.

Шул сабабдан баҳорга бўлган
Хурматимиз, севгимиз беҳад.
Шул сабабдан ўсар кўнглимиз,
Сабзазорлар кўтарганда қад.

Қўшлар товуши, сувлар шовқини.
Қалбимизга ҳамоҳанг, яқин.
Кўзимизнинг нурига монанд,
Булатларни қоқ ёрған чақин.

Қулкимизнинг акси барқ урар
Япроқларнинг табассумида.
Минглаб ҳаёт, юксалиш, болқиши
Навбаҳорнинг ҳар бир зумида!

Бежиз эмас Биринчи Майнинг
Туғилиши баҳор ойида;
Миллионларнинг орзусин баҳор
Акс этарди гул чиройида.

Истар эди жафокаш инсон:
Баҳор каби гулласа олам.
Баҳор каби кулса озодлик,
Барҳам топса: қуллик, кишан, ғам...

Құлға ушлаб лола байроқлар,
Меңнат аҳли отланди жангга:
Йүқолсин, деб, зулмат ва зулм,
Нур түлсин, деб әзгу ватанга!

Кишиликнинг орзуси илк бор
Қарор топди бизнинг ватанда:
Бахт, озодлик, дўстлик, зафар, шон
Баҳор каби айлади ханда.

Бу баҳорнинг хазони йўқдир.
Кун сайин тўлишар жамоли.
Кезиб юрар Ватан боғини
Озодликнинг әзгу шамоли.

Бизга аён: ғивирлар қуртдай.
Нурга, гулга душман бўлганлар
Тиш қайрайди, бизга нисбатан
Қаҳру ғазаб билан тўлганлар.

Душман истар: баҳоримизни
Хазон қилса, уруш бошласа!
Қонга белаб гулистонларни,
Бошимизга бомба ташласа!

Билсин: чиркин ниятларига
Барҳам берар тинчлик лашкари.
Йўл олдилар халқлар коммунизмга —
Кишиликнинг баҳори сари!

Дилда баҳор, ўлкада баҳор,
Ёғду сочар эрк қуёшимиз.
Озодлик лашкари енгилмас,
Зафар ҳамдам, баҳт йўлдошимиз!

1949 йил, май.

ОКТЯБРЬ БАХОРИ

Ўттиз икки баҳор ўтди гулга кўмиб ўлкани,
Ҳар бирида минг баҳорнинг шукуҳи бор, ҳусни бор.
Бу ҳаётбахш баҳорларнинг нафасидан қониқиб,
Баҳра олган озод халқлар мангу яшар баҳтиёр.

Октябрни баҳор дедим, мантиқи бор сўзимнинг:
Октябрда жилва қилди инсоният баҳори.
Октябрда тонг ёришди, Октябрда юз очди
Кишиликнинг саодати, коммунизм наҳори.

Прагада, Будапештда, София, Варшавада,
Бухарестда жилва қилган шу баҳорнинг жамоли.
Шу баҳорнинг нури ўйнар кекса Хитой кўкила.
Шу баҳорнинг қудратидан кишиликнинг камоли.

Дағдағалар, бақириқлар, дўқлар, атом бомбаси
Қўрқитолмас бизни, ишонч порлар ғолиб қўзларда.
Манзил яқин... Коммунизм диёридан таралган
Шуълаларнинг акси ўйнар шод, баҳтиёр юзларда.

Октябрнинг хазони йўқ, мунаvvардир истиқбол,
Манзил яқин, пўлат оқин давом этар йўлида.
Партияning ғоясидан қудрат олиб халқимиз
Олға борар, Ленин берган Қизил байроқ қўлида!

1949 йил, ноябрь.

САЛОМ. КЕЛАЖАК!

Салом сизга келажак, салом янги бўстонлар,
Аён кўриб турибмиз кўркам жамолингизни.
Яққол сезиб турибмиз, гул ҳидлариға тўлиб,
Саҳрода жон бағишлиб эслан шамолингизни.

Ҳа демай, янги издан, янги бир дунё бўлиб,
Кекса Аму сувлари қумларни кесиб оқар.
Ҳа демай, табиатнинг ўзгартиб асрий турқин,
Жонсиз чўллар кўксига меҳнатимиз гул тақар.

Ҳа демай, нурга кўмиб, юртимиз шаҳарларин,
Янги ГЭС чироқлари минг қуёш бўлиб порлар.
Ҳа демай, янги ерлар бағрид мавж уради
Поёнсиз яшил боғлар, экинзор, пахтазсрлар.

Ҳа демай... аммо, ҳозир, эзгу хаёлимизсиз,
Хаёлимизда эса ҳақиқат куртаклари!
Шон билан, зафар билан, ишонч билан тўлуғдир
Ҳар бир қўйилган қадам нурли келажак сари.

Ҳар бир иншоотимиз келажакнинг кўркидир,
Букун қўйилмоқдадир эртанинг тамал тоши.
Иқбол табассумидай ҳаётбахш ва мусаффо,
Балқимоқда ўлкада коммунизм қуёши.

Совет кишиларининг чексиздир иродаси,
Қўлимизда ҳар бир иш, ҳар мушкул бўлади ҳал.
Партия кўзи билан келажакка қараймиз,
Ленинизм ғояси қўлимизда зўр машъал.

Улуг коммунизмнинг буюк меъморларимиз,
Келажакни яратиш касбимиз, одатимиз.
Келгуси наслларга баҳтли, тинч, порлоқ ҳаёт
Бахш этиш муддаомиз, эзгу саодатимиз.

Олий техникамизнинг қудрати беҳисобдир —
Истасак ўзгаради табиат, оби-ҳаво.
Истасак чўлда гулзор, истасак даштда дарё
Ташна, оч сахроларнинг дардига бўлур даво.

Ишонамиз, келажак, шонли ғалабангизга
Иродамиз синдирап барҳанларнинг белини.
Машъум гармселларнинг сўнар олов нафаси,
Қалин, тетик ўрмонлар тўсади қум селини.

Шунинг учун, келажак, аён кўриб турибмиз
Совлат салобатингиз, кўркам жамолингизни.
Яққол сезиб турибмиз, чўлларга жон багишлиб
Гул ҳидларини сочиб эсган шамолингизни.

Шунинг учун, ҳалитдан, янги ГЭС чироқлари
Нур севар қўзимизга зиёсини сочмоқда.
Шунинг учун, ҳалитдан, бўлажак гулистонлар
Қумлар юзин беркитиб, жамолини очмоқда.

Шунинг учун, ҳалитдан, бўлажак шаҳарларнинг
Қувноқ шовқин-сурони янграр қулоғимизда.
Шунинг учун, ҳалитдан, иқбол чечакларининг
Шифо беручи атри анқир димогимизда.

Салом, сизга, келажак, салам, янги бўstonлар!
Иқбол, тинчлик ўлкаси ишқингиз дилимизда!
Салом эркин Ватанинг эркин гражданлари,
Шонли, баҳтиёр авлад мадҳингиз тилимизда!

1951 йил, июль.

ГУЛЛАР ҲУЖУМИ

Минг йиллардир қум ҳужуми
Давом этди беомон,
Вайрон қилиб, хазон этиб,
Не учраса йўлида.
Қанча воҳа, қанча шаҳар,
Қанча овул, қишлоқнинг
Харобаси, мозори бор
Қорақумнинг чўлида.

Ҳужум қилган даҳшат солиб,
Улим сочиб барханлар,
Олов пуркар нафасидан
Экинзёрлар қовурилган.
Гармселлар қум тўзитиб,
Қўзғалгандা шиддатли,
Кўкатларнинг, чечакларнинг
Кули кўкка совурилган.

Боғ учраса бўғар эди,
Ариқларни кўмарди,
Фақир, хароб кулбаларни
Янчиб, босиб ўтарди.
Минглаб насл, неча асир
Бу даҳшатли офатга,
Қарши чора топа олмай
Ватанин тарқ этарди...
Шундай эди қора ўтмиш,
Инсон ожиз, инсон қул,
Ҳужум қилас эди қумлар,

Чекиларди одамзод.
Чекиларди воҳа, ўтлоқ,
Чекиларди чечаклар,
Мэзор каби барханларда
Қолар эди йиғи, дөд...

Энди замон бошқачадир,
Замон совет замони.
Октябрдан мадад олган
Инсон кучли, инсон ҳур.
Халқимизга қудрат берди
Ленин, шонли партия,
Озодликнинг офтоби
Йўлимизга сочди нур.

Энди навбат бизга келди —
Совет кишиларига —
Биз бошладик тарихларда
Мисоли йўқ зўр ҳужум.
Бу ҳужумга сафарбардир
Техникамиз, фанимиз,
Ҳеч шубҳа йўқ, таслим бўлиб
Чекилади чўл ва қум.
Энди инсон ҳужум қиласар,
Таслим бўлар табиат.
Энди гуллар ҳужум қиласар
Чекилади қумлоқлар.
Бундай буюк ҳодисалар,
Бундай зўр муъжизалар
Фақат совет ўлкасида
Мумкин эрур, ўртоқлар!

Ўлқамизни бошдан оёқ
Қопламоқда чечаклар.
Коммунизм болқимоқда,
Ишон, ўқувчим, ишон!
Модамики гуллар юриш
Бошлабди қум устига,
Коммунизм баҳоридан
Бу ҳам бир аён нишон!

ЧИГИТ

Баҳор. Колхоз даласи,
Гуриллайди универсаль.
Машина бор, вақтида
Колхозчининг иши ҳал.

Йигит чигит экади
Диққат билан ерига.
Иши зиқ, парво қилмас
Юздан оққан терига.

Юзи жиддий, камсухан,
Бутун зеҳни ишида.
Ишига боққан сайин,
Ҳавас ортар кишида.

Нормасини ҳар сафар
Бажаради ошириб.
Мусобақадошларни
Қўяр эди шошириб.

Ватан ишқи, халқ ишқи
Уни қилибди моҳир.
У билади эккани
Чигит ғимас, жавоҳир.

Тинчлик уруғлари дир
Йигит эккач чигитлар.
Шундай деб ўйлашади
Колхозчи қиз-йигитлар.

БАЙРОҚЧА

«4 октябрда Чухунъхонда ли-
сиинманчилар, илгари, республика
байроқчаси билан халқ армиясини
табрик қылгани учун 9 яшар ўғил
боланинг қўлларини қирқдилар».

(Корея ҳалқ демократик респуб-
ликаси Ташиб ишлар министрилиги-
нинг Бирлашган Миллатлар Ганики-
лотига юборган телеграммасидан),

Лисинманчи одамхўрлар,
Чухунъхон шаҳрида,
Тўққиз яшар бир гўдакнинг
Қўлларини кесдилар.
Ўша куни оналарнинг
Кўкка чиқди ноласи,
Кореянинг шамоллари
Инграб-инграб эсдилар...

Бу бир қонли жиноятким,
Замирида фашизм,
Освенцимнинг даҳшатидан
Қолишмайди даҳшати.
Бу ҳам Уолл-Стритнинг
Лисинманчи сотқинлар
Қўли билан бажарилган
Навбатдаги ваҳшати!

Қотилларнинг назарида
Норастанинг «гуноҳи»—
Ёш бўлса ҳам ўз юргинни ·
Муқаддас, деб билгани;
Республика байроқчасин
Тутиб жажжи қўлига

Ким Ир Сенниңг аскарларин
Дилдан табрик қилгани!

Ха, Ким Ир Сен аскарлари
Унинг гўзал шаҳрини
Озод этган маҳалида
Табрик қилганлиги рост!
Бу, кичкина баҳодирнинг
Фазилати, шарафи,
Шижоати, бурчи эди
Ватанпарварларга хос!

Аммо ватан хоинлари,
Қурбон бериб беҳисоб,
Вақтингчалик ишғол қилди,
Яна унинг шаҳрини.
Шунда улар қонга тўлиб,
Яна қирғин бошлади,
Мажақланган илон каби
Ҳар ён сочиб заҳрини

Шунда улар норастанинг
Қўлларини қирқишиди,
Ва ўйлашди байроқчани
Маҳв этдик, деб умрбод...
Янглишдилар: у байроқча
Ҳамон яшнар нур сочиб,
Ва у миллион-миллионларнинг
Юрагида барҳаёт!

Янглишдилар, доллар дсса —
Муккасидан кетганлар.
Ахир қирқиб бўладими
Ҳақиқатнинг қўлини?!
Ахир қачон кўршапалак
Маҳв этибди қуёшни?!
Ахир тўсиб бўладими
Озодликнинг йўлини?!
Боқ, беҳисоб байроқчалар,
Ва байроқлар сафида

Гүдакнинг ҳам байроқчаси
Ҳилпиар, яшнар ҳамон!
Улар тинчлик байроқлари
Миллионларнинг қўлида,
У қўлларни букиб бўлмас,
Қирқиб бўлмас ҳеч қачон!

1951 йил, август.

ДАВРИМИЗНИНГ ВИЖДОНИ

Сени баҳтим, ифтихорим.
Шарафим, деб, партиям,
Бутун меҳрим севгим билан
Улуғлашга ҳақлиман!
Сен халқларнинг саодати,
Пажотисан, шонисан,
Давримизнинг виждонисан,
Идрокисан, ақлисан.

Сен халқларнинг халоскори,
Илҳомчиси, раҳбари.
Октябрда халқимизни
Етиштирдинг зафарга.
Сен халқларга баҳш айладиниг
Эркин ҳаёт, мангубаҳт
Ва бошладинг коммунизм
Сари улуғ сафарга.

Мана, улуғ ўлкамизда
Коммунизм бошланди.
Коммунизм гул очмоқда
Миллионларнинг онгида.
Коммунизм жилва қилди,
Бизни баҳтиёр этиб
Жаҳонларга шуъла берган
Октябрнинг тонгида.

Бу қуёшга қудрат берган
Сенинг буюк ғоянгдир.

Бу ҳаётнинг ижодчиси
Посбони сен, партиям!
Бу баҳорга ҳусн берган
Сенинг ишинг, ироданг,
Бу хазонсиз гулшанимнинг
Боғбони сен, партиям!

Сен туфайли Ватанимиз
Яшнади бениҳоя.
Коммунизм навбаҳори
Гул сочар ҳар тарафга.
Халқимизни курашларда
Пўлат каби тобладинг.
Меҳнатимиз, сен туфайли,
Айланди шон-шарафга.

Сен борсанки, озодлик бор,
Саодат бор, тинчлик бор.
Сен борсанки, халқимизнинг
Пўлат сафи бузилмас.
Сен борсанки, халқларимиз
Иноқ яшар умрбод.
Сен яратган дўстлик ипи
Мустаҳкамдир, узилмас!

Сен борсанки, ўлкамизнинг
Сарҳадлари даҳлсиз.
Сен борсанки, ҳеч қандай ёв
Юртни хароб этолмас.
Янги уруш оловини
Ёқмоқ бўлиб юрганлар,
Шум ниятли одамхўрлар
Мақсадига етолмас!

Сен борсанки, Москвамиз
Машъал эрур оламга.
Сен борсанки, сафимиз зич
Ҳушёр боқар кўзимиз.
Сен фахримиз, баҳтимизсен
Сенинг шонинг — шонимиз.

Сенинг ғоянг — ғоямиздир,
Сенинг сүзине — сүзимиз.

Улуг Ленин байроғини
Баланд күтар, ҳақлисан!
Давримизнинг виждонисан,
Идрокисан, ақлисан.

1953 йил, март.

БАҲОР ҚУШИҒИ

Атрофга қарайман ҳаяжон билан,
Севинчимнинг асло чегараси йўқ.
Қадрдон дўстларнинг юзида шодлик,
Ватан мунаvvардир, мусаффодир кўк.

Баҳор тўкиб солди бор бисотини,
Яшия япроқларда, гулларда баҳор.
Тиниқ кўк, соғ ҳаво, олтин нурларда,
Кумуш сув, майин ел, дилларда баҳор.

Жаҳон бўйлаб янграп баҳор қўшиғи,
Бу қўшиқда тинчлик ва баҳт оҳангি.
Баҳор қўшиғини куйлаганларнинг
Гулшани хазонсиз, иқболи мангу!

Бутун дунё бўйлаб тинчликсеварлар
Хоҳиш, қудратини қилас намойиш.
Меҳнат байрамига — Биринчи Майга
Миллион тиллардан ёғилар олқиши.

Май яшар! Май — тинчлик, келажак, ҳаёт.
Майнинг умри боқий халқлар умридай.
Улуғ партиянинг байроби қўлда,
Яшайди саодат, тинчлик, баҳор, Май!

1953 йил, май.

ҚУШИҚ

(Faafur Fulumga)

Құшиқ айтгим келди сенинг түйнінгда,
Қандай қиласай севинч саиратса тиљни!
Қандай қиласай, дүстим, баҳт таронаси,
Баҳор түйғулари яиратса дилни!

Сенга бағишлиладим бу құшиғимни,
Түйда құшиқ келар шосир үйига.
Баҳор боғларига гул ярашгандай
Құшиқ ярашади шеър түйига.

Құкракни түлдириб, овоз борича
Түйда құшиқ айтмоқ күп яхши одат.
Тиљни бурро қилди құшиқ айтишга
Октябрь яратған әзгу саодат!

Бу түй ҳаммамизнинг түйимиз, дүстим,
Бу түй шеъримизнинг күрки, күрги.
Бизни бошлаб келди баҳт ўлкасига
Шоңли партиянынг йўли-йўриғи.

Шу йўл билан бордик — етдик муродга.
Шеъримиз касб этди балогат, камол.
Шу йўл билан бордик — баҳт тўла жаҳон —
Порлоқ коммунизм кўрсатди жамол!

Навоий, Муқимий уйғотди ҳавас,
Пушкин ва Лермонтов дарс берди бизга.
Устоз бўлди Горький, Маяковский —
Қудрат бағишлиади ижодимизга.

Шоңли партияning пўлат сафида
Улуғ курашларга сафарбар бўлдик.
Порлоқ коммунизм ғояси билан,
Халқ севгиси билан илҳомга тўлдик.

Бахтиёрмиз, дўстим, садоқат билан
Хизмат қилмоқдамиз совет халқига!
Бахтиёрмиз, дўстим, ўлкамиз гуллаб,
Толе қуёшнимиз мангу болқиган!

Бахт, баҳор ва тинчлик куйчиларимиз,
Дўстлик қўшиқлари тилдан аrimas.
Тинчлик, ҳаёт, дўстлик, бахт қўшигини
Куйлаганлар яшар, асло қаримас.

Улуғ совет халқи, озод Ватанга
Хурмат, севгимизнинг йўқ ниҳояси.
Қуёш бўлиб йўлни ёритмоқдадир
Шоңли партияning ўлмас ғояси!

Тўйингни табриклаб барча дўстларинг,
Ижодингга тилар янги зафарлар.
Сенинг тўйинг, дўстим, ҳаммамизни ҳам
Янги ижодларга этсин сафарбағ!

1953 йил, май,

Я Н Г И Б А Х Т Б И Л А Н

Ерлар, дарахтларда ярқирайди қор,
Қорлар жилосидан январь туни оқ.
Стол ясатилган, майлар қуйилган,
Қутлуғ янги йилни кутамиз қувноқ.

Улфатлар түпланган, хушчақчақ, серзавқ,
Янграйди музика, авжыда ялла!..
Бироз жим қоламиз, ярқирап күзлар,
Соатлар үн икки занг урар палла.

Гүёки бир кафас тинади олам,
Фақат соат товуши эшитилади.
Сүңг бутун салобат, совлати билан
Янги йил, янги баҳт кириб келади.

Қүёш табағуми, ҳаёт жилваси,
Чаман күрки билан яшнаб келади.
Юртга фаровонлик, оламга тинчлик,
Халққа янги зафар бошлаб келади.

Қутлаймиз янги йил, янги баҳт билан!
Дүстлар, бокалларни күтаринг, қани!
Күтаринг яна ҳам обод этгали,
Гулга түлдиргали азиз ўлкани!

Шонга тұлиб үтди әски йилимиз,
Янги йилимизнинг шони беҳисоб!
Ҳар йилимиз битта олтын варақдир,
Тарихимиз эса муқаддас китоб.

Бугун дўстлар яна сўз очар баҳтдан:
Нимадан иборат бизнинг баҳтимиз?
Баҳтимизни куйлаб шу он занг урар
Севикли Москва — пойтаҳтимиз!

Баҳт билан табриклаб бизни косагул,
Аста киришганда ёқимли сўзга,
Ёқут юлдузлардан нур сочиб, порлаб
Москва, Кремль кўринар кўзга.

Мангу дўстлик учун — баҳт учун халқлар
Улуғ рус халқидан миннатдор жуда.
Коммунизм сари бошлаб бормоқда
Шонли партиямиз — баҳтимиз шу-да!

Совет кишисимиз—шудир баҳтимиз,
Шу баҳтдан улуғроқ баҳт йўқ жаҳонда.
Баҳт — халққа садоқат, хизмат ва севги,
Баҳт — ҳалол меҳнатда, зафарда, шонда.

Қўлга киритганмиз жангларда баҳтни,
Бу баҳт меҳнатимиз билан етилган.
Ишончимиз комил: келажагимиз,
Эркимиз, баҳтимиз таъмин этилган.

Баҳтимиз шундаким, содиқ фарзандмиз
Совет Ватанига — улуғ Ватанга.
Бу баҳтни ҳечкимга бермаймиз асло,
Бу баҳт учун доим тайёрмиз жангга!

Шодлик, саодатга тўлиқдир ҳарбир
Совет кишисининг нурли хонаси.
Кремль куранти занг урар мағрур
Оlamга таралур баҳт таронаси.

Қутлаймиз янги йил, янги баҳт билан,
Дўстлар қадаҳларни кўтаринг, қани!
Кўтаринг, яна ҳам маъмур эткали,
Гулга тўлдиргали азиз ўлкани!

ДҮСТИМ ГА.

Сафсата, қуруқ гап кетмайды дүстим,
Билакни шимариб ишга туш, ишга!
Қимматли фурсатни бой беріб қўйиб,
Йиғим-терим яна қолмасин қишига.

Ҳосил деб, курашдик бутун ёз бўйи,
Ҳосил бўлиб берди: далаларга боқ.
Шу қадар пахта кўп: кумуш жилодан,
Ҳаттоқи қоронги кечалар ҳам оқ!

Бойликка кўмилиб кетди водийлар,
Яна сахий келди олтин кузимиз.
Теримда ғайрат қил, Ватан олдида
Оқ пахтадай оппоқ бўлсин юзимиз.

Холбуки, ҳозирча, ишинг унумсиз,
Ўтиб бормоқдадир ғанимат дамлар.
Бепарволигингдан, беғамлигингдан,
Ваъдабозлигингдан кулар одамлар.

Уртоқлар ишингдан норози бўлса,
Хусуматдан дединг, туҳматга йўйдинг.
Йўқ, дўстим, уларнинг гапида жон бор,
Мана, сентябрни бой беріб қўйдинг.

Октябрь бошланди, ҳал қилучи ой,
Аммо барака йўқ ишингда ҳамон.
Ваъдаки қилдингми уддасидан чиқ,
Чунки, бебурдларни ёқтирилас замон.

Балки, сен: «Қотириб ташлайман кейин»
Деб, хаёл қиласан, бу хаёлинг пуч:

Фалаба: ғайратда, суръатда, дүстим.
Суръатда, журъатда, ғайратдадир күч!

Эртага қолдирма бугунги ишни
Бу сүз ҳикматли сүз: амал қыл шунга.
Тезроқ бажарилсін пахта плани,
Тезроқ етишайлик шарафли кунга!

Күчга күч, ғайратга ғайрат құшмасак
Бўлмайди, бу йилги ваъдамиз катта.
Ўзинг ўйлаб қара: ваъда берсану,
Бажараомасак, ахир, уят-да!

Истардим: ишларинг юришиб кетса,
Қувонч, фуурур билан ҳолингни сўрсам.
Истардим: сени ҳам ватанпарварлар,—
Ўнбешмингчиларнинг сафида кўрсам.

Истардим: меҳнатда ўрнак кўрсатиб
Дўстларнинг қалбига севинчлар солсанг.
Истардим: байрамни ёруғ юз билан,
Фолиб чехра билан қаршилаб олсанг.

Истардим: аввалги шуҳратинг яна
Тикланса, тиллардан тушмаса номинг.
Истардим: серунум иш билан ўтса
Завқ тўла саҳаринг, кундуз, оқшоминг.

Дўстим, ишонаман: бу истакларим
Рўёбга чиқади шаксиз, далиллар:
Сахий куз, мардона ва ҳалол меҳнат,
Ватан ишқи билан нурланган диллар.

Далил: поёни йўқ зумрад далалар,
Хосилдор ерларнинг сонсиз кумуши.
Далил: қиммат баҳо машиналарнинг
Ҳайратга солучи ажойиб иши.

Дўстим, сенга такрор, такрор айтаман:
Билакни шимариб ишга туш, ишга!
Бебаҳо дамларни ўтказиб қўйиб,
Йиғим-терим яна қолмасин қишига!

ШЕЪР ҲАҚИДА

Дейдиларким, ойда ҳам дөр бор,
Нуқсони йўқ иш қилиш қийин.
Гарчи аввал билинмаса ҳам
Билинади нуқсони кейин.

Ҳарбир шеър яратилганда
Нуқсониздек бўлиб туюлар.
Чунки илҳом, шеърий ҳаяжон
Аввал шалоладек қуюлар.

Дамлар ўтгач ҳаяжон, шовқин,
Оқ кўпиклар босилар аста.
Сўла бошлар шунда мисралар,
Қоғиялар кўринар ҳаста.

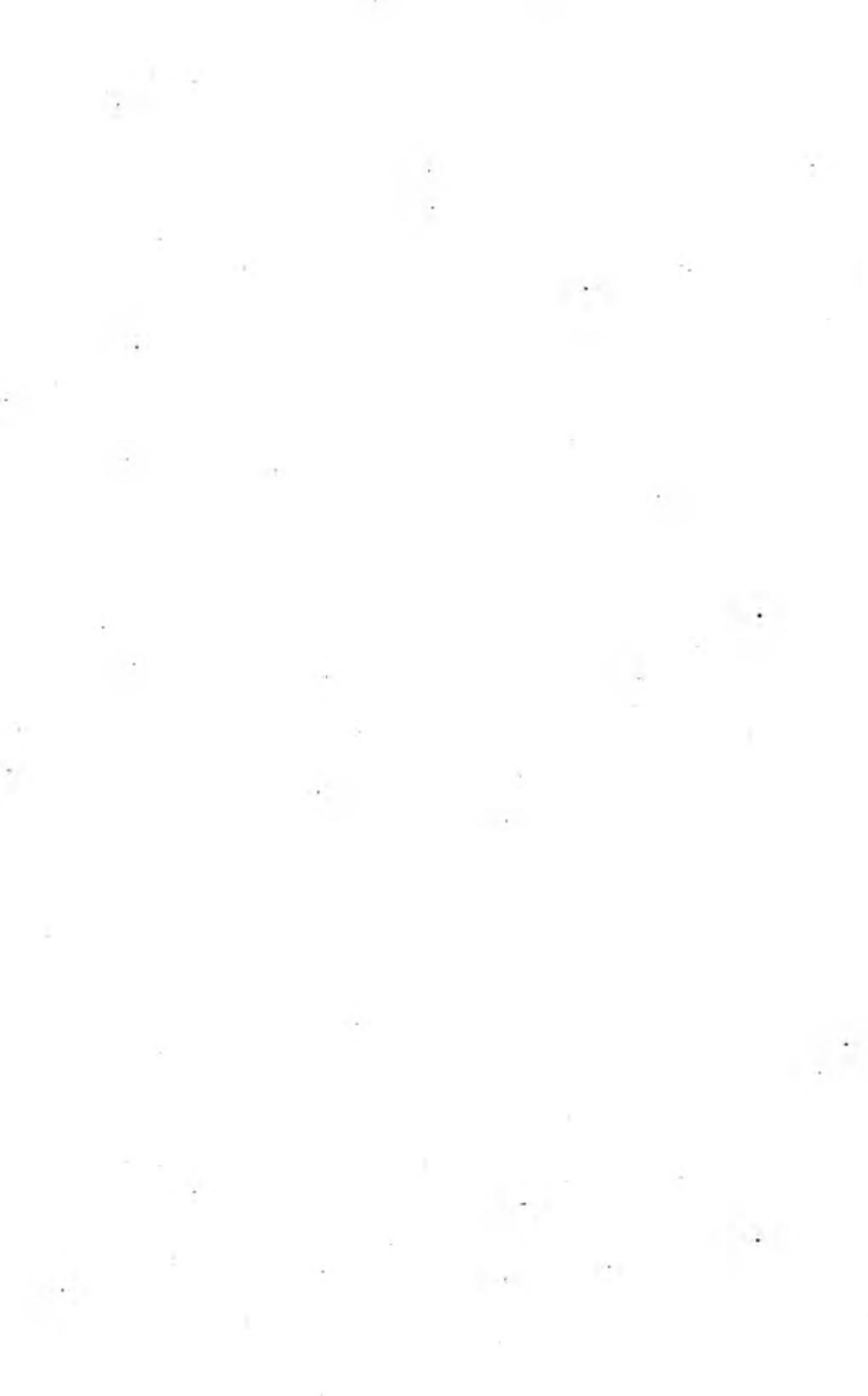
Шу сабабдан бўлса керакким,
Кейин ёқмас аввалги ғазал.
Гўё узоқ турган меъмордай
Учид кетар мисралардан ҳал.

Мен истардим: аксинча, шеър
Ёзилганда бир ғунча бўлса,
Сўнг гул очса, мева қилсаю,
Бора-бора шарбатга тўлса.

БОЛАЛАР
ШЕЪРЛАРИ

ХАДЯ

Сизни деб кирдиму шеърий чаманга
Ранг-баранг ва хушбўй гуллар сайладим.
Сизга атаб шеър ёзиш баҳт менга,
Сизга гулларимни ҳадя айладим.

Фоят қувонардим; бўлолса шеърим
Қадрдон дўстингиз ва улфатингиз.
Кичик ўртоқларим, токи тирикман
Қалбимда сақланар муҳаббатингиз.

И К К И О Н А

Менинг икки онам бор,
Иккиси ҳам меҳрибон.
Бири менга сут берди,
Бири эса ширин нон.

Бири менга тил бериб,
Булбул қилиб сайратди.
Бири мени бағрида
Гуллар каби яйратди.

Бири туққан онамдир,
Иккинчиси ҳур Ватан.
Иккисига баробар
Құрбон бўлсин жону тан.

МЕНИНГ АКАМ

Менинг акам урушда
Фашист билан жанг қилди.
Берлингача қувалаб
Ёв ҳолини танг қилди.

У урушга сирганда,
Душманлар қалтирайди.
Унинг мағрур кўксидаги
Беш орден ялтирайди.

Бирин олди, кўрсатиб —
Жангда жасурлик кучин;
Жанг қилиб немис билан
Шонли Москва учун.

Бирин олди Ватанини
Ёв қонида ювганда,
Сталинград шаҳридан
Фашистларни қувганда.

Бирин олди Днепр
Дарёсидан ўтганда.
Бирин олди Варшава
Шаҳарига етганда.

Сўнгги орденни олди
Ёвни хўб қирганида,
Тантана, зафар билан
Берлинга кирганида.

Ватан учун жанг қилиб
Акам топди шараф-шон.
Акамга раҳмат айтди
Севикли Бөш Құмондон.

Мен ҳам улуғ Ватанга
Содиқ бўлиб қоламан.
Акамнинг мардлигидан
Мен ҳам ўрнак оламан

ОДОБЛИ АҲМАД

Бир кун Аҳмад мактабга
Трамвайда борарди.
Унинг усти-бошига
Ҳамма одам қаарди.

Чунки унинг кийими
Тоза эди жуда ҳам.
Дўпписи ундан яхши,
Сумкаси ундан кўркам.

Бир маҳал трамвайга
Чиқиб қолди битта чол.
У ўлтиromoқ истарди,
Аҳмад пайқади дарҳол.

Ҳаммадан эввал туриб,
Рин бўшатди чолга.
Дуо қилиб мўйсафид
Хурсанд бўлди бу ҳолга.

Трамвайда турганлар
Раҳмат ука, дедилар.
Аҳмаднинг одобига
Қойил қолган эдилар.

Ч Е Г А Р А Ч И

Қатта бўлсам акамдай,
Чегарачи бўлгим бор.
Халқим буюрса, ҳатто
Ватан учун ўлгим бор.

Чегарада тураман,
Қўлимга милтиқ олиб,
Юрагимга ботирлик,
Мардлик ҳиссини солиб.

Майли ёмғур, қор ёғсин,
Ўз постимдан кетмайман.
Аскарлик қасамига
Ҳеч хиёнат этмайман.

Қоронги тунларда ҳам
Постимда тик тураман.
Қим бузса чегарани
Тумшуғига ураман.

Шитир этса тушган барг,
Эшитаман шу замон.
Қанча айёр бўлмасин,
Ёвга бермайман омон.

Ҳушёр туриб, адашмай,
Ҳар шарпани сезаман.

Душман қаршилик қиласа
Шум боини эзаман.

Мен чегарачи бўлиб,
Ватанимни сақлайман.
Улуғ Ватан олдида
Ўз бурчимни оқлайман.

еңбекшіл

СОҒ БАДАНДА СОҒА ҚЛ

«Соғ баданда соғ ақл»
 Дейди бизнинг боболар.
 Бу сўз тўғри, бу сўзга
 Амал қилинг болалар.

Бу ҳикматли мақолга
 Мен ҳам амал қиласман.
 Бадан тарбия ишин
 Вазифам деб биламан.

Яхшилаб ювунаман
 Эрталаб турганимда.
 Букилмасдан юраман
 Ҳар маҳал юрганимда.

Мен ҳеч вақт партада
 Қийшайиб ўтирумайман.
 Ифлос болаларни ҳеч
 Ёнимга кетирмайман.

Аъзойи баданимни
 Ҳўп яхшилаб кутаман.
 Тирноғимни, тишимни
 Ҷоим тоза тутаман.

Докторларнинг сўзига
 Ҳарчоғ қулоқ соламан.
 Вақтида еб овқатни,
 Вақтида дам оламан.

Мактабдан келгач ҳар хил
Үйин ўйлаб топаман.
Гоҳ сақраб құзичноқдек,
Гоҳ тойчоқдай чопаман.

Гоҳ балиқдай сув ичра
Сузиб қулоч отаман.
Тоблаб соғлом танимни
Гоҳ қуёшда ётаман.

Шунинг учун ҳар маҳал
Рұхим енгил, қўнглим шод.
Шунинг учун, дўстлар, мен
Дард кўрмайман умрбод.

БАҲОР

Осмон тиниқ кўк шоҳи,
Оқ булут кезар гоҳи.
Гулларга кўмилади
Қантдак ўрикнинг шохи.

Боғбон чиқар боғига,
Чўпон кетар тоғига.
Бол арилар ғувиллаб,
Қўнар гул япроғига.

Қушлар учиб келади,
Шамол фир-фир елади.
Қуёш гуллар юзини
Шуълаларга белади.

Сувлар шилдираб оқар,
Қўшиғи дилга ёқар.
Бизга шодлик келтирдинг,
Салом сенга, гул баҳор!

БОЙЧЕЧАҚ

— Қаттиқ ердан таталаб чиққан бойчечак,
Юмшоқ ердан юмалаб чиққан ой чечак.
Сиз баҳорнинг тўнгич, гўзал қизисиз,
Бизга қараб бир жилмайинг, ҳой, чечак!

— Қарамайман сизга, мендан куласиз,
Дарров келиб мен шўрликни юласиз.
Сўнг фижимлаб тупроқларга ташлайсиз
Раҳм этмасдан кўзларимни ёшлайсиз.

— Йўқ бойчечак, сендан асло кулмаймиз,
Хотиржам бўл, сени сира юлмаймиз.
Ҳавас билан юзларингга қараймиз,
Бизлар сени қўриқлашга яраймиз.
Шафқат билан бошларингни силаймиз,
Сенга узоқ-узоқ умир тилаймиз.

Г У Л Ү Т Қ А З Д И М Б О Г И М Г А

Баҳор бўлиб сойларда
Сувлар шилдираб қолди.
Тоғдан кумуш томчилар,
Пастга ғилдираб қолди.

Япроқчалар ел билан
Ўйнаб, пилдираб қолди.
Шодланишиб қушчалар
Сайраб, чулдираб қолди.

Майсалар далаларнинг
Юзини ёпиб қолди.
Йўрға тойлар кишнашиб
Ҳар ёқقا чопиб қолди.

Қўзичноқлар сакрашиб,
Хаддидан ошиб қолди.
Иш кўпайиб ҳовлида
Кампирлар шошиб қолди.

Мен ҳам қараб турмасдан
Гул ўтқаздим боғимга.
Чунки гуллар муносиб
Менинг ёшлиқ чоғимга.

Шунинг-чун ўстираман
Гулларга меҳр қўйиб.
Гулларим очилганда
Ҳидлайман тўйиб-тўйиб.

ҚУШЛАР КЕЛДИ

Қорлар эриб кетдилар,
Майса унди тупроқдан.
Күнглимини шод этдилар,
Қушлар келиб йироқдан.

— Қушларим ҳой, қушларим,
Қаноти кумушларим,
Меҳмон бўлиб қолингиз,
Богимда дам олингиз.

— Қол десанг биз қоламиз,
Кузгача меҳмон бўлиб,
Боғингда дам оламиз,
Кўнглимиш завқга тўлиб.

Кўклам чоғи сайраймиз,
Гул боғингда яйраймиз.
Ёзда бола очамиз,
Бошингга тул сочамиз.

Бизни меҳмон қилди деб,
Қадримизни билди деб,
Сенга раҳмат айтамиз,
Сўнг жанубга қайтамиз.

Б У Л Б У Л Г А

Жон булбулим, булбулим,
Боғда очилган гулим,
Сенга қучоқ кераман,
Гулларимдан бераман.

Сен ҳам менга дўст бўлиб,
Атрофимда ўйнаб юр.
Мен дарсимни тайёrlай,
Сен ашула қилиб тур.

ЛАЙЛАК

Лайлак келди ёз бўлди
Қаноти қофоз бўлди.
Кунлар исиб кетдию,
Болаларга соз бўлди.

Лайлакнинг бўйи новча,
Тумшуғи бор тарновча.
Лапанглайди учганда,
Уясидан кўчганда.

Узун экан оёғи,
Худди ҷолнинг таёғи.
Қаноти ола экан,
Сайрашга бало экан.

ЕЗ

Ез бошланар далада, боғда
Еру кўкни қиздирар қуёш.
Ҳансирайди қушлар бутоғда,
Қум ёнади, қизиб кетар тош.

Салқин ерда ётиб олар дам,
Қурт-қурмисқа, барча жонивор.
Лиммо енгиб иссиқни, бардам,
Пахтазорда ишлар пахтакор.

Чиллакилар шарбатга тўлар,
Пишабошлар мевалар секин.
Колхозчилар жуда шод бўлар,
Далаларда ўрилар экин.

Хандалакдан таралган хушбўй
Қоплаб олар қовунполизни.
Шунда бўлар колхозчига тўй,
Меҳмон қилар полизда бизни.

Қуш учирма қилар боласин,
Саҳрода чўп сарғаябошлар.
Сувда қувлаб балиқ галасин
Чувиллашиб чўмилар ёшлар.

Қаторлашиб, қўшиқ айтишиб,
Пионерлар кетар лагерга.
Кузда келар яна қайтишиб,
Шод кунларни ўтказиб бирга.

ЛАГЕРДА

Мана лагерь: теграси
Гулга тұлиб ётади.
Еллиғланиб, қизариб
Июль тонги отади.

Уйнаб юрар кийиклар,
Жанбил үсган тоғида.
Юзимизни ювамиз,
Кумушідек булоғида.

Енбағрида арчалар,
Күзимизни тортади.
Томоша қилған сайин
Хавасимиз ортади.

Баъзан ётиб, ағанаб,
Гулларга күмиламиз.
Баъзан кумуш сувларда
Яирашиб чүмиламиз.

Баъзида жим қоламиз
Соз тинглаб булбуллардан.
Коллекция қиласыз,
Баъзан, турлы гуллардан.

Баъзида кон оқтариб
Төғ бағрини кавлаймиз.
Баъзан гулдор капалак,
Нийначиларап овлаймиз.

Баъзан саёҳат қилиб,
Лагерга кеч қайтамиз.
Баъзан тўпланиб олиб,
Роса қўшиқ айтамиз.

Қуруқ арча келтириб
Баъзан гулхан ёқамиз,
Баъзан чалқамча ётиб,
Юлдузларга боқамиз.

Оппоқ, гўзал чодирлар,
Гўё очилган гуллар,
Ҳеч эсимдан чиқмайди,
Лагерда ўтган кунлар.

СУВ ҚҰЧОҒИДА

Мен анҳорда чўмилганимда
Кумуш сувлар мени ўрайди.
Бирга сузиб ўйнашайлик деб,
Балиқалар мендан сўрайди.

Сув қўйнида, қуёш нурида
Яйраб-яйраб сузиб кетаман.
Сузишайлик, юринг, дейману
Балиқлардан ўзиб кетаман.

ХА НДАЛАК

Мана қовун пуштаси
Усти тұла күк палак.
Күк палаклар ичіда
Пишиб ётар ҳандалак.

Шудринг тушиб туклари
Бироз намга үхшайды.
Усти йўл-йўл, сариф-күк
Бекасамга үхшайды.

Ширинлиги тил ёрап,
Ҳиди ўткир, бўйи паст.
Пишганини кўрдиму
Ейман дея, қилдим қасд.

Олиб келиб сўйганда
Шарбати оқиб кетди.
Еган чоғда мазаси
Жуда ҳам ёқиб кетди.

Шунда тоза севиндим,
Ёзда қилган ишимга,
Уни қанд, асал қилган
Яхши парваришимга.

ИШКОМДА УЗУМ ПИШДИ

Ишкомда узум пишди,
Узумга кўзим тушди.
Чопиб бориб бирпасда,
Еябошладим аста.

— Шарбатларга тўлибсан,
Бунча ширин бўлибсан!—
Десам, деди у кулиб;
Таъзим қилиб, букулиб:
— Мени ўзинг бутун ёз
Яхши парвариш қилдинг.
Мен етилдим, бўлдим соз,
Энди мазамни билдинг.
Энди ҳузур қиласан
Меҳнатингга яраша.
Мен дедимки:— минг яша!
Кўнглимни хўп биласан!

ТЕРИМЧИ ҚИЗ ҚҰШИҒИ

Донғи кетған теримчи
Ва шұхрат юлдузиман.
Лабзи халол, юзи оқ,
Фарғонанинг қизиман.
Қүшиқ айтсам ҳаққым бор,
Юртнинг шахло құзиман.
Планини бажарған
Қаҳрамоннинг үзиман.
Бошимда ғижим рүмөл,
Кийганим атлас, шохи.
Ваъдага вафо қилдим,
Миннатдор бўлар доҳи
Эл ичра достон бўлган,
Шұхратим бор, шоним бор.
Ишлагайман халқ учун,
Токи танда жоним бор.
Атлас кўйлак ярашар
Теримчи қиз бўйига.
План тўлганда келинг
Пахтахоннинг тўйига.

ҚИШ

Ҳар томонда оппоқ қор,
Совуқ ҳукм суради.
Еғочлар оқ кийимда
Хаёл суриб туради.

Үйларнинг мўрисидан,
Тутун чиқар буралиб,
Мактаб борар болалар,
Пальтоларга ўралиб.

Дарёларда сув музлаб,
Тўхтаб қолар қайиқлар.
Қиши уйқусига толар
Ўз инида айиқлар.

Қишида ҳам ёздагидай,
Болаларга ўйин кўп.
Мактабдан бўшаганда,
Ўйнашади улар хўп.

Гоҳ қор бўрон ўйнашар.
Гоҳ чана қўйишади.
Гоҳ яхмалак отишиб,
Завқига тўйишади.

Гоҳ қордан одам ясаб,
Қўйишар йўл бўйига.

Гоҳ тўпланиб боришар
Арчахоннинг тўйига.

Қишида ҳам ёздагидай
Қайнаб ётади турмуш.
Уқиш, ўйин, иш билан
Шод ўтади бизнинг қишиш.

Қ О Р Б О Б О

Қишининг совуқ кунлари эди,
Үйнар эди тишда изғирин,
Иссиқ уйдан эшикка чиқиб,
Билгим келди совуқнинг сирин.

Онам деди:— дарсингни ўқи!
Эшик совуқ, чиқмагил зинҳор!
Унамасдан чиқиб кетдим мен,
Фижирларди босганимда қор.

Аммо тездан қулоқ, бурнимни,
Кимдир бирор чимчилаб олди,
Қўзларимга ёш чиқиб, юзим,
Қулоқ, бурним ачишиб қолди.

Кўп ҳам ўтмай қундуз ёқамга
Оппоқ бўлиб ўрнашди қиров.
Юзларимга, бармоқларимга,
Гўё игна санчарди бирор.

Чидамасдан оғриққа шунда,
Қочиб кирдим уйга қалтираб.
Кипригимда икки томчи ёш,
Тураг эди аста ялтираб.

Дедим:— бирор кўринмай келиб,
Мени тоза азобга қўйди.
Игна санчиб бармоқларимга,
Юзларимни чимчилаб ўйди.

Дедим:— она, сендан сўрайман,
Хабардор қил мени бу сирдан.
Шунда менинг ҳолимга қараб,
Онам кулиб юборди бирдан.

Сўнгра деди:— у қорбободир,
Дуч келибсан эшикда унга.
У айланиб юради ҳар кун.
Тартиб бериб аёзли тунга.

«Дарс тайёрла, эшикка чиқма!»—
Дедим, қулоқ солмадинг менга.
Шу гуноҳинг учун Қорбобо;
Яхши жазо берибди сенга.

Шунда тинглаб онамнинг сўзин,
Дарс тайёрлаб ўтирдим уйда.
Китобидан ажрай олмайин
Ўтирибман анча шу куйда.

Бир чоқ бундай кўзимни солсам,
Дераза оқ бўлиб қолибди.
Кимдир бирор билдирамай келиб,
Қўп ажойиб гуллар солибди.

Хурсанд бўлиб дедим:— онажон,
Ким гул солди теразамизга?
Қайси рассом бу кумуш чаман,
Бу санъатни қолдирди бизга?

Онам деди:— дарсингни ўқиб
Қулоқ солдинг сўзимга буткул.
Шу сабабдан Қорбобо сендан
Хурсанд бўлиб солиб кетди гул.

АРЧА

Арча, арча жон арча:
Сени севади барча.
Бизлар ҳам севиб жондан,
Сени қорли ўрмондан,
Үйга олиб келамиз.
Шохларингга иламиз,
Турли ўйинчоқларни,
Электр чироқларни,
Қатор қилиб ёқамиз,
Сўнг хуснингга боқамиз.
Тўпланишиб қошингга,
Зар сочамиз бошингга.
Шунда яшнаб кетасан,
Бизни хурсанд этасан.
Биз ҳаммамиз шайланиб,
Атрофингда айланиб,
Қатта давра қурамиз,
Қўшиқ айтиб юрамиз.
Сўнгра қорбобо аста,
Келтириб даста-даста,
Олинг болалар дея,
Беради бизга ҳадя:
Печенье, конфет, ёнғоқ.
Ҳамда турли ўйинчоқ.
Ҳадяларни оламиз,
Хурсанд бўлиб қоламиз.
Арча-арча, жон арча
Сени севади барча.

ХОЛИҚ ҚҮРҚОҚ

Кече жуда қор қалин ёғди,
Оппоқ бўлиб ётибди, мана.
Бугун эса тоға ўйнадик,
Тепалардан қўйишиб чана.

Биз қўрқмаймиз чана қўйганда,
Холиқ эса қалтирас дир-дир.
Биз чанага тушиб тепадан,
Пастга қараб учамиз бир-бир.

Аралашмай ўйинга Холиқ,
Қочай деган эди панага,
Ушлаб олиб уни ҳаммамиз
Ўтириғиздик қўймай чанага.

Дедик:— қўрқма, агарда қўрқсанг
Йиқиласан дўмбалоқ ошиб.
— Хўп, бўлади,— деди Холиқвой,
Қўрққанидан ҳовлиқиб, шошиб.

Чана кетди пастга зувуллаб,
Холиқ юмиб олди кўзини.
Йўлда чана ағанаб, Холиқ
Қор ичиди кўрди ўзини.

Бошидаги янги телпаги
Учиб кетди анча нарига.
Бизлар роса қотиб кулишдик,
Холиқвойнинг аҳволлариға.

Аланг-жаланг қилиб Холиқвой,
Шошиб-пишиб ўрнидан турди.
Изза бўлиб ўз аҳволига,
Уйга қараб дарров югурди.

Биз дедикки:— Холиқвой қачон
Бизга ўхшаб ботир бўласан?
Бу аҳволда, улғайганингда
Жангчи бўлсанг қандай қиласан?

Биз қўрқмасдан чана қўйганда,
Муздай ҳаволарни қучамиз.
Катта бўлсак чанада эмас,
Самолётларда ҳам учамиз.

МЕН ҚУШЛАРГА ДОН БЕРДИМ

Кор калин ёғиб, совуқ
Хаддидан ошиб кетди.
Дон топиб еялмасдан,
Қушларга қирон етди.

Бечоралар изғишиб,
Дон ақтариб қолишиди.
Айвон, ўчоқ бошидан,
Нон ақтариб қолишиди.

Раҳмим келиб уларга
Айвончага дон сепдим.
Ҳар хил нарса: құноқ, сүк
Хамда ушоқ нон сепдим.

Түпланишиб барчаси,
Донни тоза ейишиди.
Ұзларича чулдирағ,
Менга раҳмат дейишиди.

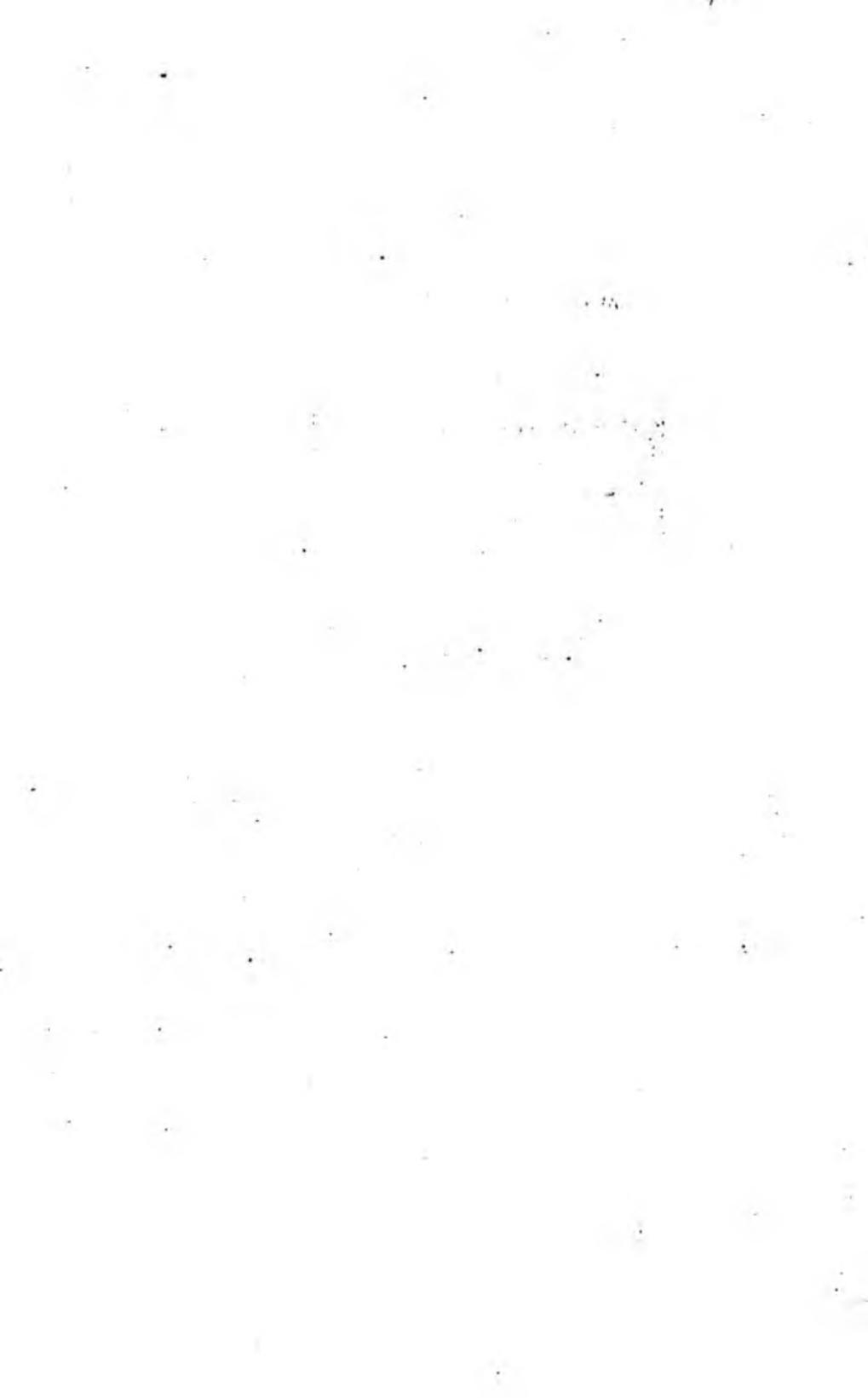
Шу равищча ҳар куни
Йұлға қўйдим ишларни.
То совуқ тугагунча
Меҳмон қилдим қушларни.

Шундай қилиб уларни
Мен ўлимдан сақладим.
Оғир ҳолда қолганда
Дўстлар каби ёқладим.

ПОЭМА
ВА
БАЛЛАДАЛАР

МАРТ КУНЛАРИДА

I

БАХРИ

Қайнананинг юзи буришиб,
Баҳрийни жеркиб уришиб:
«Қуриб кеткур қайга борасан,
Салимжондан рухсат олмасдан?..
Кетсанг агар ундан, ўласан,
Сўзларимга қулоқ солмасдан»
Дея қарғаб жаги тинмайди.
Баҳрийнинг кўнгли синмайди:
«Сўзингизга қулоқ солмайман,
Байрам куни уйда қолмайман.
Салимжоннинг менда ҳаққи йўқ.
Женотдел бор, менинг кўнглим тўқ!»
«Вой жувонмарг, кимдан ўргандинг,
Бутун бошли эрни қарғашни?
Хотин киши майрам қиласмиш!..
Бундай ишни қачон кўргандинг?!»
Баҳри энди ортиқ сўзламай,
Пинак бузмай, сира ўйламай,
Паранжини четга ташлайди,
Эшик сари юра бошлайди.
Муштларини туғиб, асабий,
Қампир вайсай-вайсай қолади.
Ғазабидан қақшаб, қалтираб,
Қарғай-қарғай жаги толади...
II

ХАЙРИ

Хайри севинчлар-ла, қип-қизил
Бўйинбоғни боғлаб олади.

«Юринг, юринг» дея қистаб, сүнг
Опасини йўлга солади.
Гулсинойнинг кўзи жовдираб,
Ҳар томонга тинмай қарайди.
Ҳар янгини кўрса севиниб,
Синглисидан шошиб сўрайди...
Пионер клубга етгунча,
Билганини тинмасдан сўзлар.
Янги ҳаёт нурига тўлиб
Ярқирайди баҳтиёр кўзлар.

III

ҚУМРИ ҲАМ УМРИ

Қумри билан Умри кўпдандир
Комсомолга кириб олганлар.
Баҳор каби яшнаб, очилиб,
Дилларига нашъа солганлар.

Анор юзларида севинчлар
Майдамайда тўлқин уради.
«КИМ» нишони кўкракларида
Ёлқин каби порлаб туради.

Эркин ҳаёт қизи бўлганда,
Ўтмишини қарғаб сўкканлар.
Чиммат билан, қора ерларга
Ҳасрат, аламларни тўкканлар.

Қумри шошиб дейди: «Ўртоқжон,
Сен клубга қачон борасан?
Соат олтилардан кечиксанг,
Маърузадан қуруқ қоласан».

Умри жавоб берар жилмайиб:
«Айтмасанг ҳам ўзим биламан.
Маърузадан сўнгги концертда,
Ҳатто, иштирок ҳам қиласман»..

Меҳнат, китоб, дўстлар ҳақида
Суҳбат қизғин давом этади.

Эсларига тушганда Сора,
Ғазаблари тошиб кетади.

«— Қачонгача Сорани, ахир,
Паранжида сақлады Олим?
Мәхрум этиб әрк қүёшидан,
Нега бунча қийнайди золим?»

«— У тулкининг ифлос юзини,
Мажлисда биз очиб ташлаймиз.
Сорахонни, дўстлари каби,
Эркин ҳаёт сари бошлаймиз!»

Дея қизлар аҳд этишади
Ва аҳдида туришар маҳкам.
Кўзларида баҳт, севинч порлар.
Байрам куни нақадар кўркам!

IV

Букун байрам... хурсанд кўнгиллар
Мавж уради... нашъа сочилган.
Баҳор янглиғ, эркин қалбларда
Севинчлардан чечак очилган...

Букун яшнаб, сўлғин дийдалар
Озодлик нурига қонади.
Эскиликка қарши ўт сочиб
Юракларда исён ёнади.

Букун баҳор, нурли бир кундуз,
Қўчаларда ҳаёт қайнайди.
Олтин шуълаларга кўмилиб,
Қизил байроқ кулиб ўйнайди.

Эҳ, ана кўрдингми қизларни
Паранжи, сочвонни тўплашиб
Ўт қўйди, ёндириди, кул қилди.
Эҳ, яна дилларни гул қилди.

Зебигардон, қўлтиқ туморлар
Парча-парча бўлиб синади.

Енгилган ҳаётнинг кўзлари
Юмилади... жимжит тинади.

Бўйтумор ўрнига галстук
Бойланади қизлар бўйнига.
Қип-қизил чечаклар сепамиз
Яшнаган ҳаётнинг қўйнига.

Фабриклар, заводлар, колхозлар
Хотин-қизлар билан тўлади.
Ҳасрат, аламларнинг юзлари
Сарғаяди мутлоқ сўлади.

Букун Қумриларнинг кўзида
Севинчлардан тўлқин кезади.
«Эрк, эрк» дея учган овозлар
Ёв қалбини янчиб эзади.

Бу кун баҳор... нурли бир кундуз
Қизил чечак сочиб ўйнайди.
Қўнгилларни гулдек яшинатиб,
Мавж уради, ҳаёт қайнайди...

1929 йил, марта.

КОЛХОЗЧИ ҚИЗ.

I

Баҳорларнинг чаман қўйнида
Трактордан қўшиқ тинглаган;
Қизил рўмолини учирив,
Ишлаган, чарчашни билмаган,
Иш севган кучли қиз, Аноргул,
Шу қизил юлдузни кулдириб,
Яшнатиб кўксингга тақибсан.
Ҳаётнинг чаманзор бағрига
Умидвор кўзлар-ла боқибсан.

Кең далалар, зумрад боғларга
Баҳорнинг лаблари тегганда,
Уфқ ёқут кўйлак кийганда,
Тонг кулганда сени кўргандим.
Қоллектив-ла бирга ишлардинг
Ғўза эккан колхоз ерида...

Қора ер кўксини парчалаб,
Тракторлар ўйин соларди.
Пўлат отга минган йигитлар,
Меҳнатнинг завқига толарди.

Бир ёнда хотин-қиз; ёш-яланг,
Терга ботиб ишга берилган.
Бир ёнда чол, кампир аралаш,
Қамситилмай сафга терилган.

Барча бирдек тинмай ишларди,
Қишлоқда «жон ман» деб билинган.

Хўқиз, омоч, кетман... барчаси
Сафарбар деб эълон қилинган.
Болалар ҳам дастёр бўлишиб,
Катталардан сира қолмайди.
Гоҳ унда, гоҳ бунда чопишиб,
Енгил оёқлари толмайди.

Қаримча ҳам колхозчиларнинг
Келтиради ошу, нонини.
Қувонарди кампир онаси,
Үргилай деб, қоқиб жонини...

Чўлларга, қирларга, боғларга
Баҳорнинг гул тани тийганда,
Уфқ ёқут кўйлак кийганда,
Ҳаёт, иш денгизи қайнарди.
Бирга тепиб, бирга юраклар
Умидларга тўлиб ўйнарди.

Шу ҳаётга узоқ тикилиб,
Ҳавасларга тўлиб боқдим мен.
Дамларнинг завқига кўмилиб,
Шу чамандан чечак тақдим мен.

Эҳ, бу ҳаёт шунча дилбарки,
Қучоқлаб бағрига тортади.
Эҳ, бу ҳаёт, шунча гўзалки,
Кундан-кун чамани ортади!

II

Эслайсанми, дўстим Аноргул,
Эслайсанми қора кунларни?
Аlam билан тўлиб ётарди,
Эслайсанми машъум тунларни?

Юраклар илвираб, эзилиб,
Дилларни ғам ўти ёқарди.
Қамчилар-ла танлар тилиниб,
Кўзлардан қонли ёш оқарди.

Шу баланд, оқ мармар қуббали
Тоғлар этагига солинган,

Күмүш сувлар оқиб теграси,
Боғлар билан ўраб олинган,

Шу гўзал қишлоқнинг қўйнида,
Тўлан деган бир бой яшарди,
Қўй, тая, йилқиси ҳеч ерга
Сигишимасдан, тўлиб тошарди.

Донғи кетган Тўланбой эди
Қишлоқнинг бирдан-бир хўжаси.
Унинг учун эди қишлоқнинг
Товуғидан тортиб жўжаси.

Қайфу-сафо, севинчлар фақат
Айланарди шунинг бошида.
Тўлан соглан заҳар ётарди
Камбағалнинг еган ошида...

Ёдингдами, бир кун, Аноргул,
Олиб кетди зўрлаб опангни?
«Қаршилик қилдинг» деб урганди,
Қора қонга белаб отангни.

Шундан кейин онанг бечора
Йиғлай-йиғлай қўзи кўр бўлган.
Тўланбойга қарши отангнинг
Ғазаблари яна зўр бўлган.

Тўланнинг базмини кўрмаган
Қишлоқда ҳеч бир қиз қолмаган.
Кўп гуноҳсиз диллар ўзини
Ёш тўкишдан тияолмаган.

Опанг шу жафоли кунларда
Озиб, билаклари қил бўлган.
Ҳасратларга тўлиб юраги,
Юзлари сарғайиб сил бўлган.

Хе, кўплари маъсум қизларнинг
Ўлим чанталига илинган.
Отанг каби бечораларнинг
Қамчилар-ла тани тилинган...

Эҳ, кўпдандир, қора кунларнинг
Қоронғи тонглари ёришган.
Меҳнатнинг баҳори гул ёзиб,
Евлар қора қонга қоришган.

Трактор ўйнатган қўлларда
Тўланларнинг боши янчилган...
Хеч омон бермасдан найзалар
Душманнинг кўксига санчилган.

Биламан, Аноргул, бу ерда
Ёппасига колхоз тузилган.
«Арвоҳи» чирқираб, хор бўлиб,
Тўланларнинг уйи бузилган...

Мана боқ, қишлоқнинг барчаси,
Бир рўзғорнинг ўғил-қизлари!
Баҳор каби яшнаб, очилиб,
Кулаётир ҳаёт юзлари...

Эҳ, шу эркин, гўзал қирларда
Севинчларнинг дўстим, ўсади.
Сен ўстирган оппоқ чаманлар
Чўлларнинг кўксини тўсади.

Кенг далалар, зумрад боғларга
Баҳорнинг лаблари тийганда,
Кумуш терга ботиб ишлардинг,
Уфқ ёқут кўйлак кийганда.

Мана энди бошқа бир фасл,
Булутлардан инжу ташланди.
Иш билан қайнаган қирларда
Йиғим-терим вақти бошланди.

Иш севган, курашчан, дадил қиз!
Оқ олтиналарнинг тердингми?
Қизил карвон бўлиб, тизилиб,
Заводга уларни бердингми?

1980 йил, октябрь.

ЖОНТЕМИР

На хотин на фарзанд, күрмаган,
Кимсасиз, бечора, бир йигит;
Кулбасиз, түшаксиз, яланғоч,
Ҳәётнинг завқини сурмаган,
Роҳат күрмай ўтган бир умр,
Кулфат билан ўсган подачи —
Чўпон эди, бизнинг Жонтемир...

На кўкнинг фонари ўчмасдан,
На юлдуз сайд этиб, кўчмасдан,
На уфқ ўрамай ёкут-зар,
На булат силкитмай олтин пар,
Тонг кулмасдан бурун турарди.
Тўрвасига солиб ионини,
Таёғини судраб, кўнгилсиз,
Пода ҳайдаб қирга кетарди,
Майса гиламларга етарди.

Балки, у ерларда кўп дилбар,
Манзаралар жилва қилгандир...
Балки, у ерларда соз чалиб,
Базм қуриб нозли булбуллар,
Қалбига севинчлар илгандир...
Дайди еллар ўйнаб эсганда,
Майсалар бағрини кезганда,
Ранг-баранг чечаклар тўлғаниб,
Жозибали кулиб боққандир...
«Бечора Жонтемир келди» деб,

Овламоқчи бўлиб кўнглини,
Балки, қушлар қанот қоққандир...
Балки, ширин бир қўшиқ бошлаб,
Қитиқловчи бир оҳанг ташлаб,
Кумуш сувлар тоғдан қуйига,
Дона-дона бўлиб сочилиб,
Қўнғироқлар чалиб оққандир...
Қирчиллама, шўх йигитлардай,
Пинак бузмай, чордона қуриб,
Кўк беқасам кийиб эгнига,
Оқ тегдўзи — кумуш дўпписин,
Чаккасига аста қўндириб,
Мўйлов бураб, жилмайиб тоғлар,
Балки йўлларига боққандир...

Йўқ! Унинг аламли қалбига
Булар ором бераолмаган!
Чечак табассуми кўнглига
Зарра қадар роҳат солмаган!
Зотан нечук севинч баҳш этсин?
Ҳар ифлос оғиздан тўкилган
Ҳақорат қалбидаги ётсинда;
Дилларида жароҳат очиб
Учли ханжар каби ботсин-да;
Кулфатли дамларнинг чангали
Ҳалқумидан бураб тутсин-да,
Аламлар-ла бечора йигит,
Ош ўрнига заҳар ютсин-да;
Чечаклар унга завқ берармиш!
Булбуллар тасалли терармиш!..

Йўқ! У чоғлар, унинг қалбига
Қўйилганди ғамнинг тўшлари,
Қўнгил боғларига яйраб келиб,
Қўнолмаган севинч қушлари...
Ута берган шавқ беролмайин
Водийларнинг баҳор чоғлари.
Қола берган завқ беролмайин
Табиатнинг гул қучоқлари...
Унинг юрагига, гул кулгуси,
Оғир йифи бўлиб туюлган,
Булбул товушлари, сув қўшиқлари,
Аччиқ фарёд бўлиб қуюлган...

Үтмишнинг жафоли қўйнида
Жонтемирлар жуда кўп бўлган:
Бири батрак, бири чоракор,
Бири малай, бири нонга зор,
Бири чўпон, бири камбағал,
Бири гадой бўлган, бири хор...
Барча уқубатни, барча меҳнатни
Елғизгина шулар кўтарди.
Кўзидан қон оқиб, асабий, бўғиқ
Нола билан кунлар ўтарди...
Буларнинг шаънига ҳаромхўрлар
Минг турли ҳақорат тақдилар.
Зулук каби сўриб қонларини,
Миясида ёнғоқ чақдилар.
Зили-замбил бўлиб кўҳна қишлоқ,
Шуларнинг устига қурилди.
Ишламаган бўлди фароғатда,
Ишлаганлар четга сурилди.
Борлиқни йиғлатди, кўкни тутди
Шуларнинг ноласи, шуларнинг оҳи.
Қанча сўлғин оқшом,
Қанча қонли тонг,
Шу оҳларнинг бўлди гувоҳи...

Фақат, улар, сира берилмай,
Илгарига қараб кетдилар.
Хўжаларга қарши омонсиз,
Зўр курашда давом этдилар...
Озодлик машъали байроқ бўлди,
Буюк тўлқин ясад юрдилар.
Тарихнинг рулинини, ғилдирагини
Саодат боғига бурдилар...

Ойлар ўтди, йиллар айланди,
Анча сувлар оқиб кетдилар.
Зафарларга зафар бойланди,
Минутлар шон тақиб ўтдилар.
Жонтемирлар кураш сўнгиди,
Олов сочиб отган тонгларнинг
Қайноқ нафасидан куч олиб,
Дилга қувват ва ором солиб,

Ботир ишчиларнинг изидан,
Ўпib зафарларнинг юзидан,
Севинчли кунларга етдилар...

И

Кун совуқ. Қийшанглаб изғирии,
Юзларни чимчилаб оларди.
Онда-сонда қор учқунлари
Ойнинг кўк нурига кўмилиб,
Ойнинг кўк нурида чўмилиб,
Олмас каби ялтираб, аста
Ел билан ўйнашиб қоларди...

• • • • • • • • • • • •

Мажлис битди, сўзлар тугади,
Сайланганлар дарров турдилар...
Юракда ўч ўти ёқилди...
Эл ётарга яқин, тўсатдан,
Сариқ дарвозанинг ҳалқаси
Асабий бир тусда қоқилди...
«Ким экан у... шундай... бемаҳал...
Дарвозани келиб уручи?..
Ким экан у, шундай кечада...
Ваҳмали бир ғавғо қуручи?..
Бир ярамас шарпа сезгандай,
Йиртилардай бўлиб томоғи,
Нега қақшаб қолди Олапар?
Юз бермаса эди бир хатар...»
Деди-да, Турдининг юраги
Арзиқиб, ёмон бир сапчиди.
Ҳалқумига тиқилди дами.
Қўл-оёғи, бутун гавдаси
Кузги япроқ каби қалтираб,
Кўз олди жимиirlаб, ялтираб,
Турдининг қавжироқ нафаси,
«Ким...м...» дея бўшашиб чўзилди.
Нима қилсин энди, шу дамда?
Бирор келиб қўмак бермайди
Унинг қанотлари қайрилган.
Дабдабаларидан айрилган.
«Нима қилсин энди шу дамда?..

Хароба, қоронғи күнглиға
Яна зўр ваҳмалар ёндаши.
Телбалардек, Турди, ниҳоят
Эшик занжирига тармашди...
Аргимоқнинг узангисини
Чираниб-чираниб тепганда;
Ҳар батракка қараб, хўмрайиб,
Қаҳри, ғазабини сепганда;
Ўрма қамчисини ўйнатиб,
Чаккаларни тилиб, ёрганда;
Танларини кесиб, кўпларни
Қора қонга белаб қорганда;
Мағрур бўлиб юрган эди-ку?
Нега энди фарёд чекади?
Нега энди кўз ёш тўқади?
Йўқ! Унинг кўксига етган қўл,
Миллионларнинг темир чангали!
Нега энди омонлик тилар,
Маҳв этишнинг етганда гали!?
Бизнинг одат эмас, курашда,
Оз бўлса-да ёвга ён бериш.
Бизнинг одат эмас чекиниш,
Балки:— енгиш, ёки:— жон бериш!
Фарёдига қулоқ солиш йўқ!
Бизда иккиланиб қолиш йўқ!
Турдибойлар ўлимга маҳкум.
Фолиб чиқди эркин насллар.
Кишиликнинг баҳтига тушган
Ҳашаротни енгди асллар.

III

Бошланди, қишлоқнинг кўксига
Янги бир ҳаётнинг чамани.
Бошқа тусга кирди эски қишлоқ,
Гулзор бўлиб, гул бўлиб тани.
Увалган, жонсарак, бедармон
Рўзгорларнинг бир қилиб барин,
Еппасига колхоз туздилар.
Нурлантириб тарих дафтарин,
«Қизил октябрь» деб номини,

Олтин суви билан ёздилар.
Бошлади қишлоқнинг юраги,
Янги қувват, янги қон билан
Янги суръат, янги шон билан,
Ҳайқирмоққа давр қўшиғин.
Қуёшнинг нурида чўмилди
Далаларнинг чечак — патлари.
Қишлоқнинг яшнаган қўйнида
Кишинади, ҳайқирди, гуркираб,
Путиловнинг пўлат отлари.
«Яшасин колхоз» деб, ёзилган лавҳа
Товланди кунларнинг бўйнида...

Дамлар ўтди. Кунлар айланди.
Зарбдор бўлиб бизнинг Жонтемир
Бригадир бўлиб сайланди.
Эҳ унинг аламли кўнглида
Кўпдан энди баҳор очилган.
Темир мускулига қон тўлиб,
Дилларида наҳор очилган.

На кўкнинг фонари ўчмасдан,
На юлдуз сайди этиб, кўчмасдан,
На уфқ ўрамай ёқут-зар,
На булут силкитмай олтин пар,
Тонг кулмасдан бурун Жонтемир
Қуюқ бир завқ билан туради.
Бригадасини уйғотиб,
Пўлат отларини ўйнатиб,
Экиш майдонига юради...
Буларни қаршилаб, буларни севиб,
Чечаклар тўлғаниб, қушлар сайдаб,
Тонг еллари ғир-ғир уради...

Қатта мусобақа. Иш қизиган.
Ишда колхозчилар бариси.
Ишга тушган, «Қизил октябрь»нинг
Битта қолмай ёшу-қариси.
Барчаси шод, барчаси тетик,
Шараф, обрў учун курашда...
Ким ўзади мусобақада?..
Колхозчилар бари синашда...

Жонтемирнинг бригадаси
Меҳр қўйиб ишга кириши.
Толдик демай, чарчадик демай,
Бутун кучи билан тиришди.
Саҳар туриб то оқшомгача
Ишладилар зўр бериб ҳар кун...
Шошилиш йўқ, эсанкираш йўқ,
Ўз ишини билади ҳарким.
Жонтемирнинг сўзидан чиқмас.
Барчаси дўст, бари иттифоқ.
Шунинг учун булар ютиб чиқиб,
Оқ пахтадай бўлди юзи оқ...

IV

Бошлади, қишлоқнинг юраги,
Янги қувват, янги қон билан,
Янги суръат, янги шон билан
Ҳайқирмоққа давр қўшиғин,
Бошланди, бошладик бир ҳаёт,
Катта гигант рўзгорлар тузиб.
Бошладик бир ҳаёт, душманнинг
Ҳаётини парчалаб, бузиб.
Севгили, муқаддас ўлкамизнинг
Гулга тўлди кенг қучоқлари.
Бизнинг янги боғлар қаршисида
Ип эшалмас эрам боғлари.
Ўзимиз қуручи, ўзимиз уста,
Чаман яратамиз ўзимиз!
Саодат биз билан босар илгари.
Умид билан тўлган кўзимиз.
Бизга қаратилган ҳар тұхматни,
Қилич каби кесди сўзимиз.
Кишилик олдида, тарих олдида,
Ярқиради кундай юзимиз!..

Кўпирди, қайнади зўр тўлқин,
Ҳайқириб ғовларни суражак.
Шубҳа йўқки, бутун ер шари
Шу асосда чаман қуражак.

ГУЛАСАЛ

I

Ҳаво тиниқ.

Ҳаво жуда тиниқ.

Осмон тиниқ, күм-күк шишадай.

Қиттай ҳам булут йўқ, қуёш тетик,

Ётоғига қайтар ишидан.

Қуёш жуда тетик ударниклар каби,

Оёқ олишлари мардона.

Чеҳрасида унинг ёнади, эртанги.—

Янги ишга чиқиш белгиси.

Қуёш хурсанд.

Қуёш ударниклар каби,

Унда йўқдир чарчашибдан асар.

Қуёш севинчидан, уфқлар юзига

Расм солди — бўёқлари зар...

А, сен, нега, бунча қайғилисан?

Рангларингда қатра ҳам қон йўқ?

Юзингда, кўзингда, дилингда товланиб,

Кулиб турган кечаги шон йўқ?

Ёки қаттиқ ишлаб чарчадингми?

Ёки бирор шикаст етдими?

Ёки аччиқ сўзлар, ҳақоратлар билан

Бирор сени хафа этдими?

Ким у уялмасдан, номардларча,

Севинчларинг билан ўйнаган?

Кимга ўпка қилдинг?

Кимдан хафа бўлдинг?

Ким у, сени, бунча қийнаган?

Ёки ўзингда йўқ мажнун бўлиб,

Бирор бевафони севдингми?
Ялинib, ёлвориб, күзёш билан.
«Сенсиз туролмайман» девдингми?
У бевафо алдаб, сүнгра сени
Ташладими қайғи чўлига?
Аввали: «Сен билан ўлгунча...» деб, сүнгра
Бошладими ҳижрон йўлига?
Ёки қиммат баҳо узугингни
Уяти йўқ бирор олдими?
Ёки отанг ўлиб, қайғи булутлари
Юзларингга соя солдими?
Ёки жондан севган ўғилчангни,
Тошқин сувлар олиб қочдими?
Ё бошқа бир бало юз берди-да,
Ҳасрат-алам қучоқ очдими?..

Бироқ биламанки, севган ёринг
Ўзинг каби жуда оқ кўнгил.
Қувлик-шумликларни ўрганмаган,
Кўнглида кири йўқ, содда дил.
Биламанки, Асал, севган ёринг
Орсизларча сени ташламас.
Эсидан айрилиб, бебурдларча, сени
Ҳижрон йўлларига бошламас!
Биламанки содда бармоқларинг
Қиммат баҳо узук тақмаган.
Олтин узукларнинг орзусида
Хаёлларинг сувдай оқмаган...
Ўғилчангни, янги, боқчада кўрдим,
Қўзичноқдай ўйнаб юрарди.
Тетик, соғлом, хурсанд,
Хўп етилган, қизил
Олма каби тўлиб турарди...

Қуёш хурсанд,
Қуёш ударниклар каби,
Унда йўқдир чарчашдан асар.
Қуёш севинчидан
Уфқлар юзига
Расм солди — бўёқлари зар...
А, сен, нега бунча қайғилисан?
Рангларингда қатра ҳам қон йўқ!
Юзингда, кўзингда, дилингда товланиб,

Кулиб турган кечаги шон йўқ?
Айтчи, гулим!
Атчи, Гуласалим!
Нега қайғи кезар юзингда?
Нега қутинг учган? Асабийсан?
Нега ғазаб ўти ёнар кўзингда?
Сўйла, Асал! Сўйла! Нега энди,
Юрагингга ҳасрат тўлипти?
Нега эркам, нега Гуласалим,
Гул юзларинг бунча сўлипти?

«— Қайғи, ғазабларниг сабабини
Нега энди шунча сўрадинг?
Гангиратиб жуда бошларимни
Сўроқларинг билан ўрадинг!
Ортиқча дер эдим, менга қолса,
Аммо нима қилай қистасанг.
Бўлмаса қулоқ сол, майли бироз
Сўзлаб берай жуда истасанг:
Қайғи, ҳасрат менга эски таниш —
Ёшликдаги ёмон улфатим.
Бир қошиқ қонимга ташна қилган эди,
Ёшлигимда тортган кулфатим.
Ёшлигимда, менга, бой қизлари
Қанча жабру жафо келтирган!
Қора кунлар, шунда, ўз зулмини
Суяк-суягимга етирган!
Ёшлигимда мени бой қизлари
Итвачча деб, қанча урдилар.
Ёшлигимда, мени қора кунлар
Эшикдан-эшикка сурдилар!
Ёшлигимда баҳор ёмғиридай ёшим
Дона-дона бўлиб тўкилган.
Ёшликдаги азоб-уқубатдан юрак
Пора-пора бўлиб сўкилган...
Бироқ ўн олти йил бундан аввал
Қайғиларим ўққа илинди.
Бутун кулфатларим, ҳасратларим
Нимта-нимта бўлиб тилинди.
Ўн олти йил бўлди, кунларимни
Севинчларга тўлиб ўтказдим.
Ўн олти йил бўлди талай севинчларни
Ўзим балоғатга етказдим.

Аммо шу кунларда яна қайғи,
Яна алам менга ёпишди.
Бу аччиқ аламлар юрагимни
Қийма-қийма қилиб чопишди...
Фақат, бу йўл мени бой қизлари
Итвачча, деб хўрлаб урмади.
Фақат, бу йўл мени тентиратиб, ҳечким
Эшикдан-эшикка сурмади.
Бу гал юрагимга ўрмалаб кирган,
Бу гал кўзларимда ястанган қайғи,
На ота, на ўғил, на олтин узук,
На севги, на ҳижрон, на ёр қайғиси!..
Бирмунча кун бўлди, суяр ёрим
Дайдиланиб юра бошлади.
Унинг бу қилиғи, бу ҳунари
Мени ёнар ўтга ташлади.
Шундай бир бўлгандир, ўзи қўяр, дея,
Авваллари парво қилмадим.
Аммо кейин жуда шошиб қолдим,
Нима қилишимни билмадим.
Бир-икки уришдим, кор қилмади,
Борган сари яна оширди.
Унинг бу ҳунари, бу қилиғи
Менинг ғазабимни тоширди.
Букун Ҳасан ота, Қумри, Салим
Юрагимни яна тилдилар,
Қўпчилик олдида мени анча
Уришдилар, таъна қилдилар:
«— Койиб қўйгин болам, яхшимас!..
Яхши эмас!.. Бундай қилмасин!
Олдини ол тезроқ, дўсту душман
Унинг бу ишини билмасин!
Унинг орқасида колхозчилар
Бошларини ерга эгмасин.
Барчамиз ҳам сенинг бригадангдамиз —
Касофати бизга тегмасин!
— Эрингизни бироз тергаб олинг,
Ишга анча зарба етирди.
Қеча ичиб тоза маст бўлипти,
Икки киши зўрға кетирди.
— Букун уч кун бўлди, ишга келмас,
Буни, барча киши билади.

Колхоз аъзосига бу иш уят!
Бундай ишни душман қиласи!..»
Шундан кейин, тоза алам қилиб,
Уйга келиб анча йиғладим.
Узим ёлғиз уйда, түлиб-тошиб,
Юрагимни қанча тиғладим...
Ўзинг ўйлаб қара, яқин кишинг
Суяк-суягиннга етирса;
«Дайди, прогулчи» дея, ном күтариб,
Суяр ёринг иснод кетирса;
Бундан ҳам ярамас,
Бундан ҳам паст, оғир,
Бундан ҳам уятли иш борми?
Қўпчилик олдида сени қизартирса,
Шундай киши суюкли ёрми?..
Ким билади... сўнгги вақтларда,
Бузилгандир, бурди кетгандир....
Ким билади... балки... айнигандир...
Балки ётлар таъсир этгандир...
Нима бўлса бўлсин,
Аммо, юрагимни
Қайғи зардобига тўлдирди.
Қўпчилик олдида қизартирди,
Тириклайн мени ўлдирди...
Агар билсан, шундай бўлишини бошда,
Унинг сўзларига учмасдим.
Ўзимга муносиб ёр экан деб,
Мажнун бўлиб уни сўймасдим.
Ишон менга! Шундай бўлишини билсан,
Жоним дея уни сўймасдим.
Ишон менга! Ишон!.. Агар мени
Ташлаб кетса бунча куймасдим...
Узим ударникман. Ишим йирик,
Ҳамма нарсан тугал, жойида.
Ударник — деб менга мукофот бердилар,
Бу йил кўклам — апрель ойида...
Ҳар мажлисда мени мақтайдилар,
Ҳар мақташда бир ўсар бўйим,
Яхши кўрадилар бутун колхозчилар,
Чакки эмас, дуруст обрўйим.
Лекин Тошпўлатнинг қилифини
Ўйлаб туриб ўтдай куяман...

Энди мен иима деб юзига қарайман,
Энди уни қандай суюман?!
Букун келса түғри юзига айтаман:
Уяты йүқ, бебурд ёр! дейман.
Үйга киргизмайман, «прогулчи»— дейман,—
Йүқол, энди нари бор!— дейман...»

Англадим мен, Асал юзларингда
Қандай қайғуларнинг кезганин.
Англадим мен, қандай аламларнинг
Юрагингни топтаб эзганин...
Бўлди энди, бас қил, гул юзингни
Ҳасрат, алам билан сўлдирма!
Севинч билан тенгтан юрагингни
Қайғи зардобига тўлдирма!..
Ўз эркингга, ўз номусингга,
Ўз севингга ўзингсан эга!
Колхозчилар сени ҳурматлайди.
Шу ҳолатда қайғилар нега?
Суяр ёринг айниган бўлса,
Колхозчилар тарбия қиласар.
Кўпчиликнинг сўзи, юзи билан
Ўз айбини тушунар, билар...

Булди, бас қил Асал! Қонга тўлиб,
Беҳудага энди, тўкма еш.
Ўз-ўзингни қийнаб, азоб чекиб,
Беҳудага, гулим, эгма бош!..

Чечак отган янги ҳисларнинг
Сенда кўрдим нишонасини.
Үпай эркам, үпай Гуласалим,
Толиингнинг пешонасини...

Қайғирма ҳеч баҳтиёр киши,
Юрагингга етмасин озор!
Сенинг ўйларингда, ҳисларингда
Келажакнинг куртаклари бор!..

1934 йил, сентябрь.

УКРАИНА ЕЛЛАРИ

Украина еллари! Сарин еллар!
Сочларимни ўпид кетдингиз!
Чечакларни қучиб, кула-кула ўйнаб,
Еқимли соз чалиб ўтдингиз...

Гоҳи қочиб кетиб узоқларга,
Гоҳи атрофимда юрдингиз.
Гоҳи ҳазил қилиб, қанотингиз билан
Юзларимга аста урдингиз...

Қараб турдим: сиз юрган боғда
Булбуллар созлади созини.
Буралиб, силкиниб яшил дарахтлар
Ишга солди барча нозини.

Қараб турдим: сиз юрган чоғда,
Турпа гуллар эгди бошини.
Чайқалиб, товланиб, ялтираб сувлар
Жилва билан қоқди қошини.

Украина еллари, юрагимга
Оlam-олам илҳом солдингиз.
Шунча нозикликни, шунча гўзалликни,
Шўхликларни қайдан олдингиз?..

Эҳтимол, туну кун, шу қирлар кўксидা,
Ўйин қилгандирсиз тинмасдан сира.
Эҳтимол, гул фасли, ферўза тунларда,
Қанот қоқандирсиз инмасдан сира.

Днепринг зилол сувлари кулганда
Очиб қучоғида кумуш чечаклар;
Заррин денгизлардай түлғанганда аста,
Чайқалганда аста, олтин бошоқлар;
Оқ бадан кечалар табассум этганда,
Чақнаганда юзи булуңсиз — парсиз;
Зангори боқчада олтин палак ёзиб,
Пишиб етилганда ой — кумуш тарвуз;
Юргандирсиз: күйлаб, дам — шод құшиқчидай,
Дам — лирик шоирдай шеър ўқиб ҳар он,
Дам — ҳаяжон солиб олтин бошоқларга,
Дам — гуллар атриини тарқатиб ҳар ён!

Хой еллар! Теграмда ўйнаган еллар!
Қитиқлаб, тортқилаб құймаган еллар!
Үйин-кулгиларга түймаган еллар!
Қанотлари майнин, танлари сарин,
Бұсалари муздай, юмшоқ ва шириң,
Үйноқи, хушчақчақ, парвона еллар!
Бир нафас жим бўлинг, қулоқ солингиз,
Куйласин, сўйласин қўлимдаги тор.
Жим туриңг жон еллар! Жим туриңг бир оз!
Сиз учун атаган қўшиқларим бор.

II

БИРИНЧИ ҚҰШИҚ

Хўжайин шошилиб йўлга тушди,
Орқасида отлиқ аскари.
Етиб келди шахта ёнига —
«Тўполончи» ишчилар сари...

Хўжайин дарғазаб хитоб қилди:
«Нима учун иш ташладингиз!
Бу нима тўполон!? Безорилик?
Нима учун бунт бошладингиз!?

Тарқалингиз ҳозир, ишга тушинг!
Бўлмаса иш ёмон бўлади!
Сабабчи бўласиз қон тўкишга.
Кўп одам бекорга ўлади!»

Жавоб учун түпдан бирор чиқди,
Құзларига уйилған ғазаб.
Томираиде тутақиб қони,
Юрагини тимдалар азоб...

У ҳеч ҳайиқмади милтиқлардан,
Ҳайиқмади отлиқ аскардан.
Ҳайиқмади, сира, қиличлардан,
Ҳайиқмади хұжайинлардан.

Ҳайиқмади асло ҳеч нарсадан,
Дадил тутди йигит үзини.
Муштумини қисиб, хұжайиннинг
Күзларига тікди күзини.

Вазмин овоз билан сүз бошлади,
Олов чиқди икки күзига.
Барча қараб қолди, барча жим бүлди,
Барча қулоқ солди сүзига.

«Барчамиз яланғоч, барчамиз очмиз.
Турмушимиз оғир... зарра роҳат йүқ!
Қачонгача бизни алдайсизлар?!
Бүлди энди!.. Энди тоқат йүқ!..

Барча талабларни ёзиб бердик,
Яна нимасини сүрайсиз?!
Нима гуноҳ қылдик? Нега ахир,
Аскар билан бизни ўрайсиз?!

Шартларимиз ижро этилсін!
Сұнгра биздан иш талаб қилинг.
Бўлмаса биз ўз сўзимизда...
Ихтиёрдир... ўзингиз билинг...

Бизни сира одам санамай,
Кучаясиз бўш келган сайин...
Энди қўлингиздан нима келса,
Майли, аямангиз, ҳұжайин!

Битди сабр, тугади чидам!
Битди... тоқатимиз бўлди тоқ!

Қўйдай бўлиб минг йил яшагунча, афзал,
Шердай бўлиб бир кун яшамоқ...»

Ҳайиқмади ботир ҳеч нарсадан,
Дадил тутди, йигит ўзини.
Ғалаёнга келиб, бутун ишчилар
Қувватлади унинг сўзини...

Хўжайин дарғазаб, буйруқ берди,
Милтиқлардан ёғдирилди ўқ.
Аммо бу ҳам ботир ишчиларни
Талабидан қайтараолган йўқ.

Милтиқларга қарши қалтак билан
Ва тош билан жавоб бердилар.
«Барибир ўқ, қилич, турмалар
Бизни қўрқитолмас!» дердилар.

Жангга кирди минглаб оломон
Ҳаёт учун, ҳақиқат учун.
Хўжайин ён берди ноилож,
Сезганида ишчилар кучин....

Аммо юзлаб гуноҳсиз одам
Зулм ўқидан бўлдилар қурбон.
Порох ҳиди билан бузилди ҳаво,
Тупроқларни қизартирди қон.

Аскар кетди. Хўжайин кетди.
Ерда жонсиз гавдалар қолди.
Отадан айрилиб, етим бўлиб,
Ёш болалар — новдалар қолди.

Кўкни тутуб, тупроқни босиб,
Йиги қолди, мунгли зор қолди.
Юзларини юлиб, фарёд чекиб
Она қолди, шўрли ёр қолди.

Аскар кетди, хўжайин кетди;
Мардлик қолди. Маҳорат қолди:
Душманлардан бир кун ўч олишта
Ғазаб қолди, жасорат қолди...

ИККИНЧИ ҚҰШИҚ

Кичкина уй. Ота билан қыз
Шунда яшар. Кичкина рұзғор...
Сиртда бүрон. Кичик деразага
Парвонадай урилади қор.

Куни бүйи ишлаб, чарчаб, толиб,
Ухлаб қолди, ёлғизи — қизи.
Чолнинг күзларига уйқу келмас,
Юзларида ваҳманинг изи.

Эшикда қишлоғи, эшикда бүрон,
Бүри каби увууллаб елар.
Гоҳи пича тинар, яна бирдан
Даҳшат билан гувиллаб келар...

Үйлайди чол: ҳасратлари күп...
Қайғи билан оқарди соқол.
Болаликдан бери бойга ишлаб,
Хўрлик кўрди, қадди бўлди дол...

Хотин ўлди очликдан, ғамдан.
Ўғил ўлди, қолди ёлғиз қиз.
Бундан сўнгги турмуш қандай бўлар?..
Нима бўлар?.. Асло белгисиз.

Үйлайди чол, қариган чоғда
Борми бойдан қутулар бир кун?..
Сиртда бүрон, қишининг совуғидан,
Даҳшатидан қалтирайди тун...

Эшик тақиллади, чўчиди чол,
Пайпаслаб уйғотди қизини.
Юрагида лиқ тўла ваҳм,
Даҳшат босди икки кўзини.

Сабр қилмай тепди, бақириб бой,
Эшикнинг занжири узилди.
Кўзига ёш олиб, чол бечоранинг
Бу хўрликдан кўнгли бузилди...

Юзи қизил, күзлари бежо,
Үлгудай маст, гандираклайди.
Шеригига мастона қулиб,
Үз-үзича сандироқлайди...

Бежо күзларини чолга тикди:
«Қарзларни қачон түлайсан?!
Бўлди энди... қани... ҳозир тўла!
Бўлмаса калтакка ўласан!»

«Инсоф қилинг ахир... шафқат қилинг...
Бошим билан тўлайинми, бой?
Ёз ишласам сизда, қиш ишласам,
Яна қарз... ўлайинми бой!..»

Бойнинг маст кўзлари қизга тушди.
Сўлагини қулт этиб ютди.
Гандираклаб бориб бечоранинг
Титраб турган қўлидан тутди.

«Яланг оёқ! Имони йўқ чол!
Ўлиб кетсанг увол йўқ сенга!..
Қизинг билан тўла, мол бўлмаса!..
Молми? Қизми?.. Фарқи йўқ менга!..»

Ғазаб билан ташланди бойга,
Бу хўрликка чидамасдан чол:
«— Қўлингни торт, абраҳ, қизимдан,
Уйни бўшат, чиқиб кет! Йўқол!»

Бой дарғазаб бўлиб, қутуриб,
Таёқ урди чолнинг бошига.
Чол йиқилди калтак зарбидан,
Қон қуйилди кўзу қошига.

Пар от қўшган чана йўлга тушди,
Олиб кетди ёлғиз қизини.
Ота чидолмади, зор йиғлади,
Остонага уриб юзини...

Бой ухлади чарчаб, тун оғди.
 Киз құзғалди бойнинг қўйнидан.
 Зўрға юриб эшикка чиқди,
 Бўрон қучоқлади бўйнидан...

Тўзғиб кетган олтин соchlари,
 Тийилмайди тирқираб ёши.
 Қандай кунга қолди?... Нима бўлди?..
 Англолмайди, гангираб боши....

Совуқ ялар юзи, кўзини,
 Бўрон тўзғитади сочиини.
 Йўлда келар, гариб отанинг
 Ёлғизи, шунқори, лочини.

Қанотлари қайрилган, синган,
 Яраланган, эзилган лочин,
 Еру кўкка симай талпинади,
 «Отажон!..» деб, ёйиб қулочин...

Хўроzlар қичқирди ҳар тарафдан,
 Тун, саҳарга берди йўлини...
 Фазабланиб, юлқиниб бўрон
 Ҳар томонга чўзар қўлини...

Минг хил азоб билан, ҳолсизланиб,
 Йиглай-йиглай етиб келди қиз.
 Эгри-буғри бўлиб ортда қолди
 Оқ қорларда чувалган оқ из...

Ўрнидан турмади, кел демади
 Остонада чўзилган ота,
 Оғир ҳақоратга чидомасдан,
 «Ёлғизим...» деб, узилган ота.

Отани қучоқлаб йиглади қиз,
 Кўкни қалтиратди ноласи.
 Юзлари тирналди, ерга тушди
 Олтин соchlарининг толаси...

«Барбод бўлди номус... ота ўлди...
Энди қайга... қайга борайин?...
Кимдан мадад тилай? Кимдан кўмак сўрай
Қўлларимни кимга чўзайнин?»

Дея, бир оҳ чекиб йиқилди қиз,
Қалтиради шикаста зори...
Талпинишдан тўхтади юрак,
Гул умрнинг узилди тори...

Ота ўлди. Юлдузи ўлди.
Фарёд қолди, ҳазин зор қолди:
Ҳечкими йўқ икки бечорага,
Қафан бўлиб тунги қор қолди.

Ота ўлди. Қундузи ўлди.
Бўш, ҳувиллаб ёлғиз уй қолди.
Бойга нафрат сочиб, лаънат ўқиб,
Субҳидамда мунгли куй қолди...

V

Тамом бўлди, еллар бу икки қўшиқ,
Ўтмишдан олинган қонли лавҳалар.
Менга илҳом берган учинчи қўшиқ,
Тингланг, юрагимга сифмай чайқалар.

VI

Учинчи қўшиқ

Мени қарши олди боғбон,
Селкиллайди кумуш соқоли.
Хуш табиат, файласуфнамо,
Чеҳрасида кулган иқболи.

«Хуш келибсан, марҳамат,» деди.
Юзларида майин табассум.
Атрофимга бир карра боқиб,
Мен ўзимни йўқотдим бир зум.

Деворлари қизил мармардан,
Булутларга бош урган сарой.

Совлатига, ҳұснига мағрур —
Күз ташлаган жанубға қарай.

Бир ёни боғ, бир ёни гулзор,
Йүлаклари, йүллари асфальт.
Мармар деворларда асфальт йүлларда,
Қуёш нури үйнайди ялт-ялт...

Эркалатиб, елкамга қоқиб,
Олиб кетди эргаштириб чол.
«Қара, ўғлим,— дейди,— қандай гүзәл!
Шоир бўлсанг, шундан илҳом ол!..»

Жилмаяман севинчимдан мен,
Тўғри дейман,— ота сўзингиз...
Ажойиб ер... қани бир бошдан
Кўрсатингиз, энди ўзингиз...

VII

Бошлади чол, боғига кирдим,
Ҳар тарафга чўзилган кенг йўл.
Кўзни тортар зумрад оғочлар,
Урталика шиша рангли кўл.

Қатор кетган кўм-кўк садалар,
Кўлга тегар эгилган шохи.
Билинар-билинмас жимиirlайди
Кўлнинг суви — кўкимтири шохи.

Бир томонда акация, сирень,
Бир томонда қайрағоч, қайнин.
Бир ён — оличазор, бир ён — олмазор...
Кўз қувонар қараган сайин.

Маржон каби чизилиб кетган
Йўллар бўйлаб электр чироғ.
Ҳар бурчакда мармардан ҳайкал,
Гул ҳидига тўлиб кетган боғ.

Фонтанлардан отилиб, сапчиб,
Товланади брильянт сувлар.

Оличазорларда, сайрашиб қушлар,
Бир-бирини, ўйнашиб, қувлар.

Қаторлашиб, күлга йўл солар
Талтақайлаб, тўлғаниб ғозлар.
Маст бўлишиб гул ҳидларига
Гўзал қушлар шу боғда ёзлар.

Ойна кўлда саҳар пайтида
Оққув юрар бўйнини эгиб...
Сиз ўтасиз ҳар кун, эрка еллар,
Япроқларга гулларга тегиб...

VIII

Сўзлай-сўзлай кекса боғбон,
Гулзор сари бошлади мени.
Кўзни қамаштирган бу, чаманзор,
Шу қадар кенг — кўринмас эни.

Ҳаво хушбўй, атир сепгандай,
Чаман-чаман очилган гуллар.
Минг хил рангга кириб ярқирашиб,
Кун нурида товланар, кулар.

Гулзор ўртасида Лениннинг
Турпа гулдан ишланган расми...
Нима дер экан — деб сўрайди чол:
«— Юрайликми, ё энди басми?..»

Йўқ юрайлик — дейман. Чол қулади.
Гулзорлардан олиб юради.
Ҳовуздаги сувнинг салқини,
Юзларимга фир-фир уради...

Еш арчалар шу қадар кўм-кўк —
Баҳор ўпиб ўтган юзини...
Фарқ этиб бўлмайди гул баҳордан
Бу гулзорнинг яшил кузини...

Айтингиз-чи, бу кўрганларим.
Сувми? Ёки эриган кумуш?

Қайси боғда? Қайси гулзорда?
Қай ердаман? Үнгми ёки туш?..

Айтингиз-чи, ҳозир қандай, фасл,
Қуз пайтими? Баҳор чоғими?
Бу күрганим, күп эртакларда
Мадҳ этилган эрам боғими?..

Кулди боғбон:— «бу сарф этилган,
Гулзор бўлиб этилган меҳнат!
Бу, Ленин, партия баҳш айлаган
Эркин ҳаёт, мангу саодат!

Бу ерлар, бу гулзор, бу ажойиб жой
Колхознинг гулзори, колхознинг боғи.
Қават-қават бўлиб юксалган уйлар —
Хур колхозчиларнинг эркин ётоғи...

Ўзимиз яратдик, ўзимиз қилдик,
Ўзимиз эгамиз, ўзимиз боғбон.
Ҳозир роҳат яшар, ғамлардан озод,
Илгари қул бўлиб, хор этилган жон».

Барчасини айтди ғуур билин,
Қойил бўлдим чолнинг сўзига,
Нари кетдик, ҳайрат тўлади
Қаровчининг икки кўзига.

Шаҳло кўзларини пирпиратиб ой,
Бу тенгсиз, боғларга суқланиб қарап.
Бу боғлардан оққан ойна сувларга
Ишва билан боқиб, сочини тарап.

Зуҳра юлдуз кўкда армон қиласиди:
Эсизки, маконим бу боғдан йироқ.
Зуҳра юлдуз бўлиб кўкда тургунча,
Бўлмабман шу боғда ёнучи чироқ.

IX

«Энди, ўғлим, уйга кирайлик,
Чарчагансан, озгина дам ол.

Эртага кетарсан, меҳмон бўлиб,
Бу кун туни бизникида қол.

Ўзимиздан чиқкан шоирлар бор,
Артистлар бор, чалғучилар бор.
Бу кун кечга концерт берадилар,
Кўргил, балки сенга ҳам ёқар...»

X

Бошлади чол, уйига кирдим,
Айвончаси, тўрт хонаси бор.
Барчасини айланниб чиқдим,
Ҳаммаси тахт, жойида рўзфор.

Қўнгилли, соз, ёруғ хоналар,
Рутубатдан, чанглардан холи.
Деворлари, шифти мойланган,
Ярқирайди ойнадек поли.

Асл гилам, барқут мебельлар.
Тувакларда жануб гуллари...
Деворларда Маркс, Лениннинг,
Сталиннинг портретлари...

XI

Ҳаво тиниқ, дарахтлар тоза,
Кун нурида товланади тол...
Чой устида суҳбат қизиди,
Қолганини сўзлаб кетди чол:

«Колхозимиз жуда бадавлат,
Қанча сигир, қанча йилқи бор,
Еримиз кўп, бир ёни буғдои,
Бир ёни кетганча мевазор.

Даламиизда минглаб машина,
Осонлашган, ўғлим, ишимиз.
Юксак ҳосил учун кураш билан
Ўтар, бизнинг ёзу қишимиз.

Ватан обод, турмуш фаровон
Бўлсин, дея меҳнат қиласиз.
Халқа хизмат, юрга садоқат
Биз учун зўр баҳт, деб биласиз.

XII

Менинг умрим жуда қизиқ ўтган,
Батрак бўлиб бойда ишладим.
Бойда ишлаб-ишлаб, охирида —
Нон ўрнига кесак тишладим...

Қанча вақт сургунда юрдим,
Қиshan қийди оёқ-қўлимни...
Қанча жабру жафо кўрмадим...
Талай ғовлар тўсди йўлимни....

Болам менда хотиралар кўп...
Эсимда бор салқин куз эди.
Семён келиб бизнинг қишлоққа,
«Отланинглар! Юринглар!» деди.

Қамбағаллар, батраклар тездан
Отланишдик, кўп оғир сафар...
Орқамиздан эргашар ўлим,
Йўлимизда лиқ тўла хатар...

Ҳар тарафда ўликлар сасир...
Далаларда вабо кезади...
Қишлоқлац ёнади, нимжонларни
Очликнинг азоби эзади...

Қурол етишмайди... ўқ-дори йўқ...
Қарши бордик қора юзларга.
Очликнинг азоби, касалнинг ғами,
Сира кўринмади кўзларга.

Бўронларда, қорларда юриб,
Петлюралар билан солишдик.
Днепрнинг соҳилларида
Махно билан роса олишдик...

Үрмөнлардан ўтиб, сувлардан кечиб,
Юриш қилдик оқларга қарши,
Зарбимиздан ларзага келди,
Қалтиради, аълоси-арши...

Бизга Ленин оғарин деган...
Раҳбар бўлиб Сталин келган...
Эҳҳе... болам, қанча жангда бўлдим....
Манов қўлим шунда ўқ еган...

Қизим комсомолка, агроном,
Ўзим эса эски большевик.
Мана энди роҳат яшаймиз...
Ҳаммаси шай... ишимиз йирик...»

XIII

Кўлда ўйнар ойнинг шуъласи,
Ой нурида товланади тол...
Учковимиз концертга кетдик,
Йўл-йўлакай сўзлаб борди чол.

«Ҳавсалам жойида қарисам ҳам,
Газет, китоб ўқиб юраман.
Ҳали бўш келмайман, ҳеч қолдирмай,
Концертларни кўриб тураман...»

Мен куламан. Қизи ҳам кулар.
Маза қилиб ўзи ҳам кулар...
Юлдузлар жимиirlар, сузилиб ой
Гул барига нурини улар...

XIV

Колхозчилар билан зал тўла,
Кийинишган, ясанган бари.
Залга киргач, кулган юз билан,
Бирқанчаси келди, биз сари.

Келганимни эшитганлари,
Мени бирдан ўраша кетди.

Неча йилги қадрдонлардай,
Холи-аҳвол сўраша кетди.

Колхоздан, пахтадан сўрдилар,
Жавоб бердим — хурсанд бўлдилар.
Меҳмон бўлиб Узбекистонга
Борамиз — деб ваъда бердилар...

Дўстлик ҳисси, қардошлиқ ҳисси
Тўлиб-тошди юрагимиизда.
Бу дўстлик, муҳаббат, иноқлик
Саодатдир, одатдир бизда.

XV

Барча тинди. Парда очилди.
Бир қиз чиқиб қўшиқ бошлади.
Ялтирайди зангори кўзи,
Чимирилади камон қошлари.

Тўла келган, қомати расо,
Товланади олтин кокили.
Юзи гулранг, тиниқ, бир кўрганда —
Асир бўлган кўпларнинг дили...

У, берилиб айтар қўшиғин,
Барча толиб тинглар, барча жим.
Юрак уриб: жимиirlаб кетди,
Чумоли юргандай баданим.

Лақабини булбул дейишиб
Атабдилар, чиндан-да булбул.
У тугатди, олқишлидилар...
Кенг саҳнага тўлиб кетди гул...

«Бизнинг булбул ишда ҳам яхши!»—
Деди боғбон севинчга тўлиб.
Яна бирор чиқиб ўйнаб кетди,
Гир айланиб, қуайндай бўлиб.

Яна ўйин... ашула... лапар...
Соат бирда тарқалишдилар.
Биз кетамиз асфальт йўллардан.
Кеча ойдин, ялтирас сувлар...

«— Қалай — дейди — дурустми, меҳмон?..»
Менга қараб киприклари ўқ.
Дейман: қойил! Дуруст ҳам гапми,
Бундай концерт Москвада ҳам йўқ!..

Кулиб дейди: «ўғлим, шу ерда қол,
Сени куёв қилиб олайин.
Ўйинқароқ қизи тушкурдан
Бир йўласи тинчиб қолайин...»

Мен куламан. Қизи ҳам кулар.
Хурсанд бўлиб ўзи ҳам кулар...
Гуллар масти уйқуда, сузилиб ой
Гул бандига нурини улар...

«Ҳазил эмас — дейди жиддийлашиб,
Менинг учун ҳаммаси бирдек.
Фақат киши бўлсин! Бизники бўлсин!
Фарқи йўқдир — украинми, ўзбек.»

Қошки дейман ичимда... гўзал
Комсомолка... агроном ўзи...
Ҳуснда тенги йўқ... Севги тўла
Жовдираиди зангори кўзи.

XVI

Кеча сутдай ойдин. Мен ётаман
Деразадан осмонга қараб.
Қўзларини сузиб ой кулади,
Нозланади сочини тараб.

Кеча ойдин. Ялтирас сувлар,
Ой нурида товланади тол.
Севинчимни силаб, эркалатиб,
Чувалади ширин бир хаёл...:

Янгича урф, янгича турмуш,
Янгича иш, янгича одат,
Ҳалол меҳнат, фаровон ҳаёт,
Шу эмасми, бизнинг саодат?..

XVII

Украина еллари! Сарин еллар!
Сочларимни ўпиб кетдингиз.
Чечакларни қучиб, кула-кула ўйнаб,
Ёқимли соз чалиб ўтдингиз...

1935 йил, сентябрь.

ФАШИСТНИНГ ҮЛИГИ

Үқи тегиб қизил жангчининг,
Сўлақмондай бир фашист ўлди.
Тўпланишиб қолган-қутгани
Бу ўликни кўммакчи бўлди.

Гўристонга олиб бордилар,
Оёғидан судрашиб аранг.
Куйиб-пишиб кавладилар гўр,
Ер ёрилмас, ўлгудай заранг.
Шошиб-пишиб, ирим-сиirimни
Бир амаллаб этдилар адо.
Бироқ қўяр-қўймас ўликни
Гўрдан чиқди чинқирган садо:
«—Йўқот! Бундан хазар қиласман!
Булғамасин бағримни, йўқот!
Бундай итга менда ўрин йўқ,
Йўқот нари! Жаҳаннамга от!»
Деб, ўликни иргитди сиртга,
Ғазабларга тўлиб кетган гўр.
Бу ҳолатдан қўрқсан фашистлар
Ўзларига келдилар базўр.

Чор-ночор ўликни яна
Оёғидан судраб кетдилар,
Гуллар билан қопланган, гўзал
Қир бағрига бориб етдилар.
Аммо сезиб шу он ўликни,
Ғазаб билан тилга кирди қир:
«— Оёқ босма, гўзал бағримга!

Йўқол, ҳамманг, қаро ерга кир!
Бу мурдорни олиб бор нари,
Мени бадбаҳт қилмасин, эвоҳ!
Бу қасофат қўйилган ердан
Униб чиқмас умрбод гиёҳ!»
Деди-да қир қаттиқ тебранди,
Ларза тушди муттаҳамларга.
Лаънатланган бир гала фашист
Тажанг бўлиб, тўлиб ғамларга,
Ниманидир кенгаш қилдилар,
Чулдирашиб, қўмиш бобида.
Сўнг кетдилар ўрмонга қараб,
Ҳаллослашиб ит азобида.

Етиб келиб ўрмон ичига,
Энди қадам қўйишган замон,
Фалокатли мурдани пайқаб,
Ғазаб билан бақирди ўрмон:
«— Йўқот буни, кўмилса агар
Огочларим қуриб кетади.
Ўзи эмас, туки тушса ҳам
Тупроқларим чириб кетади!»
Деб, ўрмон зўр оғочлар билан
Фашистларни савалай кетди.
Раббим сан, деб, қочганча улар
Тоғ бағрига бир замон етди.

Тоғ буларни кўрган ҳамона
Қалби чексиз ўч билан тўлиб,
Олов сочиб вулқонларидан,
Наъра тортди дарғазаб бўлиб:
«— Йўқот, буни олиб келишдан
Гул бағримни булғаш ғаразинг.
Еткизмасин кўксимга иллат
Бу қулғунанг, ифлос маразинг!»
Деди-да тоғ тубанга қарай
Думалатди минглаб тошини.
Эси чиқиб кетган фашистлар
Олиб қочди зўрға бошини.

Чулдирашиб, елка қисишиб,
Бу ҳолатдан ҳайрон бўлдилар.

Сұлақмондай ўлукни ҳарән
Судрай бериб чарчаб ўлдилар.
Бари тажанг, ўлаб кетдилар
Шапкасини ерга қўйишиб.
Бир оз ўтмай ора бузилди,
Сўкишдилар роса тўйишиб.
Бири деди — «кўп жонга тегди,
Бўлди энди ташлаб кетамиз!»
Бири деди — «бу виждонсизлик,
Фюрерга не жавоб этамиз?»
Энди навбат ёқа бўғишиб,
Муштлашишга етган чоғида,
Бири деди — шошманглар, ўлик
Тинч ётади сув қучоғида!»
Бу маслаҳат ҳаммага ёқди
Оро кириб бир оз жонига.
Энг охирги умид билан тез
Келишдилар дарё ёнига.
Ғазаб билан чайқалди дарё,
Қирғоқлардан тошиб чиқди сув:
«— Йўламасин ёнимга муртад, •
Бор тўлқиним, касофатни қув!
Йўқот нари, битган-тургани
Заҳар-зақум, келтирма зинҳор!
Ташласа, сўнг сувимдан ичиб,
Заҳарланар барча жонивор!»
Деди-да сув кўпириб, тошиб,
Фашистларга кўп даҳшат солди.
Улар, номард қочмаган дея
Тирақайлаб қочишиб қолди.

Ўлик эса ит ўлігидай
Қола берди бекафанд, бегўр.
Қола берди қовжираб кунда,
Қола берди сасиб, бўлиб хўр

1943 йил, февраль.

Қ А С О С

I

Гүзал Украинада
Битта қишлоқ бор эди.
Бир ёни сой, бир ёни
Қалин ўрмонзор эди.

Сойда аста буралиб,
Кумуш сув оқар эди.
Урмөннинг соғ ҳавоси
Кишига ёқар эди.

Бу ерларда ёз куни
Қушчалар сайрап эди.
Гул очилиб ҳар ёнда,
Болалар яйғар эди.

Бу қишлоқдан чегара
Кўриниб турар эди.
Даласида чўпонлар
Қўй боқиб юрар эди.

Қишлоқнинг бир четида
Колялар яшар эди,
Оиласи колхозда
Аъло ишлашар эди.

Қоля синглиси билан
Мактабда ўқир эди.
Бўш бўлганда хивичдан
Саватча тўқир эди.

Үймөнгө кириб гоҳи
Хапалак қувар эди.
Терласа, сойга тушиб
Юзини ювар эди.

Гоҳ құлида саватчा,
Маймунжон терар эди.
Севиниб, синглисига
Келтириб берар эди.

Үтар эди соз күнлар
Хушчақчақ, ҳаловатда.
Үтар эди: ўқиши, иш,
Үйин, кулги, роҳатда.

II

Июннинг бир саҳари
Ухлар эди тинч қишлоқ.
Тўлган ойнинг нурига
Чўмиб ётарди ҳар ёқ.

Коля ширин уйқуда
Соз тушлар кўрар эди.
Тушида синглисини
Гулларга ўрар эди.

Бирдан жимлик бузилди,
Бошлианди шовқин-сурон.
Кўк бағри гувилларди
Гўё эсарди бўрон.

Гўё гулдураб осмон,
Чақмоқлар чақар эди.
Кимдир ўрмон ичида
Зўр олов ёқар эди.

Чанг бурқураб, хоналар
Гурсиллаб йиқиларди.
Даҳшат ичра Колянинг
Нафаси тиқиларди.

Олов, тутун, чанг, фарёд,
Қоплаб олди ҳар ёқни.
Йиғи қий-чув, түполон
Босди бутун қишлоқни.

Тонг отиб, кейин билса,
Бошланған экан уруш.
Қонхұр, ёвуз фашистлар
Юртга қилибди юриш.

Күкдан ёғдириб бомба
Самолётлар үтибди.
Бир кечада қишлоқни
Вайрон қилиб кетибди.

Боғлар, уйлар ёнмоқда
Олов сочиб ҳар ёнга.
Ерда ётар үликлар
Беланиб қора қонга.

Күп ҳам үтмай қишлоққа
Етиб келди касофат,
Етиб келди одамхұр,
Фашист деган фалокат.

Етиб келди аждаҳо,
Ҳар томонга ўт сочиб.
Етиб келди ялмогиз
Қонли оғзини очиб.

Етиб келиб ёвуздар
Одамларни осдилар.
Гүдакларға раҳм этмай,
Күкрагидан босдилар.

Қурбон, үлжа ахтариб,
Ҳар томонни кездилар.
Қилиң билан бош кесиб,
Танклар билан эздилар.

Буларнинг орасида
Бир офицер бор эди.

Бўйи новча, бадқовоқ,
Жуда ҳам хунхор эди.

Ўша отди отасин,
Онасини остирди.
Синглисини тириклай,
Девдай танкда бостирди.

Буни кўриб Колянинг
Ақли учди бошидан.
Қўйлаклари ҳўл бўлди
Кўздан оққан ёшидан.

Новча фашист уни ҳам
Ўлдирай, деб отди ўқ.
Аммо нима бўлди-ю,
Отган ўқи теккан йўқ.

Фашист яна ўқ узди,
Белай, деб уни қонга.
Аммо Коля тутқизмай,
Қочиб кетди ўрмонга.

III

Шундай қилиб қўшилоқни
Ёвлар хароб этишди.
Ўлжа, қурбон ахтариб,
Яна нари кетишди.

Қолди ерда ўликлар,
Топталган, янчилган гул.
Боғлар, уйлар ўрнида
Қолди тепа, қолди кул.

Энди куйган ўрмонда
Қушчалар сайрамасди.
Энди гуллар теришиб,
Болалар яйрамасди.

Сойнинг тиниқ сувлари
Қон қўшилиб, қизарди.

Бу манзара Қолянинг
Юрагини эзарди...

Аста-аста ундаги
Қўрқув-даҳшат йўқолди.
Қўрқув ўрнини мардлик,
Ғазаб ва қасос олди.

У ўйлади: «Наҳотки
Ота-онам ўлдилар,
Наҳотки, ёв дастидан
Чечакларим сўлдилар?

Наҳотки, севган синглим
Мажақланди беомон?
Наҳотки, ёв беаёв
Отар, ёндирап ҳамон?

Мен у новча фашистни
Ахтараман, топаман.
Уни, етган еримда
Отаман ё чопаман».

Шу сўзларни айтди-ю,
Коля ўрнидан турди.
Бирор қурол топай деб,
Қишлоқ томон югурди.

Етиб келиб қишлоқقا,
Ахтара кетди дарҳол.
Ва ниҳоят топилди,
Коля ахтарган қурол.

У, бир ўлган фашистнинг
Тўппончасини олди.
Эҳтиёт билан уни
Аста қўйнига солди.

Новча фашистни излаб,
Ўтди куйган боғлардан.
Ўтди хароб қишлоқлар,
Ўрмонлар ва тоғлардан,

Тўхтамади, йўл босди,
Душманинг қасдида.
Үқ солинган тўппонча
Тайёр эди дастида.

Ниҳоят бир ўрмонда
Новча фашист келди дуч.
Коля дарахт ортидан
Қўлларига йиғиб куч,

Пойлаб пешонасидан,
Унга қараб ўқ отди.
Новча фашист шу замон
Қора қонига ботди.

Коля деди: «Бу, синглим
Ва онамнинг қасоси.
Бу дўстларим, қушларим
Ва отамнинг қасоси!

Энди қолган ёвларни
Белагайман қонига».
Сўнгра Коля йўл олди,
Партизанлар ёнига.

1944 йил.

ЕЛФОНЧИНИНГ ЖАЗОСИ

(Халқ әртаги)

Қадим ўтган замонда,
Қаттақүрғон томонда,
Бир очкүз бой бор эди,
Феъли жуда тор эди.
Елғончи ҳийлакор бой —
Доғули, ҳасис Холвой,
Ҳаммага бериб озор,
Қўлларни йиғлатиб зор,
Яшарди тегиб жонга.
Ишонмасдан чўпонга,
Узи боқарди қўйни.
Қўп йўғон эди бўйни.
Қорни кажава каби.
Қалин ва тиртиқ лаби.
Носдан қорайган тиши.
Фитнаю ифво иши...

Бир кун тонгга яқинроқ,
Хавфсиз, жим эди ҳар ёқ,
Қўздан уйқу йўқолди,
Холвой зерикиб қолди.
Шунда ётиб ўйланди,
Ўз-ўзича сўйланди:
Бекор ўтмасин дамлар,
ЛАқилласин одамлар,
Қизиқчилик қилайин,
Халойиқни билайин,
Келармикин чақирсан,
Елғондакам бақирсан.

Бу фикр жуда ёқиб,
Холвой атрофга боқиб:
— «Дод, келинглар, келинглар!
Югуриңглар, елинглар!
Күйимга тегди бўри,
Кўйнинг қуриди шўри!»—
Деб, ёлғондан бақирди,
Одамларни чақирди.
Эшитиб унинг додин,
Аччиқ-аччиқ фарёдин,
Қишлоқдаги бор одам,
Ўтказмайин сира дам,
Уйқудан иргиб турди,
Ёрдам учун югурди.
Кўлга таёқ олишиб,
Чолиб, чарчаб-толишиб,
Етиб келиб кўрсалар,
Воқиани сўрсалар,
Ҳаммаси бекор экан,
Холвой ҳийлакор экан.
Алданганларин билиб,
Тоза ҳам алам қилиб,
Одамлар хафа бўлди,
Ҳамда ғазабга тўлди.
Бойни роса сўқдилар,
Обрўсими тўқдилар.
Сўнг тарқалиб кетишиди,
Уларига етишиди.

Яна бир кун кечаси,
(Билмам ойнинг нечаси).
Бўрилар увиллашди,
Атрофданчувиллашди.
Итлар қўрқиб ҳурдилар,
Қўйлар ҳуркиб турдилар.
Аммо ҳаял ўтмасдан,
Буқиниб келиб пастдан,
Бўрилар ҳамла қилди,
Холвой аҳволни билди:
— «Дод, келинглар, келинглар!
Югуриңглар, елинглар!
Кўйимга тегди бўри,
Кўйнинг қуриди шўри!»—

Деб дод солиб бақирди,
Одамларни чақирди.
Лекин энди бу сафар,
Ердам учун бир нафар
Одам бұлсın келмади,
Холвой сари елмади.
Шунда Холвой йиғлади,
Юрагини тиғлади.
Деди: «Қолдим балога,
Күп оғир можарога.
Кім бор? Кім? Бу оғатга
Айтинг, бу касоғатта
Қандай чора қўрилар?».
Аммо ёвуз бўрилар,
Эркин сезиб ўзини,
Гоҳ қўйни, гоҳ қўзини
Бўғиб, тишлаб, қайириб,
Бошин тандан айириб,
Қирон сола кетдилар
Тоза расво этдилар.
Ҳатто бойнинг ўзини,
Бақрайтириб қўзини,
Еб қўйишга сал қолди,
Холвойга даҳшат солди,
Шундай қилиб шу кеча,
(Аниқ билмадим неча),
Қирилди бир талай қўй.
Бўриларга бўлди «тўй».
Ерда қолди қизил қон.
Қолди ёлғончи, нодон,
Ерга эгиб бошини,
Оқизиб кўз ёшини.

Одамлар бу аҳволни
Бойда юз берган ҳолни
Эртасига билдилар.
Үнга таъна қилдилар:
— Заарларинг кўп бўпти,
Ажаб бўпти, хўп бўпти!
Ёлғончига шу сазо,
Ишига лойиқ жазо!

ВАФО

(Лирик поэма)

I

Уфққа туташар ғурууб оташи,
Салқин тушиб келар водий қўйнига.
Атир сочиб ҳар ён, гуллар шабнамдан
Марварид тақмоқчи нозик бўйнига.

Кўкда тентирайди бир тўп оқ булут,
Гўё кўлда сузар оққув галаси.
Кўзни қамаштириб товланар аста,
Давлатманд колхознинг кўм-кўк даласи.

Қаёқдандир келар қўй маърашлари,
Тўзон кўтаради подалар йўлдан.
Толда чуурлашар қушлар, ғағиллаб
Ўрдак овозлари юксалар кўлдан.

Тинмай қўшиқ айтиб сув оқар сойда,
Жимжит қулоқ солар қирғоқда толлар.
Одамлар бошига тушган фалокат,
Даҳшатдан бехабар ўйнар шамоллар.

II

Шу июнь оқшоми қиз билан йигит,
Хайрлашди кумуш анҳор бўйида.
Ёвга қарши ғазаб, юртга муҳаббат
Яллуғланар эди мардлар ўйида.

Эл бошига тушган зўр мусибатдан
Яхши огоҳ эди йигит ҳам, қиз ҳам.

Қыз зафар тилади йигитта, йигит
Жанг сари отланди ўтказмайин дам.

Ажралиш онининг оғир дардини
Яширмоқ истарди биридан-бири.
Аммо кўзлардаги ҳаяжонлардан
Бир-бирига аён юракнинг сири.

Йигитнинг юзида титрар табассум,
Куч билан босади ўзини-ўзи.
Кечки булутларнинг олтин кўксига
Дам-бадам тикилар оташин кўзи.

Қалтироқ босади қизнинг танини,
Гўё олов бўлиб чиқар нафаси.
Хурккан кабутардай типирчилар қалб,
Шунча тор келдими кўкрак қафаси?

Сўнгги бор тикилди кўзларга кўзлар,
Мехру муҳаббатга, вафога тўлиб.
Йигит силар экан қизнинг сочини,
Қиз сўзга лаб очди бетоқат бўлиб:

— «Ҳар нарсадан олий юрт ва халқ бахти!
Бу бахтни душманга олдира кўрма!
Озодлигимизни, номусимизни
Ёвузлар қўлида қолдира кўрма!

Ҳар нарсадан тубан хоин ва қўрқоқ!
Жангларда ўлимдан қўрқма! Ботир бўл!
Шону шараф, зафар ҳамроҳинг бўлсин!
Ой бориб, омон кел! Яхши бор! Оқ йўл!»

Қамол жавоб берар ҳаяжон-билин:
«— Амин бўл, Ойжамол, улуғ Ватанга
Садоқатим беҳад, севгим беҳисоб,
Шу севги туфайли бораман жангга.

Бурчимни оқлайман шараф билан мен,
Биламан хиёнат ўлимдан ёмон.
Мени кут, Ойжамол, душман устидан
Ғалаба қозониб қайтаман омон.

Амин бўл, юзингни қизартирмайман.
Ёринг хиёнаткор ё қўрқоқ эмас.
Фақат бир илтимос: пахтазорларда
Бизнинг йўқлигимиз билинмаса бас»

«Кутаман, унутма, бевафо бўлма,
Садоқатинг улуғ ишқимга асос!
Агар мен севгингга хиёнат қилсан,
Қора соchlаримни сиртмоқ қилиб ос».

Камол ҳаяжонда ўт бўлиб, қизни
Қуchoғига босди жавоб ўрнига.
(О, нега юракка туташар оташ?
Мардона кўзларга ёш келар нега?)

Узоқ ва оташин бўсадан кейин,
Камол хайрлашиб, аста йўл олди.
Ғунча дудоқларда ўша бўсанинг
Умр бўйи кетмас тотлари қолди.

Уфққа бош қўйди ҳорғин ва аста,
Йиғлаган кўзлардек қизариб қуёш.
Гул баргига тушган шабнамдай, қизнинг
Юзларига томди икки қатра ёш...

III

Йиллар ўтиб кетди. Ва лекин қизнинг
Хаёлидан кетмас ўша ширин он.
Ҳамон ларза солар унинг қалбига
Ўша хайрлашув, ўша ҳаяжон.

Кундан-кун ортади қизнинг севгиси,
Бир дақиқа бўлсин унутмас ёрни.
Эслайди ҳар нафас, кутади ҳар дам
Зориқиб кутгандай қушлар баҳорни.

Яхши кўрадики, шунча интизор,
Яхши кўрадики, ёнади шунча.
Яхши кўрадики, ҳар машаққагга
Бардош бера олди олтин тушунча,

Яхши кўрадики, ҳеч бир нарсани,
Хатто жонини ҳам аяmas ундан.
Яхши кўрадики, кечаю кундуз ·
Меҳнатга· берилиб кетиши шундан.

У ўйлар: «Дамларни бекор ўтказиб,
Ҳаёт гарданига бўлмайин мосил.
Элнинг фойдаси-ку, ёрга мадад-ку,
Колхоз даласида кўпайса ҳосил...»

Кизнинг маҳорати, битмас ғайрати,
Меҳнати ҳайратга солар кишини:
Ёд этиб ёрининг талабини у
Икки-уч одамнинг қилар ишини.

IV

Ҳар кун қаршилайди уни шўх анҳор,
Кумуш тўлқинлардан кўрсатиб чирой.
Мана ўша сўнгги учрашган манзил,
Мана ўша қирғоқ, ўша сўлим жой.

Шу ерда ўпишди сўнгги бор, мана
Зумрад соҳил, оқтош — тилсиз гувоҳлар.
Мана ўша бир туп кекса мажнун тол,
Анҳорга солланган паришон шохлар.

Улар ҳеч нарсадан бехабор, ҳамон
Хушчақчақ сувлардан тинглар ҳикоя.
Яшириб тургандай, туюлар ёрни,
Мажнун тол қирғоққа ташлаган соя.

Чиндан ҳам бекиниб турган бўлса-чи,
Кекса мажнун толнинг соясида у?..
Сойда ким шивирлар? Оҳ, хаёл! Хаёл!
Алдама! Ер бўлиб шивирлама сув!..

V

Ер кетгандан бери қанча вақт ўтди?
Бир йилми? Ўн йилми? Юз йилми? Қанча?
Нега имирсилаб чўзилар онлар?
Нега дамлар учмас қиз ўйлаганча?

Қачон келар экан висөл кунлари?
Қачон қайтар экан булбули боққа?
Ғалаба тонгида олқишлиб ёрни,
Қачон босар экан иссиқ қучоққа?

Қиз ўйга чүмади сувга тикилиб,
О, яна тортади гирдобига ғам.
Ҳижрон азобидан сиқилар дили.
Яна гул юзига тушади шабнам.

VI

Ховлини қоплаган гулларнинг ҳиди,
Ой нури сочилган ипак гиламга.
Сўрида ўтириб қулоқ солар қиз
Сукунатга тўлган ўтгучи дамга.

Сукунат. Сир тўла жимлик. Барча ёқ
Ўйқуда. Фақат қиз ухламас танҳо.
Сукунат юклаган дамлар оқади.
Ростдан ҳам шу қадар жиммикан дунё?

Йўқ, унда фронтда тўплар товушидан
Ларзага келади ер билан осмон.
Қонли окопларда жангчилар бедор,
Үқ еган жонвордай тўлғанар жаҳон.

Бу ойдин кечанинг ҳар бир онида
Юзлаб дарё оқар ёвнинг қонидан.
Ватан саодати, халқ баҳти учун
Минглар жудо бўлар азиз жонидан.

Йўқмикан уларнинг ичида ёри
Қонли жангда нобуд бўлмадимикан?
Улим саҳросида хазонга учраб,
Умрининг чечаги сўлмадимикан?

Наҳотки, кўк кийиб бўтадай бўзлаб,
Сочларини юлиб аза тутади?
Йўқ, йўқол, эй ваҳм, сирли сукунат,
Ўзўр умид билан ёрни кутади!

VII

Севгани барҳаёт. У балки ҳозир
Ғарбга қадам ташлар бардам ва мағур.
У балки шу тобда душманни қувлар.
Зулматни қувгандай тонг чогида нур.

Балки, озод бўлган белорус қизи,
Раҳмат айтиб унга тутар гулдаста.
Балки, ўрмонзорда оғир жангдан сўнг,
Дам олар кўкатга ёнбошлаб аста.

Балки у ҳам ойга тикиб кўзини,
Пахтазорда қолган ёрини ўйлар,
Балки уйқудадир, тушига кирар
Ғалаба сўнгидан бўлажак тўйлар.

Ўй билан бўлди-ю, сезмай қолди қиз
Субҳидам елинишг парвоз этганин.
Ўй билан бўлди-ю, билмай қолди қиз
Ўтирган жойида мудраб кетганин.

Тушида ёр келар тулпор ўйнатиб,
Кўксида ярқирап олтин юлдузи.
Отдан сакраб тушиб босар бағрига,
Мисдай қизиб кетар қизнинг гулюзи,

Гапга лаб очолмас ҳаяжонидан,
Тиялмас шодликдан оққан ёшини.
Сўнг чўчиб уйғонар, атрофга ҳайрон —
Кўз ташлар ёстиқдан олиб бошини.

Гулларни тебратар гулшанда сабо,
Уфқни қоплайди тоғнинг кулгуси.
Гүё юз ювади нуроний гўзал,
Кифтида солланар олтин сулгуси.

VIII

Тонгга боқиб қизнинг юксалар руҳи,
Кудрат олар тонгнинг ол байроғидан.
Ишонч, умид тўлар қора кўзига
Шубҳа, ғам йўқолар кўнгил боғидан.

Қиз шошиб жүнайди пахтазорига,
Юрак тұла умид, дил тұла армон.
Меңнат қилиш керак чарчамай-тиммай,
Меңнатдан топилар дардига дармон.

Меңнат қилиш керак муқаддас меңнат,
Ерга мадад бүлур, дилга овунчоқ.
Балки ёри қайтар жангни тамомлаб
Күмуш пахталарға тұлғанда қучоқ.

Дарәдай чайқалиб, юракка сиғмай
Висол умидлари түлкін уради.
Қиз субҳидамдан то оқшомға қадар
Пахтазорда тиммай ишлаб юради...

IX

Түннинг турқи хира. Ой ботди — сүнди
Кўкнинг айвонига ёқилган фонарь.
Жангда донг чиқарған ботир Қамолнинг
Уткир кўзларида сергаклик ёнар.

Үрмон ичи тұлған оғир жимлилікка.
Ёнбошига ботар сойликнинг тоши.
Унинг кўзларига хунук кўринар
Куйган қарағайнинг сўппайған боши.

Адашган йўлчидай дайдиб юрган ел
Қонли майсаларнинг сочини тарап.
Бомбадан абжағи чиққан окоплар,
Ўпирилган гўрлардай бақрайиб қарап.

Қамол кўз ташлайди чуқур жарликка.
Илондай буралиб сув оқар пастда.
Ҳадемай бошланар даҳшатли ҳужум,
Мана, тонг оқариб келмоқда аста.

Ҳужумга ўтади соҳибқиронлар,
Қиёмат солишиб ёвнинг бошига,
Чекилар қон қусиб фашизм — зулмат,
Бардош беролмайин эрк қуёшига.

Кута бериб зафар айёмларини,
Тугайди йигитнинг сабру қарори.
Falaba чоғини ўйлаганида
Албатта ёдига тушади ёри.

Falaba юз берса, ҳижрон тугайди,
Шубҳасиз етишар ёрнигнг васлига.
Үтиб кетар қирғин, қонли тўполон,
Ҳар бир нарса қайтар яна аслига.

Қўлга кетмон олар қурол ўрнига,
Пахта ўстиради кенг даласида.
Қирғин, ҳалокатни унутади-ю,
Бола улғайтирас оиласида.

Уруш оловлари сўнади шаксиз,
Қон тўкиш ўрнига гул экар боқقا.
Ёв вайрон айлаган қишлоқлар, уйлар,
Шаҳарлар қайтадан тураг оёққа.

Ҳозир ёвни қириш эзгу зарурат,
Ҳозир ғазаб қуши этади парвоз.
Ҳозирча ҳисларнинг кучлиси қасос,
Қанча кўп йўқотса ёвни — шунча соз.

Қачон бошланади муқаддас ҳужум,
Сабр пиёласи тўлиб тошди-ю!
Қачон ёвни қирап, ғазаб оташи,
Қасос алангаси ҳаддан ошди-ю.

Шунда жанг қилади йигит беармон.
Ҳамла қилар ёвга ёзиб қулочин.
Ғазаб-ла ташланар душман устига,
Чумчуқ галасига теккандай лочин.

Ҳа демай шиддатли тўплар товушидан,
Тунги сукунатнинг чоки сўкилди,
Ерни остин-устин қилиб қўпориб,
Жаҳаннам ўтлари кўкдан тўкилди.

Ҳавони қоплади даҳшат гулдурос,
Жондан кечиб мардлар тушади жангга.
Тикка борадилар ўлимга қарши,
Садоқат кўрсатиб азиз Ватанга.

Қамол жанг қиласи олдинги сафда,
Уни қўрқитолмас на ўқ, на ўлим.
Мард йигитга жангда тисарилиш йўқ
О, зафар илҳоми нақадар сўлим!

Ҳеч нарсани сезмас жанг қизифида,
Олов бўлиб кетган, шер бўлиб кетган.
У билади минг йил қирғин бўлса ҳам
Фақатгина ўлар ажали етган.

«Менга ёндошолмас мутлақо ажал,
Ғалаба ва ҳаёт менинг қисматим.
Қўрқоқлик, хоинлик ботқоқларида
Булғанимас ҳеч қачон шоним, исматим.

Мумкин эмас асло менинг ўлишим,
Ахир кутмоқда-ку умид билан ёр?»
Деди-ю, чайқалиб йиқилди бирдан,
Юзу кўзларини қоплади ғубор.

Қаради, бошини кўтариб зўрға,
Осмон гир айланар, кўз олди туман.
Тушими, ўнгими? Таажжуб! Нега
Оғир танасидан сизиб чиқар қон.

Наҳотки сўнгги дам? Наҳотки ўлим
Илондек сирпаниб келди қошига.
«Йўқ, бу туш» деди-ю, хушидан кетди
Аста бош қўяркан сойнинг тошига...

XII

Йигит госпиталда келди ҳушига,
Бир қўлдан ажрабди... Юз бермиш кулфат
Бошини ўради оғир хаёллар...
У билан қайғу ғам бўлмоқчи улфат.

Бориб-бориб яна ўнг қўл кетибди,
Ўзини яримта сезади Камол.
Узоқ қишлоғига олиб кетар ўй,
Яна кўз олдига келар Ойжамол..

Баъзан фикрлари қарама-қарши,
Баъзан юрагини шубҳа эзади,
Наҳот юз ўгирап Ойжамол ундан?
Шунда у ўзини ожиз сезади.

Балки борганида совуқ қаршилар,
Холига ачиниб пича тўкар ёш.
Сўнг: «Тақдир шу экан, азизим энди
Бошқа ёр ахтар» деб айтар бағри тош.

Йўқ, бу мумкин эмас, бу бир хом хаёл!
Ёри албат кутар бўлиб интизор.
Бардош этолмаса машаққатларга,
Қандай қилиб одам бўлолур ёр?

Қандай қилиб ахир севганига ёр
Бера олур азоб устига азоб?
У қандай садоқат, у қандай севги,
Оғир синовларга беролмаса тоб?

Унутишлик учун севганмиди қиз,
Фалокат келганда йигит бошига?
Йўқ, вафо боғини тарк этмайди у,
Қойил қолар жаҳон қиз бардошига!

Борганде бағрига босиши аниқ,
Интизор кўзлари юлдуздай порлаб.
Унутишга мажбур этиб дардини,
Тасалли беради ҳаётга чорлаб.

Кўзлаб ўз жонининг ҳаловатини,
Қиз асло кетмайди ишқидан тониб.
Аммо йигит билар: кўриб ҳолини
Азоб чекар ёри ичидан ёниб.

Юзида кулару, ичиде йиғлар,
Ачиниш азоби ҳижрондан оғир...

Шу сабаб азобдан қутқариб ёрни,
(Гарчи кул бўлса ҳам ўртаниб бағир),

Хат ёзди ҳолини англатиб унга,
Сатрларга томди кўзининг ёши...
(Наҳотки ёридан бўлади маҳрум,
Наҳотки ботади севги қуёши?)

XIII

ЖАМОЛНИНГ ХАТИ

Азизим тирикман... Зафар байроғи
Сочмоқда қуёшлек бошимизга нур.
Ватан саодати, ҳалқ садоқати,
Солмоқда дилларга бир дунё ғуур.

Фахрлансан арзир, мен жангда қўрқоқ
Ё хоин бўлмадим жонимни сақлаб,
Лозим бўлди, бердим саломатликни
Жангда Ватанимнинг орини оқлаб.

Ишқим аввалгидай жўш урар... аммо,
Кечир, боролмайман энди ёнингга.
Кўнглинг ғаш бўлади мени кўрганда...
Азоб бергим келмас азиз жонингга.

Истамайман сени баҳтсиз қилишни,
Мосил бўлиб, майиб ҳолимча, сенга.
Сен ҳаёт гаштини сур, ғамдан озод,
Сенинг саодатинг муддао менга.

XIV

ЖАМОЛНИНГ ХАТИ

Бу аччиқ сўзларни ёзишда менга,
Қандай қилиб тилинг келишди, мардим?
Истадингми, куйиб кул бўлайну,
Кўкларга совурилсин бир ҳовуч гардим?

О, бу аччиқ сўзлар ишқимга бўхтон!
Наҳот шу чоққача билмасанг мени?
Ҳижрон азобида қон тўкиб тўрт йил,
Шу умидлар билан кутдимми сени?

Омон қолганлигинг менинг толеим
Үзга сўзларни қўй, ортиқча бари.
Ҳали гулҳаётнинг қарзи бор бизда,
Ҳали тугамаган севги дафтари.

Сенсиз менга, жоним, саодат қайдада?
Сен менинг ҳаётим, сен кўтар кўзим!..
Мабодо ажралган бўлсанг кўзингдан
Кўзингнинг ўрнига кўз бўлай ўзим.

Агар қўлсиз бўлсанг ўзим қўл бўлай,
Қўлтиқ таёқ бўлай оёқсиз бўлсанг.
Аммо розимасман мусибатларга
Бардош беролмайин ғам билан сўлсанг!

Ишқинг ўзингдами? Виждонинг борми?
Биргами юрагинг, шарафинг, шонинг?
Халқнинг озодлиги, ватан йўлида
Зойе кетмадими тўкилган қонинг?

Шу менга кифоя! Зориқтирмай кел,
Ҳамон ўша севги, ўша садоқат!
Майиб бўлсанг оғир... аммо нечора?
Ҳар машаққатта ҳам қиламиз тоқат!.

Кел менинг ҳаётим! Кел менинг баҳтим!
Кел тезроқ, этмайин кўз ёшимни сел!
Бутун дунё сени ташлаганда ҳам,
Ўзим ташламайман, ҳузуримга кел!

XV

Ўша тўрт йил аввал учрашган манзил,
Ўша гўзал қирғоқ, ўша сўлим жой.
Йигит билан қизни қаршилар анҳор,
Кумуш тўлқинлардан кўрсатиб чирой.

Ошиқлар сўзига қулоқ солади
Зумрад соҳил, оқтош — тилсиз гувоҳлар.
Қулоқ солар бир туп кекса мажнун тол,
Анҳорга солланган паришон шохлар.

Ошиқлар бахтидан қирғоқда гуллар
Үйноқи сувлардан тинглар ҳикоя.
Дүстларни бегона күзлардан асраб,
Мажнун тол қирғоққа ташламиш соя...

Узоқ ва оташин бўсадан кейин,
Йигит тиялмади севинч ёшини.
Қалбидан қайғидан қолмади асар,
Фалакка етгандай сезди бошини.

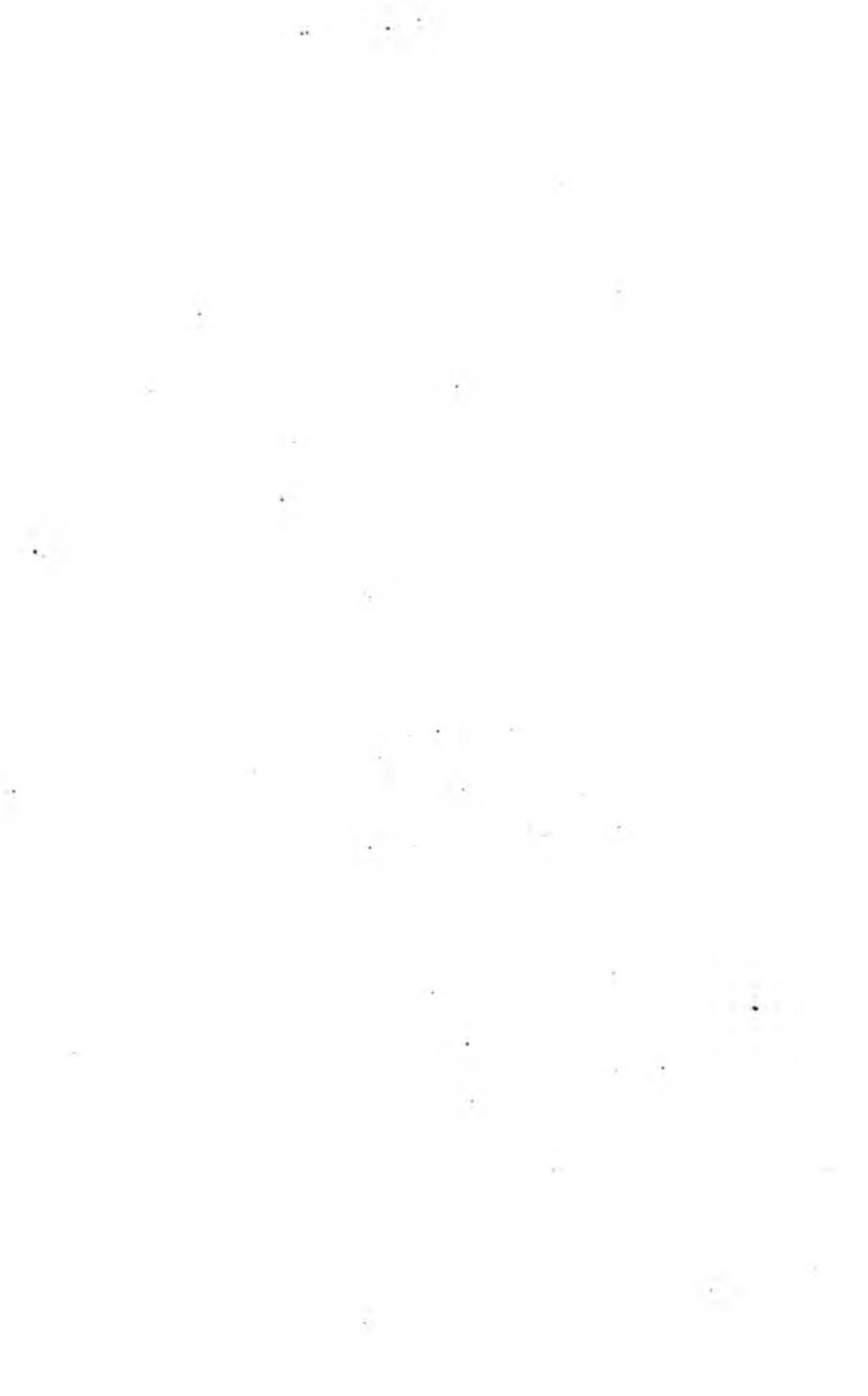
Камол ўйнар экан, тўрт йил соғинган
Вафодор ёрининг гул ҳидли сочин,
Майиблиги сира билинмай қолди —
Синган қанотини тиклади лочин...

Нурга, гулга чўмиб кўринар ҳар ёқ,
Ҳаёт ишқи билан мавж урап олам.
Гўёки табиат қичқирап: «Яшаш
Завқига қониб қол, ғаниматдир дам!»

Табиат товушига эргашиб йигит,
Овози борича қичқирап баланд;
Бўламиз доимо: муҳаббат, меҳнат,
Яшаш ва қурилиш завқи билан банд!—

Севги давом этар вафо боғида,
Гулларга кўмилмиш соҳил — сўлим жой.
Қўшиқ айтиб оқар завқи зўр анҳор,
Кумуш тўлқинлардан кўрсатиб чирой.

1946 йил, апрель-июль.

ОЛТИН КҮЛ

3 ПАРДА, 6 КҮРИНИШЛИ
МУЗИКАЛИ ДРАМА

Қайтадан ишланған вариант

ҚАТНАШУВЧИЛАР:

Тешабой. Колхоз ранси, 64 ёшларда.

Ҳамдам. Колхоз партия ташкилотчиси, 45 ларда.

Тоштемир. Бригадир, 35 ларда.

Турсунали. Аввал биринчи звенода звено бошлиғи, сүнг оддий колхозчи, раиснинг ўғли, 21 ларда.

Шоҳиста. Аввал биринчи звенода оддий колхозчи; сүнг звено бошлиғи, Турсуналиниң севгилиси, 18 ларда.

Каромат. Биринчи звено аъзоларидан, комсорг, Турсуналинг синглиси, 19 ларда.

Еқубжон, 22 ларда

Жамол, 40 ларда

Қобил, 55 ларда

} биринчи звено аъзолари.

Қамбар. Иккинчи звенода звено бошлиғи, 22 ларда.

Сарви. Иккинчи звено аъзоларидан, 18 ларда.

Ғани. Колхозчи, 25 ларда.

Ошпаз аёл.

Тарозибон.

Табелчи.

Воқна Фарғона колхозларидан бирида ўтади.

БИРИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ КУРИНИШ

Фарғона водийсининг хушманзара пахтазорларидан бири. Узоқда қорли тоғлар. Ўртада дала шийпони. Ариқ бўйнда ўчоқ, қозон, катта самовар. Шийпоннинг атрофи тутзор. Шийпоннинг бир ёнида биринчи звенонинг, иккинчи ёнида иккинчи звенонинг ери.

Эрта баҳор, ер бахмал тусга кириб дараҳтлар уйғона бошлаган. Ўрик ва шафтолилар чамандай гуллаган. Қечқурун далада иш тугаб, ҳамма уйга қайтаётган пайт. Шийпонда Қаромат, Шоҳиста ва Сарви уст-бошларининг чангини қоқиб, ўзларини тузатмоқдалар.

Сарви

Қани, қизлар, тез бўлинглар,
кетдик. Бугун клубда
катта концерт бўлар эмиш...

Қаромат

Ҳозир, ҳозир Сарвихон

(Кичкина ойначага қараб соchlарини тузатади.)

Сарви

Бўлди, бўлди, пардозсиз ҳам
чиройликсиз,
(Кулади.)

Қаромат

Мен тайёр!

Сарви

Шоҳистахон?

Шоҳиста

Мен... кейинроқ...

Каромат

Нега?

Шохиста жавоб бермай кулади.

Сарви

Билдим, бу киши
жазманини кутмоқчилар.

Каромат

Шундайми?

Шоҳиста

Ҳа, шундайроқ.

Каромат

Жазманингиз келармикан?

Шоҳиста

Агар севса келади.

Каромат

Ким билади... сўнгги пайтда
Кўтарилиб димоги,
Писанд қилмас бўлиб қолди,
Унча-мунча одамни...

Сарви

Ҳа, у киши донғи кетган,
Колхоздаги энг илғор,
Звенонинг бошлиқлари!..
Мақтовлардан, чамамда,
Боши пича айланиброқ
Қолди... Бай-бай, юрганда
Совлатидан от ҳуркади,
Товус бўлар шарманда!

Сарви Турсуналиниң юришини қилиб кўрсатади, қизлар унга қараб
кулишадилар. Ювниб, юзларини артиб, Турсунали кира-
ди, ҳайрон бўлиб Сарвини томоша қиласди. Каромат қаҳ-қаҳ уриб
кулади. Сарви, орқасига айланиб, Турсуналиниң кўради ва чин-
қирганича қочиб кетади, орқасидан кулганича Каромат чиқади.

Шоҳиста кулгидан ўзини эўрга тияди.

Турсун
(елкасини қисиб).

Товба... қизиқ. Қачон күрсанг
Кулишгани кулишган.
Хириңг-хириңг, қиқир-қиқир...
Худди бирор қитиқлаб
Турган каби атайлаб...

Шоҳиста
Хурсандмизда, куламиз!

Турсун
Кутибсиз-да?

Шоҳиста
Ҳа...

Турсун
Үргулсин.

Шоҳиста
Ҳазиллашманг.

Турсун
Айлансин
(Құчоқламоқчи бүлади.)

Шоҳиста
(унамай).

Яхши эмас... бирор күрса
Айб бүлади...

Турсун
Түйгача
Құлимни ҳам ушлатмайман
Дейсиз өфи?..

Шоҳиста
Албатта!

Турсун
Бу ситамку! Бу жафоку!

Турсун
Энди, иложи йўқ:
Фанижонга сўз бердим.

Шоҳиста
Яна Фани... Фани сизни
Ёмон йўлга бошлайди.

Турсун
Нега энди ёмон йўлга
Бошлар экан Фанижон?
Фанижондек мард йигит кам,
Қўнгли тоза, хушчақчақ!

Шоҳиста
Үйинқароқ, иш бузиқи,
Тамбал, шуми мардлиги?

Турсун
(Кулиб).
Ана холос! Ундоқ эмас!
Бечорани койиманг!

Шоҳиста
Қўп ёқламанг дўстингизни!
Ишга касал, ошга соғ.

Турсун
(Кулиб).
Оббо сизей! Оббо сизей!

Шоҳиста
Узоқлашинг Фанидан,
Бир кун эмас, бир кун сизни,
Қизартириб қўяди.

Турсун
Зарари йўқ, қизартирса
Мени қизартиради.

Шоҳиста

Агар сизни қизартирса,
Биз ҳам қизармаймизми?
Ялинаман... доғ туширманг
Звенонинг шаънига!

Турсун

Аммо лекин, Шоҳистахон,
Ваҳма бўлиб қолибсиз.

Шоҳиста

Ваҳма эмас... Мана Қамбар...

Турсун

(Жаҳл билан Шоҳистанинг сўзини бўлиб.)

Яна Қамбар! Э, тавба!
Нима учун Қамбар дейсиз
Икки гапнинг бирида?

Шоҳиста

Чунки Қамбар бу йил ишга
Жуда қаттиқ киришди.
Звеноси эрта-ю кеч,
Тер тўқади, далада.

Турсун

(Киноя билан.)

Шу холосми?

Шоҳиста

Яна шубҳа...
Яна пичинг... яна рашк.

Турсун

Қандай қиласай номи сира
Тилингиздан тушмаса!

Шоҳиста

Ужар бўлманг, гапга тўғри
Тушунишни ўрганинг.

Турсун
(Кулиб.)

Аравакаш тавба қилди,
Қутулдикми, ўргулсин?

Шоҳиста жавоб бермайди. Ташқаридан Фанинг хиргойини
эшитилади. Ҳар иккаласи ҳам ашулага қулоқ солади.

Фани
(ташқаридан).

Ҳо, ўзим ҳар жойдаман,
Кўнглим сендадир...

Фани киради. Турсунали билан Шоҳистани кўриб,
ашуласини тўхтатади.

Ялписига салом бердик!

Шоҳиста алик олмайди.

Турсун

Шоҳистахон хафалар.

Фани

Менданми?

Турсун

Йўқ, мендан хафа.

Фани

Ҳа, хайрият...

Турсун

Районга

Тушманг дейди...

Фани

Ия, ана!

Турсун

Сен тушунтири.

Фани

Турсунжон

Сизга пича совға-салом
Олиб келиш пайида.

Шоҳиста
(Жаҳл билан.)

Нима-нима?

Фани

Шоҳи кўйлак,
Шамшод тароқ, шол рўмол,
Олтин узук, олтин соат,
Пошинаси тор ботинка...

Шоҳиста

Хожати йўқ, керак бўлса
Ўзим сотиб оламан.

(Жаҳл билан кетади.)

Фани

Ноз ўзгачаю, ситам бўлакча.

Турсун

Менга қара... Қе, бормайлик.
Чатоқ бўлиб юрмасин.

Фани

Э, баллие, юрагингга,
Бир дўқ билан бўшашса!

Турсун

Сал кейнироқ...

Фани

Лафзинг борми?

Турсун

Лафзим бор-а. Лекин шу.

Фани

Лабзи ҳалол йигит десам
Бебурд чиқиб қолдинг-ку!

Турсун

Сүзларини эшиптадинг.

Фани

Парво қилма сүзига.
Киз бўлдими ноз қиласди.

Турсун

Нима деса ноз дегин?

Фани

Бўлмаса-чи! Менга қара,
Совғаларни олдими,
Битта ишқи юз бўлади,
Ишонавер сўзимга!
Мен қизларнинг қилиғини
Ёд биламан!

Турсун

Бордию,
Агар чатоқ бўлиб қолса...

Фани
(ҳазиллашиб).

Бўлиши ҳам мумкин...

Турсун
(чиҷиб).

А?

Очиқроқ айт, бир гап борми?

Фани
(ҳазилни давом этдириб).

Гап кўп, дўстим... Жазманинг
Қамбар билан иноқ эмиш...

Турсун
(ҳаяжонда).

Йүре!

Фани

Ха! Ха! Киз құлдан
Кетди деявер!

Турсун

Ҳазиллашма!

Фани

Ҳазили йүқ, оғайни.

Турсун
(бүшашыб).

Бұлса бордир... сүзларидан
Сезиб әдим үзим ҳам...

Фани

(кулиб, Турсунни құчоқлайди).

Ҳазил! Ҳазил! Құп бүшашма!
Ҳазиллашдим биродар...

Турсун

Йүқ, ростдан ҳам, мендан пича
Совиганга үхшайди...
Қамбар дейди ҳар гапида...
Ә, мен үша Қамбарни
Мулла қилиб, тавбасига
Таянтириб қўймасам...

Фани

(Турсуннинг сўзини бўлиб, кулиб).

Үпкангни бос! Ҳовлиқма кўп!
Ўзингники Шоҳиста!
Фақат сени севади, у!
Сендан бўлак йигитга
Кўнгил бермас! Мен кафилман!

Турсун

Ким билади... ҳайронман.

Ғани
(Турсуннинг кифтига қоқиб).

Чеҳрангни оч! Қани кетдик!
Бир яйрашиб қелайлик!

(Ашула бошлайди.)

Бизнинг колхоз қизлари,
Кўксидা юлдузлари,
Шайдо қилган бизларни
Юзлари қирмизлари.

Турсун

Колхозимиз пахтакор,
Пахтазорда ёрим бор,
Айтинг дўстлар, лафзида
Турғанмикан севган ёр?

Ғани
Турсун

Ёринг бўлса хуш бўлса.
Юрса кўчалар тўлса.
Дўстлар кўриб суюнса,
Душманлар куйиб ўлса.

(Ашула айтганларича кетишади.)

Парда

ИККИНЧИ КУРИНИШ

Уша саҳнанинг ўзи. Кундузи. Далада иш қизиган. Ер ҳайдаттган тракторларнинг овози эшитилади. Қўшиқ, кулги садолари кўкии қоплаган.

Бирнече аёл ўчоқ бошида колхозчиларга тушлик овқат ҳозирла-
моқда. Даладан хор эшитилади.

Хор

Колхозимиз «Олтин кўл»,
«Олтин кўл».
Олтин кўлда пахта мўл,
Пахта мўл.
Ер ҳайдасанг, куз ҳайда,
Куз ҳайда.
Куздан қолса юз ҳайдада,

Юз ҳайда.
Тупроғимиз ҳосилдор,
Ҳосилдор.
Қўп меҳнатда ҳикмат бор,
Ҳикмат бор.
Оқ олтиндир шонимиз,
Шонимиз.
Халқа фидо жонимиз,
Жонимиз.

Хор тугайди, Тоштемир киради.

Тоштемир
Ҳорманг кампир! Ҳорманглар!

Ошпаз
Ўзинг ҳорма!

Тоштемир
Бор бўлинг.
Овқатлаинг тайёрми?

Ошпаз
Тайёр, болам! Татиб кўр!
Қозондан косага жиндак қуийб Тоштемирга узатади.

Тоштемир
(шитаҳа билан татиб кўриб, кулиб).

Оз бўлдими, мазасини
Яхши ажратолмадим.

Ошпаз
(мағрур кулиб).

Ундей бўлса ширин экан.
Мўлроқ қуийб берайми?

Тоштемир
Йўқ, келишсин колхозчилар,
Бирга овқат қиласиз.

Ошпаз
(мақтаниб).

Мақтанимайман, қозондаги
Овқат эмас, асал! Қанд!

Масаллиғ соз! Лекин, болам,
Ошпазда ҳам күп гап бор!—
Мана, сенга битта мисол...

Тоштемир
(кулиб, кампирнинг сўзини бўлади).

Кейин! Ҳозир занг уринг!

Занг урилади. Колхозчилар ҳазил, кулги билан ҳар тарафдан шийлонгга тўпланадилар.

Қамбар
Бугун овқат кечикдими?

Қаромат
Йўқ сен ўзинг шошилдинг.
(кулишади.)

Шоҳиста
Ёқубжоннинг қорни расо
Очди чори!

Сарви.
Ёқубжон
Иштаҳадак қолган эмиш
Қароматнинг ишқида
(кулади).

Ёқуб
Иштаҳа зўр. Мумкин бўлса
Ғанининг ҳам ҳиссасин
Қўшиб беринг, бир тўяйин.
(Кулги.)

Тоштемир
Эҳтиёт бўл қорнингга!
Ғанижоннинг ҳиссасини
Фил еса ҳам бўқади.

Кулги. Ҳамма ўтириб овқатлана бошлайди.

Сарви
(ҳазиллашиб).

Бригадир, ваъдга қилган
Паловингиз қаёқда?

(Кулишади.)

Қизлар

Қани палов? Қани палов?

Йигитлар

Қани ваъда Қани лафз?

Тоштемир

Талабингиз назаримда қуюқроқ,
Аммо ишнинг сифати-чи, суюқроқ.

(Кулади.)

Каромат

Нотӯғри гап! Ҳазиллашманг!

Овозлар

Нотӯғри гап! Нотӯғри!

Шоҳиста

Ҳаммамиз ҳам ҳар кунгидай
Қойил қилиб ишладик.

Тоштемир
(ҳазиллашиб).

Баъзиларнинг қўними йўқ.
Ишласе ҳам унуми йўқ.
Мулла мирашир,
Холига ярашир.
Аввал ишлансин,
Кейин тишлансин.
Дангасс — муз,
Ишчан — олов.
Ҳозир маставаю,
Кечқурун палов!

(Кулги.)

Каромат

Үүб, унадик сүзингизга,
Аммо, битта илтимос:
Битта яхши ялла!

Сарви

Ялла!

Шоҳиста

Еки катта ашула!

Овозлар

Ҳа, сўраймиз! Сўраймиз!

Тоштемир

(атрофга таъзим қилиб).

Жоним билан! Жоним билан!
Хозир боплаб ташлаймиз.
Қани Ёқуб, Қобил aka,
Қамбарали, келинглар!

Екубjon. Қамбарали. Қобил қўлларига талинка олиб,
Тоштемирнинг ёнига келадилар. Тўрттовор қатор туриб, ашула
бошлиди.

Тоштемир

Халқимизнинг турмуши бўлди фаровон пахтадан.

Қобил

Қолмади кўнгилда дард, дилларда армон, пахтадан.

Ёкуб

Наслимиз меҳнат билан топди шараф-шон пахтадан.

Қамбар

Қўҳна саҳролар, қадим чўллар гулистон пахтадан!

Тўрттовор

Яшнади, обод бўлди Ўзбекистон пахтадан.

Тоштемир

Пахтадан толгай камол озод Ватан-гулзоримиз.

Қобил

Үстимиз бут, юртимиз тўқ, ҳам тугал рўзғоримиз.

Еқуб

Пахтакор колхозчимиз, баҳту саодат — ёrimiz.

Қамбар

Пахта ҳам оборўйимиз, ҳам касбимиз, ҳам коримиz.

Тұрттөві

Кимки иззат қилса, бўлғай шоду хандон пахтадан.

Овозлар

Барака топинглар! Камол топинглар! Яшанглар!

Еқуб

Қани энди, Сарвихон.

Сиздан бўлсин!

Тоштемир

Сўраймиз!

Овозлар

Ҳа, сўраймиз, сўраймиз!

Сарви

(ҳазил бошлиайди).

Шафтolinинг шохини

Эгиб олган Жамолхон.

Ака-ака деб юриб,

Тегиб олган Жамолхон.

Хор

(Кулги, қийқириқ.)

Бўш келмагин, ҳой Жамол!

Жавоб бергин Ойжамол!

Жамол

Сувга эккин шолини,

Баланд кўтар полини.

Омон бўлсак кўрамиз

Сарвихоннинг ҳолини.

(Кулги, қийқириқ кучаяди.)

Х о р

Ҳа, Сарвихон, Сарвихон!
Қандингни ур, бўл омон!

С а р в и

Қумуш баркашда писта,
Пистани чақ деб қиста.
Турсунжонга кўнглини
Бой берибди Шоҳиста.

Х о р

Ҳа, Шоҳиста, Шоҳиста!
Жавоб бергин оҳиста!

Ш о ҳ и с т а

Қизил гулсан, баргинг йўқ,
Яхши қизсан, ёринг йўқ.
Умринг ўтиб боради,
Лодонсан, хабаринг йўқ.

Кулги авжига чиқади. Ҳ а м д а м киради. Ҳамма шов-шув билав
уни қуршаб олади.

Ҳ а м д а м

Хўш, иш қалай?

Т о ш т е м и р

Чакки эмас,
Аммо, ваъда қилинган
Универсални тезроқ олсак
Яна яхши бўларди.

К а р о м а т

Бугундан ҳам қолса чатоқ...

Ҳ а м д а м

Бугун шаксиз оласиз.

Қ а м б а р

Бизда битта илтимос бор:
Аввал бизга берилсин.

Е қ у б
Нега аввал сизга экан?
Қ а м б а р
Кеч қоламиз бўлмаса.

Ж а м о л
Кеч қолсангиз бизга нима?
Аввал бизга берилсин!

С а р в и
Бўлмаган гап!
Х а м д а м
(кулиб).
Жанжаллашманг!
Ҳаммага ҳам берамиз.

Ж а м о л
Аввал бизга — илғорларга!
Кейин, майли, буларга.

Қ а м б а р
Нега бизни камситасиз?
Ж а м о л
Бултур ютқизгансиз-ку!

Қ а м б а р
Кўп чиранманг, ҳолингизни
Мана, бу йил кўрамиз!

К а р о м а т
Кўп ҳовлиқмаңг, чангимизга
Етолмайсиз бу йил ҳам!
(Кулги.)

Х а м д а м
Маълум эмас, Кароматхон,
Бу йил қандай бўлади.
Ўтган йилги ютуқ билан

Құп мақтана берманглар.
Ха, бу йилги ишни ўйланғ!

Е қ у б
Бу йил ҳам бүш келмаймиз.

Х а м д а м
Бошлиғингиз ишни ташлаб
Юраберса районда,
Қандай қилиб бүш келмайсиз?
Гап бошқаю иш бошқа.

Қ о б и л
Ха, шу бир оз чакки бүлди.
Интизомни бузди у.

Х а м д а м
Интизомки бузилдими,
Ишда унум бүлмайди.

Т о ш т е м и р
Жуда тұғри. Шу бугуноқ
Чорасини күрамиз.

Қ о б и л
Ха, олдини олиш зарур,
Газак олиб кетмасин.

Ж а м о л
Назаримда, уни яна
Йүлдан урган Фанижон.

Ш о ҳ и с т а
Тұғри, үша йүлдан урган.

Қ а м б а р
Ұзіда ҳам айб борда!
Нима, ахир, боламиди
Кетавериб, юр, деса!

Е қ у б
Сен билмайсан, унда айб йүқ!

Қ о б и л

Үндоғ әмас, Еқубжон!

Қ а м б а р

Мана кеча: кел, бу йил ҳам
Мусобақа боғлайлик,—
Деган эдим, унамади.
Бу ҳам айбда!

Ҳ а м д а м

Катта айб!

Қ а р о м а т

Биз унаймиз, хотиржам бўл,
Унатамиз уни ҳам.

Қ а м б а р

Жуда қийин унашлиги.

Қ а р о м а т

Биз кўндиришак бўлдими?

Қ а м б а р

Бултур ютди, хўп мақталди.
Шундан бери дўстимнинг
Совлагидан от ҳуркади.
Кўзларини ёғ босди.
Интизомни танимайди.
Менсимайди ҳечкимни!

Ш о ҳ и с т а

Туҳмат қилманг!

Қ а р о м а т

Кўролмаслиқ!

Қ а м б а р

Беғараздир сўзларим.

Каромат

Ундай бўлса нега уни
Ерга мунча урасиз?

Ҳамдам

Ўртоқ комсорг, акангизга
Кўп бўлишманг. Акангиз
Мағурланиб қолган бир оз,
Қамбарали рост айтди.
Айб сизларда, дўстларида,
Уни танқид қилмайсиз.
Халқ олдида боплаб туриб
Танбиҳини бермайсиз.
Қим айтади комсомол деб,
Ленинчи, деб сизларни!

Шу пайтда Турсунали киради.

Орқасидан — Фани, Ҳамманинг кўзи Турсуналида. У мағрур жим.

Ҳамдам

Салом қани?

Турсун
(Ноқулай.)

Салом...

Ҳамдам

Дуруст...

Қайда эдинг?

Турсун

Районда...

Үғит сўраб борган эдим.

Ҳамдам

Беришдими?

Турсун

Йўқ...

Ҳамдам

Нега?

Турсун

Үғит керак бўлса агар,
Раис келсин, дейишди.

Хамдам

Тўғри жавоб.

Турсун

Аммо лекин,

Менга тўғри келмади...

Тоштемир

Нега рухсат сўрамадинг
Кетишингда районга?

Турсун

Сизни истаб тополмадим.

Тоштемир

Бу гапларнинг важ эмас.

Турсун

Агар хато қилган бўлсак.
Кечирасиз бир сафар.

Тоштемир

Қани, айтчи, Фани-танбал,
Қачон одам бўласан?
Ё колхоздан ҳайдайликми?

Фани

(чўчиб).

Йўғе! Шафқат қилинглар!
Шу бугундан бошлаб фақат
Ишлаганим ишлаган!

Қобил

Ваъдаларни кўп эшилдик.
Ишонгимиз келмайди.

Ф а н и

Ишоинглар, Ҳамдам ака,
Чин ваъдадир бу ваъдам.

Ҳ а м д а м

Нор йигитсан, тоғни талқон
Қиладиган күчинг бор.
• Аммо ундан, минг афсуски,
Колхоз учун фойда йўқ.
Эсиз йигит, халқ олдида
Кулги бўлиб ўтирса...
Наҳотки ҳеч тушумайсан?

Ф а н и

Тушунаман, лекин, шу...

Қ о б и л

Қўе, сатқаий одам кет,
Сени ҳайдаш яхшироқ...

Ф а н и

Йўғе! Йўғе!

Т о ш т е м и р

Тўғриси шу!
Кечдик сенинг баҳрингдан.

Ф а н и

Ҳамдам ака...

Ҳ а м д а м

Айб ўзингда,
Ҳа, чуқурроқ ўйлаб кўр.

К а р о м а т

Ака, бизни Қамбарали,
Басма-басга чақирди!

Т у р с у н

Чакки қипти...

Каромат

Бу қандай гап?

Турсун

Қолоқларга тобим йүқ!
Қамбарали бултур, вит деб,
Чиқиб кетган ўртадан.
Менга ҳали ёнбоши ер
Искамаган йигитлар,
Мардлар керак!

Фани

Қандингни ур!

Төштемир

Тамбал, ўчир товушингни!

Фани күксига құлини қуийиб, «хүп» деган ишорани қилади, ергә
әнбошлайди.

Қамбар

Қайта беллаш, қайта синаш,
Бултур армонда қолдим.

Турсун

Бир мақол бор: йиқилғанлар
Тўймас эмиш курашга!

Фани

Яша!

Төштемир

Тамбал!

Фани

Биз бенават!
Тавба қилдик, гап тамом.

Каромат

Мусобақа қимор эмас,
Ишимизнинг усули.
Чақирдими, қабул қилгин!

Ҳамдам

Тұғри комсорг, түғри гап.

Тұрсун

Звеновой мен бўламан.
Нима қилсанм хоҳишим.

Каромат

Биз қаршимиз хоҳишингга!

Шоҳиста

Бизни ерга қаратманг!

Тұрсун

(пичинг билан).

Бечоралар уялармиш.

Менинг кирдикоримдан.

Мен ким? Илғор звеновой!

Мен колхознинг фахриман.

Колхоз бўйлаб намунадир

Менинг илғор звеном!

Қобил

Семизликни қўй кўтарар.

Тоштемир

Еғ босибди кўзингни.

Жамол

Янгамнинг шўрвасини ширин қилган,

Поччамнинг масаллифи, деган гап бор.

Сени обрўйли қилган

Звенонинг меҳнати!

Тұрсун

Ҳамдам ака, буларда ҳеч

Инсоф деган нарса йўқ.

Булар шундай мен билан

Фахрланиш ўрнига,

Мени кўришолмайди.

Каромат

Бу сўзларни айтишга
Қандай бетинг чидади?
Авваллари ғурурландик,
Фахрландик сен билан.
Энди, сўзла, қандай қилиб
Фахрланаоламиз?
Сен, анави дангасанинг
Таъсирига берилиб,
Айниб қолдинг. Кўзингни оч!
Эсингни йиғ, борида!
Сўзингдан қайт, узр сўрай!

Тоштемир

Кўпчиликка узр айт!

Турсун

Истамайман! Истамайман!

Хамдам

Ука, чакки қиласан
Улар ҳақли, сен ноҳақсан,
Узр сўра улардан.

Турсун жим.

Сенга обрў олиб берган
Колхозчилар, дўстларинг.
Эндиликда сёқ босма,
Кўпчиликнинг юзига.

Шоҳиста

Ужар бўлманг, кўпчиликка
Узр айтинг.

Каромат

Узр айт!

Турсун

Мен түф деган туфугимни
Сира қайтиб олмайман.

К а м б а р
Дўстим, бунча ўжар бўлма!

Т у р с у н
Сен гапирма! Сен номард!

Ш о ҳ и с т а
Ҳаддан ошманг!

Т у р с у н
(таажжуб билан.)

Шоҳистахон!

Ш о ҳ и с т а
Узр сўранг Қамбардан.

Т у р с у н
Гап шундайми?.. Жуда яхши!..
Ана энди тушундим...

Қ а р о м а т
Жуда яхши, кўпчиликдан
Узр сўра, тушунсанг.

Т у р с у н
Кўнгилларинг тинчийдими,
Звеновой бўлмасам!

Қ а р о м а т
Масалангни комсомоллар
Мажлисида кўрамиз!

Т у р с у н
Ташлаб юбор, майли осмон
Бўлса агар қўлингда!

Т е ш а б о й киради.

Т е ш а б о й
Нима ғавғо? Нима жанжал?

Каромат
Күпчиликка ўғлингиз
·Тил теккизді.

Тешабой
Үғлим, дархол,
Уэр сұра!

Турсун
Отажон!

Тешабой
Сүз қайтарма.

Турсун
Мен бегуноҳ.

Тешабой
Кимда гуноҳ, Ҳамдамжон?

Ҳамдам
Турсунали хато қилди.

Тешабой
Тамом!

Турсун
Ота!

Тешабой
Фурсат оз,
Дам ғанимат, күпчиликдан
Уэр сұра, ишга туш!

Турсун
Булар билан ишламаймән,
Етишмади қадримга.

Тешабой
Бу қандай гап. Қайдан келди,
Бу мағрурлик, бу күрлик!

Қайдан олдинг бу ярамас,
Бу касофат одатни!
Юксак ҳосил олиш учун
Колхоз бўйлаб пахтадан.
Олдимизда тоғдай·тоғдай
Вазифалар турсаю,
Утган йилги хижолатдан
Чиқмоқ учун бел боғлаб,
Ҳар колхозчи мўл ҳосилга
Жонни тикиб юrsaю,
Сен беҳаёй йўлимизга
Раҳна солсанг уялмай!

Турсун
Ота!

Тешабой
Үғлим, эсингни йиг!
Ўйнашмагин халқ билан.
Нима қилса қудрати зўр,
Ғазаби зўр, ишқи зўр!
Бор қилса ҳам халқ қилади,
Йўқ қилса ҳам халқ қилур!

Турсун
Ота...

Тешабой
Бўлди, гап қайтарма!
Иқрор бўлгил айбингга!

Турсун
Майли койинг, майли уринг,
Звеновой бўлмайман!
Ноқулай жимлик. Ҳамманинг кўзи Турсунда.

. Тешабой
Жуда яхши.. Қани, кимни
Звеновой қиласиз?

Каромат
Шоҳиҷастаҳон!

Е қ у б

Шоҳистаҳон!

Шоҳиста
(қаттиқ ҳаяжонда).

Йўқ... йўқ... ўзи бўлади...
Мен... Мен... Яхши эпломайман...

Овозлар

Шоҳистаҳон! Шоҳистаҳон!

Тешабой

Ким хоҳласа қўл кўтарсин!

Ҳамма қўл кўтаради.

Звеновой — Шоҳиста!

Шу бугундан қолдирмасдан

Ушбу қарорингизни

Правление мажлесила

Тасдиқлатиб берамиз.

Шоҳиста қаттиқ ҳаяжонда. Турсуналиниң боши қуйин солинади.

Тоштемир

Қани ишга, азаматлар,

Тамом бўлди вақтимиз!

Ҳамма ишга кетали. Турсунали турган жойида туриб қолади.

Тешабой унинг ёнига келади.

Тешабой

Ўғлим, энди англадингми,

Такаббурлик, ўжарлик —

Мана қандай хулосага

Олиб келар кишини!

Агар одам бўлай десанг,

Ишда оқла ўзингни.

Тешабой кетади. Ҳаяжон билан Шоҳиста қайтиб киради.

Шоҳиста

Менда айб йўқ... Турсун ака...
Мени зўрлаб сайлашди.

Тұрсун
(пичинг билан).

Раҳмат... сиздан миннатдормаң..
Яхши хизмат қилдингиз.

Чиқиб кетади. Шоҳиста хафа бўлиб иккинчи томонга чиқиб кетади.
Даладан хор юксалади.

Х о р

Колхозимиз «Олтин кўл»,
«Олтин кўл».
Олтин кўлда пахта мўл,
Пахта мўл.
Оқ олтиндир шонимиз,
Шонимиз.
Юртга фидо жонимиз,
Жонимиз.

П а р д а

ИККИНЧИ ПАРДА

УЧИНЧИ КУРИНИШ

Уша саҳванинг ўзи. Аммо орадан бир оз вақт ўтган. Апрель ойининг охирилари. Ҳамма ёқ кўм-кўқ, пахталар яганадан чиқиб қолган. Ойдин кеча, булбул сайрайди. Узоқ-узоқдан ашула эшишилади. Музикада баҳор, ҳаётбахш оҳанглар жаранглайди. Ариқ бўйида Шоҳиста билан Сарви.

Сарви

Нақадар соз.
Елларда ноз.
Қандай кўркам фасли-баҳор.
Очилди гул,
Сайрар булбул,
Гул ишқида айтар ёр-ёр.

Шоҳиста

Мен паришон,
Юрагим қон,
Дилни ҳижрон этди пора.
Синди торим,
Севган ёrim
Қилмас менга ҳеч наззора.

Сарви

Телба бўлманг,
Ғамга тўлманг:
Ҳеч бузилмас аҳду паймон.

Шоҳиста

Рангим сўлди,
Бир ой бўлди,
Мени ўзга қилар гумон.

Сарви

Чиданг яна,
Араз, гина
Үнүтілар бора-бора.

Шоқиста

Жоним ўртоқ,
Тоқатим тоқ,
Бўлди юрак пора-пора.

Куйлашдан тўхтайдилар.

Сарви

Ишда қалай?

Шоқиста

Ҳамон ёмон.

Бузилмоқда кундан-кун.
Ҳамон ўжар ҳамон мағрур,
Бўйни ишга ёр бермас.
Ҳечким билан гаплашмайди,
Гинаси бор ҳаммадан,
На ялишиш кор қиласи,
На насиҳат кср қилас...

Сарви

Хафа бўлманг, бир кун эмас,
Бир кун ақли киради.

Шоқиста

Қайдам... Баъзан қийналаман,
Кошки севмаган бўлсан.
Сизга яхши, оҳ ўртоқжон,
Сиз ҳечкимни севмайсиз.

Сарви (кулиб).

Янглишасиз...

Шоқиста (ҳайрон).

Янглишасиз?

Сарви

Ха, ўртоқжон шундаңа...
Бехабарсиз юрагимдан,
Така-пука юрагим.

Шоҳиста

Қизиқ...

Сарви

Уртоқ, ёнингизга.
Маслаҳатга келдим.

Шоҳиста

Хўш?

Сарви

Нима дейсиз, Қамбарали
Мени севиб қолибди.
«Кўнглингни айт, қора кўзим,
Юрагимга ишқингдан
Олов тушди» леб ҳар куни
Қистагани-қистаган.

Шоҳиста
(кулиб).

Хўш, кўнглингиз нима дейди?

Сарви
(кулиб).

Кўнглим ийиб турибди.

Мароқ билан кулишади. Сўнг Сарви жиндий қиёфага киради.

Назаримда, севгисига
Мен ҳам қаттиқ тутилдим.
На кундузи оромим бор,
На уйқумда ҳаловат.

(Куйлайди.)

Тушми, ўнгми — билмадим, ҳайрон эрурман ишқида.
Шодликдан кўзлари гирён эрурман ишқида.
Кўзга кўз тушса хижолатдан юзим гул-гул ёнар,
Боиси шул, юзлари бўстон эрурман ишқида.

Аста-аста тарқалиб бормоқда севгимдин хабар,
Шул сабабдан әл аро достон эрурман ишқида.
Мен чаманда гул эрурман, ул чаманинг булбули,
Ёргинамнинг бўйига қурбон эрурман ишқида.

Шоҳиста
(Сарвии қўчоқлаб).

Табриклайман! Табриклайман!

Сарви
Раҳмат, раҳмат...

Шоҳиста
Бахтингиз
Худди баҳор лоласидай
Жилва қилсин, очилсин!

Сарви
Хўп дейинми?

Шоҳиста
Хўп денг!

Сарви
Бўпти
Бугун жавоб айтаман.

Шоҳиста
Жуда яхши.

Сарви
Хайр, кетдим.
Ҳозир истаб топаман.

Сарви чопганича ўнг томонга чиқиб кетади
Шоҳиста унинг орқасидан қараб қолади. Сўнг куйлади.

Шоҳиста

Севги кўнгил боғини аввал гулистон айлади.
Сўнгра қалбимни азоби-ғунчадек қон айлади.

Не умидлар бирла мен севган, кўнгил берган йигит,
Бевафолик қилди, ҳижронида сарсон айлади.

Мен мұхаббат боғига гул ахтариб кирган әдім,
Ботди бағримга тикани, күзни гирён айлади.

Чап томондан бир даста гул күтариб Қамбар киради, у ёқ-
бу ёққа қараб, кимнидир ахтаради. Сүңг, ариқ бүйнде ўтирган
Шоҳистани күриб қолади.

Қамбар

Шоҳистахон?

Шоҳиста

Ха мен...

Қамбар

Елғиз

Ұзингизми?

Шоҳиста

Ха...

Қамбар

Нега?

Шоҳиста

Шундай үзим...

Қамбар

Турсунали

Қани?

Шоҳиста

Қайдам, билмадим...

Шу топда орқа томондан Турсунали пайдо бўлади. Буларни
кўриб үзини панага олади.

Қамбар

Турсунали чакки қилди.

Шоҳиста

Зарарни йўқ...

Қамбар
(Шоҳистага гул узатиб).

Мана гул!

Шоҳиста
(кулиб).

Назаримда эгаси бор
Бўлса керак бу гулнинг?

Қамбар
(уялади, кулади).

Олинг гул кўп даламиизда,
Ҳаммага ҳам етади.

Шоҳиста
(гулни олади).

Раҳмат... Қалай ишларингиз?

Қамбар.

Яганани тугатдик.

Шоҳиста

Шундайми?

Қамбар.

Ҳа.

Шоҳиста

Боплабсизлар.

Биздан олдин бўлибсиз,
Бизни ҳадеб Турсунали
Судрамоқла орқага...
Зарари йўқ, ҳадемасдан
Сизга етиб оламиз.

(Кулишиади.)

Қамбар

Етиб олинг ўзиб кетинг,
Жуда хурсанд бўламиз.
Ёки бир оз ёрдамлашиб...

Шоҳиста
Ҳожати йўқ. Ўзимиз...
Қамбар.

Хайр, майли... Бу ёқларга
Ўтмадими, Сарвихон?

Шоҳиста
Ҳозир кетди, сизни излаб.
Қамбар.
Қай томонга?

Шоҳиста
(Сарви кетган томонни кўрсатиб).
Буёқقا.
Қамбар.

Ундаи бўлса бизга рухсат.
Шоҳиста
Майли.

Қамбар
Хафа бўлмайсиз.
Қамбар Сарви кетган томонга қараб кетади.

Шоҳиста
(Қамбарнинг орқасидан қараб қолади).

Йигит бўлса шундай бўлса,
Ақли расо, одоблик.

Турсували кириб бир чеккада турари Фазаб ва ҳаяжон билан
Шеҳистанинг сўзларини тинглайди.

Кўнгли тоза, хуштабиат,
Қиз боладай мулоийим...

Турсун.
(ғазабли).

Энди билдим, Қамбарали
Урган экан жигардан!

Шоҳиста ялт бурилиб орқасига қарэйди. Турсуналини кўриб,
қаттиқ хаяжонга тушади.

Шоҳиста
Турсунали!
Турсун
Яқинлашма!

Шоҳиста
Турсунали!
Турсун
Бевафо!

Шоҳиста қўлини юзига босиб йиғлайди, Турсунали дарғазаб.

Шоҳиста
Шўрим қурсин...
Турсун

Йиги билан
Мени алдай олмайсан!
Шунинг учун тунов куни
Кўпчиликнинг олдида
Уни мақтаб, обрўйимни
Ерга урган экансан!

Шоҳиста
Бўхтон!
Турсун
Бўхтон?!

Шоҳиста
У куни сен
Ноҳақ эдинг.

Турсун
Шундайми?
Шоҳиста
Шундай!

Турсун

У-чи?

Шоҳиста

У ҳақ эди.

Турсун

Эҳ, Шоҳиста, Шоҳиста!

(Куйлайди.)

Энди билдим, бизга берган ваъдалар ёлғон экан,
Кўнглингизни ўзгалар ўз кўнглига солгон экан.

Шоҳиста

Қилма ишқимни ҳақорат аҳду паймонимдаман
Сен фақат дил боғида қонимдасан, жонимдасан.

Турсун

Ёр экансан билмадим, дилдор экансан билмадим.
Кашмири тилинг билар алдар экансан билмадим.

Шоҳиста

Алдасам, қилсам хиёнат, майли қирқилсин тилим,
Қийнама, жонимга раҳм эт, куйди-ўртанди дилим.

Турсун

Қўрмайин босдим тиконни, тортадирман жабрини,
Кўрсам эрди, босмас эрдим, тортмас эрдим жабрини.

Шоҳиста

Қийнама рашк ўти бирла асра офатдан мени,
Асра ҳижрондан, халос этгил ҳалокатдан мени.

Турсун

Ёндашма, кет!

Шоҳиста

Турсунали!

Турсун

Юзи қора, бевафо!
Энди менга на ёр керак
На иш керак, на шуҳрат!

Кетади. Шоҳиста йиғлаб орқасидан эргашади.

Шоҳиста

Турсунали, гуноҳим йўқ!
Турсунали! Турсунжон!

Ҳар иккаласи ҳам чиқиб кетади. Бир оздан сўнг, Каромат билан
Ёқуб, иккинчи томондан Қобил ака киради.

Каромат

Қобил ака?

Қобил

Ҳа, мен қизим,

Каромат

Нима қилиб юрибсиз?

Қобил

Турсунали ишлаган иш —
Бари чала, бари хом.
Қайта бошдан қараб чиқдим,
Ҳаммасини тузатдим.
Айт-чи, қизим, қачонгача
Бу кўргилик, бу азоб?
Қачонгача бир юмушни
Икки қайта қиласиз?
Мана, ахир Қамбарали
Яганани тугатди.
Биз судралиб кетда қолдик
Турсунали туфайли.
Бу аҳволда кузга бориб
Шармандамиз чиқади!

Каромат (ғазаб билан)

Сабр қилдик, энди бўлди.

Звенодан ҳайдаймиз.
Комсомолдан ўчирамиз!

Е құб
Ұлдирмоқчимисизлар?

Каромат
Қоч, э, сенинг субутинг йўқ,
Сен бўлмасанг, тунов кун
Комсомолдан чиқаардик.

Е құб
Ахир, аканг!

Каромат
Мен учун
Аввал колхоз, кейин ака!

Қобил
Хўп, мен борай, яна бир оз
Чаласи бор...
(Кетади.)

Е құб
(мулойим).
Каромат...

Каромат
(зарда билан).

Нима дейсан?

Е құб
Бу гапларни
Бир оз унут...

Каромат
Халқимнинг
Манфаатин бир минут ҳам
Унутмайман!

Е қ у б
(Кароматнинг сочини ўйнаб).

Каромат...

К а р о м а т
(сочини тортиб олиб).

Ахир бутун мамлакатнинг,
Кўзи бизда!

Е қ у б
Биламан.

К а р о м а т
Билсанг, бўпти, гапирмагин.

Е қ у б
Ахир бир оз севгидан...

К а р о м а т
Севги кейин... аввал юзнинг
Шувитини ювайлик.

Е қ у б
Хўп, унадим, фақат айт-чи,
Тўйни қачон қиласми?

К а р о м а т
(кулиб).
Мен Жамолдай сен Қобилдай
Бўлганингда... Бўлдими?

Е қ у б
Кароматхон, ҳазиллашма!

К а р о м а т
Ахир, кузда дедим-ку!
Еқуб эриб қучоқ очади.

Е қ у б
Кароматхон!

К а р о м а т
(Еқубнинг кўкрагидан аста штариб).

Кўп талтайманг!

(Куйлайди.)

Халқ учун жон бирла хизмат қилмаган инсон эмас,
Ўлкамиз ишқида тун-кун куймаган жон — жон эмас.

Сайр этиб бўстонни булбул билмаса гул қадрини,
Беҳаё юзи қародир, лойиқи — бўстон эмас.

Севги дилнинг гавҳари, гавҳарни исроф этса дил,
Кўҳна бир вайронадир, ишқ гавҳарига кон эмас.

Севги истар: ҳам мурувват, ҳам садоқат, ҳам сабот,
Севги гулзорини сайр этмак иши осон эмас.

Е қ у б

Қошингнинг қорасига,
Хол бўлай орасига.
Асло раҳминг келмайди
Бироннинг боласига.

К а р о м а т

Булбул қайдা сайрайди,
Гулзоримда, боғимда.
Кўнглим гулдай яйрайди
Сени кўрган чоғимда.

Е қ у б

Қошинг асли қорадир,
Ўсма қўйганинг ёлғон.
Сенинг учун мен куйган,
Сенинг куйганинг ёлғон.

К а р о м а т

Шубҳа солма ўйингга,
Курбон бўлай бўйингга.
Кузда план тўлганда
Тўй қўшилар тўйингга.

Жамолнинг овозини эшитиб. Ёқуб билан Каромат ўзларини панага оладилар. Жамол гапирганича киради.

Ж а м о л

Қандоқ қиласай! Қандоқ қиласай
Уйқу қочди күзимдан.
Кўргим келди, ичим ёниб,
Ётолмадим ўрнимда.

Каромат билан Ёқуб кулади.

К а р о м а т

Нима бало, Жамол опа,
Юрак қўлдан кетдими?

Ж а м о л (хазиллашиб).

Сизда бор ишқ менда йўқми?

Ё қ у б

Ким у, урган жигардан?
(Куйлайди).

Ж а м о л

Кўйлаги кўк шоҳидан,
Кумуш жиға бошида,
Минг айланиб-ўргилиб,
Кетолмайман қошидан.

К а р о м а т

Ким экан у?

Ж а м о л

Пахтахон!

Ёқуб билан Каромат шарақлаб қулишади.

Пахтахонга кўнгил берсам
Арзир, пахта давлатим.
Пахта менга чирой бўлди,
Пахта бўлди савлатим.
Қаранг қандай товланади
Шабадада селкиллаб.

Жонвор бирам чиройликки,
Шайдо қиласар ҳуснига.

Каромат билан Е қуб қотиб-қотиб кулади. Жамол күйлайди.
Қамбар, Сарви киради.

Савлатим, қудратим, жонимсан, пахта,
Омборлар лиқ түлган донимсан, пахта,
Кийган либосимсан, нонимсан, пахта,
Туганмас бойлигим, конимсан, пахта,
Давлатим, шавкатим, шонимсан, пахта.

Сен билан юзим оқ, топдим шараф-шон,
Сен билан күксимда ярқирап нишон.
Сен билан турмушим бўлди фаровон,
Туганмас бойлигим, конимсан, пахта,
Давлатим, шавкатим, шонимсан, пахта.

Сен билан водилар касб этди жамол,
Сен билан ўлкамиз бўлди баркамол.
Тилларда достонсан, элларда мақол,
Туганмас бойлигим, конимсан, пахта,
Давлатим, шавкатим, шонимсан, пахта.

Бошқалар жўр бўлади. Фани киради.

Фани

Турсунали йўқми?

Қамбар

Йўқ, ха,
Яна район шекилли?

Фани

Э, бўлди-да, қачонгача,
Ахир, таъна қиласан?

Е қуб

Дуруст, дуруст, пича ақл
Кирай дебди тамбалга.

Фани

Тилингга сал эҳтиёт бўл,
Қисқартириб қўяман.

Жамолнинг овозини эшитиб. Ёкуб билан Каромат ўзларини панага оладилар. Жамол гапиртанича киради.

Ж а м о л

Қандоқ қиласай! Қандоқ қиласай
Үйқу қочди кўзимдан.
Кўргим келди, ичим ёниб,
Ётолмадим ўрнимда.

Каромат билан Ёкуб кулади.

К а р о м а т

Нима бало, Жамол опа,
Юрак қўлдан кетдими?

Ж а м о л
(хазиллашиб).

Сизда бор ишқ менда йўқми?

Ё к у б

Ким у, урган жигардан?
(Куйлаиди).

Ж а м о л

Кўйлаги кўк шоҳидан,
Кумуш жига бошида,
Минг айланиб-ўргилиб,
Кетолмайман қошидан.

К а р о м а т

Ким экан у?

Ж а м о л

Пахтахон!

Ёкуб билан Каромат шарақлаб кулишади.

Пахтахонга кўнгил берсам
Арзир, пахта давлатим.
Пахта менга чирой бўлди,
Пахта бўлди савлатим.
Қаранг қандай товланади
Шабадада селкиллаб.

Жонвор бирам чиройликки,
Шайдо қиласар ҳуснига.

Каромат билан Е қуб қотиб-қотиб кулади. Жамол куйлади.
Қамбар, Сарви киради.

Савлатим, қудратим, жонимсан, пахта,
Омборлар лиқ түлган донимсан, пахта,
Кийган либосимсан, нонимсан, пахта,
Туганмас бойлигим, конимсан, пахта,
Давлатим, шавкатим, шонимсан, пахта.

Сен билан юзим оқ, топдим шараф-шон,
Сен билан күксимда ярқирар нишон.
Сен билан турмушим бўлди фаровон,
Туганмас бойлигим, конимсан, пахта,
Давлатим, шавкатим, шонимсан, пахта.

Сен билан водилар қасб этди жамол,
Сен билан ўлкамиз бўлди баркамол.
Тилларда достонсан, элларда мақол,
Туганмас бойлигим, конимсан, пахта,
Давлатим, шавкатим, шонимсан, пахта.

Бошқалар жўр бўлади. Фани киради.

Фани

Турсунали йўқми?

Қамбар

Йўқ, ҳа,
Яна район шекилли?

Фани

Э, бўлди-да, қачонгача,
Ахир, таъна қиласан?

Е қуб

Дуруст, дуруст, пича ақл
Кирай дебди тамбалга.

Фани

Тилингга сал эҳтиёт бўл,
Кисқартириб қўяман.

Е қ у б
Ҳазиллашиб бўлмайдими?

Ф а н и

Ҳазилнинг ҳам ўрни бор.
Айтиб қўяй, бундан кейин
Тамбал деса кимда ким,
Иши чатоқ... кейин мендан
Хафа бўлиб юрмасин.

К а р о м а т

Агар гапинг тўғри бўлса...

Ф а н и

Ёлғони йўқ гапимнинг.
Энди мендан, ўртоқ комсорг,
Иш сўрайсиз, фақат иш!
Мана энди синашамиз,
Ким тамбалу, ким чаққон!

К а р о м а т

Ана бу гап марднинг гапи.

Қ а м б а р

Табриклаймиз, Фанижон.

Ж а м о л

Аввал бир оз иш кўрсатсин,
Ундан кейин табрик қил.

Қулишиб, бир-бирларига гул отишиб қизлар, йигитлар кирншади.
Буларнинг орасида Сарви, Қамбар, Тоштемир ҳам бор. Йигитлар
ялла бошлайди, қизлар ўйнинг тушади.

Й и г и т л а р

Зулфи суманбар гул узор ўйнасин,
Ғунча даҳан, кўзи хумор ўйнасин.

Х о р

Кўзи хумор ўйнасин.

Иигитлар

Хусни латофатга тўлиб, дилбарим
Очилибон мисли баҳор ўйнасин.

Хор

Мисли баҳор ўйнасин.

Қизлар бир томонда, йигитлар бир сомонда туриб лапар
бошлайдилар.

Кизлар

Лапар айтиб аста-аста
Ғанимларни қилиб хаста,
Гул терайлик даста-даста,
Сиз бир ёндан,
Биз бир ёндан.

Иигитлар

Биз бир ёндан,
Сиз бир ёндан,
Яхшиларни ёр этайлик,
Ҳарённи гулзор этайлик,
Чўлда гулшан бор этайлик,
Биз бир ёндан,
Сиз бир ёндан.

Кизлар

Биз бир ёндан,
Сиз бир ёндан,
Пахтадан тоғ-тоғ этайлик.
Кўнглимизни чоғ этайлик,
Келинг, сайра боғ этайлик,
Биз бир ёндан,
Сиз бир ёндан.

Иигитлар

Сиз бир ёндан.
Биз бир ёндан,
Бўлар тоғнинг баланд пасти,
Одамзоднинг гулдир дasti,
Ишлашайлик толмай асти,

Биз бир ёндан,
Сиз бир ёндан.

Қизлар

Сиз бир ёндан.
Биз бир ёндан.

Лапар тугайды «Пахта» раңсы ижро этилади. Үйин авжига чиққанда
Хамдам киради, У ташниши, ҳамма унп қуршаб олади.
Хаммада ҳаяжон.

Тоштемир

Келинг.

Еңуб

Келинг. Хамдам ака.

Каромат

Нотобмисиз?

Хамдам

Йүк сингли...

Хунук хабар...

Хамма

Хунук хабар?

Бир ёқдан ёшинни артиб Шохиста, иккинчи ёқдан Қобил
кирады. Халқ түпланади. Ҳамманинг күзи Ҳамдамда. Ҳамдам
афтидан совуқ хабарни айтнишга қийналади.

Каромат

Ҳамдам ака, сүзланг тезроқ —
Қандай хунук хабар бор?

Хамдам

Эрта-индин қор ёғармиш,
Қаттиқ совуқ бўлармиш.

(ҳаяжон зўрайди.)

Жамол

Шўрим қурсин.

Сарви

Даҳшат!

Е қ у б

Даҳшат!

Каромат

Бу бир офат!

Шоҳиста

Фалокат!

Қобил

Эҳ, наҳотки, тўлмай қолар
Планимиз бу йил ҳам!

Ҳамдам

Қобил ака, айб бўлади,
Бундай сўзни сўзламанг!
Бўшашмасдан олиш керак
Фалокатнинг олдини!
Тайёрланинг жангга, дўстлар,
Ҳамма чора кўрилсин!
Ғўзамизнинг бир тути ҳам
Учрамасин офатга!

Халқ

Учрамасин офатга!

Ҳамма шошқинлик билан қишлоққа қараб йўл олади.

Парда

ТУРТИНЧИ КУРИНИШ

Уша сағнанинг ўзи. Эрталаб; олачалпак қор. Қор ораларидан устига хашак, сомон ташланган гўза қаторлари кўринади. Бирнече қаторнинг гўзалари қорайиб ётибди; булар совуқ урган гўзалар. Ҳамманинг назари шу гўзаларда. Аста, сўсиз, ғамгин хор янграйди. Жамол ииrlайди.

Каромат

**Кўп йигламанг, ўзимизнинг
Дардимиз ҳам етади.**

Тешабой билан Ҳамдам киради. Булар биргадаларни айланиб келмоқдалар, Ҳамдамнинг қўлида блокнот ва қалам, Ҳаммаси чарчаган.

Ҳ а м д а м
(Қамбарга).

Хўш, нима гап?

Қ а м б а р

Звеномиз

Ғайрат қилди жуда ҳам.
Ҳар бир киши ўз постидан
Бир қадам ҳам жилмади.
Ғўзамизнинг бир тути ҳам
Учрамади офатга.

Т е ш а б о й

Баракалла! Балли, ўғлим!

Ҳ а м д а м
(Шоҳистага).

Сизники ҳам омонми?

Ноқулай жимлик. Шоҳиста жавоб беришга қийналади.

Ш о ҳ и с т а

Бир оз жойни уриб кетди.

Т е ш а б о й

Э, аттаси... аттаси...

Ҳамдам блокнотига инмаларнидир ёзади.

К а р о м а т

Озлик қилиб қолдик, агар —
Турсунали бўлганда
У ердаги пахтани ҳам
Сақлаб қолган бўлардик!

Т е ш а б о й ғазабга келади.

Т е ш а б о й

Турсунали келмадими?

К а р о м а т

Келгани йўқ.

Тешабой

Шарманда!

Шу пайтда айбдорларча бўйнини эгиб, қўрқкан Турсунали
киради. Ҳамма нафрат ва газаб билан унга тикилади.

Тешабой

Қайда эдинг?

Турсун
(тўнғиллаб).

Уйда эдим...
Бир оз тобим қочувди.

Тешабой

Нега ёлғон галирасан?!

Турсуналли жим..

Юзи қора! Кўрнамак!
Офат билан курашгали
Пахтазорга чиқмаган
Бир одам ҳам қолгани йўқ
Қишлоқ бўйлаб бу кеча!
Ҳатто ишга чиқмайдиган
Инвалидлар қарилар,
Кампирлар ҳам чиқишидилар,
Бир чиқмаган фақат сен!
Қани инсоф? Қани виждон?
Қани номус? Қани ор?
Ғўзаларнинг тепасида,
Мижжа қоқмай тонггача,
Офат билан курашдилар,
Барча имкон-чорани
Ишга солди колхозчилар.
Виждони соф уларнинг
Сенчи? Номард! Жиноятчи!

Турсун
(ҳаяжонда).

Ота!

Тешабой

Йўқол жувармак!

Турсун

Мен атайлаб қилганим йўқ.

Тешабой

Йўқол дедим, йўқол, кет!

Турсунали оғир чиқиб кетади.
Шоҳиста йиглайди.

Шоҳиста

Ҳамдам ака, тамом бўлди!

Ҳамдам

Ўзингни бос, йиглама!

Ҳамма жим, ноқулай вазият.

Қани, энди бўшашманлар,
Ўтган ишга салавот.
Бир минут ҳам ўтказмайлик.
Дам ғанимат фурсат оз.
Дарҳол янги юмушларнинг
Режасини тузайлик.
Тош ёғса ҳам, аҳдимизни
Бажарамиз бегумон!

Ҳамма

Бажарамиз бегумон!

Парда

УЧИНЧИ ПАРДА

БЕШИНЧИ ҚУРИНИШ

Ўша саҳнанинг ўзи. Дала шийпони безатилган. Устунларда, да-рахтларда ҳар хил шиорлар, плакатлар, қизил байроқчалар. Шийпонга ва унинг атрофига палослар, гиламлар тўшалган. Уртада электр чироғлари. Бутун бригада дала шийпонига кўчиб чиқсан. Ҳар ким ўз иши билан овора. Бирор чой ичмоқда, бирор газетхонлик қилмоқда. Ҳар жой — ҳар жойда ухлаб ётганлар ҳам бор. Шоҳиста, Каромат, Сарви бир чеккада ўтиришибди Майнинг ўрталари, чиройли ойдин кеча. Ҳамма ёқ кўм-кўк.

Сарви

Бизнинг Қамбар, ўртоқлар,
Ўтакетган мулойим.
Айтинг-айтинг, охири —
Яхши бўлсин, илойим.

Шоҳиста билан Каромат кулади.

Каромат

Бизникини айтинглар.
Ҳам юраксиз, ҳам хира.
Сипойироқ бўлишга
Ўргатолмадим сира.

(кулишади).

Сарви

Ёлғиз қолсак иккимиз
Қаролмайди кўзимга
Севгисини, ботиниб
Айтолмайди юзимга.

Каромат

Юрагини об қўйдим.
Кирар айтган йўлимга.
Қўнадиган бўлади
Гаҳ, деганда қўлимга.

Кулишади. Шоҳиста хаёл суради.

Шоҳиста

Ёнбагирда очилган
Анор гўлнинг нориман
Чор атрофга йўл солган
Бевафонинг ёриман.

Кизлар кулгидан тўхтаб, жиддий қиёфага кирадилар.

Каромат

Кўпдан бери дараги йўқ,
Хабари йўқ ҳали ҳам.
Жигар экан, ўйлагандан
Ачишади юрагим.

Сарви

Ундаи бўлса, нега ахир,
Ранжитдингиз шўрликни?

Каромат

Гуноҳини билатуриб,
Жигарим деб, яширсак —
Халқ олдида бебурд бўлиб
Қолмасмидик, Сарвихон?
Гуноҳ қилди, жазоладик...
Бошқа чора йўқ эди.
Лекин жигар... эсга тушса,
Ачинаман, албатта...

Сарви

Аммо раис, назаримда,
Ачинмайди шекилли.

Каромат

Янглишасиз, қандай қилиб,
Ачинмасин ўғлига?
Тұғри, отам одамларга
Билдирмайди сирини.
Аммо ўйлаб фарзандини,
Ич-ичидан ёнади.
Баъзан ўйлаб кечалари,
Ухлайолмай чиқади.

Шоҳиста

Севамиз ҳам... куямыз ҳам...
Үртоқ, қандай қилайлик.
Айтинг-айтинг қайда бўлса,
Омон бўлсин, соғ бўлсин...

Дала томондан Жамол опа келади.

Сарви (кулиб).

Ғўзаларнинг дийдорига
Тўйдингизми?

Жамол

Ҳа. тўйдим.

Ана, энди секин ётиб,
Ухласам ҳам бўлади.

Каромат.

Қелинг, бир оз Жамол опа,
Суҳбатлашинг биз билан.

Жамол

Бо, сизларнинг суҳбатларинг,
Йигитларнинг жўнидан:
Ё фийбати, ё мақтоби,
Ё севгиси, ё рашки.

Сарви

Сиз ҳам ўшлик чоғингизда
Севиб бирор йигитни

Кечакундуз хаёлида —
Енгандирсиз ўт бўлиб?

Жамол

Иложи йўқ... бўган, бўган
Қирчиллама вақтимда.

Қизлар кулишади. Жамол шийпонга бориб, бир чеккага ўрин со-
либ ётади. Қамбар билан Екуб киради.

Екуб

Ойим қизлар, соғинтириб
Қўймадикми, ҳаяллаб?

Каромат

Ҳа, ҳозироқ чап кўзимиз
Учиб турган эди-я!

(Кулишади.)

Сарви

Боғ айланда чий тутдик,

Каромат

Келасиз деб кўз тутдик.
Кечикди, деб сизларни,
Қон ила зардоб ютдик.

(Кулишади.)

Қамбар

Эшик олди гул ҳовуз

Екуб

Гул тергани келганмиз.
Гулни баҳона қилиб,
Ёр кўргали келганмиз.

(Кулишади.)

Қобил киради.

Қобил

Э аттаси бир оз дори
Бўлармиди шу топда,
Солиб дарҳол суғорилса,

Кейин чиққан тұзалар,
Қоматини ростлаб олиб,
Тез жұнашиб кетарди.

Шоҳиста

Ҳамдам ака район кетган,
Олиб келар албатта.

Кулған чөхра билан Ҳамдам киради.

Ҳамдам

Олиб келдик!

Овозлар

Яшанг! Яшанг!

Ҳамдам ака кам бүлманг.

Чолганича Тоштемир киради.

Тоштемир

Қани, кетдик, ҳиссамизни,
Дархол ташиб оламиэ!

Тоштемир чопади. Ҳамма унинг орқасидан әргашади. Баъзи бир ухлаб
әтганнылар ҳам, ўғитнинг дарагини эшитиб иргиб ўринларидан тури-
шади ва чала-чулла кийиниб, югуриб қолишади. Қаромат кетату-
риб, Жамолни үйғотади.

Каромат

Жамол опа, туринг! Туринг!
Мунча қотиб қолдингиз.

Жамол

(бошини күрпадан күтариб қўрқиб).

Нима бўлди? Яна қорми?

Каромат

Ўғит! Ўғит! Чодинг тез!

Каромат чопиб кетади.

Жамол

Мана чопдим, ўғит бўлса
Қанот пайдо қиласман!

Жамол иргиб туриб, кўйлакчанг югуради. Ҳамдам буларнинг қилиғига нашъа қилиб кулади. Саҳнада Ҳамдам билан Шоҳистадан бўлак ҳамма кетиб бўлади.

Ҳ а м д а м

Ҳаммаси ҳам олов! Олов!

Ш о ҳ и с т а
(аста).

Ҳамдам ака.

Ҳ а м д а м

(айлануб орқасига қарайди ва Шоҳистани кўради).

Лаббай. Ҳўш?

Дараксизми ҳали ҳам?

Ш о ҳ и с т а
Ҳа.

Районда ҳам йўқмикан?

Ҳ а м д а м

Суриштиридим, тополмадим...
Зарари йўқ, топамиз.

Шоҳиста ғамгин кетади. Ҳамдам ачиниб, унинг орқасидан қараб қолади. Сўнг ёнидан папирос олиб чекади. Жимлик. Узоқ пауза. Бир маҳал дарахтнинг орқасидан, биқинниб Турсунали чиқади. Бир оз иккиланиб туради. Сўнг қатъий Ҳамдамга яқинлашади.

Т у р с у н
(тушикин овоз билан).

Ҳамдам ака...

Ҳ а м д а м

(Турсуналини кўриб ҳайратга тушади. У озган,
қийналган).

Турсунали!

Т у р с у н

Тавба қилдим, кечиринг!
(Инглайди.)

Ҳ а м д а м

Қўй, йиғлама.

Турсун

Хамдам ака,
Мен нодонлик қилибман.
Мен күп билан ўйнашибман.
Қилган ишим жиноят.
Аввал бошда сүзингизга
Сира қулоқ солмадим.
Мана энди ақлым кирди.
Сиз жуда ҳақ экансиз.
Энди билдим ҳар сүзингиз
Олтин экан мен учун.
Мана салкам бир ой бўлди —
Ит таталар ичимни.
Бир ой бўлди эшифтмаган
Ҳақоратим қолмади.
Қўрингандан дашном едим,
Қайда борсам сўқдилар.
Ким қўринган: «Ҳа, колхоздан
Қочиб юрган муттаҳам!
Жиноятчи! Оқ падар!» деб,
Қўймади ҳеч жонимни.
Шундан кейин қочиб юрдим,
Одамлардан авлоқроқ.
Аммо ахир, пичоқ бориб,
Суягимга қадалди.
Сизни истаб бучда келдим.
Ионганим фақат сиз...

Ҳамдам

Йиғлама, бас! Астойдил
Иқрор бўлсанг айбингга...

Турсун

Онт ичаман, астойдил
Иқрор бўлдим айбимга!

Ҳамдам

Узр сўра кўпчиликдан.

Тұрсұн

Минг бор узр сұрайман...
Фақат... фақат узримни
Қабул қилишармикин?

Хамдам

Сұраб қара.

Тұрсұн

Рад қылсалар
Қаро ерга кирганим.

Ұзоқдағ үғитта кетгәнларнинг шовқини, күлгилари әшитила бошлайды. Тұрсұнали ҳаяжонда.

Хамдам

Мана ҳозир гаплашамиз.

Тұрсұн

Сұраб күринг аввал сиз.
Мен ҳозирча панароқда
Тұратурай.

Хамдам

Дадил бүл!
Кетиб қолма!

Тұрсұнали үзини пакага олади. Шовқин-кулғи билан колхозчилар қайтиб келіншади.

Хамдам (кулиб).

Қани үғит?

Тоштемир

Йұлда раис күриб қолиб,
Эртага деб, қайтарди.

Хамдам

Ха, оласиз, зарари йүқ,
Хамма үғит сизники...
Нима дейсиз, Тұрсұнали
Келиб узр сұраса?

К а р о м а т
(ҳаяжонда).

Турсунали?.. Кераги йүқ!

Е қ у б

Кераги йүқ, эндими?

Қ о б и л

Кераги йүқ, зор эмасмиз,
Дийдорини күришга!

Т о ш т е м и р

Қани аввал ўзи келсин,
Билайликчи нима гап?

Ш о ҳ и с т а
(ҳаяжон билан).

Ўзи қани?

Ҳ а м д а м
(кулиб).

Т о п и л а д и .

Турсунали, бери кел!

Айборларча бошини қуини солиб, Турсунали киради. Шоҳиста
ҳаяжонда, аммо ўзини босади. Ҳамма жим, Турсуналига тикилади.

Қани галир!

Т у р с у н

Пушаймонман.

Қилган гуноҳларимга.

Кечиринглар!

К а р о м а т

Осонликча

Кечирилмас гуноҳинг.

Қайта ҳайдаб, қайта экдик —
Совуқ урган ерларни.

Уч қайтадан, тўрт қайтадан,
Меҳнат қилдик. Энди сен

Қочиб юриб тайёрига
Айёр бўлиб келдингми?

Турсун

Хеч бўлмаса имкон беринг
Гуноҳимни оқлашга!

Ҳамма жиҳ. Ҳамманинг кўзи Турсунда. Қандай жавоб беришини билмайди.

Ҳамдам

Нима дейсиз?

(Жимлик.)

Майли аввал
Ишда синаб кўрайлик.
Розимисиз

(Жимлик.)

Рози бўлинг!

Ҳамма

Розимиз...

Жамол

Рози бўлдик.

Шу пайтда Тешабой киради.

Тешабой

Мен норози!

Турсун

Ота, кечир!

Тешабой

Кечирмайман!

Ҳамдам

Кечиринг.
Иқрор бўлди ўз айбига.

Тешабой

Қуруқ иқрор керакмас!
Аввал оқла гуноҳингни,
Кейин узр сўра!

Турсун

Хўп.

Ҳ а м д а м

Ишла, оқла гуноҳингни,
Ишда кўрсат ўзингни.
Хато қилма бундан буёқ,
Бурди бўлсин сўзингни.

Т у р с у н

Онт ичаман, бундан буёқ
Қилсан агар жиноят,
Волидамнинг берган сути
Харом бўлсин мен учун.
Шоҳистахон, мени кечир!

Ш о ҳ и с т а

Ишда кўрсат ўзингни!

Т у р с у н

Кароматхон, синглим, кечир!

К а р о м а т

Ишда оқла ўзингни!

Т у р с у н

Кечиринглар, колхозчилар!
Қабул қилинг арзимни!

Х а л қ

Ишда оқла гуноҳингни!
Ишда кўрсат ўзингни!

П а р ڈ а

О Л Т И Н Ч И К У Р И Н И Ш

Уша саҳнанинг ўзи. Куз. Йигим-терим пайти. Хирмон тўла пахта.
Иш қизиган. Шийпон аввалгидан ҳам чиройли қилиб бозатилган
Теримчилар этак-этак, қоп-қоп пахта келтириб, хирмонга тўкмоқдалар.
Тарозибон ва ҳисобчининг қўли-қўлига тегмайди.
Қуёш ботмоқда Иш тугаш вақти яқинлашиб қолган. Даладан
теримчиларнинг қўшиғи эшитилади.

Х о р

Пахта терсанг тоза тер,
Чаноғида қолмасин.

Пахта терган мардларнинг,
Қўли асло толмасин.
Тўлдирайлик планни.
Дўстлар кўнгли бўлсин чоғ.
Юрт олдида юзимиз
Оқ пахтадай бўлсин оқ.

Катта қопда пахта кўтариб, хиргойи қилиб **Fани** киради.

Fани

Хо, ўзим ҳар жойдаман, кўнглим сенладир.
(Елкасидағи қопни тарозига ташлайди.)

Тарозибон

Хой, секинроқ, тарозини
Синдиран, оғайни.

Fани

Парво қилма, ота ўғли,
Синса янги бўлади.

Тоштемир

Тамбал, дейман, кучингга куч
Қўшилибди, чамамда.

Fани

Қачонгача тамбал дейсан,
Койил қилиб қўйдим-ку!

Тоштемир

Хафа бўлма, одат, одат!

Fани

Одатингдан ўргилдим!
Ҳа мен терган пахталарни
Агар тоқقا юкласанг,
Чўрт узилиб кетар бели!

Тоштемир

Қандингни ур, азамат.

Fани

Ҳисоб қалай?

Ҳисобчи

Юз йигирма!

Фани

(Тоштемирга).

Тушундингми?

Тоштемир

Камол топ!

Бир пиёла чой берайми?

Фани

Ҳа, бу гапинг жойида.

Фани ўтириб чой ичабошлайди.

Тоштемир

Аммо лекин қойил бўлдим
Қўпчиликнинг кучига,
Сендан чайир тамбални ҳам
Йўлга солиб олдия!

Пахта кўтариб Қамбар билан Сарви киради. Пахталарни тарозида тортира бошлайдилар.

Тоштемир

Чопиқда ҳам, теримда ҳам,
Далада ҳам, уйда ҳам,
Бир-биридан ажрамайди
Бу иккала жуфт каптар.

(*Кулишади.*)

Тарозибон

Бири Фарҳод, бири Ширин.

(*Кулишади.*)

Ҳисобчи

Бири булбул, бири гул.

(*Кулишади.*)

Фани

Бири Лайли, бири Мажнун.

Қ а м б а р
Үзинг Мажнун!
Ф а н и
Ха, бүпти!

С а р в и
Күп ҳам мақтаб юборманглар,
Күз-пүз тегиб юрмасин.

Т о ш т е м и р
Э, сизларга тегадиган
Күзга тикан қадалсин!
Умрларинг узоқ бўлсин,
Бирга қўшақаринглар.

Қ а м б а р
Қанча чиқди?
Т а р о з и б о н
Хозир.... ҳозир.
(*Tўғрилаб.*)

Үттиз.
Қ а м б а р
Жами?
Х и с о б ч и
Юз саксон.

С а р в и
Меникичи?
Х и с о б ч и
Икки юз ўн.

Т о ш т е м и р
Ха, жойида, яшанглар!

Катта қопда пахта орқалаб Турсунали киради. Пахтани тарозига қўяди. Тарозибон тортади. Ҳисобчи ёзади. Ҳамма диққат билан натижани кутади.

Турсун

Қанча бўпти?

Ҳисобчи

Уч юз эллик.

Тоштемир

Қандингни ур! Яшавор!

Қамбар

(Турсуннинг қўлини қисиб).

Яша, дўстим, қойил бўлдик!

Турсун

Раҳмат...

Сарви

(Турсунни табриклаб).

Балли, минг яшанг!

Турсун

Раҳмат, дўстлар.

Қамбар

Қўп хурсандмиз,

Файратингдан, ишингдан.

(Ҳазиллашиб.)

Ўйлайманки, гиналаринг...

Турсун

Э, сўрама биродар-

Ўша чоқда бир аҳмоқлик

Қилиб қўйган эдим-да...

Ҳаммасини дилдан чиқар,

Ўтган ишга салавот.

(Қамбарнинг қўлини сиқади.)

Сарви

Қани кетдик, кун ботгунча

Яна бир оз терайлик.

Сарви билан Қамбар кетади. Тоштемир Турсуналиға чой
қўйиб узатади.

Тоштемир

Бир пиёла чой ич, пича —
Нафасингни ростлаб ол!

Турсунали чой ичади.

Фани

(Түрсуналига.)

Миянг тұла ақл әкан,
Пайинг тұла күч әкан.
Кон әкансан фазилатға,
Маҳоратға, меңнатта!

Турсун

Оббо бунча мақтамасанг.

Фани.

Дүстимсанда, мақтайман!

Орқама-орқа пахта күтариб Жамол, Каромат, Шоқиста
киради.

Тоштемир

Чаққон-чаққон!
Қойилмақом,
Удабурон шоввозлар.

Тарозибон келтирғавларнинг пахтасини тортади,
Хисобчи ёзади.

Жамол

Турсунжонга етолдимми?

Хисобчи

Йўқ, ҳали кам.

Жамол

Үлмасам...

Жамол чопганча кетади
Тоштемир орқасидан бақириб қолади.

Тоштемир

Жамол опа, бўш келманг ҳеч!

Ж а м о л
Етмагунча қўймайман!
(*Кулишади.*)

К а р о м а т
Менчи?

Ҳ и с о б ч и
(*кулиб*).
Ҳали кўп терасиз.

К а р о м а т
Ака, машинамисан!

Кулишади. К а р о м а т ҳам чопганича кетади.

Ш о ҳ и с т а
(*кулиб*).
Мен албатта етгандирман?

Ҳ и с о б ч и
Йўқ, ҳали бор.
Т о ш т е м и р
(*Турсуннинг киптига қоқиб*).
Қойилман!
Кеч бўб қолди, энди ҳеч ким
Етолмайди Турсунга! .

Ш о ҳ и с т а
Шундай қилиб ҳаммамизни
Бу сафар ҳам ютдим денг!
Т у р с у н

Шунақага ўхшаб қолди.

(Чой узатиб.)
Бир пиёла чой ичинг!
Шоҳиста чойни олади.

Т о ш т е м и р
Бундан буёқ ҳечбирингни
Туширмайди олдига.

Т у р с у н
(*кулиб*).

Теримда ҳам ғайратимни
Бир күрсатай дедим-да!

(*Кулишади.*)

Ҳ и с о б ч и

Етти юзга етиб қолди,
Иигит меңнат кунингиз.

Ш о ҳ и с т а

Меникидан бир юз ошиқ.

Т о ш т е м и р

Зарари йўқ, ҳаммаси
Бир рўзфорга сарф бўлади,
Бир қозонга тушади.

(*Кулишади.*)

Т у р с у н

Шоҳистахон унармикан?

Т о ш т е м и р

Нима дейсиз, Шоҳиста?

Ш о ҳ и с т а
(*Ҳазиллашиб*).

Ким билади, Турсун акам
Мендан хафа... Бу киши:
«Қўрмайнин босган тиканни
Тортадурлар жаврини»

(*Кулги.*)

Т у р с у н

Ҳадеб, эсга солаберманг,
Уялтирганг кишини.
Мана иш ҳам тугаб қолди
Тезда тўйни бошлаймиз.

Шоҳиста кулиб бошини қуйи солади.

Ғани

Ана энди шоҳи кўйлак,
Шамшод тароқ, шол рўмол,
Олтин узук, кумуш соат,
Пошнаси тор ботинка,
Упа-эллик, ўсма, сурма —
Ҳаммаси ҳам сизники.

(Кулишади.)

Тоштемир

Бу йил кузда жуда тўй кўп:
Ёқуб билан Каромат,
Сарви билан Қамбарали,
Қолаверса, мана, сиз...
Ҳаммангиз ҳам бир варакай
Тўй қиласиз!

Турсун

Албатта!

Кулишади. Узоқдан ранс билан Ҳамдамнинг овози эшитилади.
Ҳамма овоз келган томонга қарайди.

Тешабой

Ҳорманглар, ҳо!

Ҳамдам

Ҳорманглар, ҳо!

Овозлар

Бор бўлинглар! Бор бўлинг!

Тешабой

Балли, раҳмат, азаматлар!
Қани бери келинглар.

Қўлида районнинг кўчма қизил байробини кўтариб Тешабой-
нинг орқасида Ҳамдам, колхоз правлениеси томонидан илфор-
ларга бериладиган мукофотларни кўтариб мўйсафидлар, райондан
келган вакиллар, уларнинг орқасидан колхозчилар киришади. Дала
шийпони одам билан тўлади.

Тешабой

Колхозчилар, оғайнилар!
Қулоқ золинг, хушхабар.
Бугун колхоз планини
Шараф билан бәжарди.

Қарсак, Ҳамма хурсанд.

Юрт олдида юзимиз оқ,
Вафо қилдик ваъдага!
Қун ишладик, тун ишладик,
Ҳеч қочмадик меҳнатдан.
Енгидик барча тўсиқларни,
Барча қийинчиликни!
Мана кўчма қизил байроқ,
Қўлимиизда ҳилпирад!

Ҳамдам

Табриклаймиз, биродарлар,
Улуғ зафар муборак!
Меҳнат билан қозонилган
Шону шараф муборак!

Мўйса фид

Зарбдорларга ҳурмат бўлсин,
Илфорларга тасанно!

Тешабой байроқни Тоштемирга беради. Мукофотга бериладиган нарсаларни олади.

Тешабой

Шоҳистахон! Қамбарали!
Илгарироқ чиқинглар!

Шоҳиста билан Қамбар ўртага чиқади.

Иккаланг ҳам қойил қилдинг!
Иккаланг ҳам қаҳрамон!
Колхоз бўйлаб иккингизнинг
Звенонгиз энг илфор
Звенодир! Сиз ютдингиз!

Ҳамдам

Илфорларга тасанно!

Қарсак. Тешабой Қамбар билан Шоҳистага мукофот беради.
Олқишлиар!

Тешабой

Қани, энди зарбдорларга
Улашилсин мукофот!

Қарсак остида мўйсағидлар илғорларга мукофот улашади. Буларнинг орасида Каромат, Ёкуб, Сарви, Жамол, Қобил, Тоштемирлар ҳам бор. Мукофотланмаган Турсунали қолади. Ўзини ниҳоятда нокулай сезади. Ҳамдам унинг вазиятини сезади.

Ҳамдам

Раис, сиздан бир илтимос!

Ҳамма Ҳамдамга қулоқ солади. Жимлик.

Турсунга ҳам эл қатори
Бериш керак мукофот!

Ҳамма Турсунга қарайди. Турсуннинг боши ерда.

Астойдил меҳнат қилиб
Гуноҳини оқлади.
Чопиқда ҳам гайрат қилди,
Теримда ҳам боплади.

Овозлар

Тўғри! Тўғри!

Тешабой
(Халққа мурожсаат қилиб).

Берайликми?

Халқ

Ҳа берилсин! Берилсин!

Тешабой

Қани, ўғлим буёқча чиқ!

Турсунали ўртага чиқади. У қаттиқ ҳаяжонда.

Гуноҳ қилдинг жазоладик,
Ҳато қилдинг, тузатдик.
Яна қайта иш кўрсатдинг,
Яна тақдир қиласиз!

Турсуналига мукофот беради. Қарсак Турсунали хурсанд.

Балли, раҳмат йигит деган
Мана шундай бўлади!
Барака топ. Яша ўғлим.
Энди сендан розиман!

Тешабой Турсуннинг пешонасидан ўпади. Қарсак кучаяди. Сўнг Турсунали партияга бағишиланган қўшиқни бошлайди, қолгаилар унга эргашадилар. Бу қўшиқ кучли халқ хорига айланади.

Турсун

Бошладинг бизни зафарлардан зафарларга томон.
Бошимизда байрофинг ўйнар, кулар, яшнар, ҳамон
Сен туфайли наслимиз авлодимиз мангуб омон.

Хор

Бизгá сен толе қуёши! Сен билан баҳтли замон.

Турсун

Сен башарнинг баҳти, иқболи, нажоти, шонисан.
Халқимизнинг меҳрибони, ифтихори, жонисан,
Давримизнинг ақлисан, идрокисан, виждонисан,

Хор

Сен ўзинг толе қуёши! Сен билан қувноқ замон.

Парда

1948 йил, март.

МУНДАРИЖА

ШЕЪРЛАР

Тонг	5
Келдик	6
Күнглим	7
Яшнасин қишлоқ	8
Шодлигим	10
Баҳор тонгидა	11
Тутқун келинчак	12
Баҳорда	14
Баҳор ели	15
Синглимга	16
Юрак тұлқинлари	18
Шеърим	19
Сезигилар	21
Товуш	22
Мэй	24
Баҳор	26
Зиёсиз, ўлдузсиз	27
Қиз	29
Шаҳар	31
Олтин соз	33
Шаҳар қўйнида	36
Оқ қирлар	38
Чўллар	40
Анорхон	41
Зарбали буйруқ	43
Коммунизминг гул боғларига	46
Назир отанинг ғазаби	51
Киров тирик	52
Бригадир Карим	57
Уфо йўлида	60
Челюскинчилар қўшиғи	65
Шуниниг ишқи	67
Қуз қўшиқлари	72
Қуёш ўлкасига	76
Кизларининг альбомига	79
Бугун ва эрта	81
Чевар қиз	82

Хаёлингда кезар икки нарса	84
Янги йил	86
Ленин ҳақида	87
Аширгул	83
Олтин севги	90
Тонгги бўса	93
Лочинлар	96
Ўлан	98
Ҳаёт китобидан ўчмайди	100
Шоир	102
Баҳор ҳақида	106
Май куни	108
Қувон	109
Баҳтиёр авлод	110
Тасодиф	112
Базалет кўли (Илья Чавчавадзедан)	114
Белбао қизи	116
Она	118
Момотобнинг жавоби (Виктор Гюгодан)	121
Подшолар (Тарас Шевченкодан)	124
Ҳайрлашув	132
Ватан ҳақида қўшиқ	134
Гўдакнинг ўлими (Анна Ахматовадан)	137
Аксинья (Эди Огницветдан)	138
Қор	140
Мұхаббат	141
Қасос	142
Қизалоқнинг ўлими	145
Партизан	147
Қўклам	149
Назир от нинг ғазаби II	150
Баҳор қўшиқлари	152
Фронтдан хат	154
Ленинград	157
Лолалар	160
Севги	161
Партизанлар	163
Сурат	165
Бир қадам ҳам ортга силжиш йўқ	166
Шум қадам	168
Янги чегарада	170
Тонг қўшиғи	171
Эслаш	172
Олдинги сарҳаддан (Николай Ушаковдан)	173
Тоғлар	174
Турналар	176
Открытка	178
Минай бобога(Якуб Коласдан)	180
Теримчи қизга	182
Янги йил шеърлари	185
Юксал	187
Икки эллик хат	189

Хаёлим сенда	190
Илтимос	191
Ваъда	192
Онт	194
Ғазаб	195
Жангчи дўстимга	197
Мени койима	199
Ўзбекистон	200
Кел	202
Кут	203
Душманларга жавоб	204
Қаҳрамон жангчи	206
<u>Анор</u>	208
Бағишлов	210
Ғазаб ва муҳаббат	212
Жафо қилма	213
Шакар тўкилди	214
Қўзгалар чоғинг сенинг	215
Сирларёнинг сири	216
Мардонавор айтинг	218
Арзимни ёра айтинг	219
Бинафша	220
Момагулдирак	222
Жоним келур	223
Салют	224
Куз	225
Зафар ҳилоли	226
Учрашув	227
Ўғирланган ҳусн	228
Тасаввур	229
Қайтиш	230
Ватан	231
Бахтнома	232
Улуғ айём яқин	234
Сурур	235
Тасалли	237
Софиниш	239
Киш	240
Келади	242
Қоҳ ёққан кечаси	245
Ленин барҳаёт	247
Хотира	249
Қанча йироқ кетса, шунча тез келур	251
Мен сени тапииман	252
Мендан шафқат кутма	254
Жангдан сўнг	256
Фармонингдан	258
Армиям	259
Қиз қўшиғи	261
Бинафша очилди	262
Инсон	263
Ёрнинг орзуси	264

Күёш йўли	266
Севгимнинг рамзи	267
Айлагил бардош	268
Барибир севаман	269
Агар севар бўлсанг	270
Қрим	271
Айрилиқ шомида	273
Ўтинч	274
Баҳор китоби	275
Ой ва мен	276
Гулнинг севничи	277
Генерал	278
Баҳоримиз келур	279
Софинган бўлсанг	280
Суҳбат	281
Сўнгги жанг	283
Ўқувчига	284
Алданиш	285
Ойга	286
Бевафога	288
Юрагимни бериб кетсанг бас	289
Босқинчига	290
Қутулиш	291
Севги машъали	293
Оро кирғил дўстлар жонига	294
Қизил байроқ	295
Юр ўртоқ	296
Дарёлар	298
Фарбга қараб учар самолёт	299
Фарҳод күёши	300
Ғалаба баҳори	301
Қора денгиз	302
Зафар таронаси	304
Москванинг кулгуси	305
Энди „ҳорма“	307
Висол табассуми	308
Қаҳрамон	309
Мен ва булбул	310
Тун лирикаси	311
Ҳаёт қўшиғи	312
Ўша вокзal	314
Тун шу қадар ойдин	316
Парчалар	318
Келиб қолар кутганинг	319
Олтин сочди йўллариннга куз	321
Куз шамолига	322
Ўнинчи февраль	323
Раққоса	324
Кулган баҳт	326
Келди баҳор	327
Тўққизинч май	328
Менинг кузим	331

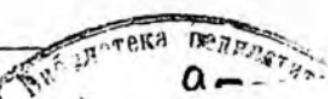
Хаёт ишқи	331
Фарҳод шеърларидан	333
Келищчак	3-5
Бизнинг баҳоримиз	337
Октябрь баҳори	3-9
Салом келажак	340
Гуллар ҳужуми	342
Чигит	344
Байроқча	345
Давримизининг вижданни	348
Баҳор қўшиги	351
Қўшиқ	352
Янги баҳт билан	354
Дўстимга	356
Шеър ҳақида	358

БОЛАЛАР ШЕЪРЛАРИ

Ҳадя.	361
Иккӣ она.	362
Менинг акам.	363
Одобли Аҳмад.	365
Чегарачи.	366
Соф бадандо-соф ақл.	368
Баҳор.	370
Бойчечак.	371
Гул ўтқаздим богимга.	372
Қушлар келди.	373
Булбулға.	374
Лайлак.	375
Ёз.	376
Лагерда.	377
Сув қучоғида.	379
Ҳандалак.	380
Ишкомда узум пишди.	381
Теримчи қиз қўшиғи.	382
Қиши.	383
Корбобо.	385
Арча.	387
Холик қўрқоқ.	388
Лен қушларга дон бердим.	390

ПОЭМА ВА БАЛЛАДАЛАР

Март кунларида.	393
Колхозчи қиз.	397
Жонтемир.	401
Гуласал.	408
Украина еллари.	414
Фашистнинг ўлиги.	431
Қасос.	434
Ёлғончининг жазоси.	440
Вафо.	443
Олтин кўл	457

На узбекском языке
УЙГУН (АТАКУЗИЕВ)
ИЗБРАННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ
в 2-х томах
тот 1
Гослитиздат УзССР — 1958 — Ташкент

Редактор Э. Аббос
Рассом Е. Бухман
Рассом редактор С. Мальт
Техредактор П. Уманский
Корректор А. Сулаймонов

* * *

Теришга берилди 27/V 1958. Босишигъа рук-
сат этилди 11/VIII 1958. Формат 84×108 $\frac{1}{4}$
16,875 босма л. 27,435 шартли босма л.
Нашр. л. 19,6+1 вклейка. Тиражи 25000.
ЎзбекистонССР Давлат бадий адабиёт наш-
риёти. Тошкент, Навоий к., 30. Шартнома
№ 67—57

* * *

ЎзССР Маданият министрилиги главиздати-
нинг 1-босмахонаси. Тошкент, Ҳамза, к. 33.
Заказ № 248. Баҳоси ледерин муқова-
да 11 с. 85 т, қогоз муқовада 11 с. 35 т.

11.85